JOHN STEINBECK

Eu şi Charley descoperim America

PARTEA ÎNTÂIA

Când eram foarte tânăr şi mă încolţea dorul de ducă, cei mari mă încredinţau că maturitatea mă va lecui de acest vierme al neastâmpărului. Când anii m-au făcut matur, remediul prescris a fost: vârsta mijlocie. Ajuns acolo am fost asigurat că o vârstă mai înaintată neapărat îmi va potoli arşiţa; iar acum, ajuns la cincizeci şi opt de ani, doar bătrâneţele dacă-mi vor mai putea aduce vindecarea. Până acum totul a fost zadarnic. Când sirena unui vapor sloboade patru mugete, la fel mi se zbârleşte părul la ceafă şi mă apucă furnicături în tălpi. Huruitul unui avion cu reacţie, al unui motor ambalat, chiar tropotul copitelor pe caldarâm trezesc în mine vechiul fior, gura îmi devine uscată, ochii împăienjeniţi, palmele arzătoare şi simt cum mă scormoneşte ceva sus, la stomac, sub coşul pieptului. Cu alte cuvinte, nu merg spre vindecare. Ce mai la deal la vale, hoinar te-ai născut, hoinar rămâi viaţa întreagă. Boală, mă tem, fără leac. Am menţionat faptul acesta nu pentru a instrui pe alţii, ci pentru a mă lămuri pe mine însumi.

Când otrava nelinişții cuprinde pe un vântură-lume şi calea ce i se deschide spre altă zare îi apare largă, dreaptă şi surâzătoare, victima trebuie mai întâi să găsească în ea un motiv bun şi temeinic de plecare. Aşa ceva nu-i lucru greu pentru un hoinar experimentat. Are adunată o colecţie întreagă de motive din care să aleagă. În al doilea rând trebuie să-şi pregătească călătoria în timp şi spaţiu, să aleagă direcţia şi destinaţia. La sfârşit trebuie s-o întocmească în amănunt: cu ce să umbli, ce să iei şi cât timp să stai. Această ultimă parte a pregătirilor e imuabilă şi nepieritoare. Lămuresc lucrurile pentru ca noii intraţi în tagma hoinarilor, cum sunt adolescenţii ce de-abia au prins gustul păcatului, să nu-şi închipuie că ei le-au născocit.

Odată călătoria proiectată, echipamentul adunat şi pregătirile în curs, apare un nou factor pe primul plan. O expediţie, un safari, o explorare, sunt tot atâtea entităţi cu totul diferite unele de altele. Fiecare are personalitatea, temperamentul, individualitatea şi originalitatea ei. O călătorie e însă ca şi o fiinţă vie; nu sunt două la fel. Şi toate planurile, precauţiile, metodele şi constrângerile sunt zadarnice. Descoperim după ani de luptă că nu noi conducem o călătorie, ci că ea ne conduce pe noi. Ghiduri oficiale, orare, locuri rezervate, toate pregătirile perfect închegate şi inevitabile se prăbuşesc în faţa personalităţii călătoriei. Numai după ce acest adevăr este recunoscut, poate hoinarul autentic să se liniştească şi s-o scoată bine la capăt. Numai atunci s-a isprăvit cu dezamăgirile. În privinţa asta, o călătorie e ca o căsătorie. Mijlocul sigur de a greşi este să crezi că tu conduci.

Mă simt mai bine acum, că le-am spus pe toate, deşi numai acei care au făcut această experienţă vor înţelege.

Planul meu cred că era clar, concis şi bine cumpănit. Ani de-a rândul am călătorit prin multe părți ale lumii. În America locuiesc la New York, şi din când în când trag o raită pe la Chicago ori San Francisco. Dar New York-ul nu-i America, după cum Parisul nu-i Franța, nici Londra Anglia. Astfel am descoperit că nu-mi cunosc propria țară. Eu, scriitor american, scriind despre America lucram din memorie şi memoria ce-i altceva decât un rezervor defectuos, deformat? Nu mai ascultasem de mult glasul țării mele, nu mai trăsesem în piept mirosul ierbii, al arborilor, al canalelor ei, nu-i mai văzusem colinele şi apele, culorile şi nuanțele luminii. Nu cunoşteam schimbările decât din cărți şi ziare. Mai mult decât atât, nu mai „simțisem" cu adevărat țara de douăzeci şi cinci de ani. Pe scurt, scriam despre ceva ce nu cunoşteam şi, după părerea mea, aşa ceva la un pretins scriitor este o crimă. Cei douăzeci şi cinci de ani trecuți îmi deformaseră amintirile.

Pe vremuri am călătorit într-o veche camionetă de brutărie, o rablă cu două uşi şi cu o saltea întinsă pe jos. Mă opream acolo unde poposeau ori se adunau oamenii. Ascultam, priveam, simțeam şi astfel, cu timpul, mi-am alcătuit o imagine a țării mele care, dacă nu era exactă, asta se datora doar cusururilor mele.

De aici se trage hotărârea mea de a o privi din nou, de a cerca să redescopăr această uriaşă țară. Altfel nu puteam scrie despre micile adevăruri ce stau, ca nişte diagnostice, la baza marilor adevăruri. A apărut însă o problemă grea. În intervalul de douăzeci şi cinci de ani numele meu devenise destul de binecunoscut. Şi ştiu, din experiență, că dacă oamenii au auzit despre tine, de bine sau de rău, se schimbă din cauza sfiiciunii sau altor însuşiri stârnite de publicitate, comportându-se altfel decât în mod obişnuit. Astfel mă vedeam silit să las acasă numele şi identitatea mea. Trebuia să fiu numai ochi şi urechi, un fel de placă fotografică ambulantă. Nu puteam să semnez în registrele hotelurilor, să întâlnesc oameni cunoscuți, să iau interviuri sau măcar să iscodesc. Şi încă ceva: doi sau mai mulți oameni tulbură complexul ecologic al unui loc. Trebuia deci să plec singur şi să fiu de sine stătător, adică un fel de broască țestoasă ce-şi duce casa în spinare.

Ținând seama de toate acestea am scris direcției unei mari întreprinderi care fabrică camioane. Am precizat intențiile şi necesitățile mele. Doream un şasiu de camionetă de vreo şapte sute cincizeci de kilograme, în stare să meargă orişiunde în condiții grele, şi pe acest şasiu doream o căsuță construită ca o cabină de vaporaş. E greu să manevrezi o remorcă pe drumuri de munte, adesea e cu neputință ori interzis s-o parchezi, şi-i supusă multor restricții. Mi-au venit la timp detaliile pentru un vehicul solid, rapid şi confortabil, având montată o locuință-camping: o căsuță cu pat dublu, o plită cu patru arzătoare, o sobă, un răcitor şi un sistem de iluminat cu gaze lichefiate, W.C. chimic, dulap, depozit de provizii, ferestre cu plase contra insectelor — exact ce doream. Mi-a fost livrată vara la mica mea reşedință de pescuit din Sag Habor tocmai la capătul Long Island-ului. Deşi nu doream să plec înainte de Sărbătoarea Muncii, după care populația se întoarce la viața normală, voiam să mă obişnuiesc cu carapacea mea de broască țestoasă, s-o echipez şi s-o cunosc. Mi-a sosit în august. O maşină frumoasă, puternică şi totodată uşoară. Era aproape tot atât de lesne de condus ca un turism. Şi pentru că planurile mele de călătorie stârniseră unele ironii din partea prietenilor, am botezat-o Rozinanta care, vă amintiți, era numele calului lui Don Quijotte.

Deoarece nu-mi ținusem secret planul, s-au stârnit tot felul de discuții printre prietenii şi sfătuitorii mei. Un proiect de călătorie stârneşte apariția unei puzderii de sfetnici. Am fost avertizat că datorită fotografiilor mele, pe care editorul le răspândise pretutindeni cu multă sârguință, îmi va fi cu neputință să trec neobservat. Trebuie să vă spun de la început că în cei vreo cincisprezece mii de kilometri străbătuți prin treizeci şi patru de state n-am fost recunoscut măcar o singură dată. Cred că oamenii recunosc lucrurile numai în cadrul unui anumit context. Chiar acei care m-ar fi putut recunoaşte într-un cadru ce mi se atribuie în mod obişnuit, nici gând să mă identifice în Rozinanta.

Mi s-a atras atenția că numele Rozinanta, scris pe una din laturile maşinii cu caractere spaniole din secolul al şaisprezecelea, va stârni curiozitate şi întrebări în unele locuri. Nu ştiu câți oameni au recunoscut numele, dar ştiu că nimeni n-a cerut vreo lămurire despre el.

Apoi mi s-a spus că un străin care n-are alt scop decât să umble de colo-colo prin țară, poate stârni bănuieli şi chiar cercetări. Din pricina asta am agățat în cabină o puşcă de vânătoare, două carabine şi vreo două undițe de pescuit, căci ştiu din experiență că un om care se duce la vânat sau pescuit are un scop înțeles de toți şi chiar aplaudat. De fapt, eu am terminat cu vânatul. Nu mai ucid şi nu mai prind decât ce-mi trebuie în tigaie; sunt prea bătrân ca să ucid din sport. Dar această înscenare s-a dovedit inutilă.

Am fost prevenit că numărul de New York al maşinii va trezi interes şi poate întrebări, deoarece erau singurele semne exterioare de identificare. Aşa a şi fost — poate de douăzeci, treizeci de ori în toată călătoria. Convorbirea se desfăşura după acelaşi calapod, cam în felul următor:

Localnicul: New York, hai?

Eu: Da.

Localnicul: Am fost acolo prin treizeci şi opt — sau poate treizeci şi nouă. Alice, când am fost noi la New York, în treizeci şi opt ori treizeci şi nouă?

Alice: În treizeci şi şase. Îmi amintesc fiindcă-i anul în care a murit Alfred.

Localnicul: În tot cazul, eu n-am putut să-l sufăr. N-aş trăi acolo, să-mi plăteşti.

O îngrijorare oarecum mai serioasă exista în privința călătoriei mele singuratice, expus să fiu atacat, furat, brutalizat. E bine cunoscut că drumurile noastre sunt primejdioase. Şi mărturisesc că în privința asta aveam nişte îngrijorări stupide. A trecut ceva vreme de când eram singur, fără nume, fără prieteni, fără nici unul din acele sentimente de siguranță pe care ți le dau familia, prietenii, tovărăşia. Primejdia nu-i ceva real. La început te simți teribil de singur şi de neajutorat, ai un simțământ de deprimare. De asta mi-am luat un tovarăş de călătorie — un bătrân nobil francez, un pudel pe nume Charley. De fapt îl cheamă Charles le Chien. E născut în Bercy, la periferia Parisului, a fost dresat în Franța, şi fiindcă nu cunoaşte decât puțină engleză-pudel, răspunde prompt numai la comenzile în franceză. Altfel el trebuie să traducă şi asta îl întârzie. E un pudel foarte mare, de culoarea aşa-zisă bleu, şi în adevăr că-i albastru când e curat. Charley e un diplomat înnăscut. Preferă tratative în locul luptei, şi pe bună dreptate, fiindcă-i foarte prost luptător. O singură dată în cei zece ani de viață a avut un necaz — când s-a întâlnit cu un câine care a refuzat tratativele. În acea ocazie Charley a pierdut o bucată din urechea dreaptă. Dar e un bun câine de pază — are un fel de răget de leu, menit să ascundă vagabonzilor nocturni că nu-i în stare să rupă cu dinții nici o pungă de hârtie. E un bun prieten şi tovarăş de drum, şi-i

place mai mult ca orice să călătorească. Dacă are un rol destul de mare în această povestire, este fiindcă a contribuit mult la expediție. Un câine, mai ales un exotic ca Charley, serveşte de legătură cu străinii. La drum, multe conversații începeau cu: Ce soi de câine e ăsta?

Tehnica deschiderii unei conversații este universală. Ştiam de mult şi am redescoperit că cel mai bun mijloc de a atrage atenția, de a obține ajutor şi a lega o conversație, este să te declari rătăcit. Un om în stare să dea un picior în stomac maică-si ce moare de foame în drum pentru a-şi face loc să treacă şi-ar sacrifica cu dragă inimă câteva ore din timpul lui ca să dea indicații greşite unui om cu totul străin ce pretinde că s-a rătăcit.

Sub stejarii cei mari ai reşedinței mele din Sag Harbor, Rozinanta se odihnea frumoasă şi perfect echipată şi vecinii veneau s-o viziteze, chiar unii de care habar n-avusesem până atunci. Citeam în ochii lor ceea ce aveam să revăd de atâtea ori pretutindeni în țară: o dorință arzătoare de ducă, de mişcare, de a porni oriîncotro, numai să scape de veşnicul „Aici". Vorbeau cu glas potolit despre felul cum voiau să plece într-o bună zi, să umble de ici-colo, liberi, descătuşați de toate, nu mergând către ceva, ci îndepărtându-se de ceva. Acea privire şi acele dorinți le-am găsit pretutindeni în statele pe care le-am vizitat. Aproape în fiecare american există dorința de a umbla. Un băiețel de vreo treisprezece ani venea în fiecare zi. Se ținea sfios deoparte şi nu-şi lua privirea de la Rozinanta; se ițea pe la uşă să vadă înăuntru, ba chiar se lungea şi pe jos cercetând arcurile puternice. Era un copil tăcut, nelipsit din preajmă. Venea chiar şi noaptea ca s-o contemple pe Rozinanta. După o săptămână n-a mai putut răbda. Vorbele au izbucnit din el năvalnic, învingând timiditatea.

— Dacă mă luați şi pe mine — rosti el — zău, fac orişice, gătesc, spăl vasele; fac toată treaba şi o să am grijă şi de dumneavoastră.

Din nefericire pentru mine, îi cunoşteam bine păsul.

— Aş vrea să te pot lua — i-am răspuns — dar direcția şcolii, părinții tăi şi mulți alții zic că nu se poate.

— Fac orice — a zis el. Şi cred că spunea adevărul. Cred că nu şi-a pierdut speranța până în clipa când am plecat fără el. Avea acelaşi vis pe care l-am urmărit şi eu o viață întreagă, şi-i fără de leac.

Echiparea Rozinantei a fost o treabă lungă şi plăcută. Am luat din cale-afară de multe lucruri, dar nu ştiam ce voi găsi în drum. Scule pentru întâmplări neprevăzute, frânghii pentru remorcare, un mic scripete, o lopată şi o rangă, unelte pentru a înjgheba, a fixa, a improviza. Apoi provizii de hrană. Voi ajunge târziu în nord-vest şi s-ar putea să mă înzăpezesc. Mi-am pregătit mâncare să-mi ajungă cel puțin pe o săptămână de izolare. Cu apa era uşor; Rozinanta avea un rezervor de o sută zece litri.

M-am gândit că voi putea scrie câte ceva în timpul călătoriei. Eseuri poate, fără îndoială note, cu siguranță scrisori. Am luat hârtie, carbon, maşină de scris, creioane, blocnotesuri, dar nu numai atât, ci şi dicționare, o mică enciclopedie şi o duzină de alte manuale grele. Am impresia că puterea noastră de autoiluzionare este fără de margini. Ştiam prea bine că rareori iau note şi când se întâmplă asta, ori le pierd ori nu reuşesc să le descifrez. Mai ştiu, de asemenea, din cei treizeci de ani ai profesiei mele, că nu pot scrie la cald despre o întâmplare. Are nevoie mai întâi să fermenteze. Trebuie, cum spune un prieten al meu, s-o „rumeg" un timp înainte de-a o aşterne pe hârtie. Şi, în ciuda acestei experiențe, am încărcat Rozinanta cu atâta material de scris, să-mi ajungă pentru zece volume. Am mai vârât înăuntru vreo şaptezeci de kilograme din acele cărți pe care n-ai ajuns să le citeşti şi pe care, bineînțeles,

n-ai să ajungi niciodată să-ţi faci timp să le citeşti. Apoi, cutii de conserve, cartuşe de vânătoare şi gloanţe de carabină, cutii cu scule, şi prea multe haine, pleduri şi perne, mult prea mulţi pantofi şi cizme, rufărie de corp de nailon vătuit pentru ger, farfurii, ceşti şi lighean de plastic şi o butelie de rezervă cu gaz lichefiat. Arcurile supraîncărcate gemură şi se lăsară tot mai jos. Îmi dau seama acum că am luat din toate de patru ori mai mult.

Ştiţi, Charley e un câine care-ţi citeşte gândul. Multe călătorii a apucat el în viaţa lui, şi adesea a fost lăsat acasă. Ştie că plecăm cu mult înainte de apariţia geamantanelor şi, cu toate că-i bătrân, umblă încolo şi încoace, se chinuie şi schiaună şi înnebuneşte aproape de nervozitate. În săptămânile de pregătire te împiedecai peste tot de el şi ajunsese o adevărată pacoste. Îşi luase obiceiul să se ascundă în camionetă, strecurându-se înăuntru şi încercând să se facă cât mai mititel.

Sărbătoarea Muncii se apropia, ziua adevărului, când milioane de copii se vor reîntoarce în şcoli şi zeci de milioane de părinţi vor împânzi şoselele. Eram pregătit să plec cât mai curând după acea dată. Tocmai atunci s-a anunţat că dinspre Marea Caraibilor se învârtejea în direcţia noastră uraganul Donna(1960). Noi, cei din capătul Long-Island-ului, trecusem prin atâtea furtuni de felul acesta, încât le tratam cu mare respect. Când se apropie un uragan ne pregătim ca pentru un asediu. Golfuleţul nostru este destul de bine adăpostit, nu însă îndeajuns. Pe când Donna se apropia nevăzut, am umplut lămpile cu gaz, am pus în funcţiune pompa de mână la puţul de apă şi am legat bine tot ce era mişcător. Am o barcă cu cabina de şase metri şi ceva, botezată Fayre Eleyne. Am închis-o bine peste tot şi am dus-o în mijlocul golfului lăsând la fund o ancoră enormă, veche, din acele cu cârlig şi cu lanţ de un centimetru grosime, destul de lung ca să-i permită vasului o mişcare largă. Astfel pregătită, putea înfrunta o vântoasă de două sute cincizeci de kilometri pe oră, dacă-i rezista prova.

Donna se apropia furişat. Am scos la iveală un aparat de radio cu baterii, deoarece curentul electric se va întrerupe când se va năpusti Donna. Dar se mai adăuga o grijă: Rozinanta, instalată sub copaci. Vedeam ca într-un coşmar un arbore mare prăvălindu-se peste maşină şi zdrobind-o ca pe-un gândac. Am aşezat-o într-un loc unde nu putea fi ajunsă de o cădere directă, dar asta nu însemna că vreun vârf de copac n-ar fi putut zbura prin aer douăzeci de metri şi s-o turtească.

Ştiam, dis-de-dimineaţă, de la radio, că suntem în calea uraganului şi la ora zece am auzit anunţând că ochiul ciclonului va trece peste noi şi că va ajunge la ora 1,07, cred; în orice caz, timpul era dat foarte precis. Golful nostru era ca oglinda, fără o încreţitură, dar apa era încă întunecată şi Fayre Eleyne se balansa graţioasă în ancorajul ei.

Golful nostru este unul din cele mai bine adăpostite, aşa că multe ambarcaţiuni uşoare au venit aici să ancoreze. Şi am văzut cu groază că mulţi dintre proprietarii lor nu se pricepeau la ancoraj. Mai târziu veniră două bărci drăgălaşe, una remorcând pe cealaltă. Au aruncat o ancora uşoară şi cele două bărci rămaseră singure, prova uneia legată de pupa celeilalte şi amândouă în interiorul zonei de balans a lui Fayre Eleyne. M-am dus cu un megafon la capătul debarcaderului meu şi am încercat să protestez împotriva acelei nebunii, dar stăpânii vaselor ori n-auziră, ori erau nepricepuţi, ori nu le păsa.

Vijelia se dezlănţui în clipa anunţată şi suprafaţa apei se încreţi toată ca o pânză neagră. Izbi ca un ciocan. Rupt, vârful unui stejar se prăbuşi atingând vila din care priveam. A doua rafală deschise cu violenţă una din ferestrele cele mari. Am împins-o cu forţa la loc şi i-am bătut pene sus şi jos cu un

topor. După cum prevăzusem, curentul electric şi telefonul se întrerupseră de la prima izbucnire. Se prezisese un flux de doi metri şi jumătate. Priveam cum sfârtecă vijelia pământul şi marea, ca o haită furioasă de câini. Copacii se aplecau unduind ca iarba şi din apa biciuită se ridica o spumă ca o frişcă. O barcă îşi rupse parâma şi se repezi ca pe un tobogan sus pe țărm, apoi urmă alta. Valurile ajunseră până la ferestrele de la etajul doi al caselor construite într-o primăvară blândă pe la începutul verii. Vila noastră se află pe o mică colină la vreo zece metri deasupra nivelului mării. Dar fluxul ridicat acoperi debarcaderul meu înalt. Când vântul îşi schimbă direcția am mutat pe Rozinanta ca s-o țin mereu ferită de stejarii noştri mari. Fayre Eleyne sălta cu eleganță, învârtindu-se ca o giruetă în vântul schimbător.

Bărcile care fuseseră legate una de alta se încurcaseră între timp, parâma de legătură ajungând sub elice şi cârmă, iar cele două carene se izbeau şi se frecau între ele. Altă ambarcație îşi smulsese ancora şi eşuase la țărm pe un banc de noroi.

Charley-cățelul n-are nervi. Foc de puşcă sau tunet, explozii ori vijelii îl lasă complet indiferent. În mijlocul urletelor furtunii îşi găsise un loc călduț sub o masă şi adormise.

Vântul se opri tot aşa de brusc cum începuse şi cu toate că talazurile continuau să se zbuciume dezlănțuite nu mai erau spulberate de vânt, iar fluxul se ridica tot mai sus, mai sus. Toate debarcaderele din golfulețul nostru dispăruseră sub apă şi nu se mai vedeau decât stâlpii şi balustradele. Tăcerea era ca un sunet precipitat. Radioul ne vesti că ne aflam în ochiul Donnei, în acea linişte încremenită şi înspăimântătoare din mijlocul vârtejului furtunii. Nu ştiu cât a durat calmul. Aşteptarea mi s-a părut foarte lungă şi apoi ne lovi cealaltă latură a ciclonului, vântoasa din direcția opusă. Fayre Eleyne săltă răsucindu-se sprinten cu prova spre vânt. Dar cele două ambarcații legate îşi smulseseră ancora şi, năvălind spre Fayre Eleyne, o încătuşară între ele. În timp ce ea se lupta şi protesta, era împinsă şi îngrămădită întrun debarcader apropiat şi auzeam vaietele carenei ce se freca de stâlpii de stejar. Vântul ajunsese acum la peste o sută cincizeci de kilometri pe oră.

M-am pomenit alergând, luptându-mă cu vijelia, spre capătul golfului, îndreptându-mă către debarcaderul de care se sfărâmau vasele. Am impresia că soția mea, al cărei nume îl poartă iahtul, a alergat după mine strigându-mi să mă opresc. Platforma debarcaderului era la un metru şi ceva sub apă, însă stâlpii ieşeau afară şi mă puteam apuca de ei. Am înaintat, încetul cu încetul, cufundat până la piept, vântul dinspre uscat împroşcându-mi apă în gură. Barca mea scrâşnea şi se văita, hârşâindu-se de stâlpi, țopăind ca un vițel înspăimântat. Apoi am sărit şi am înaintat bâjbâind pe puntea ei. Pentru prima oară în viață aveam un cuțit la mine tocmai când era nevoie. Cele două bărci care încadraseră pe Eleyne o împingeau în debarcader. Am tăiat frânghia ancorei şi a remorcii lăsându-le să se ducă, iar ele au zburat peste țărm eşuând pe bancul de nămol. Dar lanțul de ancoră al Eleyne-i era intact şi ancora cea mare şi veche înfiptă încă la fund; cincizeci de kilograme de fier cu gheare în formă de lance, mari cât nişte lopeți.

Motorul Eleyne-i nu-i întotdeauna ascultător, dar în ziua aceea porni la primul contact. În picioare pe punte, ținându-mă cu o mână, m-am întins să ajung volanul şi manetele de viteză şi ambreiaj cu mâna stângă. Şi barca, parcă de speriată ce era, încerca să mă ajute. Am îndreptat-o împotriva vântului şi am tras de lanțul ancorei cu mâna dreaptă. În condiții normale, pe vreme calmă, de-abia pot să ridic asemenea ancoră cu amândouă mâinile. De data aceasta totul a mers perfect. Când am ajuns deasupra ancorei, ea s-a

răsucit eliberându-şi ghearele. Apoi am ridicat-o de la fund, m-am îndreptat în contra vijeliei, am accelerat şi am înfruntat afurisitul de vânt, învingându-l. Parcă ne chinuiam să înaintăm printr-o supă groasă. La o sută de metri de ţărm am aruncat ancora care se cufundă şi se prinse de fund, iar Fayre Eleyne se îndreptă, îşi ridică prova şi păru că suspină uşurată.

Deci iată-mă la o sută de metri de ţărm cu Donna urlând de parcă năvălea peste mine o haită de câini cu mustăţi albe. Un schif n-ar fi putut rezista nici un minut. Am văzut o creangă trecând pe aproape în derivă şi am sărit imediat după ea. Nu era nici un pericol. Dacă îmi puteam menţine capul afară trebuia să fiu suflat spre ţărm, numai că cizmele mele de cauciuc deveniseră grele, nu glumă. Cred că n-au trecut mai mult de trei minute până am eşuat şi cealaltă Fayre Eleyne împreună cu un vecin m-au tras afară. De-abia atunci am început a tremura tot. Dar cred că îmi forţasem ceva când am ridicat ancora cu o singură mână, căci am avut nevoie să fiu puţin susţinut ca să ajung acasă; de asemenea mi-a fost de ajutor şi un pahar de whisky servit la masa din bucătărie. Am mai încercat de atunci să ridic ancora aceea cu o singură mână, dar n-am reuşit. Vântul căzu repede şi ne lăsă cu stricăciunile: reţeaua electrică la pământ şi telefonul întrerupt pentru o săptămână. Dar Rozinanta nu păţise nimic.

PARTEA A DOUA

Când plănuieşti mult timp o călătorie, cred că există o convingere intimă că nu se va realiza. Cu cât se apropia ziua hotărâtă, căldura patului şi confortul de acasă deveneau tot mai îmbietoare, soţia mea dragă nespus de preţioasă. Să renunţi la ele trei luni de zile pentru mizeriile lipsei de confort şi teama de necunoscut părea adevărată nebunie. Nu mai voiam să plec. Trebuia să se întâmple ceva care să mă împiedice să plec, dar nu s-a întâmplat. Aş fi putut să mă îmbolnăvesc, desigur, dar aceasta era tocmai unul din principalele, dar tainicele motive pentru care mă hotărâsem să plec. În iarna care trecuse fusesem destul de serios bolnav de una din afecţiunile denumite de medici cu menajamente şi care sunt şoaptele apropiatei bătrâneţi. Când m-am pus pe picioare a trebuit să ascult obişnuita predică despre temperarea ritmului, slăbire, limitarea producţiei de colesterol. Asta li se întâmplă multora şi cred că doctorii ştiu pe de rost litania. Atâţia prieteni de-ai mei au păţit-o la fel. Predica se termină: Mai domol. Nu mai eşti tânăr ca altădată. Şi am văzut atâţia începând a trăi în vată, frânându-şi impulsurile, înăbuşindu-şi pasiunile şi retrăgându-se treptat din bărbăţie într-un soi de semiinvaliditate spirituală şi fizică. În privinţa asta sunt încurajaţi de soţii şi rude, şi e o capcană atât de îmbietoare.

Cui nu-i place să fie centrul atenţiei? Atât de mulţi oameni cad într-un fel de a doua copilărie. Îşi vând intensitatea trăirii pentru făgăduiala unui mic spor de viaţă. De fapt, capul familiei devine mezinul casei. Şi cu un fel de groază m-am gândit că şi pe mine mă pândeşte aşa ceva. Căci eu am trăit întotdeauna violent, am băut zdravăn, am mâncat ori prea mult ori deloc, am dormit câte douăsprezece ore în şir, sau am petrecut două nopţi de nesomn, am muncit prea din greu şi prea mult pentru succes, sau am tăiat frunze la câini o bucată de timp într-o lenevie desăvârşită. Am cărat, am împins, am

despicat, am urcat, am făcut dragoste cu bucurie. Stările de epuizare ce urmau le-am primit ca o consecință, nu ca o pedeapsă. Nu voiam să renunț la violență pentru un mic câştig în lungime. Soția mea s-a căsătorit cu un bărbat; nu văd ce rost ar avea să moştenească un copil. Ştiam că a conduce un camion cincisprezece sau douăzeci de mii de kilometri singur, fără ajutor, pe tot felul de drumuri, va fi o muncă foarte grea, dar mie îmi servea ca antidot pentru otrava omului de profesie bolnav. Şi în viața mea nu vreau să schimb calitatea pentru cantitate. Dacă această călătorie plănuită se va dovedi peste puterile mele, înseamnă că, oricum, era timpul să plec. Am văzut prea mulți oameni amânându-şi plecarea cu o bolnăvicioasă tărăgăneală de a părăsi scena. E şi teatru şi viață de proastă calitate. Din fericire am o soție căreia îi place să fie femeie, ceea ce înseamnă că îi plac bărbații, nu copiii bătrâni. Deşi acest ultim motiv de bază al călătoriei n-a fost niciodată discutat, sunt sigur că ea l-a înțeles.

Sosi dimineața hotărâtă, strălucitoare, cu o nuanță aurie-tomnatică în razele soarelui. Ne-am despărțit foarte repede, căci amândoi avem oroare de rămas-bun şi nici unul din noi nu voia să rămâie în urma celuilalt. Soția mea a demarat violent şi a pornit în trombă spre New York, iar eu, având pe Charley lângă mine, m-am îndreptat cu Rozinanta spre ferry-ul din Shelter Island ajungând la un al doilea ferry care ne-a dus la Greenport, iar cu al treilea am trecut de la Orient Point pe coasta Connecticut-ului, peste strâmtoarea Long-Island, căci voiam să evit traficul New York-ului şi să ajung repede pe ruta mea. Trebuie să mărturisesc că eram cuprins de o neagră deprimare.

Pe puntea vasului soarele era puternic şi coasta continentului doar la o oră depărtare. Un încântător cuter se vedea îndepărtându-se cu flocul genovez, ca o eşarfă umflată de vânt, şi toate navele costiere trudeau în susul strâmtorii şi înaintau greoi spre New York. Apoi un submarin se ridică la suprafață la o jumătate de milă depărtare şi ziua îşi pierdu din strălucire. Mai în depărtare altă făptură întunecată despică apa, apoi alta; desigur că au baza în New London şi aici sunt la ele acasă... Aş vrea să-mi placă submarinele, căci atunci aş putea să le găsesc frumoase, dar sunt făcute pentru distrugere, şi deşi pot explora şi stabili harta fundului mării şi trasa noi linii comerciale pe sub gheața Arcticei, scopul lor principal este amenințarea. Şi îmi amintesc prea bine cum am traversat Atlanticul pe un vas militar de transportat trupe ştiind că undeva, pe drum, întunecatele făpturi stăteau la pândă căutându-ne cu ochii lor de ciclop proiectați în afară. Lumina parcă se întunecă pentru mine când le văd şi-mi amintesc de oamenii arşi scoşi din marea acoperită de ulei...

Numai câțiva pasageri înfruntau vântul pe puntea superioară a feribotului ce zăngănea a fierărie. Un tânăr în trenci, cu părul ca mătasea porumbului şi ochii ca cicoarea, tiviți cu roşu de vântul aspru, se întoarse spre mine arătând cu mâna.

— Ăsta-i cel nou — zise el. Poate sta la fund trei luni.

— Cum de le poți recunoaşte?

— Le cunosc. Îmi fac stagiul pe ele.

— Atomic?

— Încă nu, dar am un unchi pe unul şi poate voi ajunge curând şi eu.

— Dar nu eşti în uniformă.

— Tocmai am căpătat o permisie.

— Îți place serviciul pe ele?

— Desigur. Solda-i bună şi apoi are tot felul de posibilități de viitor.

— Ți-ar plăcea să stai la fund trei luni?

— Te obişnuieşti cu asta. Mâncarea-i bună, se dau filme şi mi-ar place să trec pe sub pol. Dumitale nu?

— Ba cred că da.

— Şi se dau filme şi sunt tot felul de posibilităţi... de viitor.

— De unde eşti?

— De dincolo, din New London — sunt născut acolo. Am pe unchiul şi încă doi veri în serviciu. Aş putea spune că suntem un fel de familie submarină.

— Pe mine mă indispun.

— A, te obişnuieşti cu asta, domnule. Uiţi foarte repede că eşti în submersie... bineînţeles cu condiţia să nu ai vreo meteahnă. Aţi suferit vreodată de claustrofobie?

— Nu.

— Ei, atunci te obişnuieşti repede. Nu vreţi să mergem jos la o ceaşcă de cafea? Timp avem destul.

— Cu plăcere.

S-ar putea ca el să aibă dreptate şi eu să greşesc. E lumea lui acum, nu mai este a mea. În ochii lui ca cicoarea nu zăreşti urmă de frică sau ură, aşa că poate totul e-n regulă. Nu-i decât o slujbă bine plătită şi cu viitor. Nu trebuie să-i atribui amintirile şi spaima mea. Poate n-are să se întâmple la fel din nou şi asta îi este misiunea. Acum e lumea lui. Poate că înţelege lucruri pe care eu niciodată n-am să le pricep.

Ne-am băut cafelele din ceşti de hârtie şi prin ferestrele pătrate ale vasului tânărul mi-a arătat docurile uscate şi scheletele noilor submarine.

— Ce plăcut când se stârneşte o furtună şi te poţi da la fund, unde-i linişte. Dormi ca un copil şi deasupra ta se dezlănţuie furia iadului.

Mi-a dat indicaţii cum să pot ieşi din oraş; au fost din puţinele îndrumări exacte căpătate în întreaga mea călătorie.

— Cu bine — i-am spus. Sper că te aşteaptă un viitor frumos.

— Da, cred că o să fie bine. La revedere, domnule.

Şi în timp ce conduceam maşina pe un drum lăturalnic din Connecticut, mărginit de arbori şi îngrijit ca o grădină, mi-am dat seama că datorită acelui tânăr mă simţeam mai bine şi mai sigur de mine.

Săptămâni întregi am studiat hărţi la scară mare şi la scară mică, dar hărţile nu arată deloc realitatea; pot însă fi tirani. Cunosc oameni care sunt atât de cufundaţi în ghidurile drumurilor că nici nu mai văd regiunea pe care o străbat, iar alţii după ce şi-au trasat o rută, se ţin lipcă de ea ca roata pe şină. Am parcat Rozinanta într-un mic teren rezervat chermeselor de către statul Connecticut, apoi mi-am scos teancul de hărţi. Şi dintr-o dată Statele Unite căpătară dimensiuni enorme, de necrezut, ba chiar cu neputinţă de străbătut. Mă întrebam cum naiba de m-am lăsat antrenat într-un asemenea plan imposibil de realizat. Se întâmpla la fel ca atunci când încep a scrie o carte. Când mă văd în faţa tristei neputinţi de a scrie cinci sute de pagini, mă cuprinde un sentiment bolnăvicios de înfrângere şi simt că n-am să fiu niciodată în stare s-o sfârşesc. Asta se petrece de fiecare dată. Apoi, treptat, scriu o pagină, apoi alta. Nu-mi pot îngădui să privesc mai departe decât munca unei zile şi fac abstracţie de ideea că aş putea termina vreodată. Asta simţeam şi acum privind imaginea multicoloră a acestei Americi colosale. Frunzele arborilor din jurul campingului erau greoaie, îngroşate; nu mai creşteau acuma, ci atârnau molatic aşteptând primul îngheţ care să le pârjolească culoarea, apoi al doilea care să le doboare la pământ, unde să-şi sfârşească anul. Charley este un câine mare. Când stă pe scaun lângă mine, capul lui e

aproape la aceeaşi înălţime cu al meu. Îşi apropie nasul de urechea mea şi spune: Ftt. E singurul câine din câţi am cunoscut care poate pronunţa consoana F. Asta din cauză că dinţii din faţă sunt strâmbi, o tragedie care l-a împiedicat să participe la concursurile canine; dar tocmai dinţii de sus ce încalecă peste buza de jos îi permit lui Charley să pronunţe litera F. Cuvântul Ftt înseamnă, de obicei, că ar dori să salute un tufiş, ori un copac. Am deschis uşa maşinii, i-am dat drumul şi el îşi îndeplini mica ceremonie. Nu trebuie să-şi bată mult capul ca s-o ducă la bun sfârşit. Ştiu din experienţă că în unele domenii Charley e mai inteligent ca mine, dar în altele e de o ignoranţă crasă. Nu poate citi, nu poate conduce o maşină şi nu ştie o boabă la matematică. Dar în domeniul lui de activitate, pe care-l exercită acum cu metoda lui magistrală şi lentă de mirosire şi miruire a unui teren, n-are pereche. Desigur, are un orizont limitat, dar al meu cât e de larg?

Ne îndreptam către nord în după-amiaza aceea de toamnă. Având tot cemi trebuia, mă gândeam că ar fi plăcut să pot invita oamenii pe care-i voi întâlni în drum în căsuţă la mine la un păhărel, dar neglijasem să mă aprovizionez cu băuturi. Pe drumurile secundare ale acestui stat se găsesc însă prăvălioare drăguţe cu băuturi. Ştiam că în unele state mai există prohibiţie, dar uitasem în care, aşa că în orice caz era bine să mă aprovizionez. Într-un crâng de arţari, ferită de la drum, am zărit o prăvălioară. Avea o grădină frumos îngrijită şi lăzi cu flori. Proprietarul era un tânăr bătrânicios cu chip cenuşiu, un băutor de apă bănuiesc. Îşi deschise registrul de comenzi şi îndreptă filele de carbon foarte tacticos. Nu se ştie niciodată ce vor oamenii să bea. Am comandat bourbon, whisky, gin, vermut, votcă, un coniac destul de bun, rachiu vechi de mere şi o ladă de bere. Socoteam că astea vor face faţă mai la toate situaţiile. Era o comandă mare pentru asemenea prăvălioară. Proprietarul părea impresionat.

— Probabil o petrecere mare.

— Nu, doar provizii de drum.

Mă ajută să duc pachetele şi am deschis uşa Rozinantei.

— Cu asta călătoreşti?

— Sigur.

— Unde?

— Peste tot.

Şi atunci am văzut în ochii lui ceea ce aveam să văd de atâtea ori în timpul călătoriei: un dor de ducă.

— Doamne, ce-aş vrea să plec şi eu!

— Nu-ţi place aici?

— Ba da. E foarte bine, dar aş vrea să plec.

— Dar dumneata nici nu ştii încotro mă duc.

— Puţin îmi pasă. Aş pleca oriunde.

Din când în când trebuia să părăsesc drumurile umbrite de copaci şi să încerc, pe cât era cu putinţă, să ocolesc oraşele. Hartford, Providence şi altele ca ele sunt oraşe mari, pline de forfotă industrială şi îmbâcsite de trafic. Îţi trebuie mai mult timp să le traversezi decât să parcurgi câteva sute de kilometri. Şi încercând să-ţi găseşti drumul prin încurcata ţesătură a traficului, nu mai poţi să vezi nimic. Am trecut prin sute de oraşe şi metropole sub toate climatele şi în cele mai felurite peisaje şi bineînţeles că toate sunt foarte diferite, chiar oamenii sunt diferiţi, dar în unele privinţe sunt aceeaşi. Oraşele americane sunt ca vizuinele de bursuci, înconjurate de gunoaie — toate au împrejur mormane de automobile stricate şi ruginite şi murdăria aproape le înăbuşă. Tot ce folosim ne vine în lăzi, cutii, pungi, aşa-zisul ambalaj de care fa-

cem atâta caz. Munții de lucruri aruncate sunt mult mai mari decât obiectele folosite. Din asta, dacă nu din altceva, putem vedea exuberanța sălbatică şi nesăbuită a producției noastre, care se vădeşte, pare-se, sub semnul risipei. În timp ce mergeam, mă gândeam cum în Franța ori în Italia fiecare lucru din cele aruncate ar fi fost adunate şi folosite la ceva. Asta n-o spun ca să critic un sistem sau altul, dar mă întreb dacă va veni vremea când n-o să ne mai putem îngădui asemenea risipă: deşeuri chimice în râuri, resturi de metal peste tot, şi reziduuri atomice îngropate adânc în pământ, ori aruncate în mare. Când un sat indian se afundă prea tare în propria-i murdărie, locuitorii pleacă în altă parte. Dar noi n-avem unde să ne mutăm.

Promisesem băiețelului meu mezin să-i spun la revedere când voi trece pe la şcoala lui din Deerfield, Massachusetts, dar am ajuns acolo prea târziu şi ar fi trebuit să-l scol din somn, aşa că am urcat sus în munte unde am găsit o fermă de vaci. Am cumpărat lapte şi am cerut voie să campez peste noapte sub un măr. Proprietarul fermei avea o licență în matematici şi părea să aibă şi o oarecare pregătire filozofică. Îi plăcea viața pe care o ducea şi nu dorea să plece în altă parte — era pârâul dintre foarte puținii oameni mulțumiți pe care i-am întâlnit în toată călătoria mea.

Prefer să trec sub tăcere vizita mea la şcoala Eaglebrook. Vă puteți închipui ce efect a avut Rozinanta asupra celor două sute de prizonieri ai educației, abia porniți să-şi facă stagiul condamnării lor de iarnă. Veneau în cârduri să-mi viziteze maşina, grămădindu-se chiar câte cincisprezece în locuința mea mică. Privirile lor scăpărau de blesteme politicoase fiindcă eu puteam pleca, iar ei nu. Chiar fiul meu probabil n-are să mă ierte niciodată. Nu mult după ce am pornit la drum m-am oprit pentru a mă asigura că n-am pasageri clandestini.

Drumul meu se îndrepta spre nord în Vermont şi apoi spre est în New Hampshire din White Mountains. Tarabele din marginea drumului erau încărcate cu dovleci aurii, pepeni bronzați şi panere cu mere roşii aşa de proaspete şi dulci, că zeama parcă exploda din ele când le muşcai. Am cumpărat mere şi un ulcior de patru litri de cidru abia stors. Am impresia că pe şoselele principale toată lumea vinde mocasini şi mănuşi de piele de căprioară. Şi cei care nu fac asta vând bomboane de lapte de capră. Până aici nu mai văzusem magazine de desfacere pentru ghete şi haine în plin câmp. Satele sunt, cred, cele mai frumoase din toata țara, curate şi vopsite în alb şi — abstracție făcând de moteluri şi parcuri turistice — au rămas neschimbate de o sută de ani, adaus având doar străzile pavate şi traficul.

Vremea se făcu brusc rece şi copacii se aprinseră de culori vii, de roşuri şi galbenuri ce-ți luau ochii. Nu era numai culoare, ci o strălucire, ca şi cum frunzele sorbeau lumina soarelui tomnatic şi o eliberau apoi cu încetul. Culorile aveau ceva din nuanțele focului. Am ajuns sus, în munte, înainte de a se însera. O tăbliță lângă un pârâu anunța ouă proaspete de vânzare; am apucat pe un drum de fermă, am cumpărat câteva ouă şi am cerut îngăduința de a mă instala lângă râu oferind plată.

Fermierul era o fire închisă. Avea, cum spunem noi, o față de yankeu şi un fel de a pronunța vocalele pe care noi îl considerăm tipic yankeu.

— N-ai de ce plăti — zise el. Pământul nu produce. Dar aş dori să mă uit puțin la maşinăria dumitale.

— Să găsesc întâi un loc drept şi să mă aranjez — i-am răspuns — apoi poți veni la mine la o ceaşcă de cafea... ori altceva.

Am dat îndărăt şi am manevrat până am găsit un loc plan, de unde puteam să ascult cântecul vioi al râului; se făcuse aproape noapte. Charley îmi

spusese de mai multe ori Ftt, ceea ce însemna de data asta că era flămând. Am deschis uşa Rozinantei, am aprins lumina şi am găsit înăuntru un haos de nedescris. Am arimat foarte adesea o barcă ca să reziste la ruliu şi tangaj, dar opririle şi pornirile repezi ale camionului prezintă probleme necunoscute. Pardoseala era acoperită cu cărți şi hârtii. Maşina mea de scris era cocoțată în echilibru pe un maldăr de farfurii de plastic, o puşcă căzuse jos şi se proptise de sobă şi un top întreg de hârtie, cinci sute de foi, se răspândise ca o ninsoare peste tot.

Am aprins lampa de gaz cu sită, am îngrămădit resturile într-un dulăpior şi am pus la încălzit apă pentru cafea. A doua zi dimineață trebuia să-mi reorganizez încărcătura. Nimeni nu-ți poate arăta cum s-o faci. Tehnica trebuie învățată aşa cum am învățat-o şi eu, din greşeli. Cum se întunecă se lăsă şi un frig aspru, dar lampa şi arzătoarele sobei îmi încălzeau plăcut căsuța Charley îşi mâncă cina, îşi făcu rondul de inspecție şi se retrase pe un colț de covor sub masă, loc ce avea să fie culcuşul lui trei luni de zile.

Sunt aşa de multe invenții moderne pentru uşurarea vieții. Pe iahtul meu descoperisem aluminium, ustensilele de gătit ce se aruncă după întrebuințare: tigăi de prăjit şi farfurii adânci. Prăjeşti un peşte şi arunci tigaia peste bord. Eram bine echipat cu astfel de lucruri. Am deschis o cutie de carne tocată de vita cu porumb, am răsturnat-o într-o farfurie de aluminiu şi am aşezat-o la foc mic pe o placă de azbest, ca să se încălzească foarte încet. De-abia făcusem cafeaua când Charley slobozi răgetu-i de leu. Nu pot spune ce bine te simți când eşti avertizat că cineva se apropie prin întuneric. Şi dacă cel ce se apropie are gânduri rele, vocea aceea puternică îl va face să se oprească în loc dacă nu cunoaşte caracterul profund paşnic şi diplomatic al lui Charley.

Proprietarul fermei bătu la uşă şi l-am poftit să intre.

— Dar fain te-ai aranjat aici spuse el. Da, domnule, fain te-ai mai aranjat!

Se strecură pe banchetă lângă masă. Masa mea se poate lăsa noaptea şi pernele se aranjează pentru a face un pat dublu.

— Fain! repetă el.

I-am turnat o ceaşcă de cafea. Pe vreme friguroasă am impresia că aroma cafelei e şi mai plăcută.

— Nu mai adăogăm ceva la ea — am întrebat — ceva care să-i dea mai multă putere?

— Nu, e perfect aşa. E fain!

— O picătură de rachiu de mere? Am obosit conducând şi aş lua şi eu o gură.

Se uită la mine cu o expresie mucalită pe care cei care nu-s yankei o atribuie firilor taciturne.

— Dacă te refuz, dumneata iei?

— Nu; cred că nu.

— Atunci nu vreau să te lipsesc — doar un deget.

Aşa că am turnat la fiecare câte o duşcă bună dintr-un rachiu de mere, vechi de douăzeci şi unu de ani şi m-am strecurat de cealaltă parte a mesei. Charley se dădu puțin la o parte ca să-mi facă loc şi îşi rezemă botul de picioarele mele.

În drumeție există o anumită politețe. Întrebările directe ori personale sunt în afara limitelor îngăduite. Dar asta orişiunde în lume e pur şi simplu bună-cuviință. Nu m-a întrebat cum mă cheamă, nici eu pe el, dar i-am surprins privirea-i ageră îndreptată spre armele de vânătoare în suporturile lor de cauciuc şi spre undițele fixate în perete...

— Nu fac campanie electorală, dar cum par să meargă pe aici alegerile?

— Asta aş vrea să ştiu şi eu — zise el. Oamenii însă nu vorbesc. Cred că au să fie cele mai secretoase alegeri pe care le-am avut vreodată. Pur şi simplu, oamenii nu vor să-şi dea nici un fel de părere.

— Poate că nici n-au vreuna?

— Se poate, dar poate că nu vor să şi-o spună. Îmi amintesc de alte alegeri cu nişte discuţii al naibii de aprinse. Acum n-am auzit nici una.

Şi asta am găsit peste tot în ţară, nici o discuţie, nici o ceartă.

— În alte părţi... e la fel? Probabil că văzuse numărul maşinii, dar nu voia să pomenească de asta.

— Aşa pare să fie. Crezi că oamenilor le e frică să-şi spună părerea?

— Unora poate că da. Dar ştiu şi pe alţii care nu se tem şi totuşi îşi ţin gura.

— Asta am observat şi eu — am spus. Dar zău că nu înţeleg de ce.

— Nici eu. Poate că toate sunt feţe ale aceluiaşi lucru. Nu, mulţumesc, nu mai iau. După miros, cina dumitale e aproape gata. Am s-o iau din loc.

— Feţe ale cărui lucru?

— Uite, de exemplu, să luăm pe bunicul şi străbunicul meu. Ultimul încă trăia când aveam doisprezece ani. Cunoşteau unele lucruri de care erau siguri. Ştiau dinainte aproape în fiecare împrejurare ce poate să se întâmple. Dar acum... ce se poate întâmpla?

— Nu ştiu.

— Nimeni nu ştie. La ce-i bună o părere, dacă nu ştii nimic. Bunicul meu ştia şi câte fire de păr are Dumnezeu în barbă. Eu nu ştiu nici măcar ce s-a întâmplat ieri, ce să mai vorbesc de mâine. Ştia cine-i cel care a făcut stânca, ori masa. Eu nu înţeleg nici formula care spune că nimeni nu ştie nimic. N-avem nimic care să ne facă să mergem înainte — nici un fel anumit de a vedea lucrurile. Acum o iau din loc. Te văd mâine dimineaţă?

— Nu ştiu. Vreau să pornesc devreme. Am de traversat statul Maine până la Deer Isle.

— Ei, frumoase locuri, nu-i aşa?

— Încă nu ştiu. N-am fost pe acolo.

— Să ştii că-i fain acolo. Are să-ţi placă. Mulţumesc pentru... cafea. Noapte bună!

Charley îl urmări cu privirea, apoi oftă şi se întoarse la somnul lui. Am mâncat tocana de carne cu porumb, mi-am făcut patul, apoi am scormonit din adâncuri cartea lui Shirer: Mărirea şi decăderea celui de al treilea Reich. Dar n-am putut citi şi am stins lumina. Somnul însă nu venea. Susurul râului pe stânci era un zgomot plăcut şi odihnitor, dar mă persecuta discuţia cu fermierul — ce om chibzuit şi cu mintea clară. Nu trăgeam nădejde să întâlnesc mulţi ca el. Şi poate că pusese degetul chiar pe rană.

Omenirii probabil că i-a trebuit un milion de ani pentru a se obişnui cu focul ca fapt şi ca idee. De la clipa în care un om şi-a fript degetele atingând un copac ars de trăsnet, până când alt om a cărat câţiva tăciuni într-o peşteră şi a descoperit că-l încălzesc, să fie poate o sută de mii de ani; dar de atunci până la înaltele cuptoare ale Detroit-ului cât s-a mai scurs încă?

Acum avem la îndemână o forţă de atâtea ori mai puternică şi n-am avut timp să ne dezvoltăm mijloacele potrivite de gândire, căci omul trebuie întâi să simtă, apoi vine vorba şi numai după aceea se apropie de gândire, şi în orice caz în trecut asta a durat foarte mult.

Cocoşii cântau şi eu n-adormisem încă. Simţeam, în sfârşit, că a început călătoria mea. Am impresia că nici nu crezusem cu adevărat în ea până atunci.

Lui Charley îi place să se scoale devreme, dar îi place să fac şi eu la fel. Şi de ce nu? Îndată după gustarea de dimineaţă se întoarce la somnul lui. Cu anii şi-a perfecţionat o mulţime de metode, aparent nevinovate, de a mă scula. Izbuteşte să facă asemenea tărăboi când se scutură şi-şi zăngăneşte zgarda de-ar putea scula şi morţii. Dacă nu reuşeşte cu asta, îl apucă o criză de strănutat. Dar poate cea mai enervantă metodă este când se aşază liniştit lângă pat şi mă priveşte ţintă cu o expresie dulce şi iertătoare; mă trezesc atunci din somn adânc cu senzaţia că cineva mă observă. Dar m-am învăţat să-mi ţin ochii bine închişi. Dacă cumva clipesc, strănută şi se întinde şi s-a isprăvit cu somnul pentru mine. Adesea războiul nervilor continuă câtva timp; eu strângând ochii şi el iertându-mă, dar aproape totdeauna el câştigă. Aşa de mult îi place să călătorească că vrea să pornească devreme, şi devreme pentru Charley înseamnă la primele luciri ale zorilor.

Am descoperit destul de repede că un călător străin care doreşte să tragă cu urechea la ce vorbesc localnicii are două locuri unde se poate strecura şi sta în linişte: barurile şi bisericile. Dar unele oraşe din New England n-au baruri, iar la biserică se merge numai duminica. O soluţie bună sunt restaurantele de pe şosele, unde oamenii se adună să guste ceva de dimineaţă, înainte de a se duce la lucru ori la vânătoare. Ca să le găseşti populate trebuie să te scoli foarte devreme şi asta are un inconvenient: oamenii care se scoală devreme nu numai că nu vorbesc cu străinii, dar abia vorbesc între ei. Conversaţia la micul-dejun se limitează la o serie de scurte mormăieli. Firea taciturnă a locuitorilor din New England atinge apogeul ei la micul-dejun.

L-am hrănit pe Charley, i-am acordat o scurtă plimbare şi am luat-o din loc. O ceaţă rece, pătrunzătoare, acoperea colinele şi îngheţa pe parbriz. În general nu sunt un adept al micului dejun, dar acum n-aveam încotro, altfel n-aş fi văzut ţipenie de om decât atunci când opream din când în când la vreo staţie de benzină. Am intrat în primul restaurant deschis şi m-am instalat la bar. Consumatorii erau încovoiaţi asupra ceştilor de cafea ca nişte lujere de ferigă. Iată cum se desfăşoară o conversaţie obişnuită:

Chelneriţa: La fel?

Consumatorul: Mda.

Chelneriţa: Destul de rece?

Consumatorul: Mda.

(zece minute)

Chelneriţa: Să umplu iar?

Consumatorul: Mda.

Şi ăsta-i unul din clienţii vorbăreţi. Alţii se rezumă numai la un hm, iar alţii nu răspund de loc. În New England chelneriţa de dimineaţă duce o viaţă singuratică, dar am văzut îndată că de câte ori încercam să-i înviorez şi să-i înveselesc munca prin vreo vorbă de haz, îşi apleca ochii răspunzând mda sau hm. Totuşi eram încredinţat că trebuie să existe un mijloc de comunicare, dar care era, nu ştiu.

Cele mai preţioase lucruri le-am aflat prin emisiunea de dimineaţă a radioului, pe care am prins a-l îndrăgi. Fiecare orăşel de câteva mii de locuitori îşi are staţia lui ce înlocuieşte vechiul ziar local. Se anunţă tranzacţii şi afaceri comerciale, evenimente sociale, preţuri curente şi se transmit comuni-

cări. Se cântă aceleaşi discuri în întreaga ţară. Dacă Teen-Age Angel[1] este în capul listei în Maine, atunci e în capul listei şi în Montana.

În cursul unei zile poţi auzi Teen-Age Angel de treizeci ori de patruzeci de ori. Dar pe lângă noutăţile şi cronica locală se mai strecoară reclame străine. Cu cât înaintam tot mai departe spre nord şi frigul creştea, am observat că se înmulţeau reclamele pentru terenuri în Florida şi cu cât se făcea mai simţită apropierea iernii aspre şi lungi, mi se lămurea mai bine de ce Florida este un cuvânt magic. În drumul meu am descoperit că tot mai mulţi oameni râvnesc spre Florida; că mii s-au şi strămutat acolo şi că alte mii doresc să ajungă şi vor izbuti. Reclamele cu o nuanţă de prudenţă faţă de Regulamentele Federale nu precizau nimic decât că terenurile de vânzare erau în Florida. Unele din ele, mai îndrăzneţe, chiar asigurau că terenurile erau la adăpostul mareelor. Dar asta nu conta; singur numele Floridei era vestitor de căldură, de trai uşor şi plăcut. Era irezistibil.

Am trăit în regiuni cu climă plăcută şi m-a plictisit peste măsură. Îmi plac schimbările de vreme mai mult decât clima. În Mexic, la Cuernavaca, unde am locuit odată şi unde clima e cât se poate de perfectă, am observat că cei care plecau se duceau de obicei în Alaska. Aş vrea să văd cât ar putea rezista în Florida un om din ţinutul Aroostook. Nenorocirea este că o dată ce şi-a investit acolo toate economiile, e greu să se mai întoarcă. Pentru el zarurile-s aruncate şi nu le mai poate lua iarăşi în mână. Dar mă întreb dacă unul din cei coborâţi în sud-est, instalat într-un şezlong de aluminiu şi nailon pe un gazon veşnic verde, plesnind ţânţarii într-o seară de octombrie în Florida, mă întreb dacă nu simte împunsătura de pumnal a amintirii în coşul pieptului, sub coaste unde-i mai dureros. Şi-l desfid să-mi spuie mie că stând în acea veşnică vară umedă, gândul nu i se întoarce către beţia de culori, către aspra şfichiuire a aerului de gheaţă, către aroma lemnului de pin ce arde şi mângâioasa căldură a bucătăriei. Căci cum poţi găsi culoare în acea perpetuă verdeaţă şi la ce-i buna căldura, dacă n-ai frigul care să-ţi arate cât e de dulce?

Conduceam încet, atât cât îmi îngăduia obiceiul locului şi legea nerăbdătoare. E singurul mijloc de a putea să vezi ceva. Din loc în loc, la distanţe de câţiva kilometri, statele au amenajat refugii lângă drum, locuri adăpostite uneori pe lângă torente întunecoase. Se găseau acolo bidoane de petrol vopsite, pentru gunoaie, mese pentru picnic şi uneori vetre de foc ori gropi pentru grătare. Din când în când mă abăteam cu Rozinanta din şosea şi-i dădeam drumul lui Charley să adulmece toată gama de mirosuri lăsată de predecesori. Apoi îmi pregăteam cafeaua şi, aşezându-mă confortabil pe scara din spatele maşinii, contemplam pădurea, apa, munţii prăpăstioşi încoronaţi de conifere şi brazii sus de tot pudraţi cu zăpadă. De demult, la un paşte, am căpătat un ou în care te puteai uita. Punând ochiul la o găurică făcută la unul din capete vedeam o fermuliţă încântătoare, o căsuţă de vis şi pe hornul acelei ferme o barză stând într-un cuib. O socoteam o fermă ca din poveşti, la fel de ireală ca şi piticii adăpostiţi sub ciuperci otrăvitoare. Mai târziu am văzut în Danemarca acea fermă, ori sora ei şi era aievea, întocmai cum o văzusem în ou. La Salinas, în California, unde am crescut, deşi uneori aveam câte un îngheţ, clima era mai mult rece şi neguroasă. Când ne uitam la fotografii colorate înfăţişând păduri din Vermont toamna ni se părea la fel ceva feeric şi spun drept că nu credeam. În şcoală ştiam pe de rost Prins în zăpadă şi poezioare despre bătrânul Jack Frost[2] şi pensula lui, dar singurul lucru pe care îl

[1]Note:
Înger adolescent
[2]Note:

făcea pentru noi Jack Frost era să puie o pojghiță subțire de gheață în adăpători, şi asta destul de rar.

Cu surpriză descopeream acum că această orgie de culori nu numai că era adevărată, dar că fotografiile erau doar nişte palide şi inexacte reproduceri. Nici nu pot să-mi închipui culorile pădurii când nu le am înaintea ochilor. Eram curios să ştiu dacă trăind mereu acolo nu ajungi cu timpul neatent, şi am pus întrebarea unei femei născută în New Hampshire. Mi-a răspuns că toamna întotdeauna o uimea la fel, o exalta. „E o minunăție, spunea ea, care nu poate rămâne în amintire, aşa că de fiecare dată e o nouă surpriză."

În torentul lângă care poposisem am zărit sărind un păstrăv dintr-un ochi întunecos de apă, stârnind cercuri mişcătoare de argint. Charley îl văzu şi el; se repezi în apă şi se udă tot, nebunul. Nu se gândeşte niciodată la viitor. Am intrat în Rozinanta ca să duc sărăcăciosul meu obol bidoanelor de gunoi, două cutii de conserve goale; eu mâncasem dintr-una şi Charley din cealaltă.

Printre cărțile pe care le luasem am zărit o binecunoscută copertă şi am scos-o la lumină: o mână de aur ținând un şarpe şi o oglindă înaripată, iar dedesubt cu litere cursive *The Spectator*, editat de Henry Morley.

Pentru un scriitor socot că am avut o copilărie fericită. Bunicul meu Sam Hamilton iubea cărțile bune, era cunoscător şi avea câteva fete savante, printre care şi pe mama mea. Aşa s-a întâmplat că în Salinas, în biblioteca cea mare, întunecată, din lemn de nuc, cu uşi de sticlă, se puteau descoperi lucruri stranii şi minunate. Părinții niciodată nu ne-au îndemnat să le citim, iar uşile de sticlă stăteau de pază, aşa că le şterpeleam din dulap. Nu eram nici oprit, nici ținut de rău. Mă gândesc astăzi că dacă am interzice copiilor noştri inculți să se atingă de comorile literaturii noastre, poate că le-ar fura, găsind în ele tainice bucurii. Foarte de timpuriu l-am îndrăgit pe Joseph Addison, dragoste care a rămas neschimbată. Foloseşte instrumentul limbajului aşa cum cânta la violoncel Casals. Nu ştiu dacă a avut o înrâurire asupra stilului prozei mele, dar sper să fie aşa. Stând la soare, în White Mountains în 1960, am luat întâiul volum atât de binecunoscut, tipărit în 1883, deschizându-i la numărul 1 din *The Spectator*, joi, 1 martie, 1711. Avea ca motto:

Non fumum ex fulgore, sed ex fumo dare lucem
Cogitat, et speciosa dehinc miracula promatx[3].
Horatius.

Îmi amintesc bine ce tare îmi plăcea că Addison folosea majuscule la substantivele comune. Iată ce scria la acea dată:

„Am observat că cititorul studiază arareori cu Plăcere o Carte până ce nu ştie dacă Scriitorul este un Om brun ori blond, dacă-i blând sau violent din Fire, Căsătorit ori Celibatar, precum şi multe alte Detalii de aceeaşi Natură, ce-i înlesnesc mult Înțelegerea justă a Autorului. Pentru satisfacerea acestei Curiozități, atât de naturală din partea Cititorului, voi consacra acest număr şi următorul, câtorva Expuneri în chip de Prefață, dând astfel câteva Lămuriri asupra mai multor Persoane ce colaborează la această Operă. Deoarece Grija cea mare de a compila, sistematiza şi corecta va cădea în Sarcina mea, socot că-i Dreptul meu să încep cu propria mea Istorie".

Duminică, 29 ianuarie 1961. Da, Joseph Addison, am auzit şi mă voi

---

Jack Frost — Moş Iarnă

[3]El nu se gândeşte să scoată fum din fulger, ci fum să scoată din lumină, pentru ca din aceasta să dea la iveală minunății spectaculoase.

supune pe bună Dreptate, căci Curiozitatea despre care vorbeşti nu s-a potolit deloc, pare-se. Am descoperit că mulţi dintre Cititorii mei sunt mai interesaţi de felul cum mă îmbrac decât de ce gândesc, mai însetaţi de a afla cum lucrez, decât ce lucrez. În ce priveşte Opera mea, unii Cititori se arată mai entuziasmaţi de Efectul ei, decât de ceea ce spune. Întrucât Sugestia Maestrului este pentru mine o Poruncă, asemeni Literei Sfinte, voi face o Digresiune, supunându-mă totodată.

În comparaţie cu oamenii obişnuiţi, sunt înalt — un metru şi optzeci şi trei exact — totuşi printre bărbaţii din familia mea sunt considerat un pitic. Ceilalţi măsoară între un metru nouăzeci până la doi metri, şi ştiu prea bine că amândoi băieţii mei, când vor sfârşi de crescut, au să mă întreacă. Sunt foarte lat în umeri şi, în forma mea actuală, îngust în şolduri. Faţă de trunchi am picioare lungi despre care se spune că ar fi bine proporţionate. Părul mi-i cărunt, ochii albaştri, iar obrazul roşcovan, înfăţişare moştenită de la mama mea irlandeză. Timpul nu mi-a cruţat faţa, întipărind pe ea cicatrici, riduri, brazde şi eroziuni. Am barbă şi mustaţă, însă îmi rad obrazul; numita barbă, având la mijloc o dungă întunecată ca la sconcs şi margini albe, aminteşte de unii strămoşi. Port barba asta nu din motivele invocate în mod obişnuit, cum ar fi o boală de piele sau dificultate la bărbierit, şi nici fiindcă aş căuta să ascund o bărbie teşită, ci, nu-mi este ruşine s-o spun, pur şi simplu ca podoabă, la fel ca păunul ce se fuduleşte cu coada lui. Şi, la urma urmei, în timpurile noastre o barbă e singurul lucru pe care o femeie nu-l poate realiza mai bine decât un bărbat, şi chiar dacă izbuteşte n-are succes decât pe la vreun circ.

Costumul meu de călătorie, deşi cam bizar, era practic. Cizme scurte de cauciuc cu tabane de plută îmi ţineau picioarele uscate şi calde. Purtam pantaloni kaki de doc, din cei ce se găsesc la orice magazin de surplusuri ale armatei, iar regiunea superioară se desfăta într-un surtuc de vânătoare cu guler şi manşete de catifea reiată, în spate cu un buzunar pentru vânat aşa de mare că aş fi putut introduce prin contrabandă o prinţesă indiană într-un centru YMCA[4]. Aveam o şapcă pe care o purtasem mulţi ani, o şapcă albastră de marinar englez, cu cozoroc mic, având în faţă emblema regală a leului şi unicornului luptându-se ca de obicei pentru coroana Angliei.

Şapca asta este destul de ponosită şi impregnată de sare, dar mi-a fost dăruită de comandantul unui torpilor cu care am părăsit Dover-ul în timpul războiului — un om de-o mare distincţie şi un ucigaş. După ce am părăsit vasul, a atacat un submarin german şi n-a deschis focul încercând să-l captureze, dar în acţiunea aceasta a fost el însuşi scufundat. De atunci port şapca în cinstea şi memoria lui. Şi, afară de asta, îmi place. Mi se potriveşte. În sud-est, şapca mea nu era băgată în seamă, dar mai târziu, în Wisconsin, Dakota de Nord, Montana, când lăsasem marea mult în urmă, mi s-a părut că atrage atenţia aşa că am cumpărat, cum se spune la noi, o pălărie de cowboy, un Stetson nu prea larg în boruri, o pălărie din Vest împodobită şi tradiţională, de felul celor purtate de unchii mei jefuitori de vite. Numai când am coborât iar la altă mare, în Seattle, mi-am pus din nou şapca marinărească.

Până aici am respectat sfatul lui Addison, de-acum încolo cititorul mă va regăsi în acel loc de odihnă din New Hampshire. Cum stăteam acolo foiletând primul volum din The Spectator şi cugetând cum mintea poate face deodată două lucruri pe care le ştie şi probabil multe altele de care nu ştie, o maşină

---

[4]Note:
YMCA — Young Men's Christian Association — Asociaţie protestantă engleză pentru protecţia tinerilor.

luxoasă opri în preajmă şi o femeie cam grasă şi împopoţonată dădu drumul unui şpiţ pomeranian destul de gras şi împopoţonat, de gen feminin. Acest ultim detaliu îmi scăpase. Charley însă îl ştia. Răsărind din dosul lăzii de gunoi o găsi atât de frumoasă că sângele lui francez prinse a-i clocoti în vine şi începu să-i facă o curte foarte clară chiar pentru privirea lâncedă a stăpânei acestei domnişoare. Acea creatură scoase un strigăt de iepure rănit, izbucni afară din maşină ca o furtună şi ar fi strâns odorul la piept dacă s-ar fi putut apleca să-l ridice.

Nu găsi ceva mai bun de făcut decât să tragă o palmă peste capul înalt a lui Charley. El, foarte simplu şi în treacăt, o încolţi uşurel de mână înainte de a-şi continua aventura. Până în momentul acela nu pricepusem bine înţelesul frazei „a face să se cutremure bolţile cerului". În primul rând nu ştiam bine care-s bolţile cerului. M-am uitat în sus ceva mai târziu. Afurisita aceea de grăsană cu siguranţă că le-a făcut să se cutremure. Am apucat-o de mână şi am văzut că pielea nu era nici măcar zgâriată, aşa că i-am înşfăcat dihania, care cât ai clipi mă şi muşcă bine de dădu sângele, până s-o pot apuca de gât şi s-o strâng uşurel. Charley privi la scena asta ca la o nerozie, stropi pentru a douăzecea oară lada de gunoi şi consideră cazul închis.

Mi-a trebuit ceva timp ca s-o liniştesc pe cucoană. Am adus sticla de coniac, care ar fi putut s-o ucidă, şi ea trase o duşcă, care ar fi trebuit s-o ucidă.

După tot ce am făcut pentru el te-ai fi aşteptat ca Charley să-mi vină în ajutor, dar nu poate suferi nevropaţii şi i-s urâţi beţivii. Se urcă în Rozinanta, se strecură sub masă şi se puse pe somn. Sic semper cum Frogs.

Până la urmă doamna se cărăbăni cu frâna de mână trasă şi ziua frumoasă pe care mi-o pregăteam se nărui. Addison fusese mistuit de flăcări, păstrăvul nu mai făcea să unduiască apa în cercuri şi un nor acoperea soarele răcind aerul. M-am trezit conducând mai repede decât voiam şi începu a ploua; o ploaie rece, de gheaţă. N-am mai dat atenţia meritată satelor încântătoare, iar peste puţin am trecut în Maine şi am continuat drumul spre răsărit.

Aş dori ca măcar două state să se înţeleagă asupra limitelor de viteză. Când de-abia te-ai obişnuit cu optzeci de kilometri pe oră, treci graniţa în alt stat unde viteza e o sută. Mă întreb de ce nu se înţeleg o dată cum trebuie. Totuşi, într-o privinţă toate statele sunt de acord: fiecare pretinde că-i mai grozav decât toate celelalte şi proclama acest lucru cu litere uriaşe când treci graniţa statului. N-am văzut nici unul din aproape cele patruzeci de state care să nu-şi facă singur complimente. Mi se pare puţin cam lipsit de delicateţe. Ar fi mai bine să-i lase pe vizitatori să descopere ei singuri asta. Dar poate că n-am izbuti dacă nu ni s-ar atrage atenţia.

În New England pregătirile de iarnă sunt foarte serioase. Vara trebuie să fie aici mare afluenţă de vizitatori, iar drumurile şi autostrăzile aglomerate cu refugiaţii din căldura sufocantă a Bostonului şi New York-ului. Acum tarabele care vând cârnaţi fripţi, cofetăriile cu îngheţată, magazinele de curiozităţi, standurile cu mocasini şi mănuşi, toate erau închise, cu obloanele trase şi multe aveau tăbliţe ce anunţau: „Se redeschide la vara viitoare". N-am putut niciodată să mă obişnuiesc cu miile de magazine de antichităţi de pe marginea drumurilor, toate supraîncărcate cu mărunţişuri garantat autentice din alte vremuri. Cred că populaţia celor treisprezece colonii nu ajungea nici la patru milioane de suflete, dar cu câtă înverşunare trebuie să fi lucrat fiecare să fabrice atâtea mese, scaune, porţelanuri, sticlării, sfeşnice şi tot felul de mărunţişuri ciudat modelate din fier, aramă ori bronz, ca să fie vândute în

viitor turiştilor secolului douăzeci. De-a lungul drumurilor din New England sunt destule antichităţi de vânzare ca să mobilezi casele unei populaţii de cincizeci de milioane. Dacă aş fi un bun om de afaceri, şi dacă mi-ar păsa cât de cât de viitorii mei strănepoţi — ceea ce nu e cazul — aş aduna toate vechiturile şi automobilele stricate, aş scormoni grămezile de gunoaie din oraş şi aş ridica munţi cu aceasta adunătură pe care aş stropi-o cu substanţa aceea folosită în marină contra moliilor. După ce s-ar împlini o sută de ani, urmaşii mei ar avea voie să deschidă acel tezaur devenind regii anticarilor din lumea întreagă. Dacă toată marfa asta turtită, crăpată şi stricată, de care strămoşii noştri nu ştiau cum să scape, aduce acuma atâţia bani, gândiţi-vă numai cât ar valora un „Oldsmobile" din 1954, un prăjitor de pâine din 1960 sau un „Waring Mixor"[5] — Dumnezeule, câte posibilităţi! Lucruri pentru care plătim acum ca să scăpăm de ele, ar putea aduce bogăţie.

Poate vi se pare că fac prea mult caz de vechituri, dar într-adevăr îmi plac şi chiar am o mare cantitate — o jumătate de garaj plină de resturi şi piese stricate. Le folosesc pentru a repara alte piese. Nu de mult, trecând cu maşina prin apropiere de Sag Harbor, m-am oprit în faţa unei curţi unde era expusă marfa unui vânzător de vechituri. În timp ce priveam politicos întreaga colecţie, deodată mi-am dat seama că eu aveam acasă mai mult decât dânsul. Se poate vedea de altfel că am o pasiune adevărată, aş putea spune nesăţioasă, pentru lucrurile fără valoare. Am scuza că în epoca noastră de învechire planificată, când un lucru se strică pot de obicei să găsesc ceva în colecţia mea ca să-l repar — de pildă un lavabou, un motor sau o maşină de tuns iarba. Dar adevăru-i că iubesc pur şi simplu vechiturile.

Înainte de a-mi începe călătoria, ştiam că la câteva zile o dată va trebui să mă opresc la moteluri, nu atât ca să dorm, ci mai mult de dragul unei băi calde şi generoase. În Rozinanta încălzeam apă într-un ceainic şi mă spălam cu buretele, dar baia în lighean nici nu te curăţă prea mult şi nici nu-ţi face plăcere. Să stai cufundat într-o baie plină cu apă fierbinte e o adevărată plăcere. În schimb, chiar de la începutul călătoriei am inventat o metodă de a spăla rufe pe care cu greu aţi putea-o ameliora. Iată cum am găsit-o. Aveam o cutie mare de gunoi din plastic, cu capac şi mânere. Deoarece mişcările obişnuite ale maşinii o răsturnau, am ancorat-o, cu ajutorul unei funii elastice de cauciuc învelit în bumbac, de cuierul de haine din cămăruţă; acolo putea să ţopăie cât îi dorea inima fără să se verse. După o zi de asemenea regim am deschis-o ca să-i vărs conţinutul într-o cutie de gunoi de la marginea drumului şi am găsit pasta de gunoi cea mai bine mestecată şi frământată pe care am văzut-o vreodată. Cred că toate marile invenţii se nasc din astfel de experienţe. A doua zi dimineaţă am spălat cutia de plastic, am pus înăuntru două cămăşi, rufărie de corp şi ciorapi şi am adăogat apă fierbinte şi detergent, atârnând-o apoi cu frânghia elastică de cuier, unde ţopăi şi dansă nebuneşte toată ziua. În seara aceea am clătit rufele într-un râu şi v-aţi fi minunat să fi văzut cât de curate erau. Am întins în Rozinanta o sfoară de nailon lângă fereastră ca să atârn rufele la uscat. Începând de atunci rufăria era spălată într-o zi de mers şi uscată în următoarea. Ba chiar am exagerat spălând la fel cearceafuri şi feţe de pernă. Era un rafinament, care însă nu rezolva problema băilor calde.

Nu departe de Bangor am poposit la un hotel turistic şi am închiriat o cameră. Nu era scump. Un afiş anunţa: „Mari reduceri pentru sezonul de iarnă". Domnea o curăţenie desăvârşită; totul era din material plastic: pardosea-

---

[5]Note: Marca unui aparat de bătut ouă

la, perdelele, tăbliile meselor din plastic rezistent la foc şi pete, abajururi din plastic. Numai rufăria de pat şi prosoapele erau din material natural. M-am dus la micul restaurant ce ținea de hotel. Şi acolo totul era numai plastic: masa, fețele de masă, untierele. Zahărul şi biscuiții erau înveliți în celofan, jeleul în răclițe de plastic sigilate cu celofan. Abia se înserase şi eram singurul client. Chiar şi chelnerița avea un şorț de burete plastic. Nu era fericită, dar nu era nici nefericită. Nu era nimic. Dar nu pot crede că cineva poate fi nimic. Trebuie să fie ceva înăuntru, chiar de-ar fi numai să aibă de ce să se țină pielea. Ochii fără expresie, mâna apatică, obrajii rumeni ca nişte gogoaşe presărate cu pudră de plastic trebuie să fi avut vreo amintire ori vreun vis.

Am întrebat-o într-o doară:

— Când pleci în Florida?

— Săptămâna viitoare, a răspuns ea cu indiferență. Apoi ceva a vibrat în vidul acela cumplit. Ei, dar de unde ştii că plec?

— Ți-am citit gândul, probabil.

Se uită la barba mea.

— Eşti cu o trupă?

— Nu.

— Atunci cum de mi-ai citit gândul?

— Poate că am ghicit. Îți place acolo?

— A! Sigur. Mă duc în fiecare an. Sunt destule locuri de chelnerițe, iarna.

— Şi ce faci acolo, adică cum te distrezi?

— Ei, nu fac nimic. Hoinăresc pe ici pe colo.

— Pescuieşti, înoți?

— Nu prea. Mai mult mă plimb. Nu-mi place nisipul de acolo, îmi stârneşte mâncărimi.

— Câştigi ceva bani?

— Lume proastă.

— Cum proastă?

— Dau banii mai degrabă pe băutură.

— Decât pe ce?

— Decât pe bacşişuri. La fel ca şi aicea cu vizitatorii în sezonul de vară. Lume proastă.

Ciudat cum uneori o singură persoană poate umple o cameră de vitalitate, de entuziasm. Dar sunt alții, şi această femeie era din asemenea soi, care parcă absorb energia şi veselia din jur, consumă până la ultima picătură de plăcere şi nu dau nimic în schimb. Astfel de oameni împrăştie în jurul lor o atmosferă cenuşie. Condusesem mult timp şi poate că energia şi rezistența îmi erau scăzute, fapt este că m-a dat gata. Mă simțeam atât de deprimat şi de nenorocit că îmi venea să mă strecor într-un înveliş plastic şi să mor. Ce mai parteneră pentru distracții, ce mai amantă! Am încercat să mi-o imaginez în ultima ipostază şi n-am izbutit. M-am gândit o clipă să-i dau un bacşiş de cinci dolari, dar ştiam ce avea să se întâmple. Nu se va bucura. Mă va crede doar un țicnit.

M-am întors în odăița mea curată. Nu beau niciodată de unul singur. N-are nici un haz. Şi nici nu cred să fac asta vreodată decât dacă ajung un alcoolic. Dar în seara aceea am scos din rezervele mele a sticlă de votcă şi mi-am adus-o în celula mea. În baie două pahare închise în săculețe de celofan purtau inscripția: „Aceste pahare au fost sterilizate pentru protecția dumneavoastră." Peste colacul W.C.-ului o bandă de hârtie purta mesajul: „Acest scaun a fost sterilizat cu raze ultraviolete pentru protecția dumneavoastră". Toa-

tă lumea mă proteja şi era oribil. Am sfâşiat învelişul paharelor. Am violat sigiliul W.C.-ului cu piciorul. Mi-am turnat o jumătate de pahar de votcă dându-l de duşcă şi am mai băut încă unul. Apoi m-am cufundat până în gât în apa fierbinte din baie şi m-am simţit cuprins de o neagră deznădejde; nimic nu mai era bun pe lumea asta.

Charley s-a molipsit de la mine, dar este un câine viteaz. A intrat în baie şi a început nebunul să se joace cu covorul de plastic ca un căţeluş. Ce forţă de caracter, ce prieten! Apoi s-a repezit la uşă lătrând ca şi când aş fi fost atacat. Şi poate, dacă n-ar fi fost tot plasticul acela, ar fi avut succes.

Îmi amintesc de un bătrân arab din Africa de Nord ale cărui mâini nu cunoscuseră niciodată apa. Omul acela mi-a oferit ceai de mentă într-un pahar atât de mult folosit că ajunsese opac, dar mi-a ţinut tovărăşie şi din cauza asta ceaiul a fost minunat. Şi fără nici o protecţie, dinţii nu mi-au căzut şi nici nu mi-au apărut plăgi. Am început să formulez o lege nouă privind legătura dintre protecţie şi descurajare. Un caracter posac poate să te omoare mai repede, cu mult mai repede decât un microb.

Dacă Charley nu s-ar fi zbenguit, scuturat şi n-ar fi spus Ftt poate că aş fi uitat că în fiecare seară capătă doi biscuiţi şi face o plimbare ca să-şi limpezească capul. M-am îmbrăcat cu haine curate şi am ieşit cu el în noaptea înstelată. Se arătase Aurora Boreală. O văzusem de puţine ori în viaţa mea. Atârna legănându-se în măreţe falduri ca un infinit fundal mişcător pe o infinită scenă. Aluneca şi pulsa colorată în roz, albăstrui şi violet pe fondul întunecat al nopţii, şi strălucirea stelelor sporită de ger străbătea prin ea. Ce spectacol mi se oferea tocmai când aveam atâta nevoie! M-am întrebat o clipă dacă n-ar trebui s-o înhăţ pe chelneriţă şi dându-i un picior dinapoi s-o zvârl afară ca să privească şi ea, dar n-am îndrăznit. Era în stare să topească eternitatea şi infinitul şi să le facă să-ţi alunece printre degete. Aerul îngheţat te înţepa plăcut şi Charley înaintea mea saluta în detaliu un gărduţ tuns, de lemnul câinelui, scoţând aburi de fiecare dată. Când s-a întors era încântat şi vesel şi pentru mine. I-am dat trei biscuiţi, am răscolit patul sterilizat şi am ieşit să dorm în Rozinanta.

Nu-i de mirare din parte-mi s-o iau spre răsărit vrând să mă duc către apus. Am avut întotdeauna tendinţa asta. Aveam un motiv întemeiat să mă duc la Deer Isle. Vechea mea prietenă şi asociată, Elisabeth Otis, se duce în fiecare an la Deer Isle. Când vorbeşte despre acel loc ochii ei capătă o expresie ca de pe altă lume şi îşi pierde complet şirul vorbelor.

— Bineînţeles că ai să te opreşti la Deer Isle, mi-a spus ea pe vremea când îmi făceam planul călătoriei.

— Nu-i în drumul meu.

— Fleacuri, mi-a răspuns ea pe un ton prea binecunoscut.

Am înţeles din vocea şi atitudinea ei că dacă nu trec pe la Deer Isle să nu îndrăznesc să mă mai arăt vreodată la New York. A telefonat apoi domnişoarei Eleanor Brace, cu care stat întotdeauna acolo, şi asta a fost. N-am mai avut încotro. Nu ştiam altceva despre Deer Isle decât că nu se putea spune nimic despre acel loc, dar că aş fi un nebun dacă nu m-aş duce. Aşa că domnişoara Brace mă aştepta.

În Bangor m-am rătăcit cu desăvârşire, din pricina circulaţiei şi a camioanelor, a claxoanelor asurzitoare şi a semnalizatoarelor luminoase. Mi-am amintit vag că ar trebui s-o iau pe autostrada US nr.1, am găsit-o şi am mers zece mile în direcţie greşită, înapoi spre New York. Mi se dăduseră indicaţii scrise pe unde să merg, indicaţii amănunţite, dar aţi băgat vreodată de seamă că informaţiile primite de la cineva care cunoaşte ţinutul te încurcă şi mai

rău, chiar când sunt foarte exacte? M-am rătăcit şi în Ellsworth, ceea ce mi s-a spus că-i cu neputinţă. Apoi drumurile s-au îngustat şi camioane cu lemne huruiau depăşindu-mă. Am rătăcit aproape toată ziua, deşi am nimerit Blue Hill şi Sedgwick. Târziu, în acea nenorocită după-amiază, am oprit maşina şi m-am apropiat de un maiestuos poliţist călare al statului Maine. Ce om! Ca un adevărat granit de Portland, model perfect al unei viitoare statui ecvestre. Mă întreb dacă eroii viitorului vor fi cioplíţi în marmură în jeepuri sau maşini de patrulare?

— Cred că m-am rătăcit, domnule agent. Nu aţi putea să-mi indicaţi drumul?

— Încotro vreţi să vă duceţi?

— Caut să ajung la Deer Isle.

Mă privi cu atenţie şi, când se încredinţă că nu glumeam, se răsuci în şa şi arătă cu mâna dincolo de o mică fâşie de apă, fără a se mai osteni să deschidă gura.

— Acolo-i?

Încuviinţă cu o mişcare a capului de sus în jos, rămânând cu el aplecat.

— Bine, dar cum ajung acolo?

Auzisem întotdeauna că oamenii din Maine sunt cam tăcuţi din fire, dar pentru acest candidat la muntele Rushmore[6] să arate cu mâna de două ori într-o după-amiază însemna o pălăvrăgeală insuportabilă.

Făcu cu bărbia un arc de cerc în direcţia în care călătoream. Dacă după-amiaza n-ar fi fost pe sfârşite, aş fi încercat să-i mai scot vreo vorbă chiar dacă riscam un eşec.

— Mulţumesc, i-am spus, şi mi s-a părut că turuiesc ca o moară stricată.

Mai întâi am trecut un pod de fier foarte înalt, arcuit ca un curcubeu, apoi ceva mai încolo un pod de piatră scund, construit în formă de S, şi m-am trezit pe Deer Isle. După indicaţiile mele scrise trebuia să cotesc mereu pe primul drum la dreapta şi cuvântul „mereu" era subliniat. Am urcat o colină şi am cotit la dreapta într-o pădure de pini pe un drum mai mic, apoi iarăşi la dreapta pe un drum foarte îngust şi iarăşi la dreapta după urme de maşină pe un covor de ace de brad. Ce simplu pare totul după ce ai ajuns la capăt. Nu-mi venea să cred că voi putea găsi locul, dar după vreo sută de metri iată că apare casa cea veche şi mare a domnişoarei Eleanor Brace şi iat-o şi pe dânsa întâmpinându-mă. I-am dat drumul lui Charley, şi deodată o formă cenuşie mânioasă, săgetă prin poiana de pini şi o zbughi în casă. Era George. Nu ne-a întâmpinat cu braţele deschise, în special pe Charley. Niciodată nu l-am văzut bine pe George, dar prezenţa lui ostilă se simţea peste tot. Căci George este o pisică cenuşie, bătrână, care a strâns în ea atâta ură împotriva oamenilor şi a lucrurilor, încât chiar ascunsă undeva prin pod îţi transmite dorinţa ei de a te vedea cât mai repede plecat. Dacă ar cădea o bombă şi ar şterge de pe faţa pământului toate vietăţile, în afară de domnişoara Brace, George ar fi fericit. Cam aşa ar alcătui el o lume, dacă ar fi după dânsul. Şi nu avea să ştie niciodată că interesul pe care i-l purta Charley era o simplă politeţe; dacă ar fi aflat, mizantropia lui ar fi fost zdruncinată, căci pe Charley nu-l interesează deloc pisicile, nici măcar pentru plăcerea de a le fugări.

Nu l-am supărat prea mult pe George, căci am dormit două nopţi în Rozinanta, dar am aflat că atunci când musafirii dorm în casă, George se refugi-

[6]Note:
Pe acest munte sunt sculptate, la o scară enormă (70 m), figurile celor patru făuritori ai naţiunii americane: Washington, Jefferson, Lincoln, Roosevelt.

ază în pădurea de pini, pândind de departe, mormăindu-şi nemulțumirea şi scuipând cu duşmănie. Domnişoara Brace recunoaşte că în ce priveşte calitățile pisiceşti, care or fi ele, George este sub orice nivel. Nu-i un bun tovarăş, nu-i simpatic şi nici prea chipeş nu-i.

— Poate că prinde şoareci şi şobolani, am sugerat eu binevoitor.

— Niciodată, răspunse domnişoara Brace. Nici prin gând nu-i trece. Şi vrei să ştii ceva? George e fată.

A trebuit să-l țin din scurt pe Charley, căci prezența nevăzută a lui George se simțea pretutindeni. În vremuri mai luminate, când vrăjitoarele şi duhurile rele erau mai bine înțelese, George şi-ar fi găsit sfârşitul lui, adică al ei, pe rug, căci dacă a existat vreodată un duh rău, un trimis al necuratului, un prieten al spiritelor diavoliceşti, acela-i cu siguranță George.

Nu-i nevoie să fii prea sensibil ca să simți strania atmosferă din Deer Isle. Şi dacă oameni care au stat acolo ani de zile nu-s în stare s-o descrie, ce aş putea spune eu după două zile? Este o insulă cuibărită ca un sugaci la sânul Maine-lui, dar mai sunt multe la fel. Apele întunecoase, adăpostite, parcă sug lumina, dar am mai văzut atâtea la fel. Pădurea de pini foşneşte şi vântul şuieră peste câmpia deschisă ce-ți aminteşte de Dartmoor. Principalul oraş din Deer Isle, Stonington, nu seamănă deloc a oraş american, nici ca aşezare, nici ca arhitectură. Casele sunt înşiruite jos lângă apa liniştită a golfului. Acest oraş seamănă uimitor cu Lyme Regis de pe coasta Dorset-ului, şi aş pune rămăşag că întemeietorii lui au venit din Dorset, Somerset ori Cornwall. Vorba oamenilor din Maine este foarte asemănătoare cu cea din vestul Angliei, vocalele duble pronunțându-se ca în limba anglo-saxonă; în Deer Isle, însă, asemănarea e şi mai izbitoare. Toți locuitorii de pe coasta din sudul Canalului Bristol sunt un neam tainic de oameni, poate chiar un neam fermecat. Au ceva în adâncul privirii lor atât de ascuns, încât poate că nici ei înşişi nu ştiu de asta. Acelaşi lucru îl găseşti şi la cei din Deer Isle. Mai exact, această insulă este ca Avalon[7]: dispare când nu mai eşti acolo.

Să luăm de exemplu misterul pisicilor-raton, pisici enorme, fără coadă, cu blana cenuşie vărgată cu negru, din care pricină şi sunt numite pisici-raton. Sunt sălbatice, trăiesc în păduri şi-s foarte crude. Din când în când un localnic aduce acasă un pui şi-l creşte; asta-i pentru el o mare plăcere, aproape o cinste. Dar pisicile-raton rar pot fi îmblânzite chiar aproximativ. În orice clipă rişti să fii zgâriat sau muşcat. Aceste pisici sunt evident originare din insula Man[8], şi deşi s-au încrucişat cu pisici domestice, urmaşii tot fără coadă au rămas. Se povesteşte că strămoşii pisicilor-raton au fost aduşi de căpitanul unei corăbii şi că s-au sălbăticit repede. Dar mă întreb cum de au ajuns aşa de mari. Sunt de două ori mai mari decât toate pisicile Manx pe care le-am văzut. Să fie oare din cauza încrucişării cu pisica sălbatică ori cu linxul? Nu ştiu. Nimeni nu ştie.

În jos, către portul Stonington, ambarcațiile de vară erau trase la uscat pentru păstrare. Atât aici cât şi în alte insulițe apropiate sunt amenajate bazine foarte mari ce mişună de faimoşii homari negricioşi din apele întunecate ale Maine-ului, care-s cei mai buni homari din lume. Domnişoara Brace a comandat trei, să n-aibă mai mult de trei sferturi de kilogram bucata, a spus ea, şi în seara aceea nu mi-a mai rămas nici o îndoială asupra calității lor excepționale. Homari ca aceştia nu se mai află — fierți simplu, fără sosuri savante, numai cu unt topit şi lămâie — nu-şi află nicăieri perechea. Chiar

---

[7]Note:
Insulă oceanică din legendele medievale, ce se credea că-i aproape de paradisul terestru.
[8]Insulă din apropierea Angliei

transportați vii departe de casa lor sumbră, cu nave sau avioane, pierd ceva din savoare.

Într-o încântătoare prăvălie din Stonington, jumătate fierărie şi jumătate furnituri pentru maşină, am cumpărat o lampă de gaz cu oglindă pentru Rozinanta. Mă temeam că aş putea să rămân pe undeva fără gaz lichefiat, şi atunci cum aş mai fi citit în pat? Am fixat suportul lămpii deasupra patului şi am potrivit fitilul ca să dea o flacără ca un fluture auriu. Şi adesea în călătoria mea am folosit-o nu numai pentru lumină, ci şi pentru culoare şi căldură. Era exact aceeaşi lampă pe care o aveam în toate odăile la fermă, în copilărie. N-a existat niciodată o lumină mai plăcută ca asta, deşi bătrânii de odinioară pretind că uleiul de balenă dă o flacără mai dulce.

Am demonstrat că nu pot să descriu Deer Isle. Are ceva acel loc care nu lasă frâu liber cuvintelor. Dar mai târziu te urmăreşte mereu şi, mai mult decât atât, lucruri pe care nici nu ştiai că le-ai văzut îți apar în minte după ce ai părăsit-o. Îmi amintesc foarte limpede de un lucru. Poate pricina să fi fost anotimpul şi o lumină anumită, sau atmosfera limpede de toamnă. Fiecare lucru se detaşa clar de celelalte din jur, o stâncă, un trunchi rotund lustruit de apele mării şi aruncat pe plajă, conturul unui acoperiş.

Fiecare pin era de sine stătător şi izolat, chiar dacă făcea parte dintr-o pădure. Cercând să stabilesc o relație foarte îndepărtată, aş putea spune oare despre oamenii de-acolo că au aceeaşi calitate? Cu siguranță că n-am întâlnit nicăieri individualități atât de aprige. Nu m-aş încumeta să-i silesc la ceva ce nu-i pe placul lor. Am auzit multe istorisiri despre Isle — amintesc că Isle înseamnă insuliță, nu insulă — şi am primit multe sfaturi să fiu cât mai tăcut. Am să repet numai un avertisment dat de un localnic din Maine, şi n-am să dezvălui numele acelei persoane de teama unor represalii.

— Nu întreba niciodată care-i drumul pe un locuitor din Maine, mi-a spus.

— De ce nu?

— Găsim că-i amuzant să încurcăm lumea dând indicații greşite, şi o facem fără să zâmbim, dar în sinea noastră râdem. Aşa-i firea noastră.

Mă întreb dacă-i adevărat. N-am putut niciodată să verific asta fiindcă cea mai mare parte a timpului mă rătăcesc prin propriile mele sforțări, fără să-mi vie nimeni în ajutor.

Am avut cuvinte de laudă, chiar de afecțiune pentru Rozinanta, dar n-am spus nimic despre şasiul camionului care poartă căsuța mea. Era un model nou, cu un motor puternic de şase cilindri în V. Avea schimbător de viteză automat şi un dinam supradimensionat ca să-mi dea şi lumină în cabină dacă aveam nevoie. Sistemul de răcire avea atâta antigel că putea să reziste unui frig polar. Cred că autoturismele fabricate în America sunt făcute ca să se uzeze repede pentru a fi înlocuite. Nu-i acelaşi lucru cu camioanele. Un şofer de camion pretinde să-i reziste maşina mult mai multe mii de mile decât proprietarul unui autoturism. Pe el nu-l încânți cu garnituri, aripioare sau tot felul de fleacuri, iar situația lui socială nu-l obligă să-şi schimbe modelul în fiecare an, de ochii lumii. Totul la şasiu era făcut să reziste. Scheletul era greu şi din oțel de calitate, motorul mare şi solid. Bineînțeles îl tratam cum se cuvine schimbându-i la timp uleiul, gresându-l şi nu l-am forțat până la limită, nici nu l-am silit să facă acrobații ca o maşină de sport. Cabina avea pereți dubli şi o bună instalație de încălzire. Când m-am întors — după un drum de peste şaisprezece mii de kilometri — motorul era numai bine rodat. Niciodată în timpul călătoriei nu s-a defectat, nici măcar n-a tuşit.

Am urcat de-a lungul țărmului în Maine, trecând prin Millbridge, Addi-

son, Machias, Perry şi South Robbinston, până n-a mai fost coastă. Nu ştiam, ori poate că uitasem, cât de mult e vârât, ca un deget, Maine în Canada având pe New Brunswick la est. Cunoaştem atât de puţin geografia ţării noastre. De pildă, Maine se întinde către nord, aproape de gurile fluviului St. Lawrence, şi partea cea mai de sus a frontierei este cam la o sută şaizeci de kilometri mai la nord de Quebec. Încă un lucru pe care îl uitasem parcă anume, era cât de colosală-i America. Pe măsură ce înaintam spre nord prin orăşelele şi pădurile ce se întindeau tot mai mari unduindu-se până la orizont, vremea se schimba repede şi neaşteptat de tare. Asta-i probabil din pricină că mă îndepărtam de influenţa temperantă a mării, dar poate şi din pricină că înaintam foarte departe în nord. Casele bătute de viscole aveau un aspect jalnic; multe erau ruinate şi părăsite, dărâmate la pământ de urgia iernilor. Exceptând oraşele, se vedeau pretutindeni urmele unei populaţii care trăise cândva pe aici, cultivase pământul întemeindu-şi un rost al ei, dar care fusese alungată. Pădurile năpădeau înapoi şi camioane grele goneau huruind pe drumurile unde odinioară treceau căruţele fermierilor. Şi vânatul revenise; căprioarele rătăceau pe şosele şi se observau urme de urs.

Există unele obiceiuri, atitudini, credinţe, tendinţe şi schimbări care par să facă parte din structura Americii. Intenţionez să le discut pe rând, în ordinea în care mi-au atras atenţia. În timp ce le discut, imaginaţi-vă că eu străbat în goană vreun drum lăturalnic, sau opresc lângă un pod, ori îmi pregătesc o oală mare cu fasole de Lima şi porc sărat. Primul subiect este în legătură cu vânatul. Chiar să fi dorit, n-aş fi putut scăpa de vânătoare, căci deschiderea sezonului umplea de scânteieri toamna. Am moştenit multe feluri de-a ne comporta de la strămoşii noştri mai recenţi, care s-au luptat cu continentul acesta ca Iacob cu îngerul, pionierii învingând. De la ei ne-a rămas credinţa că orice american e un vânător înnăscut. Şi în fiecare toamnă un mare număr de oameni pornesc să dovedească că fără talent, antrenament, ştiinţă sau practică, sunt mari ţintaşi cu puşca de vânătoare sau carabina. Rezultatele sunt îngrozitoare. Din clipa când am părăsit Sag Harbor puştile începură a bubui după raţele migratoare şi cât am traversat prin Maine, focurile de puşcă de prin păduri ar fi putut speria multe haine roşii[9] care n-ar fi ştiut despre ce este vorba. Asta ar putea să-mi facă reputaţie proastă ca sportiv, dar daţi-mi voie să vă spun dintru început că n-am nimic împotriva uciderii animalelor.

Ceva tot trebuie să le omoare, cred. În tinereţea mea adeseori m-am târât kilometri întregi pe burtă, pe un vânt de gheaţă, pentru simpla satisfacţie de a doborî o găinuşă-de-baltă care nici măcar marinată nu-i bună la gust. Nu fac mare caz de carnea de vânat, urs, elan ori cerb, de la care îmi place numai ficatul. Reţetele cu condimente, vinul şi toată pregătirea unui fel gustos de vânat ar face şi dintr-o cizmă deliciul unui cunoscător. Dacă aş fi flămând aş vâna bucuros orice fuge, se târăşte sau zboară, chiar şi rude, şi le-aş sfâşia în dinţi. Dar nu foamea mână în fiecare toamnă milioanele de americani înarmaţi spre păduri şi coline, dovadă procentul mare de infarcturi printre vânători. Nu prea înţeleg de ce, dar se pare că noţiunea de vânător este asociată cu cea de bărbăţie. Ştiu că există destui vânători buni şi capabili, conştienţi de ceea ce fac; dar mult mai mulţi sunt acei domni cam prea graşi, îmbibaţi de whisky şi înarmaţi cu puşti de lux. Ei trag în tot ce se mişcă, sau li se pare că mişcă, şi îndemânarea de a se ucide unii pe alţii ar putea foarte bine să rezolve problema înmulţirii explozive a populaţiei. Dacă accidentele

---

[9]Note: Haine roşii — denumire dată pe vremuri soldaţilor britanici din cauza uniformei.

s-ar limita numai la cei de felul lor nu s-ar pune problema, dar măcelărirea vacilor, porcilor, fermierilor, câinilor şi a semnalizatoarelor rutiere fac ca toamna să fie un sezon primejdios pentru călătorii. Un fermier din regiunea nordică a statului New York a pictat cu litere mari negre cuvântul „Vacă" pe o parte şi pe alta a juncii lui albe, dar vânătorii tot au împuşcat-o. Pe când străbăteam statul Wisconsin, un vânător îşi împuşcă ghidul drept între omoplați.

— Ai crezut că-i un căprior? a întrebat judecătorul pe acel Nemrod.

— Da, domnule, aşa este.

— Dar nu erai sigur că-i un căprior?

— De, domnule, cred că nu.

Cu acest continuu baraj de foc în Maine, bineînțeles că îmi era frică şi pentru mine; patru automobile fuseseră lovite în ziua deschiderii sezonului. Dar mai ales pentru Charley mă temeam. Ştiam că pentru acest soi de vânători un pudel se aseamănă foarte mult cu un căprior şi trebuia să găsesc un mijloc de a-l proteja. Aveam în Rozinanta o cutie cu kleenex roşu primită cadou de la cineva. Am înfăşurat coada lui Charley cu kleenex roşu şi am fixat-o cu benzi de elastic. În fiecare dimineață îi reînnoiam steagul şi l-a purtat tot timpul cât am mers spre vest, pe când gloanțele şuierau şi țiuiau în jurul nostru. N-o spun asta ca o glumă. Radiourile atrăgeau atenția să nu se folosească batiste albe. Prea mulți vânători văzând o lucire albă o luaseră drept coada unui căprior fugărit, vindecând definitiv o durere de cap cu o singură lovitură.

Dar moştenirea aceasta a pionierilor nu e un lucru nou. Când eram copil, la ferma noastră de lângă Salinas în California aveam un bucătar chinez care regulat trăgea un modest profit din acest obicei. Pe o culme, nu prea departe, un trunchi de sicomor căzut la pământ rămăsese rezemat pe două ramuri rupte. Găurile făcute de gloanțe în butucul de lemn de culoare roşcată cu pete atrăsese atenția lui Lee. A țintuit o pereche de coarne la unul din capete şi s-a retras în cabana lui până la închiderea sezonului de vânătoare a căprioarelor. Apoi recoltă plumbii din trunchiul bătrân. În unele sezoane aduna douăzeci, treizeci de kilograme. Nu era o avere, dar era un câştig. După vreo doi ani, când trunchiul a fost făcut praf, Lee l-a înlocuit cu patru saci de nisip şi aceleaşi coarne. Acuma era şi mai uşor să-şi strângă recolta. Dacă ar fi instalat vreo cincizeci la fel, ar fi putut face avere, dar Lee era un om modest pe care nu-l interesa producția în masă.

Maine părea că se întinde la nesfârşit. Aveam acelaşi sentiment ce trebuie să-l fi cuprins pe Peary când se apropia de ceea ce credea el că-i Polul Nord. Dar voiam să văd ținutul Aroostook, marea regiune nordică a Maine-ului. Există trei mari regiuni producătoare de cartofi: Idaho, ținutul Suffolk pe Long Island şi Aroostook din Maine. Multă lume mi-a vorbit de Aroostook, dar n-am întâlnit pe nimeni care să fi fost acolo. Mi s-a spus că recolta e strânsă de canuck[10]-ii din Canada care se revarsă peste graniță la vremea culesului.

Drumul mă purta la nesfârşit printr-o regiune împădurită plină de lacuri neînghețate încă. De câte ori îmi era cu putință, alegeam drumeaguri de pădure care nu te îndeamnă la viteză. Temperatura creştea, ploaia cădea fără încetare, pădurile plângeau. Charley era mereu ud şi mirosea de parcă mucegăise. Cerul avea o lumină cenuşie de aluminiu ud şi, neputând descoperi pe acel scut translucid nici un indiciu unde ar putea fi soarele, nu mă puteam

[10]Note: Populație canadiană de origine franceză.

orienta. Pe o şosea curbă aş fi fost în stare să mă îndrept spre est, sud ori vest, în loc spre nord cum trebuia. Vechea poveste cu muşchiul care creşte pe partea de nord a copacilor m-a înşelat pe vremuri când eram cercetaş. Muşchiul creşte pe partea umbrită care poate fi oriunde. M-am hotărât să-mi cumpăr o busolă în primul oraş, dar nu exista nici un prim oraş pe drumul pe care călătoream. Înserarea se lăsa pe furiş, ploaia duruia pe acoperişul de tablă al cabinei şi ştergătoarele parbrizului se văitau arcuindu-se. Arbori înalţi şi negri străjuiau marginea drumului înghesuindu-se pe prundiş. Mi se părea că de ore întregi nu mai întâlnisem o maşină, o casă sau un magazin, căci aici ţinutul se întorsese la codrul de altădată. O apăsătoare singurătate pusese stăpânire pe mine — aş putea spune o înfricoşată singurătate. Charley, ud şi tremurând, se încolăci în ungherul lui, lăsându-mă fără tovărăşie. Am oprit lângă un pod de beton, dar n-am putut găsi un loc orizontal pe marginea prăvălatică a drumului.

Chiar şi cabina era mohorâtă şi umedă. Am mărit flacăra lămpii cu gaz, am aprins lampa cu petrol şi două arzătoare de la sobă, ca să alung singurătatea. Ploaia duruia pe acoperişul metalic. Nu găseam nimic bun de mâncare în rezervele mele. Se înnopta de tot şi copacii veniră mai aproape. În ropotul ploii parcă auzeam glasuri, ca murmurele şi şoaptele unei mulţimi în culise. Charley era agitat. Nu slobozea lătratul lui de alarmă, dar mârâia şi scheuna neliniştit, lucru neobişnuit la el; ba nici nu vru să mănânce, lăsându-şi neatins şi castronul lui cu apă — el, un câine care bea zilnic o cantitate de apă egală cu greutatea lui şi de care avea neapărată nevoie pentru plimbările de afară. Am căzut cu totul pradă dezolării, mi-am făcut două sandvişuri cu unt de arahide, m-am culcat şi am scris celor de acasă, împărtăşindu-le şi lor singurătatea mea. De la un timp ploaia încetă să mai cadă, se auzeau acum copacii picurând şi mintea mea prinse a născoci o hoardă de tainice primejdii. O, ne pricepem să populăm bezna cu orori, chiar noi cei care ne socotim bine informaţi şi siguri de noi şi nu credem decât în ceea ce se poate măsura şi cântări. Ştiam perfect de bine că acele sumbre fantasme care mă împresurau ori nu existau, ori nu erau primejdioase pentru mine, şi totuşi îmi era frică. Mă gândeam ce groaznice trebuie să fi fost nopţile pe vremea când oamenii erau siguri că acele lucruri există şi că sunt necruţătoare. Dar nu, greşesc. Dacă aş şti că ele sunt acolo, aş avea arme împotriva lor; farmece, rugăciuni, ori vreo alianţă cu forţe la fel de tari şi de partea mea. Tocmai fiindcă ştiam că ele nu sunt acolo mă simţeam atât de lipsit de apărare şi poate mai înspăimântat.

Pe vremuri am avut un mic ranch în munţii Santa Cruz din California. Într-un loc era o pădure de uriaşi arbori madrone care îşi împleteau coroanele deasupra unui mic tău de munte, lac întunecat, alimentat de izvoare. Dacă există aşa-zisele locuri bântuite de duhuri rele, atunci cu siguranţă că era unul dintre acelea; impresie creată de lumina palidă strecurată printre frunze şi feluritele înşelări ale perspectivei. Lucra pe atunci la mine un om din Filipine, un muntean scurt, negricios şi tăcut, probabil din seminţia Maori. Odată, gândindu-mă că poate se trage dintr-un trib care recunoaşte nevăzutul drept o parte a realităţii, l-am întrebat dacă nu se teme de acel loc blestemat, mai ales noaptea. Nu se teme, mi-a răspuns el, din pricină că are de multă vreme de la un vraci ceva magic împotriva duhurilor rele.

— Arată-mi şi mie talismanul acela, i-am spus.

— Sunt nişte vorbe, a răspuns el. Nişte cuvinte magice.

— Poţi să mi le spui?

— Cum să nu, mi-a răspuns şi-a început a bombăni: "In nomine Patrii et

Fillii et Spiritus Sancti"[11].

— Ce înseamnă asta? l-am întrebat.

A ridicat din umeri.

— Nu ştiu, a zis. E o vrajă împotriva duhurilor rele, aşa că eu de ele nu mă tem.

Conversația aceea am descurcat-o într-o spaniolă cu accent ciudat, dar nu încape nici o îndoială că era o adevărată vrajă şi că pentru el avea putere.

Întins pe patul meu în noaptea plângătoare am încercat să citesc ca să scap de gândurile chinuitoare, dar în timp ce ochii alunecau pe rânduri eram cu urechea atentă la noaptea de afară. Adormisem aproape când un zgomot nou mă făcu să sar în sus. Zgomot de paşi, m-am gândit, ce înaintează furişat pe prundiş. Aveam lângă pat o lanternă lungă de şaizeci de centimetri, pentru vânătorii de ratoni, care aruncă o lumină puternică la mai mult de un kilometru şi jumătate. M-am ridicat din pat, am desprins din perete carabina mea de 30/30 şi am tras din nou cu urechea la uşa Rozinantei; paşii se apropiau. Atunci Charley a slobozit răgetu-i de alarmă, iar eu am deschis uşa şi am împroşcat cu lumină drumul. Am văzut un om cu cizme şi impermeabil galben. Lumina îl țintuise locului.

— Ce vrei? am strigat.

Probabil că fusese surprins. I-a trebuit un moment până să-mi poată răspunde.

— Vreau să ajung acasă. Locuiesc mai în deal.

Şi atunci mi-am dat seama că totul fusese o neghiobie clădită din ridicole închipuiri.

— N-ai vrea o ceaşcă de cafea sau ceva de băut?

— Nu, e târziu. Mai bine ai feri lumina din ochii mei, ca să pot pleca.

Am stins lanterna şi omul dispăru, dar vocea lui trecând pe lângă mine spuse:

— Mă gândesc acum ce-i fi căutând dumneata aici?

— Fac un popas, am răspuns; un popas pentru o noapte.

Şi am adormit pe loc, cum am pus capul pe pernă.

Când am deschis ochii, soarele era sus şi lumea se reînnoise şi strălucea. Există tot atâtea lumi diferite câte feluri de zile sunt şi după cum opalul îşi schimbă culoarea şi sclipirile pentru a se armoniza cu aspectul zilei, la fel se întâmpla şi cu mine. Spaimele şi singurătatea nopții erau atât de îndepărtate că abia mi le mai aminteam.

Chiar şi Rozinanta, aşa murdară şi plină de ace de pin cum se afla, sălta parcă plină de veselie pe drum. Acum, printre lacuri şi păduri apăreau câmpii întinse, cu pământ din acela sfărâmicios care le place aşa de tare cartofilor. Pe drumuri circulau camioane cu platforme încărcate cu butoaie goale pentru cartofi şi recoltoarele mecanice răsturnau lungi brazde de tuberculi albicioşi.

În spaniolă există un cuvânt căruia nu-i pot găsi un echivalent în engleză. Este verbul vacilar, participiu prezent vacilando. Nu înseamnă deloc a ezita. Când cineva este vacilando, asta înseamnă că se duce undeva, dar puțin îi pasă dacă ajunge ori nu acolo, deşi are o țintă. Prietenul meu Jack Wagner adopta adesea în Mexic acest fel de a fi. Să zicem, de pildă, că aveam chef să umblăm pe străzile oraşului Mexic, dar nu la întâmplare. Alegeam atunci vreun obiect pe care eram aproape siguri că nu-l puteam găsi acolo şi apoi porneam plini de zel în căutarea lui.

Voiam ca înainte de-a porni spre Vest să ajung în partea cea mai de sus

[11]Note: "În numele tatălui şi al fiului şi al sfântului duh".

a ținutului Maine. În felul acesta călătoria părea să aibă o țintă şi orice pe lumea asta trebuie să aibă o țintă, altfel mintea omenească nu acceptă. Dar trebuie să i se mai adaoge şi un scop, altfel conştiința se fereşte cu teamă. Maine era ținta mea şi cartofii scopul. Dacă n-aş fi văzut nici un cartof, ca *vacilador* ce mă aflam, nici nu mi-ar fi păsat. Dar s-a întâmplat că am văzut mai mulți cartofi decât aveam chef. Munți, oceane de cartofi am văzut. Mai mulți decât ai crede că ar putea consuma întreaga omenire într-o sută de ani.

Am întâlnit prin țară mulți emigranți strângători de recolte: indieni, filipinezi, mexicani, americani plecați din satele lor. Aici, în Maine, majoritatea erau canadieni francezi care trecuseră frontiera pentru recolta sezonieră. Mi-a trecut prin minte că aşa cum plăteau cartaginezii mercenari ca să lupte în locul lor, la fel şi noi, americanii, angajăm mercenari pentru muncile grele şi umile. Nădăjduiesc să nu ne pomenim într-o bună zi copleşiți de oameni, care nu-s prea mândri, ori prea leneşi, ori prea gingaşi ca să se aplece spre pământ pentru a culege roadele pe care le mâncăm noi.

Canuck-ii aceştia erau oameni robuşti. Călătoreau şi se instalau în locuri de popas pe familii sau grupuri de familii, ba poate şi în clanuri: bărbați, femei, băieți, fete şi chiar copii mici. Numai sugarii nu culegeau cartofi şi nu-i încărcau în butoaie. Camioanele erau conduse de americani care foloseau o macara şi un fel de vinci ca să ridice butoaiele pline pe platforme. Recolta era apoi transportată şi depozitată în silozuri pentru cartofi, având maluri înalte de pământ ridicat în jur contra înghețului.

Cunoştințele mele de franceză canadiană le am din filme, mai ales din filmele cu Nelson Eddy şi Jeanette Mac Donald şi constau mai ales din expresia By gar[12]. Lucru ciudat, n-am auzit pe nici un culegător de cartofi spunând By gar, deşi trebuia să fi văzut filmele şi ştiau cum trebuie să vorbească.

Femeile şi fetele purtau în mod obişnuit pantaloni de catifea reiată, flanele groase şi se legau la cap cu basmale viu colorate pentru a-şi ocroti părul de praful ce se ridica de pe ogoare la cel mai uşor suflu de vânt. Cei mai mulți călătoreau în camioane mari acoperite cu prelate de culoare închisă, am văzut însă şi câteva remorci şi vreo două căsuțe pe roate, ca Rozinanta. Noaptea, unii dormeau în camioane şi remorci, dar erau şi corturi instalate în locuri plăcute, iar miresmele care veneau dinspre focurile de tabără arătau că nu pierduseră faimosul talent francez la prepararea supelor.

Am avut norocul să găsesc instalate pe malul unui lac limpede, încântător, câteva corturi, camioane şi două remorci. Am parcat pe Rozinanta la vreo nouăzeci de metri depărtare, tot pe malul lacului. După ce mi-am pus apă la fiert pentru cafea, am scos afară spălătoria mea improvizată în căldarea de gunoi care țopăia de două zile, şi mi-am limpezit rufele de detergent la marginea apei. Atitudinea față de străini se naşte adesea în mod misterios. Vântul bătea dinspre campamentul lor, aducând până la mine parfumul supei. Oamenii aceia puteau să fie nişte criminali, brute sadice, nişte gorile hidoase şi degenerate, totuşi m-am pomenit spunându-mi: „Ce oameni simpatici, rafinați şi ce frumoşi sunt. Tare aş vrea să-i cunosc". Şi toate acestea din pricina mirosului delicios al supei.

Când este vorba de stabilit un contact cu persoane străine, Charley este ambasadorul meu. Îi dau drumul şi el o ia în derivă spre obiectiv, ori mai bine-zis către ceea ce pregăteşte obiectivul pentru masă. Mă duc să-l iau de acolo ca să nu plictisească pe vecinii mei — et voilà! Şi un copil poate face la fel, dar un câine reuşeşte mai bine.

---

[12]Note: gar — formă eufemistică a expresiei by god — pe Dumnezeul meu.

Totul a mers strună, incidentul desfăşurându-se aşa cum era de aşteptat de la un scenariu bine studiat şi repetat. Mi-am trimis ambasadorul şi am băut o ceaşcă de cafea ca să-i las timp să opereze. Apoi m-am îndreptat spre tabără pentru a-i scăpa pe vecini de sâcâielile nesuferitei mele javre. Erau oameni cu înfăţişare simpatică; vreo doisprezece, fără să socotesc copiii. Se aflau acolo trei fete drăguțe, mereu pornite pe chicotit, două femei durdulii şi a treia şi mai durdulie ca viitoare mamă, un patriarh, doi cumnați şi încă doi tineri care erau pe cale de a deveni şi ei cumnați. Conducător efectiv, bineînțeles acordând tot respectul patriarhului, era un bărbat frumos de vreo treizeci şi cinci de ani, lat în umeri şi zvelt, cu un ten de fată ca piersica, şi păr negru, aspru şi buclat.

Câinele, mi-a spus el, n-a supărat pe nimeni. De fapt ei observaseră că era un câine frumos. Eu, bineînțeles, fiind stăpânul lui, îl judecam cu părtinire cu toate defectele lui, dar avea o calitate în plus față de mulți câini: era născut şi crescut în Franța.

Se strânseră în jurul meu. Cele trei fete drăguțe chicotiră: dar fură potolite îndată de ochii albaştri ca marea ai şefului, susținut de un „sst" din partea patriarhului.

Chiar adevărat? Unde în Franța?

În Bercy, într-o suburbie a Parisului. O cunoşteau?

Nu, din păcate nu fuseseră niciodată în țara lor de baştină.

Speram că vor avea ocazia.

Ar fi trebuit să recunoască naționalitatea franceză a lui Charley după maniere. Observaseră că am o roulotte şi o admiraseră.

Era simplă, dar confortabilă. Dacă erau dispuşi, le-o puteam arăta cu plăcere.

Eram foarte amabil. Va fi o mare plăcere pentru ei.

Dacă vă închipuiți cumva, după tonul curtenitor al conversației, că se vorbea în franceză, vă înşelați. Şeful vorbea într-o engleză foarte curată şi corectă. Singurul cuvânt francez întrebuințat a fost roulotte. Între ei vorbeau în dialectul canuck. De altfel, franceza mea este ridicolă. Nu, tonul atât de curtenitor era doar o parte din ceremonialul necesar pentru stabilirea relațiilor. L-am luat pe Charley cu mine. Puteam să-i aştept atunci după ce îşi vor sfârşi cina, care-mi trimitea aroma ei de la foc?

Vor fi foarte onorați.

Am făcut ordine în cabină, mi-am încălzit o cutie de Chili con carne[13] şi după ce am mâncat-o m-am asigurat că berea era rece, ba am mai şi cules un buchet de frunze tomnatice pe care le-am pus pe masă într-o sticlă de lapte.

Teancul de pahare de hârtie destinate unor asemenea împrejurări fusese turtit de un dicționar zburător chiar în ziua plecării mele, dar am fabricat un fel de bărcuțe din şervețele de hârtie împăturită. E extraordinar câtă bătaie de cap ai cu o recepție. Apoi Charley îi pofti înăuntru cu lătrături şi îndată mi-am luat rolul de gazdă în casa mea. Şase persoane pot sta înghesuite îndărătul mesei mele; atâția şi încăpură. Alte două rămaseră în picioare lângă mine, iar uşa din spate se împodobi cu o cunună de căpuşoare copilăreşti. Erau oameni tare simpatici, dar ceremonioşi. Am destupat sticle de bere pentru cei mari şi de limonadă pentru cei de afară.

La momentul potrivit mi-au spus multe despre viața lor. Treceau granița în fiecare an la culesul cartofilor. Cum toată lumea muncea, strângeau o sumă frumuşică pentru iarnă. Au avut vreodată neplăceri la graniță de la servi-

---

[13]Note: Mâncare mexicană gătită din carne cu piper roşu.

ciul imigrației? De fapt, nu. Legile se aplică mai puțin riguros în timpul sezonului de recoltare, pe lângă asta, calea era netezită de un antreprenor căruia îi plăteau un mic procent din câştigurile lor. Dar nu-l plăteau ei. Suma o lua acesta direct de la fermieri. În atâția ani am cunoscut destui de mulți imigranți: americani din alte state, mexicani intrați clandestin şi negri care ajung până în New Jersey şi Long Island. Şi oriunde i-am întâlni se afla în umbră şi un antreprenor care le netezea calea în schimbul unei sume de bani. Cu ani în urmă fermierii au încercat că aducă mai multă mână de lucru decât era nevoie, ca să poată micşora salariile. Asta pare să nu mai fie cu putință acum, căci agențiile statului aduc numai atâția muncitori cât este nevoie, aşa că se poate menține un minimum de salariu în alte cazuri, imigranții sunt mânați la deplasare şi lucru sezonier de sărăcie şi lipsă cumplită.

Bineînțeles că oaspeții mei din seara aceea nu erau nici oropsiți şi nici aduşi de mizerie. Acest clan, după ce îşi rânduise pentru iernat mica lor fermă din provincia Quebec, venise peste graniță ca să strângă ceva bani la ciorap. Dădeau impresia chiar că sunt puțin în petrecere, ca acei culegători de hamei ori fragi ce pornesc din Londra şi oraşele din centrul Angliei. Erau oameni rezistenți şi independenți, în stare să se descurce singuri.

Am mai deschis alte sticle de bere. După acea noapte de teribilă singurătate mă simțeam foarte bine înconjurat de oameni prietenoşi şi comunicativi, cumpătați însă. Ca o fântână arteziană a izbucnit din mine buna dispoziție şi le-am ținut un mic discurs în franceza mea pocită. Am început:

— Messy dam. Je vous porte un cher souvenir de la belle France — en particulier du Département de Charente[14].

Păreau surprinşi, dar interesați. Atunci John, şeful, traduse discursul meu, rostind rar cuvintele într-o engleză de liceu, apoi o transpuse în franceza canadiană.

— Charente? a întrebat el. De ce Charente?

M-am aplecat, am deschis un dulăpior de sub chiuvetă scoțând de acolo o sticlă de coniac foarte bătrân şi respectabil, care se păstrează numai pentru căsătorii, cazuri de îngheț şi atacuri de inimă. John cercetă eticheta cu pioasa atenție a unui bun creştin în fața sfintei cuminicături. Şi vorbele lui vădiră un mare respect.

— Isuse Hristoase, spuse el, uitasem de Charente — acolo se află coniac.

Apoi citi anul de naştere al sticlei şi repetă încetişor primele cuvinte.

Trecu sticla patriarhului ce sta în ungherul lui şi moşneagul zâmbi atât de încântat, încât am putut observa pentru întâia oară că-i lipsesc dinții din față. Cumnatul scoase din gâtlej un fel de hârâială de motan fericit, iar doamnele însărcinate ciripiră ca nişte alouettes[15] ce cântă în soare. I-am dat lui John un tirbuşon în timp ce eu aranjam cristalurile: trei ceşti de cafea din plastic, un borcan de dulceață, un bol de bărbierit şi mai multe flacoane de pilule, cu gâtul larg.

Am vărsat pastilele din ele într-o cratiță şi le-am clătit cu apă de la robinet ca să scot dintr-însele mirosul de grâu încolțit. Coniacul era grozav, şi de la primul *santé* şoptit, de la cea dintâi plescăială din limbă, am simțit cum creşte simțământul Fraternității Umane până ce umplu Rozinanta. Ne simțeam cu toți frați şi... surori.

Au refuzat al doilea rând, dar eu am stăruit. Distribuirea celui de al tre-

---

[14]Note:
Domnilor şi doamnelor. Vă aduc o scumpă amintire din frumoasa Franță şi anume din Departamentul Charente.
[15]Alouettes — ciocârlii

ilea rând s-a făcut pe motivul că tot nu mai rămăsese mult pe fundul sticlei. Şi cele câteva picături din rândul al treilea aduseră în Rozinanta acea minune a triumfului umanităţii care poate binecuvânta o casă — sau o camionetă, cum era cazul: nouă oameni adunaţi într-o tăcere desăvârşită, nouă părţi formând un întreg, la fel cum braţele şi mâinile mele fac una cu mine însumi, distincte şi totuşi inseparabile. Rozinanta căpătă o aureolă pe care n-o pierdu niciodată de tot.

Asemenea fenomen nu poate şi nici nu trebuie să dureze. Patriarhul dădu un fel de semnal. Oaspeţii mei se extraseră din locurile lor înghesuite îndărătul mesei şi cuvintele de adio fură aşa cum trebuiau să fie scurte şi convenţionale. S-au îndepărtat în noapte, iar şeful John le lumina calea spre casă purtând un felinar cu gaz. Mergeau în tăcere printre copiii ce cădeau din picioare de somn şi nu i-am mai revăzut niciodată. Dar mi-au rămas dragi.

N-am coborât patul, căci doream să plec cu noaptea în cap. M-am covrigit în dosul mesei şi am dormit puţin până când în întunecimea unor zori înşelătoare, Charley mă privi ţintă în faţă şi-mi spuse: Ftt. În vreme ce-mi fierbeam cafeaua am fabricat o pancartă mică de carton pe care am fixat-o de gâtul sticlei goale de coniac; trecând pe lângă campamentul adormit am oprit şi am aşezat sticla într-un loc la vedere. Scrisesem pe carton: Enfant de France, mort pour la Patrie[16]. Şi am pornit cât am putut mai pe tăcute.

În ziua aceea intenţionam să mă îndrept puţin către vest şi-apoi să intru în drumul cel lung din sud ce străbate statul Maine cât e de lung. Sunt clipe ce le păstrezi viaţa întreagă ca pe nişte comori, clipe ce rămân adânc şi cu precizie gravate pe ecranul amintirii veşnice. În dimineaţa aceea mă socoteam un om foarte norocos.

Într-o călătorie ca a mea sunt atâtea lucruri de văzut şi de gândit că deşi îţi însemnezi întâmplările şi reflexiile pe măsura ce se desfăşoară, ele tot continuă să se învârtă şi să forfotească întocmai ca un minestrone[17] fierbând la un foc molcom.

Există aşa-zişii oameni ai hărţilor, care au o plăcere mai mare să-şi dedice atenţia colilor de hârtie colorată, decât ţinuturilor pline de culoare pe care le străbat. Am auzit pe călători de soiul acestora amintindu-şi de numărul fiecărui drum, de kilometrajul parcurs şi de cea mai neînsemnată localitate descoperită. Alt soi de călători au nevoie să ştie în fiecare clipă exact în care punct de pe hartă se află, ca şi cum acele linii negre şi roşii, indicaţiile punctate, vârtejurile albastre ale lacurilor şi umbrele ce indică munţii le-ar da un fel de siguranţă. Eu nu sunt aşa. M-am născut rătăcit şi nu-mi face plăcere să fiu găsit, nici să identific figuri ce simbolizează continente şi state. În afară de asta, drumurile se schimbă, se înmulţesc, se lărgesc, ori cad în părăsire atât de des în ţara noastră, încât trebuie să cumperi hărţile rutiere ca pe ziarele zilnice. Cunoscând însă pasiunea maniacilor de hărţi, le pot aduce la cunoştinţă că în Maine m-am îndreptat spre nord aproximativ paralel cu autoruta US 1, prin Houlton, Mars Hill, Presque Isle, Caribou, Van Buren, am cotit către vest tot pe US 1 şi trecând prin Madawaska, Upper, Frenchville şi Fort Kent, am coborât către sud pe şoseaua de stat 2, prin Eagle Lake, Winterville, Portage, Squa Pan, Masardis, Knowles Corner, Patten, Sherman, Grindstone, până am ajuns la Millinocket.

Le pot înşiră pe toate fiindcă am în faţa mea o hartă; ceea ce-mi amintesc însă n-are nici o legătură cu numerele, liniile şi mâzgăliturile colorate.

---

[16]Note:
Copil al Franţei, mort pentru patrie.

[17]Supă italiană cu fasole, macaroane şi alte ingrediente.

Am azvârlit pe hârtie întregul itinerar ca pe-o momeală, dar nu-mi voi face un obicei din asemenea expuneri. Ce-mi amintesc eu sunt lungile alei îngheţate, fermele şi casele fortificate împotriva iernii, graiul răspicat, laconic din Maine pe care l-am auzit în prăvăliile de pe la răspântii de drumuri când mă opream să-mi reînnoiesc proviziile, cârdurile de căprioare ce traversau drumul cu copite sprintene, săltând prin faţa Rozinantei în viteză ca nişte mingi de cauciuc, camioanele încărcate cu lemne ce treceau huruind. Neîncetat, însă, îmi aminteam că ţinutul acela întins a fost odinioară cu mult mai populat, iar acum era părăsit, redat pădurii ce-l cotropea iar, animalelor, cherestelelor şi frigului. Oraşele mari cresc mereu, iar satele se tot micşorează. Magazinul cătunului, fie de coloniale, universal, de mărunţişuri, de îmbrăcăminte, nu se poate lua la întrecere cu supermagazinele şi cu organizaţiile de vânzare „în lanţ". Imaginea atât de dragă şi de nostalgică a prăvăliei din sat, unde găseşti de toate, locul acela de taifas unde se adună gospodarii bine informaţi ca să schimbe păreri şi să închege caracterul naţional, dispare cu mare rapiditate. Oamenii care pe vremuri îşi durau căminuri asemenea unor fortăreţe ca să ţină piept vântului şi vremii, atacurilor gerului, secetei şi insectelor vrăjmaşe, se îngrămădesc acum la sânul activ al marelui oraş.

Americanul nou îşi găseşte stimulentul şi dragostea pe străzile forfotind de circulaţie, în atmosfera îmbâcsită de fum şi ceaţă, înăbuşită de acizii industriei, în scrâşnetul cauciucurilor şi-n casele înghesuite unele în altele, în timp ce orăşelele tânjesc o vreme, apoi mor. Şi am descoperit că asta-i la fel de adevărat în Texas ca şi în Maine. Clarendon s-a supus lui Amarillo, întocmai cum Stacyville din Maine îşi scurge seva în Millinoket, unde trunchiurile copacilor sunt făcute fărâme, aerul miroase a chimicale, râurile sunt înăbuşite şi otrăvite, iar pe străzi mişuna un soi aparte de oameni veseli şi grăbiţi.

Ce v-am înfăţişat aici nu-i critică, ci o simplă observaţie. Sunt însă convins că aşa cum pendulul îşi întoarce mişcarea, până la urmă oraşele acestea umflate vor plesni ca pântecele unor păstăi coapte, azvârlindu-şi copiii înapoi la ţară. Tendinţa aceasta de dispersiune pe care o au deja bogaţii, întăreşte profeţia mea. Săracul imită, ori cearcă să imite tot ceea ce face bogatul.

Acum câţiva ani am cumpărat de la „Abercrombie şi Fitch" un corn de văcar, un claxon de automobil manevrat de o pârghie, cu care puteai să imiţi aproape orice emoţie bovină, începând de la dulcele muget al unei juncuţe romantice şi sfârşind cu răgetul aspru al taurului în fierbinţeala poftelor primei lui bărbăţii. Aveam cu mine pe Rozinanta, născocirea aceea care s-a dovedit foarte reuşită. Când slobozi chemarea, toate vitele care-o aud se opresc din păscut şi pornesc în direcţia sunetului.

În frigul argintiu al unei după-amiezi în Maine, pe când zoream înaintând hurducat pe-un drum forestier plin de gropi, au apărut la prova patru doamne elan ce treceau drumul mişcându-se cu o masivă măreţie. Când m-am apropiat au schimbat pasul cu un trap greoi şi bleg. Nu ştiu ce mi-a venit aşa deodată să apăs pe pârghia cornului de văcar, care slobozi un muget de taur Miura ce se încordează înainte de a se avânta către fluturarea primei lui veronica[18]. Doamnele, care erau tocmai pe punctul de-a dispare în pădure, auzind sunetul se opriră şi răsucindu-se în loc porniră spre mine cu viteză accelerată şi mi se păru că văd strălucind în ochii lor dorinţa aventurii — dar patru aventuri şi fiecare cântărind peste cinci sute de kilograme!

Deşi apreciez dragostea sub toate aspectele ei, am apăsat pe accelerator

---

[18]Note:
Veronica — figură la luptele de tauri, când toreadorul se opreşte în loc şi îşi flutură lateral capa.

şi am luat-o la sănătoasa cât am putut de repede. Asta îmi aminteşte de o nuvelă a marelui Fred Allen. Personajul principal, un om din Maine, povesteşte o vânătoare de elani: „Aşezându-mă pe-o buturugă, am suflat din corn chemarea elanului şi-am rămas în aşteptare. Deodată simt lipindu-mi-se pe cap şi pe gât ceva moale, ud şi cald, ca un şervet de baie. Închipuiţi-vă, domnule, o femelă elan mă lingea, privindu-mă cu pasiune.

— Şi ai împuşcat-o? a fost întrebat.

— Nu, domnule, am şters-o cât am putut de repede, dar de atunci adeseori mă gândesc că undeva în Maine a rămas un elan cu inima zdrobită!"

Maine era tot aşa de lung la coborât ca şi de urcat, poate chiar mai lung. Aş fi putut, şi s-ar fi cuvenit să mă opresc la Baxter State Park, dar n-am avut chef. Prea întârziasem hoinărind, se făcuse frig şi-mi apăreau înaintea ochilor viziuni cu Napoleon la Moscova şi cu nemţii la Stalingrad. Aşa că am bătut frumuşel în retragere: Brounville Junction, Milo, Dover-Foxcroft, Guilfort, Bingham, Skowhegan, Mexico, Rumford, unde am întâlnit un drum pe care mai călătorisem când străbătusem White Mountains. Era poate o slăbiciune din partea mea, dar doream să isprăvesc mai repede cu porţiunea aceea. Râurile erau pline de trunchiuri de copaci de la un ţărm la altul pe distanţe de mile întregi, aşteptându-şi rândul la abator să-şi dea inimile lor de lemn ca să poată supravieţui bastioanele civilizaţiei noastre, Time Magasin şi Daily News şi să ne apere împotriva ignoranţei. Oraşele industriale, vă rog să mă iertaţi, sunt nişte noduri de viermi. Vii din tihna de la ţară si te pomeneşti deodată împins, înghesuit de-o circulaţie ce parcă-i un uragan urlător. Te lupţi o vreme, căutându-ţi orbeşte calea în grămădeala şi forfota furnicarului de metal, apoi subit totul se pierde în depărtare şi te trezeşti iarăşi în liniştea senină a naturii. Nu există nici hotar, nici zonă de trecere. Asta-i o taină, şi încă o minunată taină.

În puţinele zile scurse de la trecerea mea pe aici frunzişul se schimbase, pălise, pe White Mountains. Frunzele cădeau rostogolindu-se ca nişte nouraşi întunecaţi şi brazii de pe povârnişuri aveau veşmânt de zăpadă. Mergeam fără oprire, conducând cu furie spre marea indignare a lui Charley. De nenumărate ori făcuse *Ftt* la mine fără să-l bag în seamă şi am trecut dintr-o bucată, rostogolindu-mă, peste degetul ridicat al New Hampshire-ului. Doream o baie, un pat nou, ceva de băut, puţină tovărăşie omenească şi credeam că le voi putea găsi la Connecticut River. Am remarcat un lucru foarte ciudat: când îţi fixezi în minte un ţel, te supără să renunţi la el chiar dacă se dovedeşte nepotrivit, ba chiar neplăcut. Drumul era mai lung decât crezusem şi mă simţeam foarte obosit.

Anii mei îmi atraseră atenţia prin dureri în umeri, eu însă îmi pusesem în minte să ajung cu orice chip la Connencticut River şi n-am luat în seamă oboseala, ceea ce era o mare prostie. Era aproape seară când am găsit locul dorit, nu departe de Lancaster, în New Hampshire. Râul era larg şi plăcut, mărginit de arbori şi de-o pajişte frumoasă. Aproape de mal se afla ceea ce-mi poftea cu însetare inima: un şirag de căsuţe curate şi albe instalate pe pajiştea verde de lângă râu şi o singură clădire mică ce cuprindea administraţia şi restaurantul, cu o tăbliţă spre partea şoselei pe care se puteau citi primitoarele cuvinte: "Deschis" şi „Locuinţe libere". Am tras pe Rozinanta la marginea drumului şi-am deschis portiera ca să-i dau drumul afară lui Charley.

Lumina înserării prefăcea în oglinzi ferestrele birourilor şi a sălii de mese. După ce-am coborât şi-am intrat, tot trupul începu să mă doară din pricina drumului. Înăuntru nu se afla ţipenie de om. Registrul era pe birou, taburetele în faţa barului, pateurile şi prăjiturile aşteptau în învelitorile lor de

plastic, frigiderul zumzăia, câteva farfurii murdare se bălăceau în apa spumoasă a unei chiuvete nichelate şi de la robinet se auzea curgând încetişor picuri în ea.

Am sunat din clopoţelul ce se afla pe birou, apoi am strigat:

— Este cineva aici?

Nici un răspuns, nimic. M-am aşezat pe un scaun ca să aştept întoarcerea administratorului. Cheile numerotate ale căsuţelor albe atârnau agăţate la tablou. Lumina zilei se stinse treptat şi încăperea se întunecă. Am ieşit afară să-l recuperez pe Charley şi să verific dacă impresia mea că anunţul spunea: „Deschis" şi „Locuinţe libere" fusese justă. Dar se făcuse întuneric. Am scos o lanternă şi m-am uitat prin birou după vreun bileţel pe care să scrie: „Mă întorc peste zece minute", dar n-am găsit nimic. Aveam impresia ciudată că sunt un fel de Peeping Tom[19]; mă simţeam nelalocul meu. Am ieşit iar, am tras-o pe Rozinanta afară din drum, l-am hrănit pe Charley, mi-am făcut nişte cafea şi-am aşteptat.

Ar fi fost atât de simplu să iau o cheie, să las pe birou un bileţel cu lămuriri şi să deschid una din căsuţe. Dar n-ar fi fost corect. Aşa ceva nu puteam face. Pe şosea trecură câteva maşini, dar toate traversară podul, nici una nu intră. Ferestrele biroului şi-ale localului de dejun străluceau o clipă sub lumina farurilor ce se apropiau, apoi se întunecau iar. Îmi făcusem planul să mănânc ceva uşor şi să-mi întind imediat în pat trupul frânt de oboseală. Mi-am desfăcut aşternutul, apoi dându-mi seama că, la urma urmei, nici nu-mi era foame, m-am culcat. Dar somnul nu venea. Trăgeam mereu cu urechea s-aud dacă nu se întoarce administratorul. Până la urmă, am aprins lampa de gaz cercând să citesc, dar fiind cu urechea atentă nu puteam urmări şirul cuvintelor. Într-un târziu am aţipit, apoi m-am trezit în beznă, m-am uitat afară: nimic, nimeni. Somnul meu puţin a fost tulbure şi neliniştit.

M-am deşteptat în zori şi-am început a-mi pregăti încet şi îndelung dejunul, ca să omor timpul. Soarele se ivi, cercetând ferestrele. Am coborât până la râu ca să ţin tovărăşie lui Charley, m-am întors, ba m-am şi bărbierit şi m-am spălat cu buretele într-o găleată. Între timp soarele se ridicase sus pe cer. M-am dus la birou şi-am intrat. Acolo frigiderul zumzăia, robinetul picura în apa săpunoasă, rece, din chiuvetă. O muscă grasă, nou-născută, cu aripi greoaie, se târa necăjită pe învelişul de plastic al unui pateu. La nouă şi jumătate am plecat, fără să se fi arătat cineva sau să se fi mişcat ceva. Tăbliţa anunţa tot: „Deschis" şi „Locuinţe libere". Am trecut peste podul de fier, făcând să zăngănească plăcile-i metalice. Aşezarea aceea pustie m-a tulburat tare şi mă tulbură încă de câte ori îmi amintesc de ea.

În lunga-mi călătorie îndoielile mi-au fost adeseori tovarăşi de drum. Am admirat întotdeauna pe acei reporteri care, ducându-se într-o anumită regiune, ştiu să găsească pe oamenii cei mai reprezentativi şi să le puie întrebările-cheie, strângând o colecţie întreagă de opinii ca apoi să întocmească un articol precis, foarte asemănător cu o hartă rutieră. Îi invidiez pentru asemenea tehnică, dar în acelaşi timp nu consider rezultatul ca o fidelă copie a realităţii. Am impresia că sunt prea multe realităţi. Ce scriu eu aici este adevărat până la trecerea altuia care va întocmi din nou lumea în stilu-i propriu. În domeniul criticii literare, criticul, fără să vrea, transformă victima atenţiilor sale în ceva asemănător măsurii şi formei lui proprii.

În relatarea prezentă nu mă iluzionez deloc că aş avea de-a face cu constante. De mult, am fost în vechea cetate Praga şi-n acelaşi timp se afla acolo

---

[19]Note: Peeping Tom — personaj legendar ce întruchipează tipul curiosului.

Joseph Alsop, renumitul critic consacrat al atâtor locuri şi evenimente. El a stat de vorbă cu oameni informaţi, cu persoane oficiale, cu ambasadori; a citit dări de seamă, studiind chiar rapoarte şi cifre, pe când eu hoinăream la întâmplare, cum mi-i obiceiul, întovărăşindu-mă cu artişti, ţigani şi vagabonzi. M-am întors în America în acelaşi avion cu Joe şi-n timpul călătoriei mi-a povestit despre Praga, şi Praga lui n-avea nimic comun cu oraşul pe care-l văzusem şi-l ascultasem eu. Pur şi simplu, nu era acelaşi loc şi totuşi amândoi eram oameni cinstiţi, nu nişte mincinoşi, amândoi foarte buni observatori din toate punctele de vedere şi aduceam acasă două oraşe, două adevăruri. De asta nu vă pot prezenta în povestirea mea America pe care o veţi vedea. Atâtea sunt de văzut, dar ochii noştri de dimineaţă descriu o altă lume decât ochii noştri de după-amiază şi cu siguranţă că obosiţii noştri ochi de seară nu vor putea reda decât o lume crepusculară obosită.

Duminică dimineaţa, aflându-mă într-un oraş din Vermont şi fiind ultima mea zi pe care-o petreceam în New England, m-am bărbierit, m-am îmbrăcat cu haine de oraş, mi-am lustruit pantofii, mi-am pus cămaşă albă şi-am pornit în căutarea unei biserici. Am eliminat mai multe, din motive pe care le-am uitat, dar dând peste o biserică John Knox am cotit pe-o stradă laterală ca s-o parchez pe Rozinanta la un loc dosnic, i-am dat lui Charley instrucţiuni privitoare la paza maşinii şi-am pornit cu pas demn către sânul orbitor de alb al acelei biserici. Mi-am găsit un loc tocmai în fund, în imaculatul şi lustruitul local de închinăciune. Rugăciunile erau în toi şi tocmai atrăgeau atenţia Atotputernicului asupra anumitor slăbiciuni şi năravuri rele pe care le recunoşteam în mine, având totodată bănuiala că le mai au şi alţii dintre cei adunaţi acolo.

Serviciul mi-a reconfortat inima şi, sper, sufletul. De multă vreme nu mai auzisem vorbe atât de apropiate. Ne-am obişnuit în ziua de azi, cel puţin în oraşele mari, să dăm ascultare preasfinţilor noştri psihiatri care ne arată că păcatele noastre nu-s nicidecum păcate, ci accidente stârnite de forţe mai presus de orice control. În biserica aceea nu se admiteau asemenea nerozii. Preotul, un om de fier, cu ochi ca oţelul şi-un debit discursiv de perforator automat, începu cu rugăciuni şi ne asigură că eram o adunătură de netrebnici. Avea dreptate. Dintru început n-avusesem cine ştie ce stofă în noi şi datorită slabelor noastre sforţări ne tot duceam către fund. După ce ne-a mângâiat astfel, s-a avântat într-o predică măreaţă, numai foc şi pară, dovedind că noi, cei de acolo, ori poate numai eu, nu valoram o para chioară. Descrise cu o teribilă precizie ce ni se va întâmpla dacă nu vom proceda la anumite reorganizări fundamentale, în privinţa cărora nu prea avea mari speranţe. Vorbi despre iad ca un adevărat expert — nu iadul searbăd al vremurilor noastre molatice, ci un iad bine echipat, înfierbântat până la alb, condus de tehnicieni de primă clasă. Cuvioşia-sa ne-a arătat lucrurile aşa fel, încât să le pricepem bine: un foc straşnic de cărbuni, un tiraj mare şi-o hoarda de diavoli entuziaşti ce se înverşunau din toată inima asupra lucrului lor — şi lucrul eram eu. Mă simţeam acum foarte bine din creştet până în tălpi. De câtăva vreme Dumnezeu fusese camarad cu noi, pe picior de egalitate şi asta provoacă aceeaşi impresie de pustiu ca atunci când tatăl este prea îngăduitor cu fiul lui. Dar Dumnezeul acesta din Vermont îmi purta de grijă, deoarece îşi da atâta osteneală să scoată dracii din mine. Mi-a arătat păcatele mele într-o nouă perspectivă. De unde până atunci fuseseră doar mici şi neînsemnate, neplăcute şi nevrednice de luat în seamă, preotul acela le dădu oarecare importanţă, strălucire şi demnitate. De câţiva ani încoace nu mai aveam o părere bună despre mine, dar dacă păcatele mele erau atât de mari, aveam cu ce

mă mândri. Nu eram doar un copil neascultător, ci un păcătos de primul rang şi aşa aveam de gând să rămân.

Mă simţeam atât de bine dispus, încât am pus cinci dolari pe tavă şi mai târziu, în faţa bisericii, am strâns călduros mâna preotului şi-apoi la câţi mai mulţi credincioşi am putut. S-a stârnit în mine un fel de voluptate de-a face rău care a ţinut până marţi. La un moment dat chiar m-am gândit să-l bat pe Charley, ca să aibă şi el o satisfacţie, căci e aproape la fel de păcătos ca mine. Pretutindeni pe unde am străbătut ţara am intrat duminica în câte o biserică, de fiecare dată având altă numire; nicăieri însă n-am mai găsit un predicator de talia celui din Vermont. Ce născocise el era o religie menită să dăinuiască, nu se asemăna cu acele credinţe învechite, consumate.

Am intrat în Statul New York la Rouses Point şi m-am oprit cât mai aproape de lacul Ontario, căci aveam intenţia să văd Cascada Niagara pe care nu o vizitasem niciodată, apoi să mă strecor în Canada de la Hamilton până la Windsor, având în partea de sud lacul Erie şi să ies la Detroit — era un fel de cursă finală, o mică victorie în domeniul geografiei. Ştim, bineînţeles, că fiecare stat de-al nostru este un individ aparte şi se mândreşte cu asta. Nu se mulţumesc numai cu numele, le mai trebuie şi un titlu descriptiv, de pildă: Statul Imperiu, Statul Grădină, Statul Granit, titluri purtate cu fudulie, ce nu arătau deloc o subestimare. Şi-am mai constatat acum pentru întâia oara că fiecare stat îşi are stilul lui propriu literar, vădit mai cu seamă în semnele indicatoare ale şoselelor. Cum treci graniţa unui stat, bagi îndată de seamă schimbarea de exprimare. Statele din New England întrebuinţează formule concise, un stil de afiş zgârcit în expresii, laconic, cu cât mai puţine cuvinte şi litere. Statul New York se răsteşte tot timpul la tine. Fă asta! Fă ceea! Ţine stânga! Ţine dreapta! La fiecare metru o poruncă. În Ohio indicatoarele sunt mult mai blânde. Dau sfaturi prieteneşti care seamănă mai mult a sugestii. Alte state folosesc un stil pompos datorită căruia te poţi rătăci cu cea mai mare uşurinţă. Sunt state care te previn în ce stare vei găsi înainte drumurile, altele te lasă să descoperi singur. Aproape toate au părăsit adverbul pentru adjectiv. „Conduceţi încet!" „Conduceţi precaut!"

Sunt un avid cititor al tuturor semnelor indicatoare, şi-am descoperit că pe plăcile comemorative proza statelor atinge apogeul desăvârşirii şi-al lirismului. Am stabilit apoi, măcar pentru propria-mi satisfacţie, că statele cu istoria cea mai scurtă şi mai sărace în evenimente zguduitoare au cele mai multe plăci comemorative. Unele state din Vest îşi fac o glorie din crime şi spargeri de bănci aproape uitate. Oraşele, ca să nu rămâie mai prejos, îşi afişează cu mândrie fiii celebri şi călătorului i se atrage atenţia prin semne indicatoare şi pancarte: Locul de naştere al lui Elvis Presley, Cole Porter, Alan P. Higgins. Desigur, asta nu-i o noutate. După cât îmi amintesc, mi se pare că în Grecia antică nişte cetăţi mici îşi disputau aprig cinstea de-a fi născut pe Homer. Şi-mi mai aduc aminte că nişte cetăţeni scandalizaţi din oraşul natal al lui Red Lewis[20], doreau să le fie dat pe mână ca să-l ungă cu gudron şi să-l tăvălească prin pene după ce scrisese Main Street[21]. Astăzi, Sauk Centre se făleşte că l-a dat lumii.

Noi, ca naţiune, suntem la fel de avizi de istorie cum era Anglia când Geoffrey de Monmouth a fabricat Istoria regilor Angliei, pe mulţi din aceştia inventându-i ca să mulţumească cerinţele mereu crescânde. La fel ca statele şi comunităţile, americanul ca individ suferă de această foame pentru o legă-

---

[20]Note:
E vorba de Sinclair Lewis. I se spunea Red pentru că avea părul roşu.
[21]Strada Mare

tură decentă cu trecutul. Genealogiştii muncesc din răsputeri trecând prin ciur şi prin sită rămăşiţele ancestrale pentru câteva fărâme de grandoare. Nu de mult s-a dovedit că Dwight D. Eisenhower descinde din casa regală engleză — dovadă că, dacă-i nevoie, orşicine descinde din orişicine. Orăşelul în care m-am născut, micuţ pe-atunci şi care în amintirea bunicului era doar un atelier de fierar în mijlocul unei mlaştini, sărbătoreşte acum anual cu pompă un glorios trecut de cavaleri spanioli şi señorites mâncătoare-de-roze, ce-a şters din amintirea publică micul trib nenorocit de indieni mâncători-de-omizi şi lăcuste, primii şi adevăraţii întemeietori.

Toate acestea sunt interesante, dar îţi trezesc îndoieli că istoria are menirea de a înregistra adevărul. Citind plăcile istorice de pretutindeni mă gândeam cum mitul înlocuieşte fapta. Într-o foarte mică măsură ce voi povesti este procesul creării unui mit. Vizitând oraşul unde m-am născut, am stat de vorbă cu un om foarte bătrân care mă cunoscuse de mic copil. Îşi amintea foarte clar cum mă văzuse într-o dimineaţă geroasă trecând prin faţa casei lui, copilaş plăpând, dârdâind de frig în paltonaşul subţire prins pe pieptul micuţ cu ace de siguranţă. Iată un mic exemplu de felul cum se formează un mit: copilul sărman şi necăjit ce se ridică până la celebritate, într-o anumită măsură, bineînţeles. Deşi nu-mi amintesc de episodul acesta, ştiu bine că nu poate fi adevărat. Mama mea era o pasionată cusătoare de nasturi. Un nasture lipsă era mai mult decât o neglijenţă; era un păcat. Dacă mi-aş fi prins haina cu ace de siguranţă, mama m-ar fi bătut zdravăn. Istoria aceea nu putea fi adevărată, dar domnul cel bătrân o îndrăgise aşa de tare că nu l-aş fi putut convinge cu nici un chip de falsitatea ei, aşa că nici n-am încercat. Dacă oraşul meu natal mă vrea cu ace de siguranţă, nimic din ce-aş putea face nu-i în stare să schimbe asta, mai cu seamă adevărul. Ploua în Statul New York, Statul Imperiu, o ploaie rece şi nemiloasă, cum ar scrie autorii de indicatoare rutiere. Sub potopul sumbru, vizita pe care o plănuisem la Cascada Niagara părea lipsită de orice rost. Apoi m-am rătăcit cu desăvârşire pe străzile unui orăşel micuţ, dar fără capăt, din vecinătatea Medinei, mi se pare. Am tras maşina lângă trotuar şi-am scos ghidul drumurilor. Dar ca să descoperi încotro mergi trebuie să ştii unde te afli, iar eu habar n-aveam. Perdeaua deasă a ploii mă împiedica să văd prin geamurile bine închise. Radioul maşinii cânta domol. Deodată răsunară lovituri în geam, uşa se deschise cu violenţă şi un om se strecură pe banchetă lângă mine. Avea obrazul cam prea lung şi duhnea cam tare a whisky. Pantalonii erau susţinuţi de nişte bretele roşii puse peste un tricou lung, gri, ce-i acoperea pieptul.

— Opreşte drăcia asta, rosti, închizând el singur aparatul de radio. Fiică-mea te-a zărit prin geam, urmă el. S-a gândit că-i fi în vreo încurcătură. Se uită la hărţile mele. Dă-le încolo. Ia zi, unde vrei să te duci?

Nu ştiu de ce la asemenea întrebări nu poţi răspunde niciodată adevărul. Adevărul era că părăsisem magistrala 104, apucând pe drumuri mai mici din pricina traficului prea intens şi-a vehiculelor care, trecând, îmi împroşcau cu şuvoaie de apă parbrizul. Voiam să ajung la Cascada Niagara. De ce n-am putut oare să recunosc asta? Mi-am coborât privirile pe hartă rostind:

— Vreau să ajung la Erie, în Pennsylvania.

— Perfect, zise el. Zvârle încolo hărţile astea. Mai întâi trebuie să te întorci şi să treci două semnalizări luminoase ca să ajungi în Egg Street. De acolo apuci la stânga şi după două sute de metri pe Egg faci la dreapta în unghi drept. Este un fel de stradă întortocheată şi ai să ajungi la un pasaj superior pe care să nu apuci. Faci acolo la stânga şi-o iei pe o curbă uite aşa — pricepi? Uite aşa. Şi făcu o mişcare rotundă cu mâna. Iar după ce se ispră-

veşte curba, ajungi la o răspântie unde se deschid trei căi. Pe drumul din stânga este o casă mare roşie, dar să nu apuci pe acela, ci o iei pe cel din dreapta. Ei, ai priceput bine până aici?

— Desigur, am zis eu. E simplu.

— Repetă atunci ce-am spus, ca să văd că n-ai să te înşeli.

De la drumul curb nu-l mai ascultasem.

— Poate n-ar fi rău să mai repeţi o dată, am spus.

— Mi-am închipuit eu. Mai întâi te întorci, şi treci două semnalizări luminoase până la Egg Street, coteşti la stânga şi mergi două sute de metri, o iei la dreapta în unghi drept pe o stradă întortocheată până ajungi la un pasaj superior pe care nu trebuie să apuci.

— Acum m-am lămurit perfect, am spus iute. Îţi mulţumesc mult că m-ai îndreptat pe drumul cel bun.

— Ei drăcie, zise el; nici n-am ajuns să te scot din oraş.

Ei bine, dacă drumul pe care m-a scos el din oraş aş fi putut măcar să mi-l amintesc, fără pretenţia de a-l urma, cred că labirintul din Knossos mi-ar fi părut un fel de autostradă. Satisfăcut, plecă trântind portiera, întovărăşit de mulţumirile mele; iar eu, atâta laşitate socială am în mine, încât am făcut cale întoarsă, ştiind că el mă pândeşte de la fereastră. Ocolind pe după două blocuri, după multe bâjbâieli, am nimerit înapoi la autostrada 104; nu-mi mai păsa acum că are sau n-are trafic.

Cascada Niagara este încântătoare. Parcă ar fi o versiune mai mare a firmei „Old Bond" din Times Square[22].

Îmi pare foarte bine că am văzut-o, căci de acum înainte când voi fi întrebat dacă am văzut Cascada Niagara, voi putea spune şi eu o dată adevărul răspunzând da.

Când am spus celui care m-a informat că mă îndrept spre Erie, în Pennsylvania, nici prin gând nu-mi trecea una ca asta, dar întâmplarea m-a dus tocmai acolo. Avusesem intenţia să traversez gâtul lui Ontario, ocolind nu numai Erie, ci şi Cleveland şi Toledo.

Am descoperit dintr-o lungă experienţă că admir toate naţiunile şi urăsc toate guvernele. Nicăieri nu se trezeşte mai puternic anarhismul meu înnăscut decât la frontiere, unde funcţionari răbdători şi pricepuţi îşi fac datoria în probleme de imigrare şi vamă. În viaţa mea n-am trecut ceva prin contrabandă. Atunci, de ce am un simţământ de vinovăţie când mă apropii de o barieră vamală? Am trecut un pod înalt, cu taxă, apoi prin ţara nimănui şi am ajuns într-un loc unde Stars and Stripes[23] stătea umăr la umăr cu Union Jack[24]. Canadienii s-au arătat foarte amabili. M-au întrebat unde merg şi pe cât timp, au făcut o cercetare sumară Rozinantei şi la sfârşit au ajuns la Charley.

— Aveţi un certificat de vaccinare antirabică a câinelui?

— Nu, n-am. Vedeţi doar că-i un câine bătrân. A fost vaccinat demult.

Se arată un alt funcţionar.

— Vă sfătuim atunci să nu treceţi frontiera cu el.

— Dar eu nu trec decât puţin prin Canada şi revin îndată în Statele Unite.

— Înţelegem, au spus ei binevoitori. Puteţi să-l luaţi în Canada, dar Statele Unite n-au să-l mai primească înapoi.

— De fapt mă găsesc încă în Statele Unite şi nimeni n-are vreo obiecţiu-

---

[22]Note:
Piaţă în New York, aproape de Broadway.

[23]Stars and Stripes — drapelul Statelor Unite.

[24]Note: Union Jack — drapelul Canadei

ne.

— Va fi dacă trece granița şi încearcă să reintre.

— Bine. Unde aş putea să-l vaccinez?

Nu ştiau. Ar fi trebuit să fac cale întoarsă cel puțin vreo treizeci de kilometri, să găsesc un veterinar, să-l vaccinez pe Charley şi apoi să mă întorc. Voiam să trec dincolo numai ca să câştig puțin timp şi asta mă făcea nu să câştig timp, ci să pierd.

— Vă rog să înțelegeți, asta-i din cauza guvernului dumneavoastră, nu al nostru. Noi vă dăm doar un sfat. Aşa-i regulamentul.

Cred că din pricina asta urăsc eu guvernele, toate guvernele. Totdeauna-i regulamentul, litera legii, întocmită de legiuitori. N-ai cu cine te lupta, n-ai zid în care să bați furios cu pumnul. Sunt perfect de acord cu vaccinarea şi ştiu că ar trebui să fie obligatorie; turbarea e un lucru groaznic. Şi totuşi constat că urăsc legea şi toate guvernele care fac legi. Nu injecțiile, ci certificatul avea importanță. Şi aşa-i întotdeauna cu guvernele: nu faptul, ci o bucățică de hârtie. Vameşii de acolo erau oameni tare simpatici, prietenoşi şi serviabili. Era un răstimp de linişte la frontieră. Mi-au oferit o ceaşcă de ceai şi lui Charley câțiva biscuiți. Păreau sinceri dezolați că eram silit să trec prin Erie, Pennsylvania, din pricina unei hârtii care-mi lipsea. Aşa că am făcut stânga-mprejur şi am luat-o spre drapelul înstelat şi spre alt guvern. La ieşire nu fusesem oprit, dar acum bariera era lăsată.

— Sunteți cetățean american?

— Da, domnule, iată paşaportul.

— Aveți ceva de declarat?

— N-am trecut dincolo.

— Aveți un certificat de vaccinare pentru câine?

— Nici el n-a trecut dincolo.

— Dar veniți din Canada.

— N-am fost în Canada.

Ochii căpătară o expresie tăioasă şi sprâncenele se coborâră bănuitoare. Nici gând să câştig timp; se părea că aveam să pierd chiar mai mult decât înconjurul prin Erie, Pennsylvania.

— Vreți să intrați în birou?

Invitația avu acelaşi efect asupra mea ca ciocăniturile Gestapoului la uşă. M-a cuprins panica, furia şi simțământul că-s vinovat, indiferent dacă am făptuit sau nu ceva rău. Vocea mea căpătă tonul strident al virtuții ofensate care trezeşte imediat bănuielile.

— Vă rog să poftiți în birou.

— V-am spus că n-am fost în Canada. Dacă ați stat de pază trebuie să fi văzut că m-am întors înapoi.

— Pe aici, vă rog, domnule.

Apoi la telefon: Număr de New York cutare. Da, camionetă cu cabină de camping. Da — un câine. Apoi către mine:

— Ce rasă de câine?

— Pudel.

— Pudel — am spus, pudel. Cafeniu deschis.

— Albastru, zic eu.

— Cafeniu deschis. Bine. Mulțumesc.

Oare mă înşelasem ori observasem oarecare tristețe la dovedirea nevinovăției mele?

— Ei spun că n-ai trecut granița.

— Asta v-am spus şi eu.

— Pot să văd paşaportul dumneavoastră?

— De ce? N-am ieşit din țară şi nici n-am de gând să părăsesc țara.

Cu toate astea i-am întins paşaportul. L-a răsfoit, oprindu-se la vizele de intrare-ieşire a altor călătorii. Cercetă fotografia mea, deschise certificatul galben de vaccinare antivariolică prins de tartajul carnetului. La sfârşitul ultimei pagini descoperi, o slabă mâzgălitură de litere şi cifre.

— Ce-i asta?

— Nu ştiu. Să văd. Aha! E un număr de telefon.

— Ce caută în paşaportul dumneavoastră?

— Cred că n-am avut la îndemână o bucată de hârtie. Nici nu-mi amintesc al cui e numărul.

De data asta ştia că mă prinsese la strâmtoare.

— Nu ştiați că legea interzice să deteriorați un paşaport?

— Am să-l şterg.

— Nu trebuie să scrieți nimic pe paşaport. Aşa spune regulamentul.

— N-am să mai fac.

Şi aş fi vrut să-i făgăduiesc că n-am să mint, n-am să fur, n-am să mă întovărăşesc cu persoane de moralitate îndoielnică, nici n-am să râvnesc la femeia vecinului meu şi multe altele. Închise paşaportul cu o mişcare energică şi mi-l înapoie.

Sunt sigur că se simțea mai bine acum după ce găsise acel număr de telefon. Închipuiți-vă că după ce se ostenise atâta să nu mă găsească vinovat cu nimic, şi încă într-o zi de trafic slab.

— Mulțumesc, domnule, am spus. Acum pot pleca?

— Dă-i drumul, spuse el făcând un semn binevoitor cu mâna.

Iată cum din vina lui Charley, am luat-o către Erie, Pennsylvania. Am trecut podul înalt de fier şi am oprit ca să plătesc taxa de trecere. Funcționarul se aplecă la fereastră.

— Treceți, spuse el, asta-i pe contul nostru.

— Cum adică?

— V-am văzut mai înainte când ați trecut în cealaltă parte. Am zărit câinele şi ştiam că o să vă întoarceți.

— De ce nu mi-ai spus?

— Nimeni nu vrea să creadă. Dați-i drumul. Într-un sens aveți trecerea gratuită.

Ştiți, nu era funcționar de stat. Numai statul e capabil să te aducă într-o asemenea stare de umilință şi decădere, încât cu greu îți poți recăpăta simțământul valorii tale. În seara aceea Charley şi cu mine ne-am oprit la cel mai luxos hotel turistic pe care l-am putut găsi, un loc numai pentru bogătaşi, un palat al plăcerilor — fast, lux, bogăție — pe deasupra cu restaurant şi serviciu în cameră. Am comandat gheață şi sifon şi mi-am turnat un whisky cu sifon şi încă unul. Apoi am chemat un chelner şi am comandat supă şi friptură şi o jumătate de cârnați cruzi pentru Charley, dându-i un bacşiş gras. Înainte de a adormi am trecut în revistă toate câte doream să-i fi spus acelui vameş, şi unele din acele vorbe erau nemaipomenit de bine ticluite şi de tăioase.

De la începutul călătoriei mele evitasem acele panglici de beton şi asfalt pentru viteze mari, numite magistrale sau superautostrăzi. În unele state numele diferă. Hoinărisem cam mult în New England, iarna se apropia repede şi mă şi vedeam înzăpezit în North Dakota. Am căutat traseul US 90, acea autostradă ca o mare cicatrice, multiplă purtătoare a bunurilor națiunii. Rozinanta se avântă pe ea. Viteza minimă permisă pe acest drum era mai mare decât orice viteză pe care mi-o îngăduisem până atunci. Conduceam în contra unui

vânt ce sufla dinspre prova tribord, şi simţeam răbufnelile, uneori chiar loviturile furtunii la care contribuiam şi eu. Îl auzeam vâjâind peste acoperişul pătrat al cabinei. „Nu opriţi!", „Oprirea interzisă!", „Păstraţi viteza!" strigau la mine indicatoarele de pe drum. Camioane lungi ca nişte vapoare mă depăşeau urlând, trimiţându-mi o pală de vânt ca o lovitură de pumn. Drumurile acestea mari sunt minunate pentru a transporta mărfuri, dar nu pentru a cerceta un ţinut. Eşti legat de volan şi ochii trebuie să circule de la maşina din faţă la oglinda retrovizorului pentru maşina din spate, la oglinda laterală pentru camionul care te depăşeşte şi în acelaşi timp trebuie să citeşti toate indicatoarele de frică să nu-ţi scape vreo avertizare sau vreun ordin. Nici pomeneală de chioşcuri cu suc de fructe, magazine cu antichităţi, produse de fermă sau standuri ale fabricilor. Când vom face magistrale care să străbată toată ţara, aşa cum vrem şi trebuie să facem, va fi posibil să conduci de la New York până în California fără să vezi nimic.

La anumite distanţe se găsesc locuri de odihnă şi recreaţie, hrană, benzină şi ulei, cărţi poştale, mese de picnic, cutii de gunoi curate şi vopsite de curând, camere de odihnă şi lavabouri atât de imaculate, atât de saturate de dezodorizanţi şi detergenţi că îţi trebuie timp până îţi recapeţi mirosul. Denumirea dezodorizanţi nu e corectă; ei înlocuiesc un miros printr-altul şi înlocuitorul trebuie să fie mai puternic şi mai pătrunzător decât cel pe care îl acoperă. Prea multă vreme nu m-am interesat de ţara mea. Cât am lipsit, civilizaţia a înaintat cu paşi mari. Îmi amintesc de vremurile când vârai un ban într-un automat şi scoteai o gumă de mestecat sau o bomboană, dar în aceste palate-restaurant se găsesc maşini care pentru anumite sume îţi vând batiste, truse pentru unghii şi păr, cosmetice şi pomezi, truse de prim-ajutor, droguri simple ca aspirina, chiar doctorii mai uşoare şi pilule ca să te ţie treaz. Mi-am descoperit o pasiune pentru acele invenţii. De pildă, doreşti o băutură dulce, îţi alegi felul: suc de struguri sau Cooly-Cola. Apeşi un buton, vâri banul şi te dai înapoi. Un pahar de hârtie cade, băutura curge în el şi se opreşte la doi centimetri de margine; o băutură rece, răcoritoare şi garantat sintetică. Cu cafeaua e şi mai interesant, căci în clipa când a încetat izvorul de lichid negru urmează o ţâşnitură de lapte, iar lângă ceaşcă cade un pacheţel cu zahăr. Dar dintre toate, premiul îl ia maşina de supă caldă. Alegi din zece feluri: mazăre, pui cu tăieţei, carne şi zarzavat. Introduci banul. Uriaşul porneşte a hurui surd şi se aprinde un semnal ce indică „Încălzire". După un minut, o lumină roşie începe a clipi până ce deschizi o uşiţă şi scoţi cupa de hârtie cu supă clocotită.

Este viaţa ajunsă la apogeul unui anumit grad de civilizaţie. Restaurantele cu barurile lor ca nişte mari festoane şi scaunele din imitaţie de piele sunt aşa de imaculate ca şi lavabourile, de care nu se deosebesc prea mult. Tot ce poate fi capturat este ţinut şi închis ermetic în plastic transparent. Mâncarea este proaspăt scoasă din cuptor, intactă şi fără nici un gust, neatinsă de mâini omeneşti. Îmi amintesc cu strângere de inimă de unele mâncăruri din Franţa şi Italia atinse de nenumărate mâini omeneşti.

Peluze şi flori înfrumuseţează centrele acestea de odihnă, mâncare şi aprovizionare. În faţă, aproape de drumul mare, sunt terenuri de parcaj pentru automobile de turism, la un loc cu o armată întreagă de pompe de benzină. Camioanele, acele caravane enorme care străbat ţara, trag în spate şi acolo sunt servicii pentru ele. Fiind considerată camion, Rozinanta se instală în spate şi destul de repede am făcut cunoştinţă cu şoferii de camioane. Sunt o rasă aparte, izolată de viaţa din jur, aceşti şoferi de cursă lungă. Soţiile şi copiii lor trăiesc undeva într-un oraş ori metropolă, pe când soţii străbat ţara

cărând tot felul de alimente, produse şi maşinării. Formează un fel de clan, fiind strâns uniți între ei şi având un limbaj special. Deşi eu eram doar o bărcuță printre aceşti monştri ai transportului, au fost prietenoşi cu mine şi m-au ajutat.

Am constatat că parcajele de camioane au instalații de duş cu săpunuri şi prosoape, că puteam parca şi dormi acolo noaptea dacă doream. Oamenii aceştia nu prea au contact cu populația locală, dar fiind pasionați ascultători de radio, te pot informa despre ultimele noutăți şi ştiri politice din toate colțurile țării. Centrele unde găseşti mâncare şi combustibil de pe şosele şi autostrăzi sunt exploatate de diferite state, dar pe unele şosele se găsesc stații particulare care oferă cu preț redus şoferilor de camioane combustibil, dormit, baie şi local în care să se poată odihni şi sta la taifas. Fiind o tagmă aparte, ducând o viață deosebită, având relații numai cu cei de o seamă cu ei, mi-ar fi putut da posibilitatea să străbat toată țara fără să vorbesc niciodată cu orăşenii stabili. Şoferii de camioane navighează la suprafața națiunii, nefăcând parte din ea. Bineînțeles că în oraşele unde trăiesc familiile lor au ceva rădăcini: cluburi, localuri de dans, aventuri amoroase şi crime.

Am îndrăgit mult şoferii de camioane, căci mi-au plăcut totdeauna specialiştii. Ascultându-i vorbind, mi-am îmbogățit vocabularul rutier în privința cauciucurilor, a suspensiei şi a supraîncărcării. Şoferii de cursă lungă au halte de-a lungul drumului unde cunosc distribuitorii de combustibil şi chelnerițele de la tejghea şi unde uneori se întâlnesc cu colegii lor care fac cursa în sens invers. Marele simbol al legăturii lor este ceaşca de cafea. Mi-am dat seama că adesea mă opream la o cafea, nu pentru că simțeam nevoia, ci pentru a mă odihni şi a întrerupe monotonia drumului pe nesfârşitele autostrăzi. Conducerea unui camion pe distanțe lungi necesită forță, stăpânire şi atenție, oricât ar fi uşurat efortul de frâna cu aer comprimat şi de servodirecție. Ar fi interesant de ştiut şi uşor de stabilit cu metodele moderne de măsurare câtă energie în kilogrammetri se cheltuieşte conducând şase ore un camion. O dată, eu şi Ed. Ricketts, pe când colecționam animale marine, am încercat să socotim greutatea rocilor răsturnate pe țărm într-o zi de activitate obişnuită. Pietroaiele pe care le răsturnam nu erau mari — cântărind între un kilogram şi jumătate şi douăzeci şi cinci de kilograme. Am apreciat că într-o zi cu recoltă îmbelşugată, când nu ne dam seama de energia cheltuită, fiecare din noi ridicase între patru şi zece tone de bolovani. Dacă țineam seama acum de rotirea aproape nesimțită a volanului, care cere probabil o sforțare de vreo jumătate de kilogram pentru fiecare mişcare şi de apăsarea variabilă a piciorului pe pedala de accelerație, şi ăsta să zicem nu mai mult de un sfert de kilogram, ajungeam după şase ore de mers la un total enorm. Apoi mai sunt muşchii umerilor şi ai gâtului încordați mereu, deşi inconştient, pentru un caz neprevăzut, ochii fugind întruna de la drum la oglinda retrovizoare şi miile de decizii atât de adânc înrădăcinate, încât mintea nu mai e conştientă de ele. Consumul de energie nervoasă şi musculară este uriaş. De aceea pauza cafelei este o odihnă din multe puncte de vedere.

Am stat adesea între oamenii aceştia ascultând ce vorbeau şi punându-le din când în când întrebări. Mi-am dat seama îndată că-i inutil să aştept de la ei vreo lămurire asupra ținutului pe care-l străbăteam. Nu aveau nici un contact cu el în afara stațiilor de camioane. Am fost izbit de asemănarea lor cu marinarii. Îmi amintesc cât am fost de uimit prima oară când am călătorit pe mare, că oamenii care străbat mările lumii şi se opresc în porturi stranii şi exotice au foarte puțin contact cu acea lume. Unii din şoferii de transporturi lungi lucrează perechi, făcând cu rândul. Cel care nu conduce, doarme sau

citeşte cărți ieftine. Dar la drum nu-i interesează decât motoarele, mersul vremii şi menținerea unei viteze care să facă posibilă realizarea planului. Unii din ei erau angajați la transporturi regulate dus şi întors, pe când alții făceau numai o singură cursă. E o întreagă viață aparte, puțin cunoscută de lumea sedentară de-a lungul drumului marilor transportatoare. I-am cunoscut îndeajuns pe aceşti oameni, încât să doresc a-i cunoaşte şi mai bine.

Când ai condus o maşină atâția ani ca mine, aproape toate reacțiile ajung automate. Nu te mai gândeşti la ce trebuie să faci. Aproape toată tehnica conducerii este îngropată adânc într-un inconştient asemănător unei maşini. Astfel stând lucrurile, o mare parte din conştient rămâne liberă pentru gândire. Şi la ce se gândesc oamenii când conduc? În călătorii mici, poate la sosirea la destinație ori îşi amintesc unele întâmplări de la plecare. Dar mai rămâne, mai ales în călătoriile lungi, destul loc pentru a visa cu ochii deschişi şi chiar, Dumnezeu să mă ierte, pentru a cugeta. În domeniul acesta nimeni nu ştie ce face celălalt. Chiar eu mi-am plănuit case pe care n-am să le construiesc niciodată, am făcut grădini pe care n-am să le plantez vreodată, am închipuit o metodă de a pompa nămolul şi resturile de scoici din fundul golfului pe colțişorul meu de pământ din Sag Harbor, de a extrage sarea ca să fac un pământ mai bogat şi mai rodnic. Nu ştiu dacă îmi voi realiza vreodată proiectul acesta, dar stând la volan am plănuit totul cu de-amănuntul, chiar şi modelul pompei, a sorbului şi probele cu care să constat dispariția salinității. În timp ce conduceam, mintea mea născocea capcane pentru broaşte țestoase, compunea scrisori lungi pline de amănunte ce n-aveau să fie vreodată aşternute pe hârtie, iar de trimis nici vorbă. Când mergea radioul, muzica îmi stârnea amintiri ale altor timpuri şi locuri, ce se completau cu personaje şi decoruri; amintiri atât de precise, încât dialoguri întregi reveneau aproape cuvânt cu cuvânt. Mi-am imaginat şi scene viitoare tot atât de complete şi convingătoare, scene care nu se vor petrece niciodată. Am scris în minte şi nuvele, pufnind singur în râs de umorul meu, întristându-mă ori bucurându-mă de structura ori conținutul lor.

Nu pot decât să bănuiesc că omul singuratic îşi făureşte o lume de prieteni în visările lui la volan, că cel lipsit de dragoste se înconjoară de femei frumoase şi iubitoare, iar copiii năpădesc visurile călătorului fără urmaşi. Dar când ne cuprind părerile de rău? Măcar de aş fi făcut asta sau asta, de n-aş fi spus cutare sau cutare lucru, of, Doamne, poate că pacostea aceea nu s-ar fi întâmplat. Descoperind această facultate a minții mele, bănuiesc că există şi la alții, dar niciodată n-am să pot şti, caci nimeni nu vrea să spună. Iată de ce în călătoria mea, care a fost anume plănuită pentru a face observații, am mers pe cât a fost cu putință pe drumuri secundare unde aveai multe de văzut, de auzit, de mirosit şi am evitat lungile cicatrice ale marilor căi de trafic care predispun eul nostru la visare. Am străbătut acea cale largă, monotonă, numită US 90, trecând pe lângă Buffalo şi Erie până la Madison, Ohio, unde am trecut pe US 20, la fel de largă şi de rapidă, prin Cleveland şi Toledo, ajungând în Michigan.

Pe drumurile acestea, în afara centrelor industriale, se deplasează multe case mobile trase de camioane speciale şi, deoarece aceste case mobile fac parte din subiectele care mă interesează, socot că-i bine să vorbesc despre ele acum.

Îndată cum am început a cutreiera țara, mi-au atras atenția aceste noi şi numeroase lucruri apărute sub soare şi, deoarece se întâlnesc tot mai des pretutindeni în țară, socot că-i potrivit să dau lămuriri asupra lor, făcând poate şi câteva reflexii. Nu sunt remorci pe care să le tragi cu maşina ta, ci

maşini strălucitoare, lungi cât nişte vagoane de dormit. Chiar de la începutul expediției mele am remarcat centrele de desfacere de unde puteau fi cumpărate, apoi am început să întâlnesc parcuri unde erau aşezate într-o staționare vremelnică. În Maine luasem obiceiul să mă opresc noaptea în aceste parcuri şi să stau de vorbă cu administratorii şi cu locuitorii acestui nou soi de gospodărie, care se adună în grupuri cam de aceeaşi categorie.

Casele sunt admirabil construite, cu înveliş de aluminiu, pereți dubli bine izolați şi adesea căptuşiți cu panel furniruit. Ajung uneori la o lungime de treisprezece metri, au de la două la cinci camere şi posedă tot confortul: aer condiționat, closete, băi şi nelipsitul televizor. Parcurile unde se instalează sunt uneori îngrijite ca nişte grădini şi au la îndemână toate înlesnirile. Am vorbit cu funcționarii parcurilor care s-au arătat plini de entuziasm. Casa mobilă e remorcată în acest parc special, instalată pe o rampă, i se fixează dedesubt un tub gros de cauciuc pentru canalizare, se face legătura cu apa şi electricitatea, se ridică antena de televiziune şi familia este gata instalată. Câțiva din administratorii parcurilor susțineau că în anul trecut una din patru case construite în întreaga țară era o casă mobilă. Administrația ia o mică chirie pentru teren, plus taxele pentru apă şi electricitate. Aproape la toate se poate lega telefonul prin simpla introducere a unei fişe. Câteodată parcul are un magazin general de aprovizionare, altfel sunt la îndemână supermagazinele care împânzesc ținutul. Dificultățile de parcare în oraşe au silit aceste magazine să se mute la țară unde sunt scutite de taxe. Acelaşi lucru se întâmplă şi cu parcurile pentru casele mobile. Faptul că locuințele pot fi mutate nu înseamnă că ele se deplasează. Uneori proprietarii rămân cu anii în acelaşi loc, plantează grădini, construiesc ziduri mici din blocuri de zgură, instalează umbrare şi mobilă de grădină. Este un fel de viață cu totul nou pentru mine. Casele nu sunt ieftine, ba adesea chiar destul de scumpe şi luxoase. Am văzut unele care costă douăzeci de mii de dolari şi sunt prevăzute cu toate acele mii de aparate fără de care nu mai putem trăi: spălător de vase, aparat automat de spălat şi uscat haine, răcitoare, aparat de congelare.

Proprietarii se arătau mai mult decât binevoitori, chiar bucuroşi şi mândri să-mi arate căminul lor. Camerele, deşi mici, erau bine proporționate. Înăuntru erau utilate cu tot ce-ți poate trece prin minte. Din pricina ferestrelor mari, unele chiar denumite ferestre de atelier, n-ai impresia că eşti închis într-un spațiu restrâns; dormitoarele şi paturile erau spațioase, iar cămările uimitor de mari. Mi s-a părut o adevărată revoluție în felul de a trăi. De ce preferau acele familii să trăiască în astfel de case? Fiindcă sunt confortabile, compacte, uşor de întreținut, curate, uşor de încălzit.

În Maine:

— M-am săturat să trăiesc într-un grajd friguros prin care fluieră vântul; sunt sătul până peste cap de necazurile cu fel de fel de impozite şi taxe. Aici e cald şi plăcut, iar vara aerul condiționat ne dă răcoare.

— Care-i valoarea obişnuită a caselor mobile?

— Variabilă, dar cele mai multe costă între zece şi douăzeci de mii de dolari.

— Are vreo legătură rapida lor înmulțire cu nesiguranța ocupațiilor?

— S-ar putea să fie şi asta. Cine poate şti ce ne rezervă ziua de mâine? În case mobile găseşti mecanici, ingineri, arhitecți, contabili, ba uneori mai dai şi peste câte un doctor ori un dentist. Dacă o întreprindere sau o fabrică se închide, nu eşti țintuit locului de o proprietate pe care n-o poți vinde. Închipuie-ți că soțul are o situație, îşi cumpără o casă şi se iveşte şomajul. Casa îşi pierde valoarea. Dar dacă are o casă mobilă, apelează la un serviciu de

transport, pleacă în altă parte şi n-a pierdut nimic. Se poate ca asemenea lucru să nu se întâmple niciodată, dar faptul că are această posibilitate e un sprijin pentru el.

— Şi cum se cumpără?

— În rate, întocmai ca un automobil. Ca şi cum ai plăti chirie.

Şi atunci am descoperit care-i marele miraj al vânzării, infiltrat peste tot în viața americană. În fiecare an se fac noi perfecționări la aceste case mobile. Dacă îți merge bine ți-o schimbi cu un model nou, la fel cum faci cu automobilul când îți dă mâna. E un lucru bine stabilit. Valoarea de vânzare este mai ridicată decât a automobilelor pentru că se găsesc întotdeauna amatori de case uzate. Astfel, după mai mulți ani, o casă pe vremuri scumpă ajunge la o familie mai săracă. Sunt uşor de întreținut, nu trebuiesc vopsite fiind de obicei din aluminiu şi nu sunt legate de variațiile valorilor funciare.

— Şi cu şcolile?

Autobuzele şcolilor iau copiii chiar din parcuri şi-i aduc înapoi. Maşina familiei îl duce pe tată la lucru, iar seara îi poartă pe toți la parcuri-cinema[25]. E o viață sănătoasă la țară, în aer liber.

Chiar dacă plățile sunt ridicate şi împodobite cu dobânzi, nu-i mai rău decât să închiriezi un apartament şi să te lupți cu proprietarul pentru căldură. Şi unde ai putea găsi de închiriat asemenea apartament confortabil, la parter, cu loc de garat maşina în fața uşii? Unde ar mai putea copiii să țină un câine? Aproape fiecare casă mobilată are un câine, după cum a descoperit Charley spre marea lui încântare. De două ori am fost invitat la masă într-o casă mobilă şi de mai multe ori am urmărit meciuri de fotbal la televizor. Un administrator mi-a explicat că una din principalele griji în meseria lui era să găsească şi să cumpere un loc unde recepția de televiziune era bună. Fiindcă n-aveam nevoie de nici un serviciu special, canal, apă sau electricitate, un popas de o noapte mă costa un dolar.

De la început am avut clar impresia că oamenii aceia nici nu căutau şi nici nu doreau stabilitatea. Nu cumpărau casa pentru generațiile viitoare, ci numai până la apariția unui nou model pe măsura veniturilor. Aceste locuințe mobile nu se află numai în parcuri speciale. Se găsesc cu sutele aşezate pe lângă ferme, şi mi s-a explicat de ce. A fost o vreme când, cu ocazia căsătoriei unui fecior şi creşterii familiei cu o soție şi mai târziu cu copii, era obiceiul să se adauge o aripă sau măcar o prelipcă la casa bătrânească. Astăzi, în multe cazuri, casa mobilă înlocuieşte clădirea adăugată. Un fermier, de la care am cumpărat ouă şi costiță afumată acasă, mi-a explicat care sunt avantajele. Fiecare familie îşi are o viață particulară de care nu se bucura mai înainte. Plânsetele pruncilor nu mai enervează pe cei bătrâni. S-a sfârşit cu problema soacrei, căci nora are o viață separată cum nu era înainte şi un locuşor numai al ei în care să-şi dureze o familie. Când pleacă în altă parte, şi mai toți americanii pleacă în altă parte sau măcar râvnesc la asta, nu lasă în urma lor camere nelocuite, deci nefolositoare. Relațiile dintre generații s-au schimbat mult în bine. Fiul e primit ca un musafir în casa părintească şi părinții găsesc aceeaşi primire în casa fiului.

Mai sunt singuraticii; şi cu ei am stat de vorbă. Din fuga maşinii zăreşti sus pe un deal o singură casă mobilă aşezată ca să aibă o vedere largă. Alții se aciuază sub copacii de pe malurile unui râu ori lac. Singuraticii aceştia închiriază un mic petic de pământ de la proprietar. Nu le trebuie loc decât pentru aşezarea casei şi dreptul de trecere până la ea. Unii singuratici îşi sa-

---

[25]Note: Cinematografe la care spectatorii privesc din maşină.

pă o fântână şi o hazna şi îşi plantează o grădiniță, alții îşi transportă apa în butoaie de petrol de două sute de litri. Unii dau dovadă de o uimitoare ingeniozitate în felul cum îşi aranjează rezervoarele de apă mai sus decât casa, făcând legătura cu tuburi din material plastic ca să asigure o scurgere liberă.

Un dejun pe care l-am luat într-o casă mobilă a fost pregătit într-o bucătărie imaculată, îmbrăcată în plăci de plastic, cu chiuvete cromate, plită şi cuptor îngropate în perete. Combustibilul folosit este butanul, sau alt gaz lichefiat, care poate fi găsit oriunde. Am luat masa într-un fel de sufragerie-nişă cu pereții îmbrăcați în furnir de mahon. Niciodată nu m-am bucurat de un dejun mai plăcut şi mai bun. Adusesem o sticlă de whisky, contribuția mea, şi mai târziu ne-am instalat în fotolii adânci, confortabile, cu perne din burete de cauciuc. Oamenii aceia îndrăgiseră noul fel de viață şi nici prin gând nu le trecea să se întoarcă la traiul dinainte. Soțul lucra ca mecanic într-un garaj la vreo şase kilometri depărtare şi era bine plătit. Doi copii ieşeau în fiecare dimineață la şosea unde erau culeşi de un autobuz şcolar galben.

Sorbind dintr-un pahar, după dejun, ascultând bolborositul apei în spălătorul electric de vase de bucătărie, am atacat un subiect ce mă intriga. Îi vedeam oameni cumsecade, chibzuiți, inteligenți. Le-am spus:

— Sentimentele noastre cele mai adânci sunt legate de rădăcinile pe care le prindem undeva, pe pământul pe care trăim, sau într-o anumită comunitate.

Cum se împăcau ei cu creşterea copiilor fără rădăcini? Era bine, ori rău? Le va lipsi asta, sau nu?

Tatăl, un bărbat frumos, blond, cu ochi negri, mi-a răspuns:

— Câți oameni au în ziua de azi ceea ce spui dumneata? Ce rădăcini poți avea într-un apartament de la etajul al doisprezecelea? Ce rădăcini pot exista într-o aglomerație de clădiri care cuprinde sute şi mii de locuințe mici, toate aproape la fel? Tatăl meu a venit din Italia, a urmat el. A crescut în Toscana într-o casă în care familia lui trăia poate de o mie de ani. Asta înseamnă rădăcini la dumneata: fără apă curentă, fără closet, pregătind mâncarea la un foc de mangal sau de lujere de viță-de-vie. Aveau numai două încăperi, o bucătărie şi o cameră de culcare unde dormeau cu toții, bunicul, tata şi droaia de copii; nici un loc să citeşti, nici un colțişor unde să te izolezi, şi niciodată nu fusese altfel. Era mai bine aşa? Pariez că de ar fi avut bătrânul posibilitatea să aleagă, şi-ar fi tăiat rădăcinile şi ar fi trăit astfel: cu mâinile arătă locuința confortabilă. De fapt, şi-a tăiat rădăcinile şi a venit în America. Întâi a trăit într-o locuință la New York; o singură cameră sus, sub acoperiş, fără apă caldă şi fără încălzire. Acolo m-am născut şi copilăria mi-am petrecut-o în stradă, până când bătrânul meu şi-a găsit de lucru mai la nord de New York într-o regiune viticolă. Ştiți, se pricepea la vie, era singurul lucru pe care-l cunoştea bine. Uite, nevastă-mea, de pildă, este de origine irlandeză. Şi familia ei avea rădăcini.

— Într-o turbărie şi se hrăneau cu cartofi, interveni soția uitându-se cu tandrețǎ la cocheta ei bucătărie.

— Nu-ți lipseşte deloc vreun fel de stabilitate?

— Unde poți găsi stabilitate? Când uzinele se închid trebuie să pleci aiurea. Te duci atunci unde-i belşug şi afacerile prosperă. Dacă prinzi rădăcini, rămâi locului şi crăpi de foame. Ia gândiți-vă la pionierii din cărțile de istorie. Erau ca nişte nomazi. Puneau stăpânire pe o bucată de pământ, o vindeau şi plecau mai departe. Am citit într-o carte cum a venit familia lui Lincoln pe o plută în Illinois. Aveau drept capital doar câteva butoaie de whisky. Câți copii rămân în America pe locul unde s-au născut, dacă au putința să plece?

— Văd că ai reflectat mult asupra acestei probleme.

— N-am nevoie să mă gândesc; asta-i situația. Am o meserie bună. Cât timp vor exista automobile voi avea şi eu de lucru, dar să presupunem că întreprinderea unde-s angajat dă faliment. Trebuie atunci să plec în altă parte unde pot găsi o slujbă. Ajung la servici în trei minute. Ai vrea să fac treizeci de kilometri pentru că am prins rădăcini?

Mai târziu mi-au arătat reviste publicate anume pentru cei ce locuiesc în case mobile: în care găseai povestiri, poezii, şi sfaturi pentru a reuşi în traiul mobil, cum să repari o scurgere, cum să alegi un loc însorit sau răcoros. Aveau şi reclame cu tot felul de mărunțişuri atrăgătoare pentru bucătărie, curățire, spălarea rufelor, mobilier, paturi şi pătucuri de copii. Mai erau pagini întregi cu modele noi de case, care de care mai mari şi mai strălucitoare.

— Astăzi sunt mii de astea, zise tatăl, şi ca mâine vor fi milioane.

— Joe e un visător, spuse soția. Veşnic imaginează câte ceva. Hai, Joe, spune-i ideile tale.

— Poate că nu-l interesează.

— Ba, dimpotrivă.

— De fapt nu-i un vis, cum zice ea, ci un lucru real şi am de gând să-l realizez destul de curând. Trebuie ceva capital, dar rentează. Caut printre casele mobile uzate una la un preț care să-mi convină, îi dau afară toate măruntaiele şi o transform într-un atelier de reparații. Am deja destule scule şi adun tot felul de mărunțişuri: ştergătoare de parbriz, curele de ventilator, segmenți de piston, camere de aer şi altele. Parcurile acestea devin din ce în ce mai mari. Mulți din tagma noastră au câte două automobile. Închiriez în apropiere o bucățică de pământ şi mă apuc de treabă. Un lucru e sigur în privința maşinilor, aproape totdeauna nu merge câte ceva şi au mereu nevoie de reparație. Şi o să am casa mea de aici chiar lângă atelier. Aşa că mi-aş pune un clopoțel şi aş putea face douăzeci şi patru de ore de serviciu.

— Pare o afacere bună, am spus eu.

Şi era într-adevăr.

— Cel mai mare avantaj, urmă Joe, este că atunci când afacerile merg prost, n-am decât să mă mut în altă parte unde merg bine.

Soția lui se amestecă:

— Joe a şi pus totul pe hârtie, locul fiecărui lucru, chei, burghie, chiar şi un aparat de sudură electrică. Joe e un sudor straşnic.

— Retrag cele spuse mai înainte, Joe, am zis eu. Cred că rădăcinile dumitale sunt înfipte într-o groapă de gresaj.

— Puteai crede ceva şi mai rău. Am chibzuit eu bine toate. Şi ştii? Când copiii vor creşte mari, o să ne putem aranja să lucrăm iarna în Sud şi vara în Nord.

— Joe lucrează bine, spuse soția lui. Unde lucrează acum îşi are clienții lui siguri. Unii vin de la şaptezeci de kilometri ca să le repare Joe maşina, fiindcă lucrează aşa de bine.

— Sunt într-adevăr un mecanic priceput, recunoscu Joe.

Călătorind pe şoseaua cea mare, aproape de Toledo, am avut o conversație cu Charley pe tema rădăcinilor. A ascultat ce-i spuneam, dar nu mi-a răspuns. În felul nostru de a judeca, eu şi mulți alții am scăpat din vedere două lucruri în problema rădăcinilor. Să fie oare americanii un popor plin de neastâmpăr, un soi de nomazi, veşnic nemulțumiți de locul pe care şi l-au ales? Pionierii, imigranții care au populat continentul, au fost dintre cei mai agitați locuitori ai Europei. Cei aşezați, înrădăcinați au rămas acasă şi se mai află încă acolo. Noi toți, afară de negrii aduşi aici cu silnicie ca sclavi, descindem

din acei neliniştiţi, capricioşi, care nu erau mulţumiţi să rămână acasă. De ce ne-am mira că moştenim această înclinare? Şi, de fapt, am moştenit-o. Dar acesta-i punctul de vedere mai superficial. Ce sunt rădăcinile acestea şi de când le avem? Dacă specia noastră există de vreo două milioane de ani, care-i istoria ei? Îndepărtaţii noştri strămoşi urmăreau vânatul, deplasându-se după posibilităţile de alimentare şi fugeau de vremea rea, de îngheţ şi de schimbările de sezon. După mii şi mii de ani, că nici nu te mai poate duce gândul, au domesticit câteva animale şi aşa au trăit având hrana la îndemână. Apoi au fost siliţi să umble după iarba cu care se hrăneau turmele, pribegind fără încetare. Numai când a apărut agricultura — şi asta nu-i prea de mult faţă de întreaga istorie — o bucată de pământ a început să însemne ceva, să aibă valoare şi stabilitate. Pământul este o valoare concretă, şi tot ce este valoare concretă are tendinţe să se concentreze în puţine mâini. Astfel s-a făcut că omul a râvnit să stăpânească pământ şi a avut nevoie în acelaşi timp de sclavi, căci cineva trebuia să-i lucreze ogoarele. Rădăcinile au apărut o dată cu stăpânirea pământului, cu proprietatea care avea preţ şi era stabilă. Privind astfel problema, vedem că suntem o specie nestatornică, având o foarte scurtă istorie a rădăcinilor, care n-au avut nici o prea mare răspândire. Poate că am exagerat importanţa rădăcinilor ca necesitate sufletească. Cred că dorinţa cea mai aprigă, cea mai străveche şi mai adâncă nevoie este îndemnul, setea neostoită de a fi în altă parte.

Charley n-avea răspuns la ipotezele mele. De altfel se afla într-o stare jalnică. Mă hotărâsem să-l ţin frumos pieptănat şi tuns şi nu avusesem grijă de el. Părul îi era încâlcit şi murdar. Pudelii, ca şi oile, nu năpârlesc. Seara, când era plănuită această eroică ţesălare, eram întotdeauna peste seamă de ocupat cu altceva. Am mai descoperit la el o alergie periculoasă ce n-o ştiam. Într-o noapte m-am oprit într-un parc unde făceau popas camioane enorme de animale ca să-şi cureţe aşternutul vitelor. În jurul parcului erau movile de bălegar şi un nor de muşte. Deşi Rozinanta avea site de protecţie, muştele intrau cu milioanele şi se ascundeau prin colţuri refuzând să fie date afară. Pentru prima dată am scos pompa de insecte şi am pulverizat din belşug. Charley a avut atunci o criză de strănut atât de violentă şi de lungă, că a trebuit până la urmă să-l scot afară în braţe. A doua zi dimineaţa cabina era plină de muşte somnoroase şi am pulverizat din nou, iar Charley a avut o nouă criză. După aceea, de câte ori eram invadat de vizitatori înaripaţi trebuia să-l dau pe Charley afară şi să aerisesc căsuţa sau cabina, după ce mureau afurisitele acelea. N-am pomenit niciodată o alergie atât de violentă.

Cum nu văzusem de atâta vreme Vestul de Mijloc, multe lucruri m-au impresionat puternic pe când străbăteam Ohio, Michigan şi Illinois. Mai întâi enorma creştere a populaţiei. Satele deveniseră oraşe, iar oraşele se măriseră ajungând adevărate metropole. Pe drumuri era o mare forfotă de circulaţie; oraşele erau atât de înţesate de oameni, încât trebuia să-ţi concentrezi întreaga atenţie ca să nu loveşti pe cineva, ori sa nu fi lovit. În al doilea rând, aveai impresia unei energii electrice, a unei forţe, un fel de fluid de energie atât de puternic, încât contactul cu el te năucea. Indiferent în ce sens, fie în bine, fie în rău, pretutindeni se vădea aceeaşi vitalitate. Departe de mine gândul că oamenii din New England, pe care i-am văzut şi cu care am stat de vorbă, ar fi neprietenoşi sau lipsiţi de politeţe, deşi erau zgârciţi la vorbă şi de obicei aşteptau ca noul-venit să deschidă conversaţia. Cum am trecut frontiera în Ohio, am avut impresia că oamenii aveau o fire mai deschisă şi mai comunicativă. Chelneriţa bufetului de la drum îmi dădea bună-dimineaţa mai înainte ca eu să fi deschis gura, discuta despre gustare ca şi cum îi plăcea subiectul,

vorbea cu entuziasm despre vreme, ba uneori îmi făcea unele confidențe fără s-o stârnesc eu. Străinii vorbeau liber între ei fără nici o fereală. Uitasem cât de îmbelşugat şi de frumos este ținutul: grosimea stratului cultivabil, bogăția imenşilor arbori, regiunea lacului din Michigan, fermecător ca o femeie bine făcută, elegant îmbrăcată şi împodobită cu giuvaeruri. Simțeam că pământul era generos şi primitiv aici în inima țării, şi poate că oamenii au luat pildă de la el.

Unul din scopurile mele era să ascult, să aud cum se vorbeşte, să prind accentul, ritmul cuvintelor, armonicele şi expresivitatea limbii. Căci vorbirea-i cu mult mai mult decât cuvintele şi frazele. Pretutindeni ascultam. Mi s-a părut că dialectul regional este pe cale de dispariție; nu s-a pierdut de tot, dar este pe ducă. Patruzeci de ani de radio şi douăzeci de televiziune trebuia să aibă asemenea efect. Mijloacele de comunicație distrug regionalismul, printr-un proces lent şi inevitabil. Era o vreme când puteam recunoaşte aproape cu precizie locul de baştină al cuiva, după vorbă. Aşa ceva începe să devie tot mai dificil acum şi într-un viitor pe care îl putem prevedea va ajunge cu neputință. Rar găseşti o casă sau o clădire care să nu fie împopoțonată cu piepteni ascuțiți de dărăcit aerul. La radio şi televiziune se formează un limbaj standardizat, poate o engleză mai bună decât am folosit noi până acum. La fel ca şi cu pâinea noastră, frământată, coaptă, împachetată şi vândută fără posibilitatea de accident sau greşeală de mână omenească, care-i peste tot la fel de bună şi la fel de lipsită de gust, şi limba noastră va ajunge unică.

Eu, care iubesc cuvintele şi posibilitățile lor infinite, sunt întristat de această perspectivă inevitabilă. Pentru că o dată cu accentul local va dispare şi culoarea locală. Dialectele, expresiile, care îmbogățesc limba adăugându-i poezia locului şi a timpului, sunt sortite să piară. Şi vor fi înlocuite printr-o limbă națională, învelită şi împachetată, standard şi fără gust. Caracterul local n-a dispărut, dar nici mult nu mai are. N-am stat să ascult pământul meu de multă vreme şi am găsit că schimbarea e foarte mare. Călătorind spre Vest pe drumurile nordice, n-am auzit un adevărat dialect local până am ajuns în Montana. Acesta-i unul din motivele pentru care m-am îndrăgostit din nou de Montana. Coasta de vest s-a întors la engleza standardizată. Sud-vestul caută să mai păstreze culoarea locală, dar e pe cale s-o piardă. Desigur că cei mai sudici se îndârjesc să-şi păstreze expresiile regionale, la fel cum conservă şi prețuiesc alte anacronisme, dar nici o regiune nu poate rezista mult timp autostrăzilor, liniilor de înaltă tensiune şi televiziunii naționale. Deplâng poate ceva ce nu merită să fie salvat, totuşi regret această pierdere.

Chiar dacă protestez împotriva producției în serie a hranei, a cântecelor, a limbii şi până la urmă chiar a sufletelor noastre, ştiu prea bine că puține erau casele în care se cocea o pâine gustoasă în vremurile de demult. Bucatele pe care le gătea mama erau, cu rare excepții, mediocre; laptele delicios nepasteurizat, murdărit de muşte şi fărâmituri de bălegar, mişuna de microbi; viața sănătoasă a altor vremuri era toată încrustată cu dureri şi morți subite din cauze necunoscute, iar acea limbă dulce regională, după care jelesc, era copilul analfabetismului şi al ignoranței. Este în natura omului, când îmbătrâneşte, punte mică în scurgerea timpului, să protestezi împotriva schimbărilor, mai ales dacă sunt în bine. Adevărat că am schimbat înfometarea pe corpolență şi oricare din ele ne va ucide. Sensul acestor schimbări ne scapă. Noi, sau cel puțin eu, n-aveam nici o concepție asupra vieții şi gândirii umane care va exista peste o sută ori cincizeci de ani. Poate cea mai mare înțelepciune a mea este să-mi dau seama că nu ştiu nimic în această privință. Nenorociții sunt aceia care îşi irosesc energia cercând să oprească schimbările, căci

nu pot avea decât amărăciunea nereuşitei şi nici o bucurie în câştig.

Străbătând şi trecând pe lângă acei mari stupi ai producţiei: Youngstown, Cleveland, Akron, Toledo, Pontiac, Flint şi mai târziu South Bend şi Gary, gigantismul fantastic şi energia productivă, o complicaţie ce pare un haos deşi nu poate fi, mi-au zăpăcit ochii şi mintea. La fel când te uiţi la un muşuroi de furnici nu găseşti nici o metodă, direcţie ori scop în agitaţia febrilă a locuitorilor. Ce minunat lucru totuşi că puteam din nou s-o iau pe un drum liniştit de ţară, mărginit de arbori, cu păşuni îngrădite şi vaci, să trag pe Rozinanta lângă un lac cu apă limpede şi cristalină şi să privesc sus, deasupra capului, săgeţile cârdurilor de raţe şi gâşte îndepărtându-se spre Sud. Acolo, Charley, cu nasul lui delicat de explorator, putea să-şi citească literatura lui personală pe tufişuri şi trunchiuri de copaci şi să-şi lase în schimb mesajul lui, poate la fel de important, în veşnicia timpului ca şi aceste mâzgăleli de peniţă pe care le aştern pe o efemeră foaie de hârtie. Acolo, în tihnă, cu vântul fremătând în crengile copacilor şi tulburând luciul de oglindă al apei, îmi pregăteam nişte prânzuri aproximative în tigăile mele consumabile de aluminiu, făceam o cafea aşa de tare şi deasă de-ar fi plutit şi-un cui în ea, şi stând pe treptele din spatele maşinii puteam, în sfârşit, să mă gândesc la cele văzute şi să cerc a pune într-o oarecare rânduială încâlcitura aceea de lucruri văzute şi auzite ce mi se învârteau în minte.

Iată cum v-aş putea lămuri starea mea. Te duci de pildă la muzeul Ufizzi la Florenţa sau Luvru la Paris şi eşti atât de copleşit de numărul şi măreţia operelor, încât pleci de acolo deprimat, cu o senzaţie ca de constipare. După aceea, însă, când rămâi singur şi-ţi aminteşti, tablourile se clasează singure în minte; unele fiind înlăturate de gustul ori priceperea ta, altele detaşându-se cu o uimitoare claritate. Atunci te poţi întoarce să contempli un singur lucru, fără să te mai tulbure chemările celor multe. După primele clipe de zăpăceală pot să intru acum la Prado din Madrid, să trec fără să văd miile de picturi ce-mi reclamă atenţia, şi să vizitez un prieten: un El Greco nu prea mare, San Pablo con un Libro. Sfântul Paul tocmai şi-a închis cartea. Degetul şi-l ţine între file, la ultima pagină citită şi pe chipul lui se vede uimirea şi dorinţa de a înţelege după ce cartea a fost închisă. Poate că înţelegerea vine abia mai târziu. Cu mulţi ani în urmă, pe vremea când lucram la pădure, se spunea despre tăietorii de lemne că în casele de toleranţă sunt cu gândul la tăiatul copacilor, iar în pădure gândul le fuge la dragoste. La fel şi eu, stând singur pe malul unui lac în nordul Michigan-ului, cercam să mă descurc în mijlocul producţiei explozive a Vestului Mijlociu.

Cum stăteam liniştit în tăcerea aceea, un jeep se opri scrâşnind pe şosea, iar bunul meu Charley îşi lăsă treburile şi începu a hămăi. Un tânăr cu cizme, pantaloni de catifea în dungi şi o scurtă Mackinaw[26] în pătrate roşu cu negru ieşi din maşină şi se apropie.

Rosti cu un ton aspru şi neprietenos, pe care îl iau oamenii când nu le prea place treaba pe care trebuie s-o îndeplinească:

— N-ai văzut anunţul că nu-i voie? Asta-i o proprietate particulară.

Normal, la asemenea ton, ar fi trebuit să-mi sară ţandăra, să mă stropşesc urât la el şi atunci omul m-ar fi putut alunga cu plăcere şi conştiinţa împăcată. Am fi putut ajunge chiar la ceartă violentă şi încăierare. Aşa ar fi fost normal, numai că frumuseţea şi liniştea mi-au întârziat reacţia obişnuită şi, ezitând, mi s-a potolit supărarea.

— Mi-am dat seama că trebuie să fie proprietate particulară, am spus.

[26]Note: Haină de postav gros confecţionat în Michigan

Tocmai voiam să caut pe cineva ca să-mi dea autorizația, ori să plătesc pentru a rămâne.

— Proprietarului nu-i plac turiştii. Lasă hârtii pe jos şi aprind focuri.

— Îi dau dreptate. Ştiu ce mizerie fac.

— Vezi tăblița de pe copacul acela? Se interzice intrarea, vânatul, pescuitul şi campingul.

— Ei! văd că-i ceva serios. Dacă treaba dumitale este să mă dai afară, atunci dă-mă afară. Plec de bună voie. Dar tocmai acum mi-am făcut un ibric de cafea. Crezi că patronul dumitale s-ar supăra dacă aş întârzia cât să mi-o beau? Ar avea ceva împotrivă să-ți ofer o ceaşcă? Atunci ai putea să mă azvârli mai repede afară.

Tânărul schiță un surâs.

— La naiba! rosti el. Dumneata nici nu faci foc şi nici nu arunci gunoaie pe jos.

— Fac însă un lucru mai rău. Cerc să te corup cu o ceaşcă de cafea. Ba încă şi mai rău. Propun să adăugăm la cafea şi câte o porție bună de Old Granddad.

De astă data tânărul începu să râdă.

— La naiba! repetă el. Mă duc întâi să iau jeepul din drum.

Şi iată că lucrurile luară cu totul altă întorsătură. Tânărul se aşeză jos cu picioarele încrucişate sub el pe pământul presărat cu ace de pin şi îşi sorbi cafeaua. Charley se apropie şi-l mirosi, lăsându-se mângâiat, lucru rar la Charley. Nu îngăduia străinilor să-l atingă; în astfel de ocazii se afla ca din întâmplare în altă parte. Dar degetele tânărului găsiseră acel loc de după urechi unde-i place aşa de tare lui Charley să fie scărpinat, aşa că suspină mulțumit şi se aşeză jos.

— Cu ce ocazie pe aici; la vânătoare? Am văzut armele în maşină.

— Mă aflu numai în trecere. Ştii cum se întâmplă; vezi un loc care-ți convine tocmai când te-a cuprins oboseala şi atunci opreşti fără să vrei.

— Mda, făcu el. Înțeleg ce vrei să spui. Frumoasă instalație ți-ai înjghebat.

— Şi mie îmi place. Îi place şi lui Charley.

— Charley? N-am întâlnit până acum un câine cu numele Charley. Hello, Charley!

— N-aş vrea să ai neplăceri de la patronul dumitale. Cred c-ar fi timpul acum să spăl putina.

— Ei, la naiba, zise el. Patronul nu-i aici. Eu îi țin locul. Şi-apoi, dumneata nu faci nici un rău.

— Fac un abuz.

— Vrei să-ți spun ceva? A făcut popas aici un tip, un fel de aiurit. Am venit să-i fac vânt afară. Mi-a spus atunci ceva tare curios. „Abuzul nu-i nici crimă, nici delict, zice el. Este un dol, zice." Ce dracu o fi însemnând asta? Era un fel de țicnit.

— Întreabă-mă să te-ntreb, i-am răspuns. Eu nu-s țicnit. Hai să-ți încălzesc cafeaua.

Şi i-am încălzit-o în două feluri.

— Straşnică cafea mai faci, zise musafirul meu.

— Trebuie să-mi găsesc un loc de parcat până nu se înnoptează prea tare. Ştii prin apropiere vreun loc unde m-ar primi să poposesc peste noapte?

— Dacă o iei pe colo, după pinii aceia, nimeni n-are să te poată vedea din drum.

— Dar aş comite un dol.

— Aha! Ce n-aş da să aflu ce-o fi însemnând asta.

Porni cu jeepul înaintea mea şi mă ajută să găsesc un loc drept în dumbrava de pini. După ce se întunecă veni în Rozinanta şi-i admiră confortul. A fost o vizită plăcută, mai băurăm împreună whisky spunându-ne unul altuia minciuni. I-am arătat nişte linguri de pescuit şi plutitoare fantezie pe care le cumpărasem de la „Abercrombie and Fitch", dându-i una; i-am mai dat şi câteva romane senzaţionale ieftine pe care le citisem, care de care mai pline de amor şi de sadism, şi un umăr din Field and Stream[27]. El, în schimb, m-a poftit să rămân cât am chef, spunându-mi că va veni a doua zi dimineaţă pentru o partidă de pescuit, iar eu am acceptat deocamdată pentru o zi.

E plăcut să ai prieteni şi pe lângă asta doream să mai am puţin timp de gândit la lucrurile pe care le văzusem, la uriaşele fabrici şi uzine, la forfota nebunească a producţiei.

Paznicul lacului era un singuratic; la asta contribuia faptul că avea o soţie. Mi-a arătat fotografia ei pe care păstra în portofel într-o teacă de plastic. Era o blondă foarte drăguţă care cerca să trăiască după modelul pozelor din reviste, o femeie a fabricatelor, permanentelor făcute acasă, şampoanelor, feluritelor soluţii de clătit şi pomezilor pentru ten. Nu putea suferi să stea, cum se exprima ea, „la ţară" şi tânjea după viaţa în stil mare şi elegantă din Toledo ori South Bent. Singura tovărăşie şi-o găsea în strălucitoarele pagini ale revistei Charm and Glamour[28]. Spera că într-o bună zi i se va deschide calea spre succes.

Soţul ei avea să-şi găsească o slujbă într-unul din marile şi zgomotoasele organisme ale progresului, şi vor trăi apoi fericiţi până la adânci bătrâneţe. Toate astea au ieşit la iveală în scurte şi neaşteptate izbucniri în tot timpul conversaţiei. Ea ştia precis ce vrea şi el nu, dar dorinţa după altceva avea să-l roadă o viaţă întreagă. După ce s-a suit în jeep şi a plecat, mi-am închipuit că aş trăi eu viaţa lui şi o grea deznădejde mă învălui. Dorea s-o aibă pe drăgălaşa lui soţioară, dar mai dorea şi altceva, şi nu putea să le aibă pe amândouă.

Charley avu un vis atât de violent, încât mă trezi. Dădea din picioare ca şi cum fugea şi scotea slabe chelălăieli ascuţite. Visa, pesemne, că vânează vreun iepure uriaş pe care nu-l putea prinde. Ori poate în visul lui ceva îl vâna pe el. Pentru cazul al doilea am întins mâna şi l-am trezit, dar probabil că visul fusese foarte puternic. Mormăi ceva ca pentru el, se mai jelui şi bău o jumătate de castron de apă înainte de a se întoarce la somnul lui.

Paznicul reveni îndată după răsăritul soarelui. Avea cu el undiţa; mi-am luat-o şi eu pe a mea aşezându-i un mulinet, dar a trebuit să-mi caut ochelarii ca să pot lega năluca viu colorată. Firul de nailon este transparent, invizibil, se zice, pentru peşti, dar pentru mine cu desăvârşire nevăzut dacă n-am ochelarii.

— Să ştii ca n-am permis de pescuit, i-am spus.

— La naiba, a răspuns, oricum tot n-o să prindem probabil nimic.

Şi a avut dreptate, n-am prins nimic.

Am umblat şi am lansat, şi am umblat şi am făcut tot ce ne pricepeam ca să trezim interesul bibanilor şi-al ştiucilor. Prietenul meu repeta mereu:

— Uite, sunt chiar aici, la fund, numai să le putem da de veste.

Dar n-am izbutit niciodată. Dacă erau acolo la fund, mai sunt încă şi acum. Aşa se întâmplă mai întotdeauna când pescuiesc, şi totuşi sportul acesta mă încântă. Plăcerile mele sunt simple. Nu doresc deloc să reprezint

---

[27]Note:
Câmpie şi râu — revistă de vânătoare şi pescuit

[28]Farmec şi Fascinaţie

simbolul monstruos al destinului, dovedindu-mi bărbăția într-un titanic război piscicol. Uneori îmi plac însă câțiva pești înțelegători numai buni de prăjit în tigaie. La amiază am refuzat o invitație la masă pentru a face cunoştință cu soția lui. Eram din ce în ce mai nerăbdător s-o întâlnesc pe a mea, aşa că am plecat grăbit.

Nu-s prea îndepărtate vremurile când un om pleca pe mare şi înceta să mai existe pentru doi sau trei ani, uneori pentru totdeauna. Şi când căruțele cu coviltir porneau să străbată continentul, se putea foarte bine ca prietenii şi rudele rămase acasă să nu mai audă niciodată de călători. Viața mergea înainte, problemele se rezolvau, se luau hotărâri. Chiar eu îmi amintesc de vremea când o telegramă nu putea să însemne decât un lucru: o moarte în familie. Într-o scurtă viață de om telefonul a schimbat toate acestea. Dacă în povestea mea de călătorie dau impresia c-am rupt legăturile cu bucuriile şi supărările de familie, cu obişnuitele pozne ale juniorului, cu noul dinte al juniorului juniorului, cu reuşita ori catastrofa în afaceri, nu-i deloc aşa. De trei ori pe săptămână chem la telefon New York-ul din vreun bar, un supermagazin, ori o stație de întreținere a maşinilor pline de cauciucuri şi scule şi îmi restabilesc identitatea în timp şi spațiu. Pentru trei, patru minute am un nume şi datoriile, bucuriile şi decepțiile pe care un om le târâie după el ca o coadă de cometă. Este ca un fel de oscilare înainte şi înapoi, dintr-o dimensiune în alta, o explozie tăcută la trecerea barierei sunetului, o ciudată experiență, ca o scufundare rapidă într-o apă cunoscută şi totuşi străină.

Mă înțelesesem cu soția mea să vină cu avionul la Chicago pentru a ne întâlni, făcând astfel o scurtă întrerupere a călătoriei. În două ore, cel puțin teoretic, va tăia de-a dreptul un segment al globului care mie mi-a luat săptămâni de zile să-l escaladez. Devenisem nerăbdător, ținând drumul cel mare cu taxă care se întinde de-a lungul frontierei nordice a statului Indiana, am ocolit Elkhart, South Bent şi Gary. Caracterul drumului ilustrează pe cel al călătoriei. Linia dreaptă a drumului, amploarea traficului, viteza neîntreruptă te hipnotizează parcă şi, în timp ce kilometri se perindă pe nesimțite, oboseala te copleşeşte. Ziua şi noaptea fac una. Apusul soarelui nu mai este nici o poftire, nici o poruncă de oprire, căci mişcarea traficului nu se domoleşte.

Târziu după căderea nopții m-am oprit într-un loc de odihnă, am mâncat nişte cârnați la un expres mare ce nu se închide niciodată, apoi l-am plimbat pe Charley pe iarba tunsă scurt. Am dormit o oră, dar m-am trezit cu mult înainte de ivirea zorilor. Îmi luasem haine de oraş, cămăşi şi pantofi, dar uitasem să iau o valiză cu care să le transport de la camionetă la hotel. De fapt, nu văd unde aş mai fi putut găsi loc pentru un geamantan. Într-o cutie de gunoi, sub o lampă cu arc, am găsit o coală de carton ondulat curată în care să-mi pot împacheta hainele de oraş. Mi-am învelit cămăşile albe, curate, în hărți rutiere şi am legat pachetul cu sfoară de pescuit.

Ştiind cât de uşor mă cuprinde panica în huruitul şi înghesuiala circulației, am intrat în Chicago cu mult înainte de revărsatul zorilor. Voiam să ajung la Ambassador East, unde aveam rezervată o cameră, dar credincios tradiției am izbutit să mă rătăcesc. La sfârşit, într-un acces de inventivitate, am angajat un taxi de noapte care să mă călăuzească acolo; bineînțeles că trecusem chiar pe lângă hotel. Dacă portarul şi personalul de serviciu au găsit ciudat modul meu de a călători, n-au arătat-o în nici un fel. Le-am înmânat hainele pe umeraşe, pantofii în buzunarul tolbă al unei haine de vânătoare şi cămăşile frumos împachetate în hărțile turistice ale regiunii New England. Rozinanta a fost trimisă repede la un garaj pentru păstrare, iar pe Charley l-am dus la o canisă tot pentru păstrare, baie şi ferchezuială după moda olandeză.

Deşi în vârstă, a rămas totuşi un câine vanitos şi-i place să fie gătit; dar când a înțeles că va fi lăsat singur, şi încă în Chicago, şi-a părăsit obişnuita-i poză încrezută şi a izbucnit în urlete furioase şi disperate. Mi-am astupat urechile şi am plecat repede spre hotel.

Cred că sunt binecunoscut şi respectat la Ambassador East, dar asta nu mai este valabil când sosesc îmbrăcat în haine de vânătoare boțite, nebărbierit, acoperit cu un uşor strat de murdărie de pe drum şi cu ochii injectați din cauza efortului de a conduce aproape toată noaptea. Desigur, aveam o cameră rezervată, dar nu se putea elibera până la prânz. Mi s-a explicat cu multă grijă punctul de vedere al hotelului. Am înțeles şi am iertat administrația. În situația în care mă aflam nu doream decât o baie şi un pat. Cum asta era cu neputință, mă voi ghemui pur şi simplu într-un fotoliu din hol ca să dorm până îmi va fi gata camera.

Am observat că privirea funcționarului de la biroul de primire capătă o expresie de nelinişte. Ştiam eu că nu pot fi o podoabă pentru acel elegant şi scump templu al confortului. A dat un semnal de chemare unui subdirector, prin telepatie poate, şi cu toții împreună am găsit o soluție. Un client tocmai lichidase ca să poată prinde un avion matinal. Camera lui nu fusese curățată şi pregătită, dar mi-o puneau cu plăcere la dispoziție până va fi gata a mea. Astfel, cu inteligență şi răbdare, problema a fost rezolvată, amândouă părțile având câştig de cauză: eu obținând plăcerea unei băi fierbinți şi a unui somn, iar hotelul scăpând de pacostea de a mă avea în hol.

Camera rămăsese neatinsă de la plecarea clientului precedent. M-am cufundat într-un fotoliu confortabil ca să-mi scot cizmele, dar nu-mi scosesem decât una când am început să observ unele amănunte în jur, apoi din ce în ce mai multe. Într-un timp surprinzător de scurt, uitând de baie şi de somn, m-am pomenit adânc amestecat în viața lui Harry Singuraticul. Un animal care se odihneşte sau trece, lasă în urmă iarbă călcată, urme de labe şi uneori excremente, dar un om care ocupă o cameră pentru o noapte îşi imprimă caracterul, biografia, ultimele întâmplări din viață şi câteodată speranțele şi planurile de viitor. Cred, de asemeni, că personalitatea lui este absorbită de pereți, care o degajă apoi cu încetul. Asta ar putea fi o explicație a fantomelor şi a altor manifestări de acest soi. Deşi concluziile mele sunt poate greşite, am impresia că sunt sensibil la urmele lăsate de oameni. De asemenea nu mi-e ruşine să mărturisesc că sunt un incorigibil Peeping Tom. Niciodată n-am trecut pe lângă o fereastră cu perdelele netrase fără a mă uita înăuntru şi nici nu mi-am astupat urechile când o conversație nu mă privea. Aş putea să justific ori chiar să mă mândresc cu asta, pretextând că meseria mea cere să cunosc oamenii, dar eu bănuiesc că sunt pur şi simplu curios.

Cum stam aşa în camera aceea necurățată, Harry Singuraticul începu să se contureze şi să capete dimensiuni. Îl simțeam pe oaspetele abia plecat din propriile lui resturi pe care le lăsase în urmă. Desigur că Charley, chiar cu nasul lui mediocru, ar fi aflat mai mult. Dar Charley se afla într-o canisă aşteptând să i se facă toaleta. Cu toate acestea Harry e tot atât de real pentru mine ca oricare din cei pe care i-am întâlnit, chiar mai real decât mulți dintre ei. Nu-i un specimen unic, ci face parte dintr-un vast grup, astfel că devine interesant în orice fel investigația asupra Americii. Înainte de a-l reconstitui, ca nu cumva unii să se neliniştească, trebuie să vă spun că numele lui nu-i Harry. Trăieşte în Westport, Connecticut. Informația o am de la chitanțele unei spălătorii pentru nişte cămăşi. De obicei oamenii îşi spală cămăşile acolo unde locuiesc. Dar bănuiesc că serviciul îl are la New York unde se duce cu trenul. La început călătoria lui la Chicago fusese o deplasare de afaceri îndul-

cită cu câteva distracţii obişnuite. Îi ştiu numele fiindcă şi l-a semnat în mai multe rânduri în registrul hotelului, de fiecare dată cu o înclinare puţin diferită. Asta pare să-l arate ca un om nu prea sigur de sine în lumea afacerilor, lucru confirmat de altminteri şi de alte detalii.

Începuse să scrie soţiei sale o scrisoare ce eşuase de asemeni în coşul de hârtii.

„Scumpa mea,

Toate bune. Am încercat să telefonez mătuşii tale, dar n-a răspuns. Aş dori să fii lângă mine. E un oraş în care te apasă singurătatea. Ai uitat să-mi pui în valiză butonii de manşetă. Am cumpărat de la „Marshall Field" o pereche ieftină. Îţi scriu aşteptând să sosească C.E. Sper că aduce contr..."

Mai bine că scumpa n-a apărut ca să-i facă lui Harry mai suportabilă singurătatea în Chicago. Vizitatorul n-a fost C. E., cu un contract. A fost o brunetă ce întrebuinţa un ruj de buze foarte palid: urme pe mucuri de ţigară în scrumieră şi pe marginea unui pahar de alcool. Au băut o sticlă întreagă de Jack Daniel's; sticla goală, şase sticle de sifon şi o căldăruşă în care fuseseră cuburi de gheaţă. Întrebuinţa un parfum foarte tare şi nu rămăsese peste noapte: a doua pernă era folosită, dar nu se dormise pe ea, nici o urmă de ruj pe prosoapele folosite. Îmi place să-mi închipui că o chema Lucille, nu ştiu de ce, poate fiindcă aşa şi era, şi mai este încă. Era o prietenă nervoasă: fumase din ţigările cu filtru ale lui Harry, dar le stingea numai o treime fumate şi aprindea alta şi nu le lăsa deoparte, ci le turtea apăsat sfărâmându-le. Lucille purta un flecuşteţ de pălărioară din acele ce se prind cu piepteni curbi. Unul din piepteni căzuse. Acela şi o clamă găsită lângă pat mi-au spus că Lucille era brunetă. Nu ştiu dacă Lucille este profesionistă, dar experienţă are. Da impresia unei persoane cu un deosebit simţ practic. N-a lăsat în urma ei prea multe lucruri, cum ar fi făcut un amator. Nici nu s-a îmbătat. Paharul ei era gol, dar vaza cu trandafiri roşii — o atenţie a administraţiei hotelului — mirosea a Jack Daniel's, ceea ce nu le priise florilor.

Mă întreb despre ce puteau vorbi Harry şi Lucille? O fi izbutit ea oare să-i mai aline singurătatea? Am oarecare îndoieli. Amândoi au făcut, cred, ceea ce era de aşteptat. Harry n-ar fi trebuit să bea peste măsură. Stomacul lui nu suporta: ambalaje de bicarbonat în coşul de hârtii. Probabil că avea un stomac care suferea de pe urma ocupaţiei lui. Harry Singuraticul trebuie să fi isprăvit sticla după ce a plecat Lucille. A avut o cumplită durere de cap: două tuburi goale de Bromo Seltzer în baie.

Trei lucruri mă frământau în privinţa lui Harry Singuraticul. Mai întâi, nu cred că s-a distrat vreun pic; al doilea, cred că într-adevăr suferea de singurătate, poate într-un stadiu cronic; în al treilea rând, n-a săvârşit nimic neprevăzut: n-a spart un pahar, o oglindă, n-a făcut nici o prostie, n-a lăsat nici o probă materială de bucurie. Încălţat numai cu o cizmă, ţopăiam peste tot în căutarea lui Harry. M-am uitat chiar şi sub pat şi în dulap. Nu uitase nici măcar o cravată. Harry mă întrista.

PARTEA A TREIA

Chicago a însemnat o întrerupere în călătoria mea, o revenire la numele, la identitatea şi fericita-mi situaţie de om însurat. Soţia mea a venit pe calea aerului din răsărit pentru o scurtă vizită. Am fost încântat de schimbare, de întoarcerea la viaţa mea cunoscută, statornică, dar am intrat într-o dificultate literară.

Chicago mi-a rupt continuitatea. Aşa ceva este îngăduit în viaţă, nu însă în literatură. Deci voi lăsa Chicago deoparte fiindcă nu-i în linia povestirii mele, ci iese afară din cadru. A fost un moment plăcut şi bun în călătoria mea; în scris n-ar izbuti decât să-i strice unitatea. Sfârşindu-se timpul şi luându-ne rămas bun unul de la altul, a trebuit să intru din nou în acelaşi pustiu al singurătăţii care nu mi s-a părut mai puţin chinuitor ca întâia oară. Părea că nu există nici un leac pentru singurătate decât izolarea.

În sufletul lui Charley se da o luptă crâncenă pe trei fronturi: mânia împotriva mea că-l lăsasem singur, bucuria că o revede pe Rozinanta şi o mare mândrie pentru înfăţişarea-i nouă. Căci Charley, după ce-i spălat, tuns şi ferchezuit, este tot aşa de încântat de sine ca un bărbat îmbrăcat de un croitor bun, ori o femeie proaspăt aranjată la un institut de înfrumuseţare; cu toţii putând să se iluzioneze că asta-i înfăţişarea lor naturală. Picioarele lui ca nişte coloane, pieptănate acum, erau nişte obiecte de preţ, căciuliţa-i de blană albastră-argintie era pusă ştrengăreşte, iar pomponul cozii şi-l ţinea ca pe un baston de şef de fanfară. O bogată mustaţă pieptănată şi tăiată îi dădea aerul şi înfăţişarea unui filfizon francez din secolul al XIX-lea şi totodată îi ascundea dinţii strâmbi din faţă. Din întâmplare, ştiam cum arăta când este dezbrăcat. Într-o vară, blana îi era încâlcită şi îmbâcsită în aşa hal, încât a trebuit să-l tund până la piele. Picioarele, sub aparenţa lor de turnuri solide, sunt de fapt nişte ţurloaie slăbănoage, subţiri şi nu prea drepte. Fără garnitura-i de păr, stomacul îi cam atârnă, ca la vârstnici. Şi-o fi cunoscând poate Charley defectele lui bine ascunse, dar asta n-o arătă. Dacă haina face pe om, haina şi găteala fac pe pudel. Sta drept, c-un aer nobil pe bancheta Rozinantei, dându-mi a înţelege că dacă există vreo şansă de iertare, va trebui să-mi dau toate silinţele ca s-o obţin.

Este un şmecher, o ştiu bine. Odată, pe când copiii noştri erau mici şi se aflau într-o tabără de vacanţă, le-am făcut plictisitoarea vizită părintească. Chiar când ne pregăteam să plecăm, o vizitatoare ne mărturisi că trebuie să plece cât mai repede ca să evite copilului ei o criză de nervi. Apoi strângându-şi cu curaj buzele tremurânde şi ascunzându-şi tulburarea, o luă la fugă în neştire ca să-şi cruţe copilul. Băiatul o privi cum pleacă, apoi uşurat ca de-o mare povară se întoarse la ceata de băieţi şi la treburile lui, conştient că şi el îşi jucase bine rolul. Şi ştiu cu siguranţă că cinci minute după ce l-am părăsit, Charley îşi găsise noi prieteni şi se aranjase ca să-i fie bine. Într-o singură privinţă însă nu se putea preface. Era aşa de încântat că a pornit din nou la drum, că vreo câteva zile a fost podoaba călătoriei mele.

Illinois ne oferi o minunată zi de toamnă, strălucitoare şi limpede. Înaintam repede spre nord îndreptându-ne către Wisconsin printr-un ţinut splendid de câmpii bogate şi arbori măreţi; o regiune pentru oameni avuţi, îngrijită, cu împrejmuiri albe şi, după cât bănuiesc, subvenţionată de venituri străine. Nu-mi făcea impresia unei regiuni care să se poată întreţine şi pe ea şi pe proprietar. Era mai degrabă asemeni unei femei frumoase care are nevoie de protecţia şi ajutorul multor anonimi ca să se poată menţine în formă. Dar asta n-o face mai puţin fermecătoare, dacă-ţi dă mâna s-o întreţii.

Se poate, ba chiar se întâmplă adesea, să ţi se spună un adevăr despre un loc oarecare, iar tu să-l accepţi, să-l ştii, şi cu toate acestea habar să n-ai

despre el. N-am fost niciodată în ținutul Wisconsin, dar toată viața mea am auzit vorbindu-se de el, am mâncat brânzeturile ce vin de-acolo, unele dintr-însele având faima că-s dintre cele mai bune din lume. Trebuie să fi văzut şi filme. Toată lumea, de altfel, cred că a văzut. Atunci de ce oare eram nepregătit pentru frumusețile acelor locuri, pentru variatele ei câmpii, coline, păduri şi lacuri? Îmi dau seama acum că trebuie să mi-o fi închipuit ca pe-o imensa păşune din pricina colosalei cantități de lactate pe care le produce statul. N-am văzut niciodată un ținut să se schimbe mai iute şi, din pricină că nu mă aşteptam, fiecare aspect nou mă umplea de încântare. Nu ştiu cum o fi în alte sezoane, poate că vara-i zăpuşeală şi arşiță, iarna bântuie geruri necruțătoare, dar când l-am văzut pentru întâia şi singura dată la început de octombrie tot văzduhul strălucea auriu ca mierea în razele soarelui, nu încețoşat, ci limpede şi cristalin, astfel că fiecare arbore în vesela-i haină de gheață se detaşa precis, colinele nu se confundau, ci stăteau fiecare separat. Lumina părea că străbate substanța solidă şi aveam impresia că văd înlăuntrul lucrurilor, până în inima lor. Numai în Grecia am mai văzut o lumină asemănătoare. Mi se spusese, acum îmi amintesc, că Wisconsin este o minune de țară, dar vorbele nu mă pregătiseră. Era o zi fermecată. Pământul îşi revărsa bogățiile; vaci grase şi porci rotofei străluceau pe fondul verde, iar pe ogoarele mai modeste porumbul era aşezat în snopi ca nişte mici corturi, aşa cum se obişnuieşte la porumb, şi pretutindeni vedeai dovleci.

Nu ştiu dacă în Wisconsin există un festival al brânzei, dar eu, ca mare amator de brânză, socot că ar trebui să fie. Brânza era pretutindeni: centre de brânză, cooperative de brânză, magazine şi standuri de brânză, poate chiar înghețată de brânză. Sunt gata să cred orice de când am văzut o serie de afişe făcând reclamă bomboanelor cu brânză elvețiană. Păcat că nu m-am oprit să iau o probă din acele dulciuri. Acum nu mai pot convinge pe nimeni că ele există şi că nu-i o scorneală a mea.

La marginea drumului am văzut o clădire foarte mare, cel mai important centru de desfacere a scoicilor marine din lume — şi asta în Wisconsin, care n-a mai cunoscut marea din epoca precambriană. Dar Wisconsin e plin de surprize. Auzisem de Cheile Wisconsin, dar nu mă aşteptasem la peisajul acela fantastic, sculptat de epoca glaciară. Era un ținut straniu de ape scânteietoare şi roci cioplite, negre şi verzi. Să te trezeşti acolo, ai fi putut crede că te visezi pe-o altă planetă, căci n-are aspect terestru; ori că-i o amintire gravată a unor timpuri când lumea era cu mult mai tânără şi cu totul altfel. Agățate de malurile acelor cursuri de ape ca de vis, stăteau înfipte mizeriile timpurilor noastre, motelurile, chioşcurile cu cârnați fripți, tarabele de mărunțişuri ieftine, mediocre şi de prost gust atât de apreciate de turiştii verii; ornamentele acestea erau acum închise şi oblonite pentru iarnă, dar chiar deschise, nu cred ca ar putea rupe farmecul Cheilor Wisconsin.

Seara am oprit pe un vârf de colină într-un loc de popas al camioanelor, loc ce avea anumită destinație. Aici uriaşele camioane ce transportă vite se odihnesc şi se curăță rămăşițele lăsate de ultimul lor transport. Se aflau acolo munți de băligar şi deasupra lor roiau nori de muşte. Charley începu a le cerceta zâmbind şi mirosind extaziat ca o americană într-o parfumerie franceză. Nu-mi pot îngădui să-l critic. Fiecare cu gustul lui. Miresmele erau puternice şi pământeşti, dar nu dezgustătoare.

Pe când cobora înserarea, m-am dus cu Charley printre acei munți ai desfătării lui până sus, pe muchea dealului, şi-am privit în vâlcica de jos. Era o privelişte stranie. Oare de prea mult condus mi s-o fi deformat vederea, m-am gândit eu, ori mi s-o fi tulburat mintea, căci pământul întunecat din vale

părea că se mişcă, pulsează şi respiră. Nu era apă, dar unduia ca un lichid negru. Am coborât repede colina ca să lămuresc enigma. Tot fundul văii era acoperit cu un covor de curcani; păreau milioane, atât de înghesuiți stăteau că nu se mai vedea pământul. Am răsuflat uşurat. Desigur era o provizie pentru Thanksgiving.

Curcile au obiceiul să se strângă grămada seara. Îmi amintesc cum în copilărie, la ranch, curcile se adunau şi se cocoțau stând grămadă în chiparoşi, unde nu le puteau ajunge pisicile sălbatice şi coioții, singura manifestare de inteligență pe care le-o cunosc. Să le cunoşti nu înseamnă să le admiri, căci sunt îngâmfate şi isterice. Se strâng în grupuri vulnerabile şi le cuprinde panica la orice zvon. Suferă de toate bolile celorlalte păsări şi-n plus de cele pe care le-au inventat pentru ele. Curcanii par să fie de tipul maniac-depresiv, acum gâlgâind cu mărgelele înroşite, cu coada evantai şi aripile târşâind în avântul fanfaronadei lor amoroase şi-n momentul următor dând buzna unii peste alții, apucați de-o laşă înfricoşare. Nu-ți vine a crede că se înrudesc cu verii lor sălbatici, inteligenți şi bănuitori. Dar aici acopereau cu miile pământul, aşteptând să se odihnească, răsturnați pe spate, pe tăvile Americii.

Recunosc, este o ruşine că n-am văzut niciodată impunătoarele metropole gemene St. Paul şi Minneapolis, dar şi mai degradant este că deşi am trecut prin ele, tot nu le-am văzut. Când m-am apropiat, un talaz uriaş de trafic m-a înghițit: valuri de camionete, o puternică maree de camioane zgomotoase. Mă întreb de ce oare când îmi trasez cu multă grijă o rută nu iese nimic, iar când bâjbâi la întâmplare ca un fericit ignorant spre o direcție fantezistă izbutesc să ajung la țintă fără nici un necaz. Dis-de-dimineață studiasem hărți şi trăsesem cu grijă o linie de-a lungul drumului pe care voiam să merg. Mai am încă planul acela pretențios: pe autostrada 10 până la St. Paul, apoi uşurel peste Mississippi. Curba în S a lui Mississippi îmi da prilejul să traversez de trei ori râul. După această plăcută plimbare voiam să trec prin Golden Valley[29], atras de numele ei. Aşa ceva pare destul de simplu şi probabil că poate fi realizat, dar nu de mine.

Mai întâi traficul năvăli asupră-mi ca o unda uriaşă de flux ce mă târî cu ea ca pe o mică epavă lucitoare, având în față o cisternă de benzină lungă cât o jumătate de bloc, iar în spate o enormă betonieră pe roate cu obuzieru-i masiv învârtindu-se în timpul mersului. În dreapta mea înainta ceva care, după deducțiile mele, nu putea fi decât un tun atomic. Ca de obicei, m-a cuprins panica şi mi-am pierdut capul. Ca un înotător sleit de puteri am cotit la dreapta pe o stradă drăguță, ca să fiu imediat oprit de un polițist ce mă informă că pe acolo nu-s îngăduite camioanele şi alte mizerii de soiul acesta. Aşa ca mă aruncă din nou pradă torentului hrăpăreț.

Am mers ore în şir, neputând să-mi iau o clipă ochii de la mamuții ce mă împresurau. Probabil că am traversat râul, dar nu l-am putut vedea. Nu l-am zărit nici o clipă. N-am putut vedea deloc nici St. Paul, nici Minneapolis. Tot ce-am văzut a fost un torent de camioane; tot ce-am auzit, o huruială de motoare. Aerul saturat de fumul dieselelor îmi ardea plămânii. Pe Charley l-a apucat un acces de tuse şi n-aveam timp să-l bat cu palma pe spate. La un stop roşu am văzut că mă aflu pe o „rută de evacuare". Mi-a trebuit o bucată de vreme ca să pricep. Capul mi se învârtea. Pierdusem cu totul simțul direcției. Dar indicatoarele: „Rută de evacuare", continuau. Bineînțeles, era viitorul drum de scăpare în vederea bombei care n-a fost încă aruncată. Aici, în mijlocul Middle West-ului, un drum de salvare, un drum plănuit din spaimă. Cu

[29]Note: Valea de Aur

ochii minții îl puteam vedea căci văzusem oamenii fugind, drumurile blocate de îmbulzeală şi goana nebunească peste culmile propriilor noastre planuri. Şi deodată mi-am amintit de valea curcanilor, mirându-mă cum de-am putut face greşeala să-i socot proşti. De fapt au un avantaj asupra noastră. Sunt buni de mâncat.

Mi-au trebuit aproape patru ore ca să străbat oraşele gemene. Auzisem că unele cartiere sunt frumoase. Golden Valley n-am mai găsit-o. Charley nu-mi era de nici un ajutor. N-avea nimic comun cu o specie capabilă să construiască un lucru de care trebuie apoi să fugă. Nu dorea să ajungă în lună numai ca să scape dracului de toate. Când vine în contact cu stupiditățile noastre, Charley le ia aşa cum sunt: nişte stupidități. Cândva, în acele ore nebuneşti, trebuie să fi trecut din nou fluviul, căci m-am pomenit iarăşi pe US 10 înaintând către nord pe malul de est al Mississippi-ului. Ținutul se deschidea în fața-mi şi m-am oprit sleit de puteri la un local din marginea drumului. Era un restaurant german având de toate, cârnați, varză acră şi căni de bere atârnate la rând deasupra barului, strălucitoare, dar nefolosite. La acea oră a zilei eram singurul client. Chelnerița nu era o Brunhildă, ci o făptură mică, slăbuță, cu figură negricioasă, ori o fată tânără necăjită, ori o bătrână foarte vioaie. Nu puteam ghici care din două. Am comandat cârnați şi varză acră şi am văzut bine cum bucătarul a scos un cârnat dintr-un înveliş de celofan şi l-a zvârlit în apă clocotită. Berea era din cutie de conserve. Cârnatul era groaznic, iar varza un terci apos şi infect.

— Oare nu m-ai putea ajuta? am întrebat pe tânăra-bătrână chelneriță.

— Ce necaz aveți?

— Cred că m-am rătăcit puțin.

— Cum adică, rătăcit? zise ea.

Bucătarul se aplecă pe fereastra lui şi-şi rezemă coatele goale pe tejgheaua de servit.

— Vreau să mă duc la Sauk Centre şi am impresia că nu mă îndrept într-acolo.

— De unde veniți?

— De la Minneapolis.

— Atunci ce căutați pe partea asta a fluviului?

— Uite ce, mi se pare că m-am rătăcit şi în Minneapolis.

Fata se uită la bucătar.

— S-a rătăcit în Minneapolis, spuse ea.

— Nimeni nu se poate rătăci în Minneapolis, rosti bucătarul. Pot spune asta cu siguranță căci m-am născut acolo.

— Eu sunt din St. Cloud, adaogă chelnerița, şi tot nu m-aş putea rătăci în Minneapolis.

— Se vede că am vreun talent deosebit la aşa ceva. Dar vreau să ajung la Sauk Centre.

— Dacă-i în stare să țină un drum, nu se poate rătăci, spuse bucătarul. Eşti pe Cincizeci şi doi. Traversezi la St. Cloud şi rămâi tot pe Cincizeci şi doi.

— Sauk Centre este pe Cincizeci şi doi?

— D-apoi unde în altă parte? Se vede că nu eşti de prin locurile astea de te-ai rătăcit în Minneapolis. Eu nici cu ochii legați nu m-aş putea rătăci.

— Dumneata nu te-ai rătăci în Albany ori în San Francisco? l-am întrebat puțin enervat.

— N-am fost niciodată pe acolo, dar pun pariu că nu m-aş rătăci.

— Eu am fost la Duluth, zise chelnerița. Şi de Crăciun mă duc la Sioux Falls; am acolo o mătuşă.

— Ai cumva rude în Sauk Centre? o întrebă bucătarul.

— Sigur, dar acolo nu-i aşa de departe ca la San Francisco, cum spune dumnealui. Frate-meu e în marină... la San Diego. Dumneata ai cunoştinţe în Sauk Centre?

— Nu, vreau numai să-l văd. Sinclair Lewis este de acolo.

— A! Da. Au pus şi o placă. Mi se pare că vine destulă lume ca s-o privească. Pentru oraş asta-i bine.

— E primul om care mi-a vorbit de regiunea asta.

— Cine?

— Sinclair Lewis.

— Aha! Îl cunoşti?

— Nu, l-am citit numai.

Eram sigur că avea să întrebe „Cine?", dar i-am luat-o înainte:

— Ziceai că trebuie să traversez la St. Cloud şi să rămân pe Cincizeci şi doi?

— Nu cred că acela, cum îi zice, o mai fi pe acolo, spuse bucătarul.

— Ştiu. A murit.

— Nu mai spune!

Se afla într-adevăr o placă comemorativă în Sauk Centre: „Locul unde s-a născut Sinclair Lewis".

Din anumite motive am trecut repede pe acolo şi-am apucat spre nord pe 71 prin Wadena şi cum se înnopta i-am dat zor spre Detroit Lakes. Un chip stăruia înaintea ochilor mei, o faţă slabă şi zbârcită ca un măr prea mult ţinut în butoi, o figură întristată, bolnavă de singurătate.

Nu l-am cunoscut bine şi nu-l cunoşteam încă în epoca frământată când i se spunea Red[30]. Spre sfârşitul vieţii a venit să mă vadă de mai multe ori la New York şi luam masa împreună la Algonquin.

Îi spuneam domnule Lewis, cum îi spun şi acum în gând. Nu mai bea deloc şi nu mai găsea nici o plăcere în mâncare, dar din când în când ochii lui căpătau luciri de oţel.

Eram în liceu când am citit Main Street şi-mi amintesc ce ură violentă a stârnit cartea în ţinutul lui natal.

S-a mai întors acolo?

A trecut numai din când în când. Un scriitor este bun numai după ce-i mort. Atunci nu mai poate uimi pe nimeni niciodată, nu mai poate indigna pe nimeni niciodată. Ultima oară când l-am văzut părea şi mai zbârcit.

— Mi-e frig, spunea el. Simt veşnic în mine un frig. Plec în Italia.

A plecat şi a murit acolo şi nu ştiu de-o fi adevărat ori nu, dar am auzit că a murit singur. Şi-acum e bun pentru oraşul lui. Aduce turişti. Acum e un scriitor mare.

De-ar fi fost loc în Rozinanta aş fi luat cu mine ghidul Statelor Unite în patruzeci şi opt de volume. Le am pe toate şi unele din ele sunt exemplare foarte rare. Dacă-mi aduc bine aminte, Dakota de Nord a tipărit numai opt sute de exemplare şi Dakota de Sud vreo cinci sute. Ediţia completă conţine cea mai cuprinzătoare şi mai clară descriere a Statelor Unite şi nimic din ce s-a publicat mai târziu nu i se poate asemui. A fost alcătuită în timpul marii crize de către cei mai buni scriitori ai Americii ce se aflau, dacă-i cu putinţă, într-o criză mai mare decât toate celelalte tagme, nemaiajungând să-şi potolească veşnicul neschimbat instinct al foamei. Dar cărţile acestea au fost primite cu ostilitate de opoziţia domnului Roosevelt. Dacă muncitorii se bazau

[30]Note: Roşcovanul

pe lopeţile lor, scriitorii se bazau pe condeiul lor. Rezultatul a fost că în unele state tiparele au fost sfărâmate după ce s-au tras câteva exemplare şi asta-i o ruşine, căci erau nişte surse de informaţii organizate, documentate şi bine scrise, geologice, istorice şi economice. Dacă aş fi avut cu mine ghidurile aş fi căutat, de exemplu, la Detroit Lakes, Minnesota, unde mă oprisem şi aş fi aflat de ce se numeşte Detroit Lakes, cine i-a dat numele, când şi de ce. Am poposit acolo noaptea târziu, ca şi Charley, şi nu ştiu despre acel loc mai mult decât el.

A doua zi o ambiţie pe care o nutream de mult avea să înflorească şi să dea roade.

Curios cum un loc pe care nu l-ai văzut niciodată poate să te obsedeze într-atât, încât numai la auzul numelui parcă se declanşează o sonerie. Pentru mine un asemenea loc era Fargo din Dakota de Nord. Probabil că primul lucru care te izbeşte este numele Wells Fargo[31], dar bineînţeles că interesul meu mergea mai departe.

Dacă iei o hartă a Statelor Unite şi-o îndoi la mijloc, partea de est peste cea de vest şi-o mucheşti bine, exact pe îndoitură va fi Fargo. În hărţile tipărite pe două pagini, Fargo se ascunde în legătura cărţii. Poate că nu-i o metodă prea ştiinţifică de a găsi linia mediană est-vest a ţarii, dar merge. În afară de asta pentru mine Fargo se înrudeşte cu locurile legendare ale pământului, cu acele îndepărtate regiuni fantastice descrise de Herodot, Marco Polo şi Mandeville. De când ţin eu minte, dacă era o zi rece, Fargo era locul cel mai rece de pe continent. Dacă era vorba de căldură, ziarele îndată menţionau Fargo drept cel mai călduros loc, ori cel mai umed, ori cel mai secetos, ori cel mai înzăpezit. Cel puţin asta-i impresia mea. Dar ştiu bine că vreo douăzeci ori poate cincizeci de oraşe se vor ridica cu mânie, jignite, combătându-mă cu argumente şi cifre că au o climă cu mult mai cumplită decât Fargo. Le cer dinainte iertare. Şi ca un balsam pentru rănile amorului propriu, trebuie să recunosc că pe când treceam prin Moorhead, Minnesota, traversând în viteză apoi Red River ca să ajung de cealaltă parte în Fargo, era o zi aurie de toamnă, iar oraşul tot atât de agitat de trafic, tapisat cu firme de neon, vibrând şi forfotind de activitate, ca orice alt oraş în plină dezvoltare, de patruzeci şi şase de mii de suflete. Ţinutul nu era diferit de Minnesota de peste râu. Am străbătut oraşul ca de obicei, fără să văd altceva decât camionul din faţă şi Thunderbird-ul[32] din oglinda retrovizoare. E trist să-ţi vezi astfel spulberat mitul. Oare Samarkand, Cathay[33] ori Cipango[34] ar suferi aceeaşi soartă dacă le-aş vizita? Îndată ce-am ieşit din periferii, acel cerc exterior de fierării şi sticle stricate, şi-am trecut prin Mapleton, am găsit un loc fermecător de popas pe malul râului Maple, nu departe de Alice.

Ce nume minunat pentru un oraş, Alice! Avea 162 de locuitori în 1950 şi 124 la ultimul recensământ — iată care-i expansiunea populaţiei în Alice! Aşa că la râul Maple am tras maşina într-un crânguleţ de sicomori mi se pare, ce domina cursul apei şi-am făcut o pauză ca să-mi ling rănile mitologice. Şi m-am bucurat descoperind că întâmplarea cu Fargo nu mi-a tulburat deloc imaginea pe care mi-o făurisem în minte despre el. Pot să mă mai gândesc la Fargo ca întotdeauna: bântuit de furtuni, pârjolit de călduri, înăbuşit de praf.

---

[31]Note:
Izvoarele Fargo
[32]Note:
Marcă de maşină Ford
[33]China
[34]Japonia

Sunt fericit să constat că în războiul dintre realitate şi ficțiune, realitatea nu-i cea mai tare.

Cu toate că eram abia pe la mijlocul dimineții, mi-am pregătit o masă somptuoasă, dar nu-mi mai amintesc din ce se compunea. Iar Charley, care mai păstra o urmă a toaletei lui din Chicago, se bălăci în apă recăpătându-şi vechea şi murdara lui personalitate.

După confortul şi tovărăşia de la Chicago trebuise să mă învăț din nou cu singurătatea. Asta cere ceva timp. Dar acolo, pe râul Maple, aproape de Alice, simțeam cum îmi revine acest dar. Charley mă iertase cu un aer de superioritate dezgustător, dar acum intrase şi el în ritmul nostru obişnuit de viață. Locul de refugiu de lângă apă era plăcut. Mi-am scos maşina mea de spălat, improvizată din cutia de gunoi şi mi-am clătit rufele care țopăiau în detergent de două zile. Şi cum sufla un vântuleț blând, am întins rufele la uscat pe nişte tufişuri mici. Nu ştiu ce fel de tufişuri or fi fost, dar frunzele miroseau tare a lemn de santal şi nimic nu mă încântă mai mult ca un cearşaf parfumat. Mi-am notat atunci pe o foaie galbenă de hârtie câteva observații despre natura şi caracteristicile singurătății. Ar fi fost normal ca notele acelea să se piardă, aşa cum se întâmplă întotdeauna cu notele, dar în mod excepțional de astă data ele au apărut mult mai târziu, înfăşurate în jurul unei sticle de sos tomat şi prinse cu un inel de cauciuc. În prima notă scrisesem: „Legătura dintre Timp şi Singurătate". Şi-mi amintesc la ce mă gândisem. Când ai un tovarăş eşti fixat în timp, şi anume în prezent, dar când se instalează o stare de singurătate atunci trecutul, prezentul şi viitorul se amestecă toate. O amintire, o întâmplare actuală, o prevedere, sunt toate la fel de prezente.

A doua notă este ascunsă sub un strat de sos tomat, însă a treia este palpitantă. Spune: „Întoarcerea la nivelul plăcere-durere", şi asta rezultă din nişte observații făcute altă dată. Cu mulți ani în urmă am mai făcut experiența singurătății. Doi ani în şir am stat singur în fiecare iarnă câte opt luni într-o regiune din Sierra Nevada, pe lacul Tahoe. Eram paznic la o reşedință de vară în lunile reci când zăpada acoperea totul. Atunci am făcut unele observații. Am băgat de seamă că pe măsură ce trecea timpul, reacțiile mele deveneau tot mai grosolane. De obicei îmi place să fluier. Am încetat să mai fluier. Am încetat să mai stau de vorbă cu câinii mei şi cred că subtilitățile simțurilor începură să dispară până am ajuns, în sfârşit, la nivelul plăcere-durere. Atunci mi-am dat seama că nuanțele delicate ale simțirii, ale reacțiilor, sunt rezultatul comunicării cu alte ființe şi fără asemenea comunicare ele tind să dispară. Un om care n-are ce spune, n-are nici cuvinte. Se poate oare ca inversul să fie adevărat: un om care n-are cui să spună ceva, n-are cuvinte şi n-are nici nevoie de cuvinte? Din când în când apar povestiri despre copii crescuți de animale; lupi şi alte dihănii. Se spune de obicei că pruncul merge în patru labe, scoate sunete învățate de la părinții lui adoptivi şi poate chiar gândeşte ca un lup. Numai prin imitație evoluăm către originalitate. Să-l luăm de exemplu pe Charley. A trăit întotdeauna împreună cu persoane instruite, manierate, înțelegătoare, cu oameni de litere atât în Franța cât şi în America. Şi Charley nu mai seamănă acum a câine, cum nu seamănă a pisică. Are o intuiție precisă şi subtilă şi-ți poate citi gândul. Nu ştiu dacă poate citi gândurile altor câini, dar pe-ale mele le citeşte. Nici n-am apucat să-mi sfârşesc de înjghebat un plan în minte că Charley l-a şi aflat şi mai ştie, de asemeni, dacă ia şi el parte ori nu. Despre asta nu mai rămâne nici o îndoială. Îi cunosc prea bine privirea disperată şi plină de reproş când numai mi-a trecut prin gând c-ar trebui să-l las acasă. Şi cu asta am încheiat cu cele trei note

mânjite cu roşu ce înveleau sticla de sos tomat.

Charley plecase îndată pe râu la vale şi găsind câteva pungi de gunoi aruncate începuse a le cerceta cu multă pricepere. Îşi vârî nasul într-o cutie goală de fasole, o mirosi prin deschizătură şi o aruncă. Înhăţă după aceea coşul de hârtie şi-l scutură uşurel făcând să se rostogolească afară şi alte comori, printre care o bucată de hârtie albă, groasă, făcută mototol.

Am desfăcut-o şi i-am netezit boţiturile rebele. Era o somaţie adresată lui Jack Cutare, ce-i aducea la cunoştinţă că dacă nu va plăti pensia alimentară din urmă va fi pus sub urmărire şi condamnat. Tribunalul se afla într-un stat din răsărit şi noi ne aflam în Dakota de Nord. Un biet tip ce şi-a luat lumea-n cap. N-ar fi trebuit să lase acolo o astfel de urmă, dacă era cumva căutat. Am aprins bricheta şi-am ars dovada foarte conştient că împiedicam o urmărire legală. Doamne sfinte, câte urme lăsăm! Să presupunem că cineva găsind sticla de sos tomat ar încerca să mă reconstituie după notele mele. L-am ajutat pe Charley să aleagă din gunoi, dar n-am mai găsit alt material scris, ci numai cutii goale de conserve. Omul acela nu se pricepea să gătească. Trăia cu mâncare din cutii, dar poate şi fosta lui soţie făcea la fel.

Abia trecuse de amiază, dar mă simţeam într-o stare atât de plăcută de lenevie, încât n-aveam de loc chef să mă mişc.

— Ce zici, Charley, stăm aici la noapte?

Se uită la mine cercetător şi dădu semn din coadă ca un profesor ce face semn cu creionul: odată la dreapta, odată la stânga şi-apoi la mijloc. M-am aşezat pe mal, mi-am scos cizmele şi ciorapii şi mi-am vârât picioarele într-o apă aşa de rece, ca am simţit întâi ca o arsură până ce răceala pătrunzând mai adânc mi le-a amorţit complet. Mama credea că apa rece la picioare forţează sângele spre cap ş-atunci te poţi concentra mai bine.

— E momentul să facem un examen, mon vieux Chamal[35]! am rostit cu glas tare, ceea ce e un fel de a spune că m-a cuprins o lene plăcută.

Am plecat în călătoria aceasta pentru a încerca să aflu ceva despre America. Am aflat oare ceva? Dacă am aflat, nu ştiu ce anume. Mă voi întoarce oare cu un sac plin de concluzii, o droaie de răspunsuri la enigme? Mă îndoiesc, dar s-ar putea. Când mă voi duce în Europa şi voi fi întrebat a ce seamănă America, ce voi răspunde? Nu ştiu. Ei, folosind metodele tale olfactive de investigaţie, ce-ai descoperit, prietene?

Două bătăi complete din coadă. Cel puţin n-a lăsat întrebarea fără răspuns.

— Oare toată America miroase la fel? Sau e împărţită după mirosuri.

Charley începu să se învârte în juru-i spre stânga, apoi schimbă mişcarea şi se învârti de opt ori spre dreapta până ce se aşeză în sfârşit, punându-şi nasul pe labe şi capul aproape de mâna mea. Se culcă cu multă greutate. Când era mic a fost lovit de o maşină care i-a rupt coapsa. A stat mult timp în ghips. Acum, la vârsta asta de aur, când e obosit, îl supăra coapsa. Dacă fuge prea mult, şchioapătă de piciorul drept din spate. Din cauza felului său de a se învârti mult înainte de a se culca îi spuneam uneori pudel-titirez — urât din partea noastră. Dacă credinţa mamei mele era adevărată, cugetam destul de bine. Dar tot ea spunea: „Picioare reci, inimă caldă". Dar asta-i o altă poveste.

Parcasem destul de departe de drum şi de orice circulaţie pentru timpul de odihnă şi trecere în revistă. În privinţa asta sunt foarte serios. N-am renunţat la trândăvie de dragul a câtorva anecdote amuzante. Aveam dorinţa să

---

[35]Note: Bătrâna mea cămilă

descopăr cum este America. Şi nu eram sigur că descopeream ceva. M-am trezit că vorbesc tare cu Charley. Asta-i place în principiu, dar în practică îl apucă somnul.

— Aşa în glumă, hai să încercăm puțin ceea ce băieții mei numesc jaz de generalități. Cu titluri şi subtitluri. Să vedem cum am găsit hrana. E foarte posibil ca prin oraşele prin care am trecut, mânați de goana traficului, să e-xiste restaurante bune şi distinse, cu meniuri delicioase. Dar în localurile de la marginea şoselelor mâncarea a fost curată, însă fără nici un gust, fără cu-loare şi absolut aceeaşi peste tot. Îți vine să crezi că pe clienți nu-i interesează ce mănâncă atâta timp cât bucatele n-au ceva special care să-i supere. Asta e valabil pentru toate în afară de micul dejun, care este întotdeauna minunat dacă te rezumi la ouă cu şuncă şi cartofi prăjiți. La popasurile de pe şosele, niciodată n-am mâncat un prânz într-adevăr bun sau un mic-dejun într-ade-văr rău. Şunca şi cârnații erau gustoşi, ambalați în fabrică, ouăle proaspete sau ținute proaspete prin răcire, care-i universală acum. Aş putea spune chiar că America din lungul şoselelor este paradisul micului dejun, cu o sin-gură excepție. Din când în când dădeam de câte un anunț: „Cârnați de casă", sau „Şuncă şi slănină afumată de casă", sau „Ouă proaspete" şi mă opream ca să mă aprovizionez. Atunci, pregătindu-mi singur dejunul şi făcându-mi cafeaua, simțeam imediat diferența. Un ou proaspăt luat din cuibar nu se a-seamănă nici pe departe cu oul palid de producție în serie şi păstrat prin re-frigerare. Cârnații erau gustoşi, picanți şi pregătiți cu mirodenii, iar cafeaua mea un poem în negru. N-aş putea spune atunci că America pe care am văzu-t-o a pus în primul plan curățenia, în dauna gustului? Şi întrucât tot siste-mul nostru senzorial, inclusiv cel al gustului, nu este numai capabil de a se perfecționa, ci şi de a suferi traumatisme, că acest simț al gustului tinde să dispară şi că mirosurile tari, picante sau exotice trezesc bănuială şi aversiu-ne, fiind astfel eliminate?

Să explorăm ceva mai departe alte terenuri, Charley. Să luăm, de pildă, cărțile, revistele şi ziarele pe care le-am văzut expuse în locurile unde ne o-pream. Cea mai răspândită publicație este Comic-book[36]. Erau apoi ziarele lo-cale pe care le-am cumpărat şi le-am citit şi rafturile de cărți ieftine, unele cu titluri frumoase, renumite, dar copleşite de marele număr al volumelor cu su-biecte sexuale, sadice şi criminale. Ziarele oraşelor mari îşi aruncă umbra pe o vastă suprafață în jurul lor; New York Times până la Marile Lacuri, Chicago Tribune până la noi, în Dakota de Nord.

Aici, Charley, fii cu băgare de seamă dacă eşti dispus la generalități. Da-că poporul acesta are atât de atrofiate papilele gustative, încât o mâncare fa-dă să-i pară nu numai acceptabilă, ci chiar atrăgătoare, cum rămâne atunci cu viața emotivă a națiunii? Găsesc atât de fadă hrana lor sentimentală încât trebuie s-o condimenteze cu sex şi sadism, cu ajutorul cărților ieftine? Dacă-i aşa, de ce nu există alte condimente pentru a da gust mâncării decât sosul tomat şi muştarul?

Am ascultat radiourile locale peste tot în țară. În afară de câteva repor-taje de la meciurile de fotbal, hrana intelectuală a fost tot aşa de standardiza-tă, împachetată şi uniformizată ca şi mâncarea.

L-am împins pe Charley cu piciorul ca să-l țin treaz.

Fusesem curios să aflu ce păreri politice au oamenii. Cei pe care i-am în-tâlnit însă nu vorbeau despre subiectul acesta şi păreau că nici n-au chef să vorbească despre aşa ceva. Poate să fi fost pe de o parte din prudență, pe de

---

[36]Note: Carte ce conține aventuri în imagini însoțite de texte explicative

alta din lipsă de interes, dar păreri mai hotărâte n-am auzit formulate. Un negustor mi-a mărturisit că având de-a face cu amândouă părțile nu-şi poate îngădui luxul unei păreri personale. Era un om cărunt într-o prăvălioară cenuşie, un loc la o răscruce de drumuri unde m-am oprit să iau o cutie de biscuiți pentru câini şi un pachet de tutun de pipă. Acel om, acea prăvălie, ar fi putut fi orişiunde în țară, dar s-a întâmplat să fie în Minnesota. Omul avea în privirile-i cenuşii un fel de sclipire tainică, parcă şi-ar fi amintit de vremurile când umorul era îngăduit de lege, aşa că am îndrăznit s-o iau mai de-a dreptul. L-am întrebat:

— Aşadar s-ar părea că oamenii şi-au pierdut combativitatea lor firească. Dar eu nu cred aşa ceva. S-a îndreptat doar într-o altă direcție. Ai cumva dumneata vreo idee care-i acea direcție?

— Adică, unde va răbufni?

— Da. Unde va răbufni?

Nu mă înşelasem, sclipirea apăru, prețioasa sclipire mucalită.

— Vedeți, domnule, din când în când mai avem câte o crimă, ori măcar aflam din ziare despre ea. Apoi avem actualitățile de pretutindeni. Poți oricând găsi o vină piraților ori yankeilor, dar cel mai bun lucru e că-i avem pe ruşi.

— Spiritele sunt destul de ațâțate împotriva lor?

— A, bineînțeles! Nu trece o zi fără ca cineva să nu dea vina pe ruşi.

Ceva îl făcea acum să se simtă mai în largul lui, îşi îngădui chiar un uşor chicot care s-ar fi transformat într-o dregere a glasului dacă ar fi observat că mi-a făcut o impresie neplăcută.

— Sunt pe aici oameni care cunosc ruşi? am întrebat.

De astă dată ieşind din carapacea lui cu totul, începu a râde.

— Bineînțeles că nu. De asta-s şi valoroşi. Nimeni nu-ți poate căuta pricină dacă te dai la ruşi.

— Pentru că n-avem relații cu ei?

Luă de pe tejghea un cuțit de tăiat brânză, îşi alunecă degetul cu grijă de-a lungul tăişului, apoi îl puse iar jos.

— O fi asta. Ei, Doamne, o fi asta. N-avem relații cu ei.

— Crezi atunci că noi folosim pe ruşi ca o supapă pentru altceva, pentru alte lucruri?

— Nu mi-a trecut deloc prin cap aşa ceva, domnule, dar acum mă gândesc că-i cu putință. Îmi amintesc când oamenii îl găseau pe Roosevelt vinovat de toate. Andy Larsen era foc şi pară împotriva lui Roosevelt când găinile i s-au îmbolnăvit de difterie. Da, domnule, rosti el tot mai însuflețit; ruşii ăştia au multe de dus în spate. Omul se ceartă cu nevasta, de vină-s ruşii.

— Poate că toată lumea are nevoie de ruşi. Pun rămăşag că şi-n Rusia au nevoie de ruşi. Dar poate că acolo le spun americani?

Tăie dintr-o roată de brânză o felie subțire şi mi-o întinse pe lama cuțitului.

— Mi-ai cam dat de gândit, dar mi le-ai strecurat şmechereşte, pe furiş.

— Credeam că dumneata mi le-ai strecurat mie.

— Cum asta?

— Despre afaceri şi păreri.

— Mă rog, se poate. Ştii ce am să fac? Când are să-l mai apuce furia pe Andy Larsen, am să mă duc să văd dacă nu cumva ruşii au dat iama în găinile lui. A fost o mare pierdere pentru Andy moartea domnului Roosevelt.

Nu pretind că grozav de mulți au bunul-simț al acelui om. Poate că nau, poate că au — dar acasă la ei, ori departe de centrele comerciale.

Charley ridică capul şi slobozi un urlet de alarmă, fără a catadicsi să se ridice. Atunci am auzit zgomotul unui motor ce se apropia şi cercând să mă scol mi-am dat seama că picioarele mi se înțepeniseră de mult în apa rece. Nu le mai simțeam deloc. Pe când mi le frecam şi le masam şi mii de furnici şi de ace le împungeau nemilos trezindu-le, o maşină demodată, trăgând o remorcă scurtă ca o carapace de broască țestoasă, înaintă hurducându-se dinspre drum şi veni să se instaleze pe malul apei, la cincizeci de metri de mine. M-am indispus văzându-mi astfel invadată singurătatea, dar Charley era încântat. Înaintă cu picioarele țepene şi paşi mărunți şi delicați pentru a inspecta pe noul sosit şi, după obiceiul câinilor şi-al oamenilor, fără să se uite direct spre obiectul atenției sale. Dacă vi se pare că îl ridiculizez pe Charley fiți atenți la ce-am făcut eu în următoarea jumătate de oră şi de asemeni ce-a făcut vecinul meu. Fiecare ne-am văzut de treburile noastre, c-o încetineală calculată, ferindu-ne cu multă grijă de-a ne uita unul la celălalt şi-n acelaşi timp aruncându-ne priviri pe furiş, evaluând, apreciind. Am văzut un om, nici tânăr, nici bătrân, dar cu un mers vioi, sprinten. Purta pantaloni de culoare măslinie, o jachetă de piele şi o pălărie de cowboy, dar cu fundul plat şi borurile răsfrânte ținute în sus de cureluşa pălăriei. Profilul lui era clasic şi chiar de la distanță puteam observa că avea o barbă ce se unea cu favoriții, încadrându-i astfel complet obrazul. Barba mea e limitată numai la bărbie. În scurt timp aerul devenise foarte răcoros. Nu ştiu dacă-mi era frig la cap ori nu-mi plăcea să stau descoperit în fața unui străin. Fapt este că mi-am pus şapca mea veche, marinărească şi după ce mi-am făcut un ibric de cafea, m-am aşezat pe treptele din spate ca să privesc în jur şi toate mă interesau în afară de vecinul meu care îşi spăla remorca şi vărsa afară un lighean cu apă şi săpun, prefăcându-se că nu mă observă. Toată atenția şi interesul lui Charley erau îndreptate spre remorca din care se auzeau felurite mârâieli şi lătrături.

Probabil că în orice om există un simț care-i indică momentul potrivit, căci abia mă hotărâsem să mă adresez vecinului, de fapt mă ridicasem ca să păşesc spre el, când l-am văzut înaintând spre mine. Şi el simțise că perioada de aşteptare pe care-o impune politețea se sfârşise. Se mişca într-un fel ciudat ce-mi amintea vag de ceva. Avea un aer de noblețe scăpătată. Pe timpurile legendelor cavalereşti ar fi fost cerşetorul care se vădeşte că-i un fiu de rege. Când s-a apropiat mi-am îndreptat spatele înțepenit ca să-l întâmpin.

Nu mi-a făcut o plecăciune adâncă, cum aveam impresia ca ar fi natural din parte-i şi nici un salut milităresc.

— Bună ziua, spuse el. Văd că eşti de-ai profesiei[37]?

Cred că am rămas cu gura căscată. De ani de zile nu mai auzisem termenul acela.

— Nu. Nu sunt.

Acum era rândul lui să rămână uimit.

— Nu? Dar atunci, dragă amice, dacă nu eşti, cum de cunoşti expresia?

— Am avut de-a face, dar pe de lături.

— Aha, pe de lături. Desigur. În culise, fără îndoială — director ori regizor?

— Eşecuri, am spus. Ce zici de-o ceaşcă de cafea?

— Încântat.

Era din cei care nu te dezamăgesc niciodată. Asta-i una din însuşirile plăcute ale actorilor; rareori se întâmplă contrariul. Se strecură pe canapeaua

---

[37]Note: Of profession, expresie folosită în teatru pentru cuvântul actor.

din spatele mesei cu o grație pe care eu n-am izbutit s-o capăt în întreaga mea călătorie. Am scos două căni de plastic şi două pahare, am turnat cafeaua şi am pus la îndemână o sticlă de whisky. Mi s-a părut că ochii i se aburiseră de lacrimi, dar poate să fi fost chiar ochii mei?

— Eşecuri, zise el. Cine nu le-a cunoscut înseamnă că n-a jucat.

— Vrei să-ți torn?

— Cu plăcere... nu, fără apă.

Gustă din cafeaua neagră, apoi sorbi delicat whisky-ul în timp ce ochii lui îmi inspectau locuința.

— Plăcut te-ai instalat aici, foarte plăcut.

— Spune-mi, te rog, ce te-a făcut să crezi că mă ocup cu teatrul?

Avu un râs scurt.

— Foarte simplu, Watson. Ştii, am jucat şi piesa asta. Amândouă rolurile. Mai întâi ți-am zărit pudelul, apoi ți-am observat barba. Şi când m-am apropiat am văzut că porți o şapcă marinărească cu insignele Marinei Regale Britanice.

— Asta te-a făcut să pronunți a-ul deschis?

— Se poate, dragă amice. Se prea poate. Cad în asemenea maniere aproape fără să-mi dau seama.

Acum, de aproape, mi-am dat seama că nu-i tânăr. Avea mişcări foarte tinereşti, dar aspectul pielii şi colțurile gurii trădau o vârstă mijlocie ori chiar mai înaintată. Şi ochii lui mari, calzi, cu irişi căprui pe un fond alb bătând uşor în gălbui, confirmau asta.

— În sănătatea dumitale, am spus.

Am golit paharele de plastic, ne-am clătit cu o gură de cafea şi le-am umplut din nou.

— Dacă nu-i o întrebare prea personală sau prea neplăcută: cu ce te-ai ocupat în teatru?

— Am scris vreo două piese.

— Jucate?

— Da. Au căzut.

— Mi-i cunoscut numele dumitale?

— Mă îndoiesc. Nimeni nu-l cunoaşte.

Oftă.

— Grea meserie. Dar te prinde ca-n cârlig şi prins rămâi. Bunicu-meu a zvârlit undița şi tata mi-a înfipt cârligul.

— Amândoi actori?

— Şi mama şi bunica.

— Ehei! Asta zic şi eu activitate teatrală. Şi dumneata acuma — am căutat cuvântul vechi — la odihnă?

— Nicidecum. Joc.

— Dar pentru numele lui Dumnezeu, ce şi unde?

— Oriunde-mi pot aduna un auditoriu. Şcoli, biserici, cluburi. Cultiv publicul, fac lecturi. Cred că-l auzi pe partenerul meu de colo cum protestează. Şi el e foarte priceput. Jumătate Airdale, jumătate coiot. Când are chef, el face succesul reprezentației.

Omul acela începea să-mi placă.

— Nu ştiam că mai prind asemenea lucruri.

— De multe ori nu.

— Te ocupi de multă vreme cu asta?

— Trei ani fără două luni.

— Prin toată țara?

— Oriunde se adună doi-trei oameni. Eram fără ocupație de mai bine de un an — colindam agențiile, dădeam telefoane şi-mi mâncam economiile. La mine nu se pune problema să mă apuc de altă meserie. E singura pe care o ştiu şi pe care am ştiut-o vreodată. Cândva, de mult, exista pe insula Nautucket o companie teatrală. Tata a cumpărat acolo o parcelă frumuşică pe care şi-a clădit o casă de lemn. Ei, am vândut-o şi mi-am cumpărat echipajul de colo; de atunci umblu mereu şi-mi place. Nu cred că am să mă mai întorc vreodată la viața aceea chinuită. Bineînțeles, dacă s-ar găsi vreun rol... dar cine naiba se mai gândeşte să-mi dea mie vreun rol — oricare ar fi el.

— Aici ai atins punctul nevralgic.

— Da, e o meserie grea.

— Cred că n-ai să mă socoți indiscret, chiar dacă sunt. Aş vrea să ştiu cum te descurci. Ce se întâmplă? Cum te primesc oamenii?

— Mă primesc foarte bine. Nu ştiu cum ajung să mă descurc. Uneori trebuie să închiriez o sală şi să pun afişe, alteori vorbesc cu directorul liceului.

— Dar oamenii nu se tem de țigani, de vagabonzi şi de actori?

— La început cred că da. Întâi mă iau drept un soi de lighioană inofensivă. Dar eu sunt cinstit, nu exagerez şi îndată subiectul îi captivează. Ştii, eu respect textul. Asta este diferența. Nu sunt un şarlatan, ci un actor; bun ori rău, dar actor.

Whisky-ul şi însuflețirea îi înroşiseră fața; poate şi faptul că avea putința să vorbească cuiva cu oarecare experiență. De data asta i-am turnat mai mult în pahar şi am observat cu plăcere cum se bucura. Bău şi suspină.

— Nu gust aşa ceva prea des, zise el. Cred că nu ți-am dat impresia că-s plin de bani. Câteodată merge cam greu.

— Continuă, mai povesteşte-mi.

— Unde rămăsesem?

— Spuneai că respecți textul şi că eşti actor.

— A, da. Mai este încă ceva. Ştii, când oamenii de teatru ajung „la țară", cum spun ei, au dispreț pentru țărănoi. Mi-a trebuit câtva timp, dar când am înțeles că nu există țărănoi, a început să-mi meargă bine. Am învățat să-mi respect auditorii. Ei simt asta şi atunci îmi vin în ajutor, nu-mi sunt împotrivă. O dată ce-i respecți, ei pot pricepe tot ce le spui.

— Vorbeşte-mi despre repertoriu. Ce foloseşti?

Se uită în jos la mâinile lui şi am văzut atunci că le avea albe şi îngrijite ca şi cum ar fi purtat mănuşi mai tot timpul.

— Cred că nu-ți închipui că fur repertoriul, spuse el. Admir interpretarea lui Sir John Gielgud. L-am auzit în monologul lui din Shakespeare: Vârstele omului. Am cumpărat atunci discul, ca să-l studiez. Ce poate să scoată din cuvinte, ce nuanțe şi intonații!

— Şi-l foloseşti?

— Da, dar nu fur. Povestesc cum l-am auzit pe Sir John şi ce impresie mi-a făcut, apoi le spun că voi încerca să le redau felul lui de a interpreta.

— Abil.

— Da, asta ajută, căci dă o prestanță reprezentației, iar Shakespeare n-are nevoie de reclamă şi în felul ăsta nu-i fur repertoriul. E ca şi cum i-aş aduce un omagiu, ceea ce şi fac.

— Şi cum reacționează publicul?

— Vezi, acum mă simt la largul meu, căci observ efectul cuvintelor asupra lor. Uită de mine şi ochii privesc parcă înlăuntrul lor şi nu mai sunt pentru ei o lighioană. Ei, ce crezi?

— Cred că Gielgud ar fi mulțumit.

— A! I-am scris — şi i-am spus ce fac şi cum procedez — o scrisoare lungă.

Scoase din buzunarul de la spate un portofel boţit, extrase din el o foaie de staniol împăturită cu grijă, o deschise şi dezdoi cu degete grijulii o foiţă de blocnotes cu un nume tipărit în partea de sus. Textul era bătut la maşină. Iată ce scria:

„Dragă...

Îţi mulţumesc pentru plăcuta şi interesanta dumitale scrisoare. N-aş fi actor dacă nu mi-aş da seama de sincerul omagiu pe care mi-l aduci prin munca dumitale. Succes şi Dumnezeu să te binecuvânteze. John Gielgud".

Am oftat privind cum împăturea cu degetele, respectuos, scrisoarea, apoi o închidea în armura ei de staniol şi o aşeza la loc.

— Niciodată n-am arătat-o cuiva ca să obţin o reprezentaţie, spuse el. Nici prin cap nu mi-ar trece să fac una ca asta.

Sunt sigur că n-ar face aşa ceva.

Învârti în mână paharul de plastic, privind la rămăşiţa de whisky de pe fund, un gest ce se obişnuieşte adesea pentru a atrage atenţia gazdei că băutura s-a isprăvit. Am destupat sticla.

— Nu, zise el. Nu mai iau. De mult am învăţat că cel mai important şi mai valoros lucru în tehnica teatrală este ieşirea din scenă.

— Dar aş fi vrut să-ţi mai pun câteva întrebări.

— Un motiv în plus pentru ieşirea din scenă.

Scurse ultima picătură.

— Lasă-i să întrebe, rosti el, şi fă o ieşire simplă şi precisă. Îţi mulţumesc şi rămâi cu bine.

L-am privit îndepărtându-se cu pas sprinten spre remorca lui şi mi-am dat seama că are să mă persecute o întrebare. Am strigat:

— Stai o clipă!

Se opri şi se înturnă spre mine.

— Câinele ce face?

— Ei, câteva giumbuşlucuri, răspunse. Ajută la reprezentaţie. O mai înviorează când merge prost.

Şi îşi urmă drumul spre casă.

Va să zică dăinuia încă o profesie mai veche decât scrisul şi care probabil va supravieţui când cuvântul scris va fi dispărut. Iar toate minunăţiile sterpe ale cinematografului, televiziunii şi radioului nu vor izbuti s-o înlocuiască: un om viu în comunicare directă cu un auditoriu viu. Dar cum trăia el? Cine erau tovarăşii lui? Cum era viaţa lui intimă? Avea dreptate. Ieşirea lui stârnise întrebările!

Noaptea era încărcată de prevestiri. Cerul mânios dădea micului râu un aspect metalic, ameninţător, apoi se stârni vântul; nu vântul pe care-l cunosc, de pe ţărmul mării, sprinţar, ce vine în rafale capricioase, ci o vastă şi puternică suflare de vânt ce nu era oprită de nimic până la o mie cinci sute de kilometri în jur. Fiind un vânt pe care nu-l cunoşteam şi deci misterios, trezea în mine misterioase ecouri. La drept vorbind era straniu pentru că mie îmi apărea aşa. La fel se întâmplă probabil cu mare parte din experienţele noastre ce rămân inexplicabile. Ştiu sigur că unii oameni ascund unele întâmplări de-ale lor de frica ridicolului. Câţi oameni oare n-au văzut, n-au auzit ori n-au simţit lucruri care i-au revoltat atât de tare în ideile lor preconcepute, încât totul a fost la iuţeală măturat, ca gunoiul sub preş?

În ce mă priveşte, încerc să accept chiar lucruri pe care nu le pot pricepe, nici explica, dar este greu pe o asemenea vreme înfricoşătoare. În acel

moment, în Dakota de Nord mă cuprinsese o silă de-a merge mai departe care aducea a frică. Dar Charley, în acelaşi timp, dorea să meargă; de fapt, făcu atât scandal că vrea să plecăm, încât am încercat să-i explic:

— Ascultă-mă, căţelule. Simt un îndemn atât de puternic de a rămâne, încât parcă ar fi o poruncă cerească. Dacă îl dispreţuiesc şi plecăm şi ne prinde un viscol mare, voi crede că am nesocotit o prevestire. Dacă rămânem şi vine o ninsoare mare, voi avea asigurarea că am stofă de profet.

Charley strănută, ţopăind fără astâmpăr.

— Bine, jăvruţo, să cercetăm punctul tău de vedere. Vrei să pleci. Să zicem că facem aşa şi la noapte un copac se prăbuşeşte chiar pe locul unde stăm acum. Atunci tu ai fi cel care a atras bunăvoinţa zeilor. Nu-i exclusă nici asemenea posibilitate. Ţi-aş putea povesti multe întâmplări cu animale credincioase care şi-au salvat stăpânii, dar eu cred că pur şi simplu te plictiseşti şi n-am chef să te răsfăţ. Charley ridică spre mine privirea lui cea mai cinică. Cred că nu-i nici romantic, nici mistic.

— Ştiu ce gândeşti. Dacă plecăm şi nu se prăbuşeşte nici un copac, ori stăm aici şi nu ninge... cum rămâne atunci? Am să-ţi spun eu cum rămâne. Uităm tot episodul şi domeniul profeţiei rămâne neatins. Eu votez pentru rămas. Tu votezi pentru plecare. Dar eu fiind mai aproape de culmile creaţiei decât tine şi pe deasupra preşedinte, dau votul hotărâtor.

Am rămas. Nici n-a nins, nici n-a căzut vreun copac şi natural am uitat totul rămânând predispuşi la noi simţăminte mistice, când le va sosi vremea. Şi în zorii acelei dimineţi fără urmă de nor şi limpede ca cristalul, am pornit la drum crănţănind pe crusta albă a gheţei ce acoperea solul. În caravana artei era întuneric, dar câinele lătră când ieşirăm în şosea.

Cineva probabil că mi-a vorbit despre râul Missouri la Bismarck, în Dakota de Nord, ori poate am citit undeva despre el. În orice caz nu-mi reţinuse atenţia, aşa că am rămas uimit când am ajuns acolo. Aici e punctul unde ar trebui să se îndoaie harta. Aici este graniţa între Est şi Vest. De partea oraşului Bismarck peisajul şi iarba sunt răsăritene, având aspectul şi mireasma Americii de Răsărit. Pe celălalt mal al lui Missouri, unde-i oraşul Mandan, este Vestul caracteristic, cu iarbă cafenie, ochiuri de apă şi stâncărie măruntă. Cele două ţărmuri ale râului ai putea spune că sunt la mii de kilometri depărtare. La fel ca şi această graniţă a lui Missouri, Bad Lands[38] m-a prins nepregătit. Îşi merită numele. Parcă ar fi opera unui copil diabolic. Asemenea loc doar îngerii întunericului l-ar fi putut făuri, ca o sfidare adusă cerului: uscat şi arid, pustiu şi primejdios şi pentru mine plin de prevestiri rele. Dădea impresia că nu iubeşte şi nu primeşte cu plăcere prezenţa omenească. Dar oamenii fiind aşa cum îi ştim, şi eu fiind om, am părăsit şoseaua şi am apucat pe un drum pietros, înaintând printre masive izolate de stâncă, dar cu sfială, ca şi cum dam buzna undeva nepoftit.

Suprafaţa drumului sfâşia cu răutate cauciucurile mele făcând să strige de durere arcurile supraîncărcate ale Rozinantei. Ce loc pentru o colonie de troglodiţi, ori mai degrabă de spiriduşi! Şi, ciudat lucru, la fel cum am simţit atunci că-s nedorit în acel ţinut, simt acum o silă de a scrie despre el.

La un moment dat am văzut un om ce sta rezemat de un gard făcut din două rânduri de sârmă ghimpată, sârma nefiind fixată de stâlpi, ci pe crăci strâmbe de copaci înfipte în pământ. Omul purta o pălărie de culoare închisă, pantaloni de pânză şi o jachetă lungă de un albastru spălăcit, mai albicioasă la coate şi genunchi. Ochii lui decoloraţi erau împăienjeniţi de lumina orbi-

---

[38]Note: Pământuri blestemate

toare a soarelui şi buzele păreau solzoase ca o piele de şarpe. O puşcă de calibrul 22 era rezemată de gard lângă el, şi pe pământ se afla o moviliţa de blană şi pene — iepuri şi păsărele. Am oprit ca să-i vorbesc şi i-am văzut ochii alunecând peste Rozinanta, notând amănuntele şi retrăgându-se la loc în orbitele lor. Mi-am dat seama că n-am ce să-i spun. Fraze ca: „Se pare că are să fie o iarnă timpurie", sau „Este vreun loc bun de pescuit pe aci?" nu păreau deloc potrivite, aşa că am rămas uitându-ne unul la altul.

— Bună ziua.

— Da, domnule, zise el.

— Pot cumpăra de prin apropiere nişte ouă?

— Nu prea pe-aproape; doar dacă vrei să te duci până la Galva ori în sus la Beach.

— Caut câteva ouă proaspete de găină.

— Praf de ouă avem, spuse el. Nevastă-mea aşa le păstrează.

— Trăieşti de mult pe aici?

— Îhî.

Am aşteptat să mă întrebe ceva sau să spună ceva ca să putem urma convorbirea, dar el tăcu. Cum tăcerea se prelungea, era din ce în ce mai greu să găseşti ceva de spus. Am mai făcut o încercare:

— E frig tare pe aici iarna?

— Cam.

— Vorbeşti prea mult.

Rânji.

— Aşa îmi spune şi nevastă-mea.

— Cu bine, i-am spus.

Am băgat în viteză şi am plecat mai departe.

În oglinda retrovizoare n-am putut vedea dacă se uita după mine. Poate că nu-i un tip caracteristic din Bad Lands, dar e unul din rarii pe care i-am putut prinde.

Puţin mai încolo m-am oprit în faţa unei căsuţe ce părea că a fost înjghebată dintr-o porţiune a unei barăci dintre acele ce se vând ca surplusuri ale armatei, dar vopsită alb cu chenare galbene, şi înconjurată de vestigiile unei grădini în agonie: muşcate culcate la pământ de îngheţ şi câteva tufe de crizanteme cu nişte bieţi boboci galbeni şi cafenii-roşcaţi. Am păşit pe alee având siguranţa că eram privit de după perdelele albe ale ferestrei. Când am ciocănit la uşă, mi-a deschis o bătrână care mi-a adus numaidecât paharul de apă cerut, dar a început a turui ca o moară stricată. Era însetată de vorbă, disperată, trebuia numaidecât să vorbească de rudele ei, de prietenii ei, de ţinutul acela cu care nu se putea obişnui, căci nu era o localnică, nu aparţinea acelei regiuni. Se născuse într-un ţinut unde curgea lapte şi miere, şi care nu era lipsit de partea lui de fast, lux şi bogăţie. Trăncănea de parcă o îngrozea tăcerea ce se va aşterne după plecarea mea. Pe când vorbea mi-am dat seama că era înspăimântată de locul acela, ba mai mult, că şi eu eram. Nu mi-ar fi plăcut să mă prindă noaptea pe-acolo.

Am plecat ca şi cum mă gonea cineva, fugind ca să scap de peisajul acela lugubru. Apoi, spre înserat, totul se transformă. Pe când soarele cobora, masivele stâncoase, cheile, povârnişurile, colinele sfârtecate şi prăpăstiile îşi pierdeau aspectul lor pârjolit şi fioros prinzând a străluci în galbenuri, bruni calde şi mii de nuanţe roşii şi gri-argintii, toate brăzdate de striuri negre ca păcura. Era aşa de frumos, încât am oprit lângă un desiş de cedri şi ienuperi pipernicişi şi strâmbaţi de vânturi şi cum m-am oprit am rămas încremenit, fermecat de acel colorit, orbit de transparenţa luminii. Pe fundalul soare-

lui ce apunea se detaşau creneluri negre conturate precis, în timp ce spre răsărit, unde lumina nestăvilită se revărsa oblic, straniul peisaj era puternic colorat. Şi noaptea, în loc să fie fioroasă, era de-o nespusă frumuseţe, căci stelele erau aproape şi cu toate că nu era lună, lumina astrelor dădea cerului o strălucire argintie. Aerul îngheţat înţepa nările. Numai de plăcere am adunat o grămadă de vreascuri de cedru şi am făcut un foc mic, aşa ca să simt mireasma lemnului aprins şi să aud trosniturile vioaie ale crengilor. Focul făcea ca o boltă de lumină în jurul meu şi-n apropiere am auzit strigătul unei bufniţe ce vâna şi lătrături de coioţi; nu urlau, ci scoteau lătrăturile lor scurte din nopţile fără lună. Este unul din puţinele locuri în care le-am văzut vreodată, unde noaptea-i mai prietenoasă decât ziua. Şi înţeleg bine de ce oamenii se reîntorc la Bad Lands.

Înainte de-a adormi am întins o hartă pe pat, o hartă cercetată de trompa lui Charley. Beach nu era departe şi acolo se sfârşea Dakota de Nord. Apoi urma Montana, unde nu fusesem niciodată. Noaptea era atât de rece, încât mi-am pus flanelele vătuite de corp în locul pijamalei, iar după ce Charley şi-a făcut turul de inspecţie, a mâncat biscuiţii, a băut porţia obişnuită de trei litri de apă şi s-a făcut covrig la locul lui sub pat, am mai scos un pled şi l-am acoperit până la vârful nasului. El suspină, se răsuci şi scoase un puternic mormăit de nespusă plăcere. Şi mă gândeam cum fiecare constatare precisă pe care o făceam în călătoria mea era anulată de alta. În timpul nopţii Bad Lands deveniseră Good Lands[39]. Asta n-o pot explica. Dar aşa era.

Următorul episod al călătoriei mele este o poveste de dragoste. Sunt îndrăgostit de Montana. Pentru alte state am admiraţie, respect, stimă, ba chiar oarecare afecţie, dar Montana mi-i dragă şi-i greu să analizezi o dragoste când e vorba de tine însuţi. Odată, pe când stăteam în extaz sub văpaia violetă ce-o revărsase Regina Lumii, tatăl meu m-a întrebat ce-i cu mine şi l-am socotit un nebun că nu vede. Bineînţeles, acum ştiu că nu era decât o fetiţă cu păr şoriciu, nas pistruiat şi genunchi zdreliţi, cu glas de liliac şi-o tandreţe de şopârlă scorţoasă; atunci însă ilumina întreg peisajul şi pe mine. Montana îmi dă impresia unui generos strop de măreţie. Proporţiile sunt vaste, dar nu peste măsură. Pământul are bogăţie de iarbă şi culoare, iar munţii sunt de genul celor pe care mi-ar plăcea să-i zămislesc eu, dacă munţii ar fi vreodată înscrişi în agenda mea. Montana îmi apare aşa cum şi-ar închipui Texas-ul un băieţaş care aude vorbind nişte texani. Aici, pentru întâia oară am auzit accentul specific regional neinfluenţat de televiziune, o vorbire caldă şi domoală. Aveam impresia că în Montana nu răzbise forfota frenetică a Americii. Oamenii de acolo nu păreau speriaţi de fantasmele unor societăţi de genul John Birch[40]. Tihna munţilor şi unduioasele păşuni au pătruns în firea locuitorilor. Am străbătut ţinutul în sezonul de vânătoare. Oamenii cu care am stat de vorbă nu mi se păreau porniţi spre-o orgie de măcel sezonier, ci pur şi simplu se duceau să ucidă hrana trebuincioasă. Din nou poate că atitudinea mea este inspirată de dragoste, dar aveam impresia că oraşele erau mai degrabă nişte locuri pentru trăit decât nişte stupi agitaţi.

Oamenii aveau timp să se mai oprească din ocupaţiile lor pentru a se dedica artei în dispariţie a relaţiilor prieteneşti cu vecinii.

Mi-am dat seama că nu mai străbăteam în viteză oraşele ca să scap de ele. Ba, ca să mai zăbovesc câte o toană, am descoperit că aveam nevoie sămi cumpăr câteva lucruri. În Billings mi-am luat o pălărie, în Livingston o

[39]Note: Ţinuturi bune
[40]Note:
Asociaţie cu caracter nazist din S.U.A.

jachetă, în Butte o puşcă care nu prea îmi trebuia, un Remington cu închizător tip 222 de ocazie, dar în excelentă stare. Am mai descoperit că-mi trebuieşte şi-o lunetă la puşcă şi am aşteptat până a fost montată pe armă. În timpul acelei operații am ajuns să-i cunosc pe toți cei din prăvălie şi pe fiecare client care intra. Cu carabina fixată într-o menghină şi închizătorul scos, am reglat luneta cea nouă după un horn la trei blocuri depărtare şi mai târziu, când am avut ocazia să trag cu ea, am văzut că nu era nevoie să schimb reglajul. Am petrecut astfel o bună parte a dimineții, mai mult fiindcă doream să rămân. Ca totdeauna însă, constat că dragostea e mută. Montana a aruncat o vrajă asupra mea. Este o îmbinare de măreție şi căldură. Dacă Montana ar avea țărm la mare, ori dacă eu aş putea trăi departe de mare, imediat m-aş înființa aici şi aş face o cerere de primire. Dintre toate statele, e preferata şi dragostea mea.

La Custer am făcut un ocol spre sud ca să prezentăm omagiile noastre generalului Custer şi lui Sitting Bull[41] pe câmpul de bătălie de la Little Big Horn.

Nu cred să existe american care să n-aibă viu în memorie tabloul lui Remington, Ultima apărare a coloanei centrale a cavaleriei a şaptea. M-am descoperit în amintirea eroilor, iar Charley a salutat şi el în felul lui, dar, cred, plin de respect.

Toată partea răsăriteană a Montanei şi cea apuseană a Dakotei rămân în amintire ca țara injun-ilor[42] şi amintirile nici nu-s prea vechi.

Acum câțiva ani aveam vecin pe Charles Erskine Scott Wood, care a scris *Discursul divin*. Era foarte bătrân când l-am cunoscut, dar ca tânăr locotenent abia ieşit din şcoala militară fusese repartizat generalului Miles, luând astfel parte la campania împotriva căpeteniei indiene Joseph. Îşi amintea de ea foarte limpede şi cu multă tristețe. Spunea că a fost una din cele mai vitejeşti retrageri din toată istoria. Căpetenia Joseph cu indienii Nez Pércés, împreună cu soțiile, copiii, câinii şi toate avuturile lor s-au retras din fața barajului masiv de foc peste o mie şase sute de kilometri, cercând scăpare în Canada. Wood spunea că au luptat pas de pas împotriva superiorității, până la sfârşit au fost înconjurați de cavaleria condusă de generalul Miles şi cea mai mare parte dintre ei exterminați. A fost cea mai dureroasă datorie pe care şi-a îndeplinit-o vreodată, spunea Wood, şi a păstrat un respect neştirbit calităților războinice ale indienilor Nez Pércés. "Dacă n-ar fi avut cu ei familiile, nu i-am fi putut prinde niciodată, zicea el. Şi dacă ambele părți ar fi avut egalitate de oameni şi arme, nu i-am fi putut înfrânge. Aceia erau oameni, spunea el, adevărați oameni!"

Trebuie să mărturisesc o lipsă în materie de parcuri naționale. N-am vizitat prea multe. Poate din pricină că ele prezintă unicul, spectaculosul, uluitorul: cea mai mare cascadă, cel mai adânc canion, cea mai înaltă stâncă, cele mai formidabile opere ale omului ori ale naturii. Şi prefer să privesc o fotografie bună de Brady decât muntele Rushmore. Căci, după părerea mea, noi înțărcuim şi glorificăm fanteziile națiunii şi civilizației noastre. Parcul național Yellowstone nu reprezintă mai mult America decât Disneyland.

Cu astfel de mentalitate nu înțeleg ce m-a făcut să cotesc brusc spre sud şi să trec granița unui stat ca să arunc o privire în Yellowstone. Poate frica de vecini. Parcă îi auzeam spunând: „Cum, ai trecut aşa de aproape de Yellowstone, şi n-ai intrat? Nu eşti în toate mințile". Ori poate să fi fost tendința a-

[41]Şef indian Sioux
[42]Denumire dată indienilor din America

mericanului în călătorie. Te duci nu atâta ca să vezi, ci ca să poți povesti după aceea. Oricare va fi fost pricina ce m-a determinat să intru în Yellowstone, sunt bucuros că am fost căci am descoperit ceva despre Charley ce n-aş fi ştiut poate niciodată.

Un funcționar simpatic mi-a dat drumul înăuntru şi m-a întrebat:

— Ce facem cu câinele? N-are voie să intre decât în lesă.

— De ce? am întrebat.

— Din cauza urşilor.

— Domnule, i-am răspuns, acesta-i un câine unic în felul lui. Nu-şi foloseşte niciodată colții. Recunoaşte pisicilor dreptul de a fi pisici, deşi nu le admiră. Mai degrabă se abate din drum decât să deranjeze o omidă. Coşmarul lui e să stârnească cineva un iepure îndemnându-l să-l vâneze. E un câine iubitor de pace şi linişte. Părerea mea este că cea mai mare primejdie pentru urşii dumitale ar fi ofensa că Charley nu-i bagă în seamă.

Tânărul râse.

— Nu mă prea îngrijoram de urşi, spuse el. Numai că urşii au ajuns să nu mai poată suferi câinii. Unul din ei şi-ar putea manifesta prejudecata cu o clămpăneală la gât şi atunci — gata cu câinele.

— Am să-l închid la spate. Îți promit că Charley n-are să stârnească nici o tulburare în lumea urşilor şi nici eu ca vechi admirator al lor.

— Datoria mea era să vă previn, spuse el. Nu mă îndoiesc că câinele dumitale are cele mai bune intenții. Dar pe de altă parte, urşii noştri au cele mai rele. Nu lăsați mâncare la îndemâna lor. Nu numai că fură, dar se supără dacă cineva încearcă să le facă observații. Într-un cuvânt, nu te lăsa înşelat de înfățişarea lor blândă, că ai putea s-o pățeşti. Şi nu lăsa câinele liber. Urşii nu discută.

Ne-am continuat drumul într-un peisaj feeric, unde natura îşi îngăduise toate capriciile, şi despre cele ce a urmat va trebui să mă credeți pe cuvânt. Singurul mijloc de a dovedi ar fi să fac rost de un urs.

Cam la un kilometru de la intrare am văzut un urs la marginea drumului, care o luase în buestru cu intenția, parcă, de a-mi face semn de oprire. Într-o clipă Charley era de nerecunoscut. Urla de furie. Rânjea arătându-şi dinții strâmbi care-i dădeau necazuri şi când era vorba de un biscuit. Zbiera insulte ursului care, auzindu-l, se ridică în două labe, părând că domină Rozinanta. Într-o grabă disperată am închis geamurile, am cotit spre stânga, atingând în treacăt animalul, şi am şters-o grabnic în timp ce Charley se zvârcolea şi delira lângă mine, explicând în amănunt ce i-ar face el ursului dacă ar putea ajunge la dânsul. În viața mea n-am fost aşa de uimit. După cât ştiam, Charley nu văzuse niciodată un urs şi în toată viața lui arătase o mare îngăduință pentru orice ființă vie. În afară de asta, Charley este un fricos, aşa de mare fricos, încât îşi făurise o tehnică specială pentru a o ascunde. Şi totuşi arăta o dorință foarte vădită să iasă şi să ucidă un urs de o mie de ori mai tare decât el. Nu înțeleg.

Puțin mai departe au apărut doi urşi şi efectul a fost dublu. Charley deveni nebun furios. Sărea peste mine, înjurând şi urlând, rânjea arătându-şi colții şi schelălăia. Nu ştiam că se pricepe să-şi arate colții. De unde o fi învățat? Urşi erau din belşug şi drumul ajunse un coşmar. Pentru întâia oară în viața lui, Charley nu voia să fie înțelegător chiar după ce a primit o palmă peste ureche. Se transformase într-un ucigaş primitiv însetat de sângele duşmanului, deşi până atunci n-avusese nici un duşman. Într-o porțiune lipsită de urşi am deschis cabina, l-am luat de zgardă şi l-am închis dinapoi în căsuță. Dar n-a servit la nimic. Când am întâlnit alți urşi, a sărit pe masă, şi-a

prins a zgrebțăna geamul cu labele cercând să ajungă la ei. Auzeam zăngănitul cutiilor de conserve care cădeau pe jos din pricina săriturilor lui furioase. Urşii pur şi simplu scoseseră la iveală pe Hyde în câinele meu cu cap de Jekyll. Ce-a putut provoca asta? Să fi fost o memorie ancestrală când încă mai dăinuia într-însul lupul? Îl cunosc bine. Uneori încearcă o prefăcătorie, dar se cunoaşte cât de colo că-i minciună. Jur că de data asta nu se prefăcea. Sunt sigur că de i-aş fi dat drumul, s-ar fi repezit asupra fiecărui urs întâlnit, luptând până la victorie ori moarte.

Era un spectacol zguduitor, ce-ți zdruncina nervii; aveam impresia ca văd un prieten vechi şi liniştit înnebunind deodată. Nici una din minunățiile naturii, stâncile prăpăstioase, apele năvalnice şi izvoarele fumegânde nu mă mai interesau atât timp cât continua infernul acela. Cam pe la a cincea întâlnire am renunțat şi am făcut cale întoarsă. Nici nu îndrăznesc să mă gândesc ce s-ar fi putut întâmpla dacă m-aş fi oprit acolo peste noapte şi s-ar fi adunat urşii la bucătăria mea.

La poartă, paznicul parcului mi-a dat drumul afară.

— N-ai stat mult. Unde-i câinele?

— Închis la spate. Îți datorez scuze. Câinele ăsta este un ucigaş de urşi înnăscut şi eu habar n-am avut. Până acum şi o friptură în sânge îl înduioşa.

— Mda! zise el. Se mai întâmplă. De asta te-am şi prevenit. Un câine vânător de urşi ştie cu cine are de-a face; dar am văzut un pomeranian înălțându-se în văzduh ca o rotocoală de fum. Ştiți, un urs solid când loveşte un câine îl expediază ca pe-o minge de tenis.

M-am întors repede pe drumul pe care venisem şi-am ezitat să campez peste noapte de frică să nu existe prin apropiere nişte urşi neoficiali. Noaptea aceea am petrecut-o într-un simpatic motel de lângă Livingston. Am luat masa la un restaurant şi după ce m-am instalat cu un pahar în mână într-un fotoliu confortabil şi cu picioarele goale, proaspăt spălate, pe un covor cu trandafiri roşii, m-am uitat la Charley. Era năucit. Ochii lui aveau o expresie pierdută şi era cu desăvârşire epuizat, de emoție bineînțeles. Îmi făcea impresia unui om ce-şi revine dintr-o beție lungă şi grea, sfârşit, golit, complet dărâmat. Nici nu putu mânca, refuză plimbarea de seară şi cum am intrat în casă s-a prăbuşit pe duşumea, adormind numaidecât. În timpul nopții l-am auzit scheunând şi lătrând, iar când am aprins lumina, picioarele i se mişcau ca în fugă, trupul îi tresărea şi ochii îi erau larg deschişi; nu era însă decât un urs nocturn. L-am trezit şi i-am dat puțină apă. După asta a adormit şi nu s-a mai clintit toată noaptea. A doua zi dimineață încă mai era obosit. Mă întreb, de ce credem noi oare că gândurile şi emoțiile animalelor sunt simple?

Îmi amintesc că în copilărie de câte ori auzeam ori citeam despre „Cumpăna cea Mare a Apelor" mă impresiona grozav rezonanța grandioasă a cuvintelor, ce se potriveau atât de bine spinării de granit a unui continent. Vedeam în închipuirea mea nişte pereți prăpăstioşi ce se ridicau până în nori, un fel de zid chinezesc natural. Munții Stâncoşi sunt prea mari, prea întinşi, prea importanți ca să mai poată fi impunători. În Montana, unde mă întorsesem, urcuşul se face treptat şi dacă n-aş fi zărit un indicator cu semn, n-aş fi ştiut niciodată că am trecut în partea cealaltă. Nu era prea sus ca înălțime. Tocmai depăşisem culmea când am zărit semnul. Am oprit, am dat îndărăt şi coborând din maşină m-am aşezat călare pe linia culmii. Cum stăteam aşa cu fața spre sud, am avut strania impresie că ploaia ce cădea pe piciorul meu drept va coborî până în Oceanul Pacific, iar cea care cădea pe stângul îşi va găsi drumul după nenumărate mile până la Atlantic, deşi locul nu era îndeajuns

de impresionant ca să-ți sugereze ceva atât de formidabil.

Este cu neputință să treci prin regiunea acestei spinări înalte fără să te gândeşti la primii oameni care l-au străbătut, exploratorii francezi, oamenii lui Lewis şi Clark. Îl străbatem acum în cinci ore de zbor, cu maşina într-o săptămână, o luna ori şase săptămâni dacă hoinăreşti fără grabă ca mine. Dar Lewis, Clark şi echipa lor au plecat din St. Louis în 1804 şi s-au întors în 1806. Şi dacă ne gândim că suntem oameni, trebuie să ținem seamă că în doi ani şi jumătate de eforturi pentru a răzbi printr-o regiune sălbatică şi necunoscută, până la Oceanul Pacific şi înapoi, n-a fost decât un mort şi un dezertor. Iar noi ne îmbolnăvim dacă lăptarul întârzie şi aproape că murim de inimă când fac grevă cei de la ascensoare. Ce vor fi gândit aceşti oameni în fața unei lumi cu totul nouă ce se desfăşura înaintea lor? Oare înaintarea era atât de înceată, încât şocul surprizei se pierdea? Nu pot crede că n-au fost impresionați. Raportul lor despre expediție este un document exaltat şi emoționant. Erau foarte conştienți; ştiau bine ce-au descoperit.

Am traversat Idaho prin partea unde formează un deget ridicat, intrând în munți adevărați ce se înălțau în pante abrupte, garnisite cu buchete de pini şi presărate din belşug cu zăpadă. Aparatul de radio amuțise şi am crezut întâi că s-a stricat, apoi mi-am dat seama că undele de radio erau oprite de crestele înălțimilor. Începu să ningă, norocul meu însă că n-a fost decât o uşoară şi veselă joacă de fulgi. Aerul era mai dulce decât de cealaltă parte a Marei Cumpene a Apelor şi mi-am amintit c-am citit parcă undeva că aerul încălzit de curentul japonez pătrunde adânc în interiorul continentului. Tufărişul era des şi foarte verde şi la tot pasul întâlneai şuvoaie de apă. Şoselele erau pustii, doar din când în când apărea câte un grup de vânători cu pălării roşii şi jachete galbene, având uneori legat deasupra maşinii un cerb ori un elan. Pe povârnişuri abrupte erau încrustate câteva cabane de munte, dar puține.

A trebuit să mă opresc foarte des din pricina lui Charley. Avea dificultăți din ce în ce mai mari să-şi uşureze vezica urinară, cum s-ar spune într-un mod delicat necazului că nu putea face pipi. Asta-i pricinuia uneori suferință şi întotdeauna se ruşina. Să ținem seamă că era un câine plin de elan, cu maniere ireproşabile de bon-ton, enfin destul de maiestuos. Nu suferea numai fiziceşte, dar şi în mândria lui. Mă opream la marginea drumului şi-l lăsam să umble, întorcându-mă cu spatele la el, din delicatețe. Îi trebuia foarte multă vreme. Dacă s-ar fi întâmplat asta unui bărbat, aş fi bănuit că suferă de prostată. Charley este un gentilom francez în vârstă. Singurele metehne pe care şi le recunoaşte un franțuz sunt aceasta şi boala de ficat.

În timp ce-l aşteptam, prefăcându-mă că cercetez plantele şi pârâiaşele, încercam să reconstitui călătoria mea ca un tot unitar, nu ca o serie de întâmplări. Cu ce greşeam? Mergeau toate cum le plănuisem? Înainte de a pleca am fost instruit, îndrumat, dădăcit şi prelucrat de o droaie de prieteni. Unul dintre ei este un binecunoscut şi foarte respectat reporter politic. Intrase adânc în problema candidaturilor la preşedinție şi când l-am văzut nu era fericit, căci îşi iubeşte țara şi simțea că ceva era putred în ea. Trebuie să adaug că este un om de o cinste ireproşabilă.

— Dacă în călătoria dumitale dai undeva de un om dârz, însemnă locul, mi-a spus el cu amărăciune. Vreau să mă duc să-l văd. Până acum n-am întâlnit peste tot decât laşitate şi oportunism. Asta era pe vremuri o țară de uriaşi. Unde au dispărut? Nu poți apăra o țară cu un consiliu de administrație. Trebuiesc oameni. Unde sunt?

— Trebuie să fie pe undeva, am răspuns.

— Bine, caută să descoperi câțiva. Am nevoie de ei. Pe cuvântul meu că singurii oameni din țara asta care au ceva dârzenie par să fie negrii. Să nu crezi că vreau să exclud pe negri din vitrina eroilor, urmă el, dar naiba să mă ia, n-aş vrea să-i văd acaparând piața. Găseşte-mi zece albi, americani zdraveni care nu se tem să aibă o convingere, o idee sau o părere într-o problemă nepopulară, şi voi avea baza unei armate permanente.

Îngrijorarea lui vădită în problema asta m-a impresionat, aşa că am ascultat şi am privit tot timpul drumului. Şi este adevărat că n-am auzit exprimate multe convingeri. Am văzut numai două lupte adevărate între bărbați, cu pumnii goi şi-o neîndemânare entuziastă, şi amândouă erau din pricina femeilor.

Charley se întoarse scuzându-se că mai are nevoie de timp. Aş fi voit să-l ajut, dar el dorea să rămână singur. Şi mi-am mai amintit de un lucru pe care-l spunea prietenul meu.

— Exista pe vremuri ceva, un lucru pe care puneam mare preț. Se numea Poporul. Descoperă unde a dispărut. Nu vorbesc de tipul cu privirea onestă gen reclamă de „pastă-de-dinți-şi-vopsea-de-păr", nici de categoria „o maşină-nouă-ori-plesnesc" şi nici de „omul-succesului-şi-infarctului". Poate că acei oameni nici n-au existat, dar dacă Poporul a fost o realitate, despre el vorbeşte Declarația şi domnul Lincoln. Dacă mă gândesc bine, am cunoscut şi eu câțiva oameni, dar nu mulți. N-ar fi stupid dacă constituția ar vorbi despre un tânăr a cărui principală preocupare în viață este fluieratul, făcutul cu ochiul şi reclama?

Îmi amintesc că i-am răspuns:

— Poate că Poporul a fost întotdeauna generația precedentă celei actuale?

Charley era aşa de anchilozat, încât a trebuit să-l ajut ca să se poată urca în cabina Rozinantei. Ne-am continuat urcuşul în munți. O ninsoare foarte fină, măruntă, era spulberată ca un praf alb de-a lungul şoselei şi înserarea parcă se lăsa acum mai devreme. M-am oprit ca să iau benzină chiar sub culmea unei trecători, la un grup mic de cabine unde-te-poți-gospodări-singur, nişte cutii pătrate, fiecare cu o verandă, o uşă şi o fereastră şi nici urmă de grădină sau alei pietruite. N-am văzut de când sunt ceva mai puțin atrăgător decât mica prăvălie-atelier-de-reparații-restaurant din spatele pompei de benzină. Anunțurile albastre din restaurant erau vechi şi păstrau autografele muştelor din multe veri trecute: „Pateuri ca la mama acasă, dacă mama ar fi ştiut să gătească", „Nu ne uităm în gura dumitale, nu te uita nici dumneata în bucătăria noastră", „Nu primim cecuri decât cu amprente digitale". Tot vechile şi obişnuitele anunțuri. Aici sigur că mâncarea nu-i învelită în celofan.

Cum nimeni nu venea la pompa de benzină, am intrat în restaurant. Din camera din fund, probabil bucătăria, se auzea zgomot de ceartă. O voce groasă şi una subțire, tot bărbătească, se stropşeau una la alta.

— Este cineva pe aici? am strigat.

Vocile se opriră şi un om masiv apăru în uşă, cu chipul încă încruntat din pricina scandalului.

— Doreşti ceva?

— Să-mi umplu rezervorul cu benzină. Dar dacă ai o cabină liberă, aş rămâne peste noapte.

— Alege care-ți place. Nu-i țipenie de om pe aici.

— Pot să fac o baie?

— Am să-ți aduc o găleată cu apă caldă. Tariful de iarnă, doi dolari.

— Bine. Pot găsi ceva de mâncare?

— Şuncă friptă, fasole şi îngheţată.

— Perfect, am şi un câine.

— Suntem într-o ţară liberă. Toate cabinele sunt deschise. Alege care-ţi place. Dacă ai nevoie de ceva, strigă.

Îşi dăduseră toată silinţa să facă cabinele cât mai urâte şi mai incomode. Patul era desfundat, pereţii îngălbeniţi, murdari şi perdelele ca dedesubturile unei femei şleampete. Camera închisă exala un miros complex de şoarece şi umezeală, mucegai şi praf vechi, vechi de tot, dar cearşafurile erau curate şi puţină aerisire alungă amintirea foştilor ocupanţi. Un bec gol atârna pe plafon şi camera era încălzită de o sobă cu gaz.

Cineva bătu la uşă şi am deschis unui tânăr de vreo douăzeci de ani, îmbrăcat cu un pantalon de flanelă gri, pantofi în două culori, cravata ascot[43] cu picăţele şi o jachetă sport cu insigna unui liceu din Spokane.

Părul lui negru, strălucitor era o capodoperă a coafurii: două şuviţe laterale ce abia degajau urechile se încrucişau la ceafă peste părul de pe creştet dat lins spre spate. A fost un şoc pentru mine, după căpcăunul din restaurant.

— V-am adus apă caldă, a spus el şi am recunoscut vocea celui de al doilea sfădăuş.

Uşa rămăsese deschisă şi l-am văzut că se uita la Rozinanta, ochii lui oprindu-se pe placa cu numărul maşinii.

— Chiar din New York?

— Da.

— Cândva am să ajung şi eu acolo.

— Toţi de acolo vor să vie aici.

— Ce să facă? Aici nu-i nimic. Stai doar şi mucegăieşti.

— Dacă vrei să mucegăieşti, asta poţi s-o faci oriunde.

— Aici n-ai nici o şansă să te ridici.

— Şi spre ce vrei să te ridici?

— Ştiţi, aici nu-i nici teatru, nici muzică, nimeni cu care... să vorbeşti. E greu să-ţi faci rost de ultimele reviste dacă nu te abonezi.

— Va să zică citeşti The New Yorker?

— De unde ştiţi? Sunt abonat.

— Şi revista Time?

— Desigur.

— N-ai nevoie să te mai duci nicăieri.

— Poftim?

— Ai lumea întreagă în mâinile dumitale: lumea modei, a artei, lumea gândirii, toate le ai acasă. Dacă pleci, ai să te pomeneşti şi mai dezorientat.

— Fiecare doreşte să vadă cu ochii lui, spuse el.

Vă jur că aşa a spus.

— E tatăl dumitale?

— Da, dar sunt ca şi orfan. Nu-i place decât pescuitul, vânatul şi băutura.

— Şi dumitale ce-ţi place?

— Vreau să ajung şi eu ceva în lume. Am împlinit douăzeci de ani. Trebuie să mă gândesc la viitorul meu. Şi uite cum zbiară la mine. Nu poate spune nimic fără să zbiere. Mănânci cu noi?

— Desigur.

Am făcut pe îndelete baie în cada de tablă galvanizată plină de crustă. O

[43]Note: Cravată albă, cu capetele tăiate drept.

clipă m-am gândit să dezgrop un costum de haine new-yorkeze şi să mă gătesc pentru băiat, dar am renunțat şi mi-am pus nişte pantaloni comozi şi curați şi o cămaşă tricotată. Chipul masiv al proprietarului era roşu ca zmeura coaptă când am intrat în sala restaurantului. Mă şi luă în primire.

— Parcă n-aş avea destul necaz şi aşa, mai trebuie să vii şi dumneata de la New York.

— Şi-i aşa de rău?

— Pentru mine da. Abia izbutisem să-mi potolesc băiatul şi dumneata ai turnat gaz peste foc.

— N-am vorbit bine de New York.

— Nu, dar vii de acolo şi iar i s-a urcat la cap. Şi, fir-ar al naibii, la ce folos toate astea? Tot nu-i bun la nimic aici. Hai, poți foarte bine să mănânci cu noi în spate.

„În spate" era bucătărie, cămară, oficiu, sufragerie — şi după patul de campanie acoperit cu pleduri militare se vedea că-i şi cameră de dormit. O sobă mare cu lemne, în stil gotic, trosnea şi duduia. Ne-am aşezat să mâncăm la masa pătrată acoperită cu o muşama albă, plină toată de tăieturi de cuțit. Tânărul exasperat punea în farfurii o mâncare clocotită de conserve de fasole şi slănină.

— Ați putea oare să-mi aranjați o lampă de citit?

— La naiba, când mă culc opresc grupul electrogen. Pot să-ți dau o lampă cu gaz. Dă-i zor, este şuncă friptă în cuptor.

Băiatul morocănos servi plictisit fasolea.

— Credeam că acuma, dacă a terminat liceul, urmă omul cu fața roşie, am scăpat de-o grijă, dar cu el, cu Robbie, n-o scoți la capăt. S-a apucat de un curs seral — închipuieşte-ți — şi nu la liceu. Plăteşte pentru el. Nu ştiu de unde o fi făcut rost de bani.

— Pare destul de ambițios.

— Ambițios, pe dracu! Nu ştii despre ce fel de curs e vorba — de coafură. Nu frizer, ci coafor... de dame. Acum poate înțelegi şi dumneata de ce sunt aşa de necăjit.

Robbie, care tăia şunca, se întoarse ținând strâns în mâna dreaptă cuțitul subțire. Căută pe fața mea expresia disprețuitoare pe care-o aştepta.

M-am silit să iau o înfățişare serioasă, gânditoare şi imparțială în acelaşi timp. M-am tras de barbă, gest care, se spune, indică concentrare.

— Orice aş spune, unul din doi o să-mi săriți în cap. M-ați prins la mijloc.

Tăticul oftă adânc, dând încet drumul aerului afară.

— Ei, Doamne, ai dreptate, spuse el pufnind de râs, şi atmosfera de tensiune dispăru.

Robbie aduse la masă farfuriile cu şuncă şi îmi zâmbi, cred, cu recunoştință.

— Acum, că nu ne mai arătăm colții unul altuia, ce gândeşti dumneata despre meseria de coafor-cosmetician? întrebă tăticul.

— Ce gândesc eu n-are să-ți placă.

— De unde să ştiu dacă nu-mi spui?

— Bine, dar mai întâi am să mănânc repede, pentru cazul când o să trebuiască s-o şterg.

Înainte de a-i răspunde am mâncat fasolea şi jumătate din şuncă.

— Uite ce, am spus; ai atins un subiect la care m-am gândit foarte mult. Cunosc destule femei şi fete, de toate vârstele, de toate genurile, cu cele mai diferite înfățişări — nu se aseamănă deloc între ele, dar au un singur lucru

comun: coaforul. Am ajuns la convingerea că coaforul este omul cel mai influent în oricare societate.

— Glumeşti.

— Deloc. Am studiat serios problema. Când femeile se duc la coafor, şi toate se duc dacă le dă mâna, se întâmplă ceva cu ele. Se simt în siguranță, se relaxează. Nu mai au nevoie să se prefacă în nici un fel. Coaforul ştie ce fel de ten au sub machiaj, le cunoaşte vârsta şi operațiile de ridicare a feței. Astfel stând lucrurile, femeile spun coaforului ceea ce n-ar îndrăzni să mărturisească unui preot şi vorbesc deschis despre chestiuni pe care le-ar ascunde doctorului.

— Nu mai spune.

— Ba aşa-i. Îți spun ca am studiat problema. Când femeile îşi încredințează în mâinile coaforului viața lor secretă, acesta capătă o autoritate la care puțini oameni ajung vreodată. Am auzit de coafori citați cu o încredere desăvârşită în artă, literatură, politică, economie, îngrijirea copiilor şi moravuri.

— Cred că glumeşti, dar ai nimerit-o bine.

— Vorbesc serios. Crede-mă că un coafor abil, cu scaun la cap şi ambițios, capătă o putere pe care cei mai mulți n-o pot înțelege.

— Doamne sfinte! Auzi, Robbie? Ştiai toate astea?

— Câte ceva. În cursul pe care l-am urmat o bună parte era rezervată psihologiei.

— Nu mi-ar fi trecut niciodată prin cap una ca asta, spuse tăticul. Ce zici de-un păhărel?

— Mulțumesc. În astă-seară, nu. Mi-i cam bolnav câinele. Vreau să plec dis-de-dimineață ca să caut un veterinar.

— Uite ce: Robbie are să-ți aranjeze o lumină pentru citit. Am să las să meargă grupul electrogen. Vrei o gustare mâine dimineață?

— Cred că nu. Intenționez să plec foarte devreme.

Când am intrat în cabina mea, după ce încercasem să-l ajut pe Charley în necazul lui, Robbie tocmai fixa un bec chior de tăblia de fier a nenorocitului meu pat.

— Nu ştiu, domnule, dacă credeți tot ce-ați spus, zise el cu glas potolit; dar, oricum, mi-ați dat o mână de ajutor.

— Ştii, cred că în mare parte ar putea fi adevărat! Şi atunci câtă responsabilitate, nu-i aşa, Robbie?

— Sigur că da, răspunse el solemn.

Am petrecut o noapte agitată. Închiriasem o cabină mult mai puțin confortabilă decât aceea pe care o duceam cu mine şi cum m-am instalat m-am amestecat în lucruri care nu mă priveau. Deşi este adevărat că oamenii nu prea urmează sfatul altora decât dacă sunt dinainte hotărâți, aveam o uşoară teamă că în entuziasmul meu pentru teza coaforilor să nu fi stârnit coşcogeamitea bucluc.

La miezul nopții Charley mă trezi cu un scheunat uşurel, parcă îşi cerea iertare şi cum nu-i un câine care scheaună m-am sculat imediat. Îi era rău; avea pântecele umflat, nasul şi urechile fierbinți. L-am scos afară şi am stat cu el, dar n-a izbutit să se uşureze.

Bine ar fi fost să cunosc puțină medicină veterinară. Te simți neputincios în fața unui animal bolnav. Nu poate explica cum se simte şi pe de altă parte nici nu ştie să mintă, să inventeze simptome sau să se răsfețe în plăcerile ipohondriei. Nu vreau să spun că-s incapabili de a se preface. Chiar Charley, care-i unul din cei mai cinstiți câini, e gata să şchiopăteze când e ofensat. Aş vrea ca cineva să scrie o carte bună de medicină pentru câini pe

înțeles şi la îndemâna tuturor. Aş scri-o chiar eu dacă m-aş pricepe.

Charley era cu adevărat bolnav şi boala lui avea să se agraveze dacă nu găseam un mijloc de a-i uşura presiunea crescândă. Ar fi fost bună o sondă, dar unde s-o găseşti în mijlocul munților, la miezul nopții? Aveam un tub de plastic pentru tras benzină, dar diametrul era prea mare. Apoi mi-am amintit ceva despre presiunea care provoacă crisparea muşchilor care, la rândul lor, măresc presiunea, etc, aşa că primul lucru de făcut era să relaxez muşchii. Trusa mea medicală nu avea de toate, dar am găsit o cutie cu capsule somnifere, Seconal, cam o zecime de gram. Dar ce doză să-i dau? Aici mi-ar fi fost de folos cartea de medicină. Am luat o capsulă, am scos jumătate din conținut şi am închis-o la loc. I-am introdus-o în fundul gurii, la rădăcina limbii, ca să n-o poată scuipa afară, apoi i-am ținut capul în sus şi i-am masat gâtul ca să alunece capsula în jos. L-am culcat în pat şi l-am acoperit. După o oră, văzând că nu-i nici o schimbare în starea lui, am deschis a doua capsulă şi i-am mai dat o jumătate. Mă gândeam că la greutatea lui o zecime de gram este o doză foarte mare, dar probabil că Charley suportă foarte bine medicamentele. A mai rezistat încă vreo trei sferturi de oră până i s-a potolit respirația şi a adormit. Cred că am ațipit şi eu. M-am trezit când a căzut jos. Năucit de medicament nu se mai putea ține pe picioare. Se sculă, căzu şi se ridică iarăşi. Am deschis uşa şi i-am dat drumul afară. Şi iată că metoda mea vădi rezultate bune; dar nu înțeleg cum poate încăpea atâta lichid într-un câine de mărime mijlocie! După aceea se târî înăuntru şi, prăbuşindu-se pe o bucată de preş, adormi într-o clipă. Căzuse într-o nesimțire atât de profundă, încât m-am temut că exagerasem doza. Temperatura însă îi scăzuse, răsuflarea era normală şi bătăile inimii puternice şi regulate. Somnul mi-a fost frământat şi când s-au ivit zorile am văzut că Charley nu se mişcase. L-am trezit şi când am izbutit să-i atrag atenția, s-a arătat bine dispus. Mi-a zâmbit, a căscat şi s-a întors la somnul lui.

L-am urcat în față şi-am pornit într-o viteză nebună spre Spokane. Nu-mi amintesc nimic despre ținutul prin care am trecut. La marginea oraşului am oprit şi am căutat în cartea de telefon adresa unui veterinar, am întrebat apoi care-i drumul şi-am dat buzna cu Charley în cabinetul de consultație, ca într-un caz urgent. N-am să dezvălui numele doctorului, dar el este un motiv în plus pentru o carte bună de medicină canină la îndemâna tuturor. Doctorul, cu toate că nu era în vârstă, era cam dărâmat, căci n-am nici un drept să afirm că era mahmur. Ridică buza lui Charley cu o mână tremurândă, apucă apoi o pleoapă, o întoarse şi-i dădu drumul.

— Ce are? întrebă el fără nici un interes.

— De asta sunt aici, să aflu.

— Pare cam năucit. Câine bătrân. Poate a avut un atac.

— A avut vezica urinară umflată. Dacă-i năucit asta-i din pricină că i-am dat o zecime de gram de Seconal.

— De ce?

— Ca să se relaxeze.

— Da, văd că-i relaxat.

— A fost doza prea mare?

— Nu ştiu.

— Dar dumneata cât i-ai fi dat?

— Nu i-aş fi dat deloc.

— S-o luăm de la început: de ce suferă?

— Probabil are o răceală.

— Asta ar putea provoca tulburări ale vezicei?

— Dacă răceala-i acolo, da.

— Vedeți, eu sunt în călătorie. Aş vrea un diagnostic ceva mai precis.

Doctorul pufni.

— Iată ce-i. E un câine bătrân şi câinii bătrâni suferă de una, de alta. Asta-i situația.

Probabil că după o astfel de noapte eram cam arțăgos.

— Şi oamenii bătrâni la fel, i-am replicat. Asta nu-i împiedică să-şi caute de sănătate.

Am avut impresia că în sfârşit îl atinsesem la un punct sensibil.

— Am să-ți dau ceva care să-i dreneze rinichii, zise el. Nu-i decât o răceală.

Am luat pilulele, am plătit şi am plecat. Nu cred că veterinarul acela nu iubea animalele. Cred că pe el însuşi nu se putea suferi şi în cazul acesta vinovatul caută de obicei în afară ceva care să-i displacă. Altfel ar trebui să recunoască dispreţul de sine însuşi.

Poate părea ciudat dar cred că nimeni n-are o aversiune mai mare ca mine pentru aşa-zişii iubitori de câini, acea specie de indivizi care atribuie câinelui toate dezamăgirile lui. Un asemenea iubitor de câini se adresează într-un limbaj copilăresc unor animale mature şi deştepte, atribuindu-le slăbiciunile lor proprii până când câinele ajunge în închipuirea lui un alter ego. Astfel de oameni, cred eu, în bunătatea lor închipuită, sunt în stare să supună pe un animal la lungi şi necruțătoare torturi, ignorându-i orice dorință naturală şi împlinirea ei, până ce un câine slab din fire decade şi devine un ghem blănos de nervi, gras şi astmatic. Când un străin i se adresează lui Charley ca unui copilaş, Charley îl evită. Căci el nu-i om, e câine şi-i mulțumit aşa cum este. Îşi dă seama că-i un câine de prima categorie şi n-are chef să fie un om de categorie inferioară. Când bețivul de veterinar l-a atins cu mâna lui tremurândă şi nepricepută, am zărit în ochii câinelui un dispreț ascuns. Cred că judecase pe omul acela şi probabil că doctorul simțise asta. Poate că de aici i se trăgea tot necazul. E foarte dureros să ştii că pacienții n-au încredere în tine.

După Spokane primejdia zăpezilor timpurii dispăru, căci aerul era schimbat, îndulcit de suflul puternic al Pacificului. Trecuse puțină vreme de la plecarea mea din Chicago, dar imensitatea şi varietatea ținutului, atâtea întâmplări şi oameni întâlniți de-a lungul drumului lungise timpul peste măsură. Nu se poate spune că o perioadă de timp fără de incidente ți-o aminteşti c-ar fi trecut repede. Pentru a da o dimensiune memoriei timpului trebuiesc jaloanele evenimentelor. Lipsa de întâmplări ucide timpul.

Pacificul este oceanul meu de-acasă; l-am cunoscut de cum am deschis ochii, pe țărmurile lui am crescut şi am adunat animale marine de-a lungul coastelor. Îi cunosc toanele, culoarea, natura. Eram încă foarte departe în interiorul ținutului când am simțit întâia oară parfumul Pacificului. Când ai stat multă vreme pe mare, mireasma pământului te întâmpină de departe. Acelaşi lucru se întâmplă când ai stat mult timp în interiorul țării. Mi se părea că simt în nări mirosul stâncilor şi algelor marine, al frământării valurilor, izul pătrunzător al iodului şi mirosul subtil al scoicilor spălate de valuri. Astfel de parfumuri îndepărtate şi cunoscute te învăluie pe furiş, încât nici nu-ți dai seama că le simți, ci te pomeneşti numai cuprins ca de o excitare electrică, de o bucurie entuziastă. M-am trezit gonind pe şoselele Washington-ului tinzând cu întreaga-mi ființă spre mare, ca un leming[44] migrator.

[44]Note:
Gen de rozător din regiunile nordice, care migrează uneori din cauza înmulțirii excesive.

Îmi amintesc foarte bine de Washington-ul de răsărit, luxuriant şi încântător şi de maiestuosul râu Columbia care a rămas în amintirea lui Lewis şi Clark. Şi cu toate că întâlneam baraje şi linii de înaltă tensiune pe care nu le mai văzusem, schimbarea nu era mare faţă de amintirea pe care i-o păstram.

Abia când m-am apropiat de Seattle s-a vădit limpede transformarea de necrezut.

Bineînţeles, citisem despre creşterea explozivă a populaţiei pe Coasta de Vest. Majoritatea oamenilor înţeleg însă prin Coasta de Vest California. Oamenii se îngrămădesc, populaţia oraşelor se dublează şi se triplează, iar agenţii fiscali gem sub povara crescândă a lucrărilor noi şi a grijii pe care trebuie să o poarte unui nou val de nevoiaşi. Aici, în Statul Washington, am văzut aşa ceva pentru prima oară. Îmi amintesc de Seattle ca de un oraş aşezat pe coline, lângă o radă neasemuit de frumoasă — un orăşel cu mult spaţiu, arbori şi grădini, cu case pe potriva unui asemenea decor. Totul s-a schimbat. Vârfurile colinelor au fost răzuite la nivel pentru locaşurile iepurimii de azi. Autostrăzile cu opt benzi de circulaţie taie, asemeni unor gheţari, ţinutul agitat. Seattle de astăzi n-are nici o legătură cu cel din amintirile mele. Traficul a ajuns la un ritm înspăimântător. La periferia acestei aşezări, pe care altă dată o cunoşteam atât de bine, n-am putu să mă orientez. Unde odinioară erau drumeaguri de ţară mărginite de tufişuri pline de fructe sălbatice, se întindeau acum garduri înalte de sârmă şi fabrici lungi de kilometri, iar fumul galben al progresului plutea peste tot, rezistând vântului de mare care încerca să-l împrăştie.

S-ar părea că regret timpurile de altădată, ceea ce-i o preocupare a bătrâneţii; ori că sunt refractar la schimbări, lucru foarte obişnuit la bogaţi şi la proşti. Nu este aşa. Seattle pe care-l vedeam nu era o veche cunoştinţă care s-a schimbat. Era ceva nou. Dacă aş fi picat acolo fără să ştiu că-i Seattle, n-aş fi putut spune unde mă aflu. Pretutindeni o creştere violentă, monstruoasă. Buldozerele dărâmau pădurile verzi şi adunau rămăşiţele în grămezi pentru ars. Lemnăria albă, scoasă de la construcţiile de beton, era îngrămădită pe lângă ziduri cenuşii. Mă întreb cu mirare de ce progresul seamănă aşa de mult cu distrugerea.

A doua zi m-am plimbat prin vechiul port Seattle, unde peştii, crabii şi creveţii stăteau frumos aranjaţi pe culcuşurile albe de gheaţă pisată şi legumele strălucitoare de curăţenie erau aranjate ca în picturi. Am băut suc de scoici şi am mâncat aperitive picante de crab la tarabele de pe malul apei. Aici nu se schimbase mult; era ceva mai dărăpănat şi mai murdar decât acum douăzeci de ani. Şi aici am găsit aceeaşi caracteristică a tuturor oraşelor americane în plină dezvoltare pe care le-am cunoscut. Când un oraş începe să crească şi să se întindă de la margine în afară, centrul ce fusese odinioară mândria lui este oarecum abandonat timpului. Atunci clădirile încep a se înnegri şi totul cade într-un fel de paragină; chiriile scăzând vin să se instaleze acolo oamenii mai săraci şi nişte dughene mărunte iau locul stabilimentelor înfloritoare de altă dată. Cartierul este încă prea valoros ca să fie demolat şi prea demodat ca să mai atragă interesul. Pe de altă parte, tot efortul s-a îndreptat către noile investiţii: către supermagazinele semirurale, cinematografele în aer liber, casele noi cu peluze mari şi şcolile acoperite cu stuc unde copiii îşi primesc confirmarea ignoranţei lor. Vechiul port, cu străzile lui înguste, prost pavate şi afumate, ajunge într-o stare jalnică, populat noaptea cu umbre de ruini omeneşti, mâncători de lotus[45] care luptă zilnic din greu să a-

[45]Note:

jungă la inconştienţă cu ajutorul alcooluri lor tari. Aproape fiecare oraş pe care-l cunosc are o astfel de mamă a violenţei şi disperării în agonie, unde noaptea lămpile nu mai dau strălucire străzilor şi poliţiştii umblă câte doi.

Şi poate că într-o zi oraşul se va întoarce, va curaţi această bubă şi va ridica un monument trecutului.

Odihna din timpul şederii mele în Seattle ameliorase starea lui Charley. Mă întrebam dacă la vârsta lui înaintată vibraţiile continue ale maşinii nu erau cauza necazului său.

Bineînţeles că înaintând spre sud de-a lungul frumosului ţărm, felul meu de a călători se schimbase. În fiecare seară găseam plăcute hoteluri turistice unde să mă odihnesc, construcţii frumoase ridicate în ultimii ani. Am început să observ o tendinţă specifică Vestului care la vârsta mea cred că n-o mai pot accepta. Este principiul serveşte-te singur. La micul dejun ai pe masă aparatul de prăjit pâinea. Ţi-o prăjeşti singur. Când ajungeam la una din aceste perle ale confortului şi ale înlesnirilor vieţii moderne eram înregistrat şi condus la camera mea confortabilă, după ce-o plătisem dinainte, bineînţeles, şi cu asta se sfârşea orice contact cu administraţia. Nu existau nici chelneri, nici picolo. Cameristele intrau şi ieşeau pe nesimţite. Dacă voiam gheaţă, era un aparat lângă oficiu. Îmi luam singur gheaţa, ziarele. Toate erau la îndemână, aşezate central şi pustii. Trăiam într-un lux extraordinar. Ceilalţi oaspeţi veneau şi plecau în tăcere. Dacă îi întâmpinai cu un „Bună seara" păreau întâi cam încurcaţi, apoi răspundeau „Bună seara". Îmi făcea impresia că se uitau la mine parcă ar fi căutat un loc unde să introducă o fisă.

Într-o duminică ploioasă, undeva în Oregon, viteaza mea Rozinanta mi-a atras atenţia asupră-i. N-am vorbit despre credincioasa mea maşină decât în termeni obişnuiţi, de laudă. Nu-i întotdeauna aşa? Apreciem virtutea, dar n-o discutăm. Contabilul cinstit, soţia credincioasă, şcolarul silitor ne reţin mult mai puţin atenţia decât escrocul, vagabondul, pungaşul. Dacă în povestirea mea am neglijat-o pe Rozinanta, asta-i din pricină că s-a comportat perfect.

Partea mecanică n-a fost neglijată deloc. M-am ocupat cu meticulozitate de schimbarea uleiului şi de gresaj. Nu pot suferi să văd un motor neîngrijit, maltratat sau forţat peste puterile lui.

Rozinanta răspundea la atenţia mea aşa cum trebuia, torcând frumos din motor şi cu performanţe perfecte. Într-o singură privinţă am fost ori nesocotit, ori prea zelos; eram încărcat cu prea mult din toate: prea multă mâncare, prea multe cărţi, iar scule atâtea că puteai asambla un submarin. Când găseam apă bună de băut îmi umpleam rezervorul, şi treizeci de galoane de apă cântăresc vreo sută douăzeci de kilograme. O butelie de rezervă cu gaz lichefiat cântăreşte treizeci şi cinci de kilograme. Arcurile erau tare lăsate, dar păreau sigure; pe drumurile proaste încetineam şi-o conduceam cu grijă şi din pricina bunăvoinţei ei am tratat-o ca pe contabilul cinstit ori soţia credincioasă: am ignorat-o. Şi într-o duminică ploioasă, în Oregon, mergând printr-o nesfârşită băltoacă noroioasă, cauciucul drept din spate explodă cu un zgomot surd. Am cunoscut şi am avut maşini cu caracter urât care ar fi făcut asta numai din răutate şi perfidie, dar Rozinanta nu era dintre acelea.

Asta intră în programul obişnuit, m-am gândit eu; depinde numai cum cad zarurile. Ei, zarurile au căzut în douăzeci de centimetri de apă noroioasă şi cauciucul de rezervă de sub maşină se lăsase în noroi. Sculele pentru schimbarea roţii erau aranjate sub pardoseala de sub masă, aşa că a trebuit să despachetez toată încărcătura. Cricul cel nou, nefolosit şi lucind de vop-

---

În *Odiseea* se vorbeşte de locuitorii unei ţări care mâncând fructele lotusului devin indiferenţi şi visători, uitând totul.

seaua fabricii, era înțepenit şi neascultător şi nu era potrivit pentru gabaritul maşinii. M-am culcat pe burtă şi m-am târât, am înotat, până sub camionetă, ținându-mi nările deasupra apei. Mânerul cricului era plin de noroi moale şi lunecos. Băşici noroioase îmi apăreau în barbă. Zăceam acolo gâfâind, ca o rață rănită, înjurând pe înfundate în timp ce împingeam cu încetul cricul sub o axă pe care trebuia s-o dibuiesc fiindcă era sub apă. Apoi, cu gemete şi pufneli supraomeneşti, cu ochii ieşindu-mi din cap, am ridicat toată greutatea. Simțeam cum mi se rupeau muşchii şi se desfăceau de pe oasele care-i ancorau. Mi-a trebuit aproape o oră ca să pun roata de rezervă. Eram de nerecunoscut sub atâtea straturi de noroi galben. Mâinile îmi erau pline de tăieturi şi sângerânde. Am rostogolit cauciucul stricat într-un loc mai ridicat şi l-am cercetat. Tot peretele lateral era plesnit. Atunci m-am uitat la cauciucul stâng din spate şi cu groază am descoperit pe o latură o gâlcă mare şi mai încolo încă una. Era vădit ca şi cauciucul acesta putea exploda în orice clipă şi era duminică, ploua şi eram în Oregon. Dacă ar fi făcut explozie şi celalalt cauciuc, iată-ne rămaşi pe un drum singuratic şi desfundat de ploaie, nemaiavând decât o singura soluție: să izbucnesc în plâns şi să aştept moartea. Şi poate vreo pasăre miloasă se va îndura să ne acopere cu frunze. Am lepădat hainele şi noroiul împreună şi m-am dichisit cu îmbrăcăminte curată, care s-a murdărit imediat.

Niciodată n-a fost tratată o maşină cu atenție mai slugarnică decât Rozinanta când am pornit încet mai departe. Fiecare hop de pe drum mă săgeta în inimă. Ne târam aşa, cu mai puțin de opt kilometri pe oră. Şi s-a adeverit vechea zicală care spune că atunci când ai nevoie de oraşe ele sunt la dracu în praznic. Îmi trebuia mai mult decât un oraş. Îmi trebuiau două cauciucuri noi ranforsate pentru roțile din spate. Specialiştii care mi-au proiectat maşina nu prevăzuseră că voi lua asemenea încărcătură.

După patruzeci de ani de rătăcire prin jalnicul pustiu umed, fără de nor ziua şi fără de coloană de foc călăuzitoare noaptea, am ajuns la un orăşel plouat şi oblonit, al cărui nume îmi scapă fiindcă nu l-am ştiut niciodată. Totul era închis, afară de o mică stație de benzină. Proprietarul era un uriaş cu fața brăzdată de cicatrice şi ochi albi, fioroşi. Dacă ar fi fost cal nu l-aş fi cumpărat. Era cam tăcut din fire.

— Aveți necazuri? m-a întrebat.

— Şi încă cum. Vinzi cauciucuri?

— Nu de mărimea aceasta. Ar trebui să comand la Portland. Aş putea telefona mâine dimineață şi poate că le primesc poimâine.

— Nu le pot găsi în altă parte, în oraş?

— Mai sunt două magazine. Amândouă-s închise şi nu cred să aibă mărimea care vă trebuie. Aveți nevoie de cauciucuri mai mari.

Se scărpină în barbă, cercetă îndelung cu privirea bolfele de la roata din stânga şi le împunse cu un deget ca o pilă. Apoi intră în birouaşul lui, dădu la o parte un maldăr încâlcit de garnituri de frână, curele de ventilator şi cataloage, şi de dedesubt scoase la lumină un telefon. Dacă vreodată credința mea în natură sfântă a esenței umane va fi zdruncinată, mă voi gândi la omul acela cu privire fioroasă.

După trei telefoane găsi pe cineva care avea un cauciuc de tipul şi mărimea necesară, dar omul acela era prins la o nuntă şi nu se putea elibera. După alte trei telefoane dădu de urma altui cauciuc, dar era la vreo doisprezece kilometri. Ploaia nu mai contenea. Şi toată afacerea asta se lungea la nesfârşit, căci după fiecare telefon trebuia alimentat cu benzină şi ulei un şir întreg de maşini ce aşteptau, lucru ce se îndeplinea cu o încetineală maiestuoasă.

În sfârşit fu mobilizat un cumnat care avea o fermă ceva mai sus pe şosea. Nu voia să iasă pe ploaie, dar diavolul meu de sfânt l-a silit nu ştiu prin ce mijloace. Cumnatul se duse în cele două locuri îndepărtate, unde trebuiau să fie cauciucurile, le găsi şi mi le aduse. În mai puţin de patru ore eram gata echipat de drum cu cauciucuri mari, ranforsate, de tipul care ar fi trebuit să fie acolo de la început. Îmi venea să îngenunchez în noroi şi să sărut mâinile acelui om, dar n-am făcut-o. L-am răsplătit împărăteşte, iar el mi-a spus:

— Nu era nevoie. Să nu uitaţi un lucru: cauciucurile astea sunt mai mari. Au să schimbe indicaţia vitezometrului. Veţi merge mai repede decât arată acul, şi dacă daţi de un sticlete mai afurisit ar putea să vă agaţe.

Inima-mi era atât de plină de umilă recunoştinţă că abia puteam vorbi. Asta s-a întâmplat într-o duminică ploioasă în Oregon, şi doresc acelui om cu chip fioros de la staţia de benzină să trăiască o mie de ani şi urmaşii săi să populeze pământul.

Hotărât lucru, Charley devenea cu rapiditate un expert în arbori, cu o foarte vastă experienţă. Probabil că ar fi putut să aibă un post de consultant într-o echipă de specialişti. Dar de la început l-am oprit să afle ceva despre giganţii sequoia. Mi se părea că un pudel din Long Island care şi-a îndeplinit îndatoririle faţă de Sequoia sempervivens sau Sequoia gigantia putea fi pus într-o categorie aparte faţă de ceilalţi câini... s-ar putea chiar asemui cu acel Galahad care a văzut pe Sfântul Graal. Ideea este grozavă. După asemenea experienţă ar fi putut să fie transferat pe cale mistică în alt plan de existenţă, în altă dimensiune, la fel cum par arborii sequoia în afara timpului şi a mentalităţii noastre obişnuite. Încercarea asta te pomeneşti că-l înnebuneşte — m-am gândit la asemenea posibilitate — sau ar putea să facă din el un plicticos fără pereche. Un câine cu o astfel de experienţă poate ajunge un paria în cel mai strict înţeles al cuvântului.

Cel care a văzut arborii sequoia rămâne cu o impresie, cu o viziune care nu se mai şterge niciodată. Nimeni n-a reuşit o pictură ori o fotografie bună a arborelui sequoia. Sentimentul pe care ţi-l inspiră nu se poate exprima. Îţi impune parcă tăcere şi respect. Nu-i numai statura lor uimitoare şi nici culoarea care se schimbă şi variază chiar sub ochii tăi, nu, nu seamănă deloc cu ceilalţi arbori pe care-i cunoaştem, sunt ambasadorii altei epoci. În ei se ascunde misterul ferigelor dispărute acum un milion de ani în cărbunele erei carbonifere. Răspândesc o lumină şi o umbră proprie. Omul cel mai superficial, mai înfumurat, care n-are nimic sfânt, în faţa unui sequoia rămâne cuprins de uimire şi respect. Respect, acesta-i cuvântul. Simţi nevoia să te înclini în faţa unei suveranităţi de netăgăduit. I-am cunoscut pe aceşti uriaşi din frageda-mi copilărie, am trăit printre ei, am poposit şi am dormit lângă trupurile lor calde, monstruoase, dar niciodată contactul meu cu ei nu mi-a inspirat vreun sentiment de desconsiderare. Şi sentimentul acesta nu-l am numai eu.

Cu mulţi ani în urmă un nou venit, un străin, se instală în ţinutul meu lângă Monterey. Banii şi metodele de a-i câştiga probabil că-i tocise ori îi atrofiase sensibilitatea. Cumpără o pădurice de sempervirens într-o vâlcea adâncă aproape de coastă, apoi cu dreptul lui de proprietar doborî arborii, vându lemnul lăsând pe teren resturile crimei sale. Întreg oraşul fu scandalizat şi cuprins de o surdă indignare. Era mai mult decât o crimă, era un sacrilegiu. Îl priveam cu ură pe omul acela şi marcat a rămas până la sfârşitul vieţii.

Desigur, multe din pădurile străvechi au fost tăiate pentru cherestea, dar au rămas destule monumente impunătoare şi vor rămâne, pentru un mo-

tiv bine întemeiat şi totodată interesant. Statele şi guvernele nu au putinţa nici să cumpere, nici să ocrotească aceşti arbori sacri. Astfel stând lucrurile, cluburi, organizaţii, chiar şi particulari le-au cumpărat pentru a le dedica vi-itorimei. Nu mai cunosc alt caz asemănător. Iată cât de tare impresionează sequoia spiritul omenesc. Dar ce efect va avea asupra lui Charley?

Când m-am apropiat de ţara arborelui sequoia, în Oregonul de Sud, l-am ţinut în căsuţa din spate, cu perdelele lăsate. Am întâlnit mai multe pădurici, dar le-am lăsat să treacă nefiind tocmai potrivite — şi apoi pe o pajişte dreaptă lângă un râu l-am zărit pe străbun, stând singuratic, înalt de o sută de metri, având talia unui bloc de apartamente. Ramurile cu frunze plate de un verde puternic începeau abia de la cincizeci de metri înălţime. Până la ele se ridica coloana dreaptă, uşor conică, cu tonurile ei roşii bătând în violet şi albastru. Avea un vârf măreţ despicat de trăsnetul unei străvechi furtuni. Am ieşit de pe şosea înaintând până la cincisprezece metri de acea înfăptuire dumnezeiască; eram aşa de aproape că trebuia să-mi dau capul pe spate şi să privesc drept în sus pentru a-i vedea coroana. Clipa aşteptată sosise. Am deschis uşa din spate, i-am dat drumul lui Charley şi am rămas locului urmărindu-l în tăcere, căci aşa ceva putea fi cel mai frumos vis câinesc despre rai.

Charley amirosi şi-şi scutură zgarda. Dădu târcoale unei buruieni, colaboră cu un copăcel, coborî la un râu şi bău, apoi se uită în jur să vadă ce-ar mai putea face.

— Charley, uite! l-am strigat eu arătând spre străbun. El dădu din coadă şi mai lipăi puţină apă. „Desigur, mi-am zis eu, nu ridică destul de sus capul pentru a vedea după ramuri că-i un copac."

M-am dus la el şi i-am ridicat botul drept în sus.

— Uite, Charley! Ăsta-i copacul copacilor. Am ajuns la sfârşitul Căutării.

Pe Charley îl apucă o criză de strănutat, cum se întâmplă tuturor câinilor când ridică botul prea sus. Mă cuprinse furia şi ura pe care ţi-o stârnesc cei care nu ştiu să aprecieze, cei care prin ignoranţa lor distrug un plan mult îndrăgit. L-am târât până la trunchi şi i-am frecat nasul de el. M-a privit cu răceală şi m-a iertat, după care ţopăi până la un tufiş de alun.

— Dacă aş şti că a făcut asta din răutate sau în glumă, mi-am zis, l-aş ucide pe loc. Trebuie neapărat să descopăr adevărul.

Mi-am deschis cuţitaşul şi m-am dus la malul pârâului unde am tăiat dintr-o salcie mică o ramură în formă de Y frumos împodobită cu frunze. Am curăţit bine partea de jos a ramurei şi am ascuţit capătul gros, apoi m-am dus la seninul bunic al Titanilor şi am înfipt rămurica de salcie în pământ, aşa fel ca frunzişul să se reazeme de scoarţa lui zgrunţuroasă. Apoi l-am fluierat pe Charley care răspunse destul de binevoitor. M-am prefăcut că nu mă uit la el. Umblă încolo şi încoace fără de rost, apoi tresări surprins când văzu salcia. Mirosi cu delicateţe frunzele proaspăt tăiate şi apoi, aranjându-se bine pentru a potrivi distanţa şi traiectoria, deschise focul.

Am rămas două zile lângă trupurile uriaşilor, fără turişti, fără grupuri gălăgioase cu aparate fotografice. Domnea o linişte de catedrală. Poate că scoarţa groasă şi moale absoarbe sunetul creând tăcerea. Arborii se ridică drepţi până la zenit; nu există orizont. Zorile se ivesc devreme şi rămâne lumină de zori până ce soarele-i sus. Apoi frunzişul verde ca feriga de acolo, din înălţimi, filtrează lumina soarelui dându-i o lucire verde-aurie şi o distribuie în raze sau mai degrabă în dungi de lumină şi umbră. După ce soarele trece de zenit, este după-amiază şi îndată seară ca un amurg plin de şoapte, tot aşa de lung ca şi dimineaţa.

Astfel, timpul şi împărţirea obişnuită a zilei sunt schimbate. Pentru mine zorile şi amurgul sunt perioade de linişte, aşa că aici, printre sequoia, e linişte ziua întreagă. Păsările se mişcă în lumina scăzută sau săgetează ca nişte scântei prin fâşiile de soare, dar de-abia le auzi. Pe sol este o saltea de ace depuse de mai bine de două mii de ani. Pe asemenea covor gros paşii nu se aud deloc. Îţi dă un sentiment de depărtare şi izolare. Vorbeşti cu glas scăzut de frică să nu tulburi ceva... ce? Din frageda-mi copilărie am simţit că se petrece ceva în aceste păduri, ceva la care eu nu participam. Şi, dacă uitasem, acest sentiment mi-a revenit repede.

Noaptea, întunericul e ca păcura; numai drept deasupra o pată cenuşie şi uneori o stea. Şi în întuneric se simte o respiraţie, căci aceşti uriaşi care stăpânesc ziua şi populează noaptea sunt vii, prezenţi, poate au simţire şi, printr-o ascunsă facultate de percepţie, poate sunt în stare să şi comunice. Cunosc de o viaţă întreagă aceste făpturi. (Ciudat, dar cuvântul „copaci" nu se potriveşte.) Eu le recunosc puterea şi vârsta, fiindcă am venit în contact cu ei de mic copil. Însă cei care n-au această experienţă sunt cuprinşi aici de la o vreme de un simţământ de nelinişte, de primejdie, se simt prinşi, închişi, dominaţi. Nu-i sperie numai mărimea acestor sequoia, ci şi aspectul lor straniu. Şi de ce nu? Căci ei sunt ultimii indivizi ai unei rase care era în plină înflorire pe cele patru continente din vechi timpuri geologice, tocmai din perioada jurasicului superior. S-au găsit fosile ale acestor strămoşi datând din era cretacică, iar în timpul perioadelor Eocen şi Miocen erau răspândiţi în Anglia, Europa şi America. Apoi gheţarii au coborât nimicind pentru totdeauna pe Titani. N-au mai rămas decât aceşti câţiva — copleşitoare mărturie a unei lumi din timpuri străvechi. Oare nu ne place să ni se amintească că suntem foarte tineri şi lipsiţi de experienţă într-o lume deja bătrână când am apărut în ea? Ori poate refuzăm cu îndârjire să recunoaştem că viaţa pe pământ cu siguranţă îşi va continua drumul ei măreţ când noi, oamenii, nu-l vom mai locui?

Îmi vine greu să scriu despre locul meu de naştere, din California de Nord. Ar trebui să fie cel mai uşor lucru pentru mine, cunoscând mai bine decât orice loc din lume fâşia aceasta de pământ ce se înclina asupra Pacificului. Găsesc de spus multe lucruri, nu unul, dar se suprapun unele peste altele până ce totul se tulbură. Ce este prezentul se ţese cu amintirile trecutului şi cu ce mi s-a întâmplat mie acolo formând o întreagă încurcătură care face imposibilă obiectivitatea. Această autostradă betonată, cu patru benzi de circulaţie săgetată de maşini grăbite, mi-o amintesc ca un drum de munte îngust şi şerpuit pe care abia se mişcau căruţe cu lemne trase de catâri liniştiţi. Glasul subţire şi dulce al zurgălăilor de la hamuri vestea apropierea lor. Era pe atunci un orăşel cu un magazin general la umbra unui arbore şi un atelier de fierărie cu o bancă la drum, pe care să stai şi să asculţi cântecul barosului pe nicovală. Acum, pe kilometri, în toate direcţiile sunt semănate căsuţe, toate pe acelaşi calapod şi asta mai ales fiindcă se silesc să fie diferite. Acolo era o colină acoperită cu o pădure de stejari falnici de un verde-închis ce contrasta cu iarba uscată unde cântau coioţii în nopţile cu lună. Vârful a fost ras şi o staţie-releu de televiziune împunge cerul şi hrăneşte cu imagini nervoase mii de căsuţe îngrămădite ca nişte purici de plantă pe marginea drumurilor.

Nu-i asta văicăreala obişnuită? Niciodată nu m-am împotrivit schimbării, chiar atunci când se numea progres, şi cu toate astea am un resentiment faţă de străinii care îneacă ce socoteam eu că-i ţara mea în scandal, zăpăceală şi inevitabilele depozite de gunoaie din jur. Şi, bineînţeles, aceşti noi-veniţi

se vor uita urât la alți nou-veniți. Îmi amintesc cum în copilărie aveam o antipatie instinctivă pentru străini. Noi, cei născuți acolo, la fel ca părinții noştri, simțeam o superioritate ciudată față de nou-veniți, sălbaticii forestieri[46], iar ei, străinii, nu ne puteau suferi şi chiar ne-au făcut nişte versuri grosolane:

Minerul a venit în pa'zeci şi nouă,
În cin'zeci şi unu târfele-au urmat.
Şi din a lor conviețuire,
Un Fiu Localnic țării au lăsat.

Şi noi eram o insultă pentru mexicanii-spanioli, ei la rândul lor pentru indieni. Oare de asta sequoia îi face pe oameni nervoşi? Localnicii aceia erau copaci mari când a avut loc o execuție politică pe Golgota. Erau trecuți de maturitate când Cezar a distrus republica romană încercând s-o salveze. Pentru sequoia toți sunt nişte străini, nişte barbari.

Uneori o schimbare o vezi deformată fiindcă este ceva schimbat în tine însuți. Camera care părea atât de mare s-a micşorat, muntele a devenit un deal. Dar în cazul acesta nu-i vorba de o iluzie. Îmi amintesc de Salinas, oraşul meu natal, când se lăuda cu cei patru mii de cetățeni. Acum sunt optzeci de mii crescând claie peste grămadă în progresie matematică — o sută de mii peste trei ani şi poate două sute de mii peste zece ani, fără oprire în perspectivă. Chiar şi oamenii aceia cărora le plac cifrele mari şi-s impresionați de tot ce-i mare încep a se nelinişti, dându-şi treptat seama că trebuie să existe un punct de saturație şi că prin progres ajungi la o progresie care te poate conduce la o asfixie. Şi nu s-a găsit nici o soluție. Nu poți interzice oamenilor să se nască... cel puțin deocamdată.

Am vorbit mai înainte despre apariția casei mobile, casa pe roate, şi de unele avantaje ale proprietarilor. Crezusem că-s mai multe în Est şi Vestul de mijloc, dar în California s-au înmulțit ca ciupercile. Parcuri pentru ele sunt peste tot, cățărate pe povârnişurile colinelor, revărsate până în albiile râurilor. Ele pun o problemă nouă. Aceşti oameni beneficiază de toate înlesnirile locale: spitale, şcoli, protecția poliției, asigurări sociale şi până acum nu plătesc impozite. Înlesnirile locale sunt suportate de impozitele funciare, de care casele mobile sunt scutite. Este adevărat că statul percepe o taxă de permis, dar această taxă nu revine ținutului sau oraşelor decât pentru întreținerea şi extinderea rețelei rutiere. Astfel proprietarii funciari s-au trezit că suportă puzderie de oaspeți, lucru ce a început să-i supere cam tare. Dar legile noastre fiscale, felul nostru de a le privi se schimbă cu greu. Mintea respinge ideea unui impozit pe persoană sau pentru înlesnirile locale. Avem concepție adânc înrădăcinată că proprietatea funciară este izvorul şi simbolul bogăției. Şi iată că un mare număr de oameni au găsit un mijloc de a trece peste asta. Asemenea lucru l-am putea socoti de laudă, pentru că noi în general admirăm pe cei care se sustrag impozitelor, dacă avantajul acestei libertăți n-ar cădea tot mai greu pe spinarea altora. Evident că în foarte scurt timp va trebui întocmită o nouă metodă de impunere, altfel povara unei proprietăți funciare va ajunge atât de grea încât nimeni nu va mai fi în stare s-o suporte; în loc să fie o sursă de profit, proprietatea va fi o pedeapsă, şi asta va fi culmea unei piramide de paradoxuri. În trecut, clima, dezastrele, ciuma ne-au silit la schimbări pentru a ne adapta. Acum presiunea vine din succesul nostru biologic ca specie. Am învins pe toți duşmanii, numai pe noi nu.

[46]Note: Străini (în lb italiană).

Când eram copil şi locuiam în Salinas îi spuneam oraşului San Francisco City. Bineînțeles că era singurul City pe care-l cunoşteam noi, dar acum când mă gândesc la el tot aşa îi spun, şi la fel ca mine fac toți cei care au trăit cândva acolo. Ce straniu, ce aparte cuvânt este City. În afară de San Francisco, numai mici porțiuni din Londra şi Roma îți mai rămân în minte sub denumirea aceasta. New-yorkezii spun că se duc în oraş. Parisul n-are alt titlu decât Paris. Oraşul Mexic este capitala.

Pe vremuri cunoşteam City foarte bine; mi-am petrecut acolo minunatele zile ale tinereții în timp ce alții, o întreagă generație, se pierdea la Paris. În San Francisco mi-au crescut aripile; m-am cățărat pe colinele lui, am dormit în parcuri, am lucrat în docuri, am mers şi am strigat împreună cu cei revoltați. Într-un fel, simțeam că oraşul îmi aparținea în aceeaşi măsură în care îi aparțineam şi eu.

San Francisco se gătise ca de sărbătoare pentru mine. L-am văzut din cealaltă parte a golfului, de pe marea şosea ce ocoleşte Sausalito şi intră pe podul Poarta de Aur. Soarele după-amiezii îl picta în alb şi auriu, înălțat pe colinele lui ca o cetate nobilă dintr-un vis fericit. Un oraş clădit pe coline nu se poate compara cu unul de la şes. New York-ul îşi creează singur coline prin zgârie-norii lui, dar această acropolă albă-aurie ridicându-se în valuri unduioase pe cerul albastru al Pacificului era de o uimitoare frumusețe, ca o pictură a unui oraş medieval italian ce n-a putut exista vreodată. M-am oprit într-un parcaj ca să mă uit la oraş şi la podul, ca un colier aruncat peste mare, ce te conduce la el. Deasupra colinelor verzi, mai înalte, din sud, cețurile înserării se rostogoleau asemeni unor turme de oi venind să-şi caute adăpost în oraşul de aur. Niciodată nu l-am văzut mai frumos. Când eram copil şi trebuia să ne ducem în City, de excitat ce eram nu puteam dormi câteva nopți înainte. Îți rămâne în inimă.

Am traversat apoi măreţul arc susținut de lungi coarde şi îndată am fost în oraşul pe care-l cunoşteam atât de bine.

A rămas aşa cum mi-l aminteam, atât de conştient de măreția lui, încât îşi putea îngădui să fie bun. A fost bun cu mine în zilele de sărăcie şi nu-l supăra bunăstarea mea temporară. Aş fi putut rămâne oricât, dar trebuia să mă duc la Monterey ca să trimit de acolo votul meu prin corespondență.

În zilele tinereții, în ținutul Monterey, la o sută şaizeci de kilometri spre sud de San Francisco, toți erau republicani. Familia mea era republicană şi eu poate aş fi republican dacă aş fi rămas acolo. Preşedintele Harding m-a atras către partidul democrat şi preşedintele Hoover m-a statornicit definitiv. Dacă îmi îngădui să alunec spre autobiografia politică personală, este din pricină că experiența mea cred că nu-i unică.

Am sosit în Monterey şi lupta începu. Surorile mele au rămas tot republicane. Războiul civil este considerat drept cel mai crunt din toate şi discuțiile politice în familie sunt cu siguranță cele mai îndârjite şi mai înveninate. Cu străinii pot discuta politică la rece şi analitic. Asta nu era posibil cu surorile mele. Terminam fiecare şedință gâfâind şi spumegând de furie. Nu se admitea nici un fel de compromis. Nimeni nu cruța, nici nu cerea cruțare.

În fiecare seară ne promiteam: „Hai să fim numai prieteni şi să ne iubim. Fără politică în astă-seară". Şi după zece minute răcneam unii la alții.

— John Kennedy era... aşa şi pe dincolo...

— Ei, dacă asta-i părerea ta, cum îl scoți basma curată pe Dick Nixon?

— Hai să fim calmi. Suntem oameni cu judecată. Să analizăm problema.

— Am analizat-o. Şi de scotch whisky ce ai de spus?

— A! dacă o iei aşa, ce spui de băcănia din Santa Ana? Dar despre

afacerea cu finanțele ce spui, drăguțo?

— Tata s-ar întoarce în mormânt dacă te-ar auzi.

— Nu, nu-l amesteca, fiindcă azi ar fi şi el democrat.

— I-auzi ce spune! Bobby Kennedy cumpără saci de voturi.

— Vrei să spui că nici un republican n-a cumpărat vreodată un vot? Mă faci să râd.

Era dureros şi fără de sfârşit. Dezgropam arme şi insulte învechite, convenționale, ca să ni le aruncăm unii altora.

— Vorbeşti ca un comunist.

— Şi tu ai o suspectă asemănare cu Ginghis-han.

Era ceva îngrozitor. Să ne fi auzit un străin, ar fi chemat poliția ca să împiedice o vărsare de sânge. Şi-mi închipui că nu eram singurii. Cred că asta se întâmpla în toată țara, în particular. Se vede că numai în public națiunea era cu limba legată.

Părea că scopul principal al întoarcerii mele acasă erau luptele politice, dar între ele am vizitat locuri vechi. Am avut o reuniune emoționantă la barul lui Johnny Garcia din Monterey, cu lacrimi, îmbrățișări, discursuri şi izbucniri de afecție în poco[47] spaniol al tinereții mele. Erau acolo şi indieni Jolón pe care mi-i aminteam când erau nişte chamacos[48] cu cămăşuța scoasă afară. Revenisem cu ani în urmă. Am dansat după obicei, cu mâinile prinse la spate, şi am intonat cântecul ținutului de sud: „A fost odată-n Jolón un flăcău, ce de singurătate suferea rău. Atunci plecă în regescul oraş, doar o găsi ceva drăgălaş". Puta chingada cabrón[49]. Nu-l mai auzisem de ani de zile. Ca pe vremuri, acasă. Anii se furişaseră înapoi în găurile lor. Era acel Monterey unde oamenii obişnuiau să pună laolaltă în arenă un taur sălbatic cu un urs grizzly, un loc de dulce şi sentimentală violență, de înțeleaptă naivitate încă necunoscut şi neîntinat de către minți simple.

Stăteam la bar şi Johnny Garcia ne privea cu ochii lui de gallego[50] încețoşați de lacrimi. Avea cămaşa descheiată şi pe piept îi atârna un lănțişor cu un medalion de aur. Se aplecă peste bar şi spuse omului care era mai aproape:

— Uită-te la el! Juanito, care-i aici de față, mi l-a dat acum câțiva ani. Îl adusese din Mexico: la Morena, la Virgincita de Guadelupa, şi priveşte! Întoarse ovalul de aur. Numele meu şi-al lui.

— Zgâriate cu un bold, am spus.

— N-am scos-o niciodată de la gât, zise Johnny.

Un paisano[51] mare şi negricios pe care nu-l cunoşteam se ridică şi se aplecă peste bar.

— Favor[52]? întrebă el, şi Johnny, fără să-l privească, îi întinse medalionul. Omul îl sărută, rosti gracias[53] şi ieşi repede prin uşa cu resort.

Pieptul lui Johnny se umflă de emoție şi ochii i se umeziră.

— Juanito, spuse el. Întoarce-te acasă! Întoarce-te înapoi la prietenii tăi. Noi te iubim. Avem nevoie de tine. Aici e locul tău, compadre[54], nu-l lăsa ne-

---

[47]Note:
Poco — puțin

[48]Chamacos — Băieți

[49]Înjurătură

[50]Note:
Locuitor din provincia Gallicia din vestul Spaniei.

[51]Țăran

[52]Permiteți?

[53]Mulțumesc

[54]Cumetre

ocupat.

Trebuie să mărturisesc că m-am simțit deodată copleşit de vechiul val de dragoste şi înflăcărată elocvență, şi doar n-am nici un strop de sânge gallician în vine.

— Cunado mio[55], am spus cu tristețe; trăiesc în New York acum.

— Nu-mi place New York-ul, spuse Johnny.

— Dar n-ai fost niciodată acolo.

— Ştiu. Tocmai de asta nu-mi place. Trebuie să te întorci înapoi. Aparții acestor locuri.

Am băut paharul până la fund, şi al naibii să fiu dacă nu m-am trezit ținând un discurs. Vechile cuvinte nefolosite de atât amar de vreme reveneau năvalnic.

— Inima ta să aibă urechi, unchiule şi prietene. Tu şi cu mine nu mai suntem pui de sconcs. Timpul a rezolvat o seamă din problemele noastre.

— Tăcere, zise el. Nu vreau să aud aşa ceva. Nu-i adevărat. Îți mai place încă vinul, îți mai plac încă fetele. Ce s-a schimbat? Te cunosc. No me cagas, nino[56] .

— Te cago, nunca[57]. A existat un om mare pe care-l chema Thomas Wolfe şi care a scris o carte intitulată: Nu te mai poți întoarce acasă. Şi asta-i adevărat.

— Un mincinos, zise Johnny. Aici e leagănul, căminul tău.

Brusc lovi tejgheaua cu bățul de basebal din lemn de stejar cu care restabilea ordinea în local când se iscau încăierări.

— Când ți se va împlini sorocul — poate peste o sută de ani — aici îți va fi mormântul. Bățul îi căzu din mână şi începu a plânge la perspectiva viitorului meu deces, perspectivă care mă tulbură şi pe mine.

M-am uitat la paharul meu gol.

— Aceşti gallegos sunt lipsiți de maniere.

— Vai, Doamne sfinte! spuse Johnny. Vai, iartă-mă! Şi ne umplu paharele.

Cei aliniați la bar erau tăcuți acum; chipuri întunecate, din politețe inexpresive.

— Pentru întoarcerea ta acasă, compadre, spuse Johnny. Ioane Botezătorul, dă-i dracului pe mâncătorii aceia de cartofi.

— Conejo de mi Alma[58], ascultă-mă.

Namila negricioasă veni din stradă, se aplecă peste bar, sărută medalionul lui Johnny şi ieşi iarăşi.

— Era o vreme când un om putea fi ascultat, am spus enervat. Trebuie să cumpăr pentru asta bilet? Trebuie să aranjez dinainte ca să pot povesti ceva?

Johnny se întoarse către barul tăcut.

— Tăcere! spuse el pe un ton feroce, înşfăcând bățul de basebal.

— Am să-ți spun acum lucruri adevărate, cumnate. Ieşi în stradă, străini, necunoscuți, cu miile. Priveşte colinele: hulubării. Astăzi m-am plimbat până la capătul străzii Alvarado, m-am întors pe Calle Principal şi n-am văzut decât străini. După-amiază m-am rătăcit în Peter's Gate. Am fost în Field of Love, în spatele casei lui Joe Duckworth lângă Ball Park. A ajuns un depozit de maşini stricate. Semnalizatoarele luminoase mi-au zdruncinat nervii.

---

[55]Cumnatul meu

[56]Înjurătură

[57]Înjurătură

[58]Note: Iepuraşul sufletului meu

Chiar şi poliţiştii sunt străini. M-am dus în Carmel Valley, unde pe vremuri puteam trage cu puşca de vânătoare în orice direcţie. Acuma nu poţi arunca o bilă fără să nu răneşti un străin. Şi ştii bine, Johnny, că nu-mi pasă de oameni. Dar ăştia sunt nişte bogătani. Cultivă muşcate în glastre mari. Au piscine de înot acolo unde ne aşteptau pe vremuri broaştele şi racii. Nu, ţăpuşorul meu, dacă aici aş fi acasă, aş putea oare să mă rătăcesc? Dacă aş fi acasă, aş putea să cutreier străzile fără să aud o binecuvântare?

Johnny se prăbuşise fără să vrea peste bar.

— Dar aici, Juanito, a rămas la fel. Nu-i lăsăm să intre.

Am privit şirul întreg de chipuri.

— Da, aici e mai bine. Dar pot eu oare trăi pe un taburet de bar? Să nu ne înşelăm. Ce am cunoscut noi e mort, şi poate că cea mai mare parte din ce am fost noi a murit. Ce-i afară e nou şi poate bun, dar nu-i nimic din ce cunoşteam.

Johnny îşi ţinea tâmplele în mâini şi ochii îi erau injectaţi.

— Unde sunt cei mari ai noştri? Spune-mi, unde-i Willie Trip?

— Mort, spuse Johnny cu voce cavernoasă.

— Unde-i Pilon, Johnny, Pom Pom, Miz Gragg, Stevie Field?

— Morţi, morţi, morţi, repetă el.

— Ed Ricketts, Numărul Unu şi Doi ai lui Whitey, unde-i Sonny Boy, Ankle Varney, Jesús Maria Corcoran, Joe Portagee, Shorty Lee, Flora Wood şi fata aceea care ţinea păianjeni în pălărie?

— Morţi — toţi, gemu Johnny. Parcă am fi într-un hârdău cu fantome, continuă el.

— Nu, ei nu sunt fantome. Noi suntem fantomele.

Namila cea negricioasă intră şi Johnny îi întinse medalionul să-l sărute, fără a aştepta să i-l mai ceară.

Johnny se întoarse şi se apropie de oglinda barului umblând crăcănat. Îşi cercetă o clipă faţa, luă o sticlă, îi scoase dopul, o mirosi şi o gustă. Apoi îşi privi unghiile. Un freamăt de nelinişte străbătu de-a lungul barului, umerii se încovoiară, nimeni nu mai sta picior peste picior.

Are să iasă un scandal, m-am gândit.

Johnny se întoarse şi aşeză cu delicateţe sticla pe bar între noi. Avea ochii larg deschişi, visători. Clătină din cap.

— Poate că nu-ţi mai place printre noi. Poate că eşti persoană prea bine pentru noi.

Cu vârfurile degetelor făcea acorduri lente pe bar la o claviatură invizibilă.

O clipă am fost ispitit. Am auzit vaietul trompetelor şi zăngănitul armelor. Dar, naiba să mă ia, eram prea bătrân pentru asta. În doi paşi am fost la uşă. M-am întors spre el:

— De ce îţi sărută medalionul?

— Face pariuri.

— Okay. Ne vedem mâine, Johnny.

Uşa dublă se balansă în urma mea. Eram pe strada Alvarado inundată de lumina neonului — şi în jurul meu numai străini.

Mânat de nostalgice păreri de rău am nedreptăţit peninsula Monterey. E un loc frumos, curat, bine întreţinut, în plin progres. Plajele, care altădată erau infectate de măruntaie de peşte şi muşte, sunt curate. Fabricile de conserve ce demult răspândeau o duhoare greţoasă au dispărut şi locul lor a fost luat de restaurante, magazine cu antichităţi şi altele de felul acestora. Acum

nu mai pescuiesc sardele, ci turişti şi aceste specii pot fi mai greu stârpite. Şi Carmel, întemeiat de scriitori flămânzi şi pictori fără căutare, este acum o aşezare de oameni înstăriți şi pensionari. Dacă fondatorii Carmel-ului s-ar întoarce, nu şi-ar putea permite să trăiască acolo, de altfel nici n-ar putea să ajungă până acolo; ar fi imediat arestați ca persoane suspecte şi expediați afară din oraş.

Locul meu de origine s-a schimbat, iar eu fiind plecat nu m-am schimbat o dată cu el. În amintirea mea a rămas ca altădată şi înfățişarea lui de acum m-a zăpăcit şi m-a mâniat.

Cele ce voi spune acum cred că-s o experiență pe care au cunoscut-o foarte mulți în țara aceasta, unde atâția pribegesc şi se reîntorc. Am vizitat prieteni vechi pe care-i prețuiam. Mi s-a părut că părul li se rărise ceva mai mult decât mie. Primirea lor a fost entuziastă. Amintirile năvăleau, copleşindu-ne. Vechi fărădelegi şi succese de odinioară erau scoase la lumină şi şterse de praf. Deodată n-am mai fost atent, şi uitându-mă la vechiul meu prieten am observat că şi el era cu gândul aiurea. Ceea ce spusesem lui Johnny Garcia se adeverea: eu eram fantoma. Oraşul meu crescuse şi se schimbase şi prietenii mei o dată cu el. Acum, întorcându-mă, tot aşa de schimbat în ochii prietenului meu cum era oraşul pentru mine, i-am deformat imaginea mea, i-am tulburat amintirea. Când am plecat murisem, devenind o imagine fixă, neschimbătoare. Întoarcerea mea n-a provocat decât confuzie şi stingherеală. Deşi nu puteau s-o spună, vechii mei prieteni doreau să mă vadă plecat, ca astfel să-mi pot relua locul meu stabilit în noianul amintirilor — şi: eu voiam să plec pentru acelaşi motiv. Tom Wolfe avea dreptate. Nu te mai poți întoarce înapoi acasă, pentru că „acasă" nu mai există decât în fulgii de naftalină ai memoriei.

Am fugit, n-am plecat. Dar înainte de a lăsa în urmă acele locuri am făcut un pelerinaj sentimental. M-am urcat pe Fremont's Peak, punctul cel mai înalt pe o rază de mai mulți kilometri în jur. M-am cățărat pe stâncile colțuroase până în vârf. Aici, printre blocurile înnegrite de granit, generalul Fremont a rezistat unei armate mexicane şi a înfrânt-o. Când eram copil găseam câteodată ghiulele de tun şi baionete ruginite prin acele locuri. Acest pisc singuratic de piatră domină întreaga mea copilărie şi tinerețe, marea vale Salinas care se întinde aproape o sută şaizeci de kilometri spre sud şi oraşul Salinas unde m-am născut şi care acum se răspândea ca merişorul până la poalele colinelor. Muntele Toro pe lanțul muntos vecin dinspre vest avea o siluetă blândă, rotunjită, iar spre nord golful Monterey lucea ca o tavă albastră. Simțeam, adulmecam şi ascultam vântul ce sufla în sus dinspre valea cea lungă. Aducea mireasma ovăzului sălbatic de pe colinele ruginii.

Îmi amintesc cum pe vremuri, în acea perioadă a tinereții în care te preocupă mult gândul morții, doream să fiu îngropat pe acest pisc de unde fără de ochi puteam să văd tot ce cunoşteam şi iubeam, căci în acele zile nu exista lumea de dincolo de munți. Şi îmi mai aminteam cu câtă intensitate mă gândeam la înmormântarea mea. E straniu, dar poate e bine că pe măsură ce te apropii de sfârşit interesul pe care-l porți morții slăbeşte, ea rămânând pentru noi mai mult un fapt decât un spectacol pompos. Aici, pe aceste înălțimi stâncoase, m-am regăsit în icoana amintirilor. Charley, după ce explоră regiunea, se aşeză la picioarele mele cu urechile-i mițoase fluturând în vânt ca rufele pe-o frânghie. Nasu-i umed de curiozitate adulmeca toată gama de mirosuri aduse de vânt de la o sută şaizeci de kilometri.

— N-ai cum şti, dragă Charley, că tocmai acolo jos, în vâlceaua aceea, am pescuit păstrăvi cu omonimul tău, unchiul meu Charley. Şi dincolo —

vezi unde-ți arăt cu degetul — mama a împuşcat o pisică sălbatică. Iar drept într-acolo, la vreo şaizeci de kilometri, era ferma familiei noastre — o sărăcie de fermă veche. Vezi acolo un loc mai întunecat? E un canion micuț, cu un râu limpede şi încântător, cu malurile împodobite de azalee sălbatice şi străjuit de stejari falnici. Pe unul din acei stejari şi-a gravat tata cu fierul roşu numele lui împreună cu al fetei pe care o iubea. De-a lungul anilor coaja a crescut peste acele semne, acoperindu-le. Şi nu de mult un om a tăiat stejarul pentru lemn de foc şi când l-a despicat cu pana a ieşit la iveală numele tatălui meu, iar omul mi-a trimis mie bucata de lemn. Primăvara, Charley, când valea toată-i acoperită de cafeluțe albastre ca o mare de flori, aici, sus, e un parfum divin.

Mi le-am întipărit încă o dată toate în ochi, sudul, vestul şi nordul, apoi ne-am grăbit să ne depărtăm de trecutul statornic şi neschimbător unde mama împuşcă mereu pisica sălbatică şi tata îşi arde mereu numele împreună cu dragostea lui.

Ar fi plăcut să pot spune despre călătoria mea cu Charley: „Am plecat să aflu adevărul despre patria mea şi l-am aflat". Şi atunci ar fi aşa de simplu să aştern pe hârtie tot ce-am găsit, apoi să mă odihnesc satisfăcut că am descoperit adevăruri pe care le-am transmis cititorilor mei. Bine ar fi să fie atât de uşor! Din ceea ce înregistrasem cu mintea şi mai adânc cu simțurile se făcuse o adevărată încâlcitură de viermi. De mult am descoperit, colecționând şi clasificând animale marine, că ceea ce găseam era în strânsă legătură cu dispoziția mea în acel moment. Până la urma urmei, realitatea exterioară nu pare să fie atât de exterioară.

Acest colos de țară, această puternică națiune între națiuni, această plămadă a viitorului, s-a dovedit a fi macrocosmul în care eu sunt un microcosm. Dacă un englez, un francez sau un italian ar parcurge traseul călătoriei mele, dacă ar vedea ce-am văzut eu şi ar auzi ce-am auzit, imaginile pe care le-ar reține nu numai că ar fi diferite de ale mele, dar şi diferite de la unul la altul. Dacă alți americani citind această realitate o vor găsi adevărată, asentimentul lor ar însemna doar că ne asemănăm în americanismul nostru.

De la plecare până la sfârşit n-am întâlnit străini. Dacă aş fi întâlnit poate că aş fi fost în stare să-i redau mai obiectiv. Dar sunt în patria mea şi-i poporul meu. Dacă găsesc lucruri de criticat pe care le deplâng, acestea sunt porniri prezente şi în mine însumi. Dacă ar trebui să formulez o generalizare riguros verificată, ar fi următoarea: cu toată întinderea geografică enormă a țării, cu tot regionalismul nostru, cu tot amestecul nostru etnic de neamuri venite din toate colțurile lumii, formăm o națiune, un popor nou. Americanii sunt mult mai americani decât nordicii, sudicii, cei din Est şi cei din Vest. Şi urmaşii englezilor, irlandezilor, italienilor, evreilor, germanilor, polonezilor sunt americani sadea. Aceasta nu-i o frazeologie patriotică, este un fapt constatat cu multă seriozitate. Chinezii din California, irlandezii din Boston, germanii din Wisconsin şi, da, chiar negrii din Alabama au mai multe puncte de asemănare decât de deosebire. Şi asta-i cu atât mai surprinzător cu cât s-a întâmplat atât de repede. E un lucru stabilit că americanii din toate regiunile şi de toate originile rasiale se aseamănă mai mult între ei decât cei din Țara Galilor cu englezii, cei din Lancashire cu londonezii, ori chiar scoțianul de la şes cu cel de la munte. E de mirare că asta s-a întâmplat în mai puțin de două sute de ani, şi mai cu seamă în ultimii cincizeci de ani. Personalitatea americanului este fixată şi bine dovedită.

Pornind pe drumul întoarcerii, mi-am dat seama că nu puteam vedea to-

tul. Placa mea fotografică începea să se tulbure. M-am hotărât să mai cercetez încă două regiuni: Texas, apoi ceva specific din Sudul extrem şi cu asta s-o închei. Din cele citite aveam impresia că Texas se detaşează de rest ca o forță aparte, că Sudul e în durerile naşterii şi încă nu ştie ce fel de copil are să aibă. Mă mai gândeam că atât de amarnice sunt durerile, încât copilul a fost uitat.

Călătoria mea a fost asemeni unui ospăț cu multe feluri de mâncare oferit unui înfometat. La început încearcă să mănânce tot ce-i pe masă, dar pe măsură ce se apropie de sfârşit îşi dă seama că trebuie să lase la o parte unele lucruri pentru a-şi menține pofta de mâncare şi funcționarea papilelor gustative.

Am lansat-o pe Rozinanta în viteză ca să ies din California pe cel mai scurt drum, acela pe care-l cunoşteam bine de odinioară, din 1930. De la Salinas la Los Banos am trecut prin Fresno şi Bakersfield, apoi prin trecătoare dincolo în deşertul Mojave, pustie arsă şi arzătoare chiar în perioada asta târzie a anului, cu colinele ei îndepărtate ca nişte movile de zgură neagră şi solul uscat şi crăpat de setea unui soare nesățios. Acum e destul de uşor de străbătut pe şosele de mare viteză, într-o maşină sigură şi confortabilă, cu locuri de oprire la umbră şi stații de benzină ce se mândresc cu instalațiile lor frigorifice. Dar îmi amintesc de vremurile când ne rugam Celui de Sus să ne ajute să trecem pe aici, cu urechea mereu atentă la vreun defect al motoarelor noastre vechi şi uzate, ce scoteau un panaş de abur din radiatoarele ce fierbeau. Pe vremea aceea rabla stricată de la marginea drumului era într-o situație disperată dacă nu se oprea cineva să dea ajutor. Niciodată nu l-am traversat fără să mă simt alături de acele familii de altădată care se târau pe jos prin acest iad pământesc, lăsând în urma lor schelete albe de cai şi boi care încă mai jalonează drumul.

Mojave este un deşert mare şi înspăimântător. Natura parcă ar fi vrut să pună pe om la o încercare de răbdare şi rezistență pentru a dovedi că merita să intre în California. Aerul fierbinte şi vibrant dă iluzia apei pe câmpia întinsă. Şi când mergi în mare viteză, colinele ce-l mărginesc par că se îndepărtează înaintea ta. Charley, care a fost întotdeauna un mare băutor de apă, gâfâia ca un astmatic, tremurând din tot trupul de sforțare iar limba îi spânzura afară de un cot, moale ca o cârpă şi picurând. Am ieşit din şosea oprindu-mă într-o mică râpă ca să-i dau apă din rezervorul meu de o sută douăzeci de kilograme. Dar înainte de a-l lăsa să bea am turnat apă peste el, apoi mi-am udat şi eu părul, umerii şi cămaşa. Aerul e aşa de uscat, încât evaporația te răceşte brusc.

Am deschis o cutie de bere din răcitor şi m-am instalat comod la umbră în Rozinanta, privind câmpia dogorâtă de un soare mistuitor, punctată ici şi colo cu tufe de salvie.

La vreo cincizeci de metri depărtare doi coioți mă pândeau şi blana lor gălbuie se confunda cu nisipul şi lumina soarelui. Ştiam că la orice mişcare rapidă sau suspectă din partea mea se puteau face nevăzuți ca prin farmec. Încet, cu cele mai mari precauții, mi-am luat arma cea nouă ce atârna deasupra patului, o carabină de calibru 5,6 mm ce-şi scuipă gloanțele mici şi afurisite repede şi departe. Am ridicat puşca foarte încet. Poate că lumina orbitoare de afară mă făcea oarecum invizibil în umbra căsuței mele. Puşca aceea mică avea o lunetă frumoasă cu câmp larg. Coioții nu se mişcaseră.

I-am prins pe amândoi în câmpul lunetei şi lentilele mi-i aduseră foarte aproape. Limbile le atârnau şi parcă zâmbeau batjocoritor. Erau nişte animale voinice, nu jigărite, cu blana frumoasă şi păr auriu înspicat cu fire negre.

Le vedeam limpede în lunetă ochii lor mici, galben-deschis. Am centrat reticulul lunetei pe pieptul animalului din dreapta şi am ridicat siguranța. Coatele rezemate pe masă dădeau puştii stabilitate. Firele încrucişate stăteau nemişcate pe piept şi deodată coiotul se aşeză jos ca un câine şi cu laba dreaptă de dinapoi îşi scărpină umărul.

Degetul parcă nu voia să apese pe trăgaci. Probabil că începusem a îmbătrâni tare şi din forma mea de altădată n-a mai rămas mare lucru. Coioții sunt o pacoste. Fură puii. Potopesc prepelițele şi alte păsări căutate de vânători. Trebuiesc ucişi. Sunt inamicul. Cu primul foc l-aş dobori pe cel care stă, iar celălalt are s-o rupă la fugă. Aş putea foarte bine să-l nimeresc din fugă, căci sunt un bun țintaş.

Dar n-am tras. Vechea obişnuință îmi spunea „trage!" şi vârsta răspundea: „Nu există pui la cincizeci de kilometri în jur, şi dacă ar fi, nu sunt ai mei. Ținutul acesta secetos nu-i o regiune de prepelițe. Nu, flăcăii aceştia se mențin în formă mâncând şoareci cu buzunar şi iepuri; stricători ce mănâncă alți stricători. De ce să mă amestec?".

„Ucide-i" îmi spunea obişnuința. „Toată lumea îi ucide. E spre binele public." Degetul meu atinse trăgaciul. Crucea lunetei stătea fixă în dreptul pieptului, chiar sub limba care zvâcnea. Îmi imaginam izbucnirea şi lovitura glontelui ucigător, săritura şi zbaterea până ce inima sfârtecată se opreşte, şi apoi, nu târzie vreme, umbra unui vultur, apoi a altuia. Dar atunci eu voi fi de mult plecat — în afara deşertului, de cealaltă parte a râului Colorado. Şi lângă tufa de salvie va rămâne un craniu gol, fără ochi, câteva oase împrăştiate, o pată neagră de sânge închegat şi câteva zdrențe de blană aurie.

Pesemne că sunt prea bătrân şi prea leneş ca să fiu bun cetățean. Al doilea coiot se prezenta în profil puştii mele. Am mişcat firele încrucişate spre umărul lui, țintind. Imposibil să greşesc la distanța aceea cu asemenea puşcă. Amândouă animalele îmi aparțineau. Viața lor era în mâna mea. Am lăsat siguranța şi am aşezat carabina pe masă. Fără de lunetă nu mai păreau atât de intim aproape. Suflul fierbinte al luminii făcea să vibreze aerul.

Atunci mi-am adus aminte c-am auzit de mult ceva ce sper că-i adevărat. Există o lege nescrisă în China, aşa mi s-a spus, că atunci când un om salvează viața altcuiva devine răspunzător de viața acestuia până la moarte. Căci, schimbând cursul unor evenimente, salvatorul nu poate scăpa de răspundere. Asta mi s-a părut întotdeauna o idee plină de bun-simț.

Îmi asumam răspunderea vieții celor doi coioți tineri şi zdraveni. În domeniul gingaş al relațiilor dintre ființe suntem legați pe veşnicie. Am deschis două cutii de hrană pentru câini şi le-am lăsat drept ofrandă.

Trecusem cu maşina adesea prin sud-vest, şi mai adesea încă îl străbătusem în zbor — un mare şi misterios ținut pustiu, un loc pedepsit de soare. E ca o taină, ceva ascuns care aşteaptă. Pare să fie părăsit, lipsit de omul parazit, dar nu-i chiar aşa. Urmăreşte linia dublă a urmelor lăsate de roți pe nisip şi stâncă şi vei găsi undeva o locuință pitită într-un loc ferit, cu câțiva copaci ce-şi înfig rădăcinile până la stratul de apă subteran, un petic de pământ cu nişte porumb prăpădit şi dovleci, şi fâşii de carne atârnate la uscat pe o sfoară. Există un soi de oameni ai pustiului care de fapt nu se ascund, ci s-au refugiat într-un sanctuar ca să scape de păcatele unei vieți zbuciumate.

Noaptea, în aerul lipsit de umezeală, stelele coboară aşa de jos că parcă le poți atinge cu degetele. În asemenea loc trăiau sihaştrii bisericii primitive pătrunzând infinitul cu mințile lor neluminate. Marile concepții despre unitate şi despre o ordine măreață se pare că au luat naştere întotdeauna în pustiu. Numărarea cu multă răbdare a stelelor şi observarea mişcărilor cereşti

s-au făcut prima oară tot în locuri singuratice. Am cunoscut oameni de pustie care şi-au ales locul cu răbdare şi îndelungată stăruinţă, renunţând la nervozitatea unei lumi asigurate cu apă. Aceşti oameni nu s-au schimbat în vremurile noastre de progres exploziv, atâta doar că mor şi sunt înlocuiţi de alţii la fel cu ei.

Deşertul are întotdeauna mistere, fel de fel de istorii povestite şi răspovestite despre locuri secrete în munţii deşertului, unde clanuri ce supravieţuiesc din timpuri străvechi aşteaptă să iasă la lumină. De obicei aceste grupuri păzesc comori ascunse de valurile de cuceritori, tezaure de aur ale unui arhaic Montezuma, sau o mină atât de bogată, încât descoperirea ei ar schimba faţa lumii. Dacă un străin le descoperă existenţa, este ucis ori înghiţit de acele locuri, încât nu mai apare niciodată. Aceste istorisiri urmează toate acelaşi tipic, fără să ţie seama de întrebarea: Dacă nimeni nu se întoarce, de unde se ştie ce-i acolo? A! Nu mai încape nici o îndoială că există, dar dacă o găseşti dispari pentru totdeauna.

Mai există încă o veche legendă, veşnic neschimbată. Doi prospectori asociaţi descoperă o mină de o bogăţie supranaturală — de aur, diamante sau rubine. Iau cu ei probe cât pot duce şi îşi fixează locul în minte după anumite puncte de reper din jur. În drumul spre lumea de afară, unul din ei moare de sete şi de oboseală, celălalt însă se târăşte înainte lepădând cea mai mare parte a comorii, fiind prea slab s-o mai poată purta. În sfârşit ajunge la o aşezare omenească, ori poate e găsit de alţi prospectori. Aceştia cercetează cu mare uimire probele. Câteodată în povestire supravieţuitorul moare după ce dă indicaţii salvatorilor, alteori e îngrijit şi readus la viaţă. Apoi o expediţie bine echipată porneşte în căutarea comorii şi nu se mai întoarce niciodată. Istoria întotdeauna se sfârşeşte aşa: şi nu se mai întorc niciodată. Am ascultat de nenumărate ori povestea asta, şi-i veşnic la fel. Deşertul favorizează legenda, dar legenda trebuie să aibă rădăcini undeva în realitate.

Dar pustia are şi tainele ei adevărate. În războiul pe care-l poartă soarele şi uscăciunea împotriva a tot ce-i viu, viaţa are secretele ei de supravieţuire. Viaţa, indiferent la ce nivel, trebuie să aibă umezeală, altfel dispare. Găsesc extrem de interesante şiretlicurile pe care le foloseşte în pustiu pentru a zădărnici razele ucigătoare ale soarelui atotcuceritor. Pământul asuprit pare învins şi mort, dar numai în aparenţă. O mare parte din materia vie, inventivă, s-a organizat ca să supravieţuiască părând că-i învinsă. Salvia cenuşie şi prăfoasă poartă o armură uleioasă pentru a-şi ocroti puţina umezeală interioară. Unele plante se ghiftuiesc cu apă în rarele ploi şi o înmagazinează pentru mai târziu. Animalele au o piele groasă şi uscată, sau o carapace osoasă pentru a împiedica deshidratarea. Fiecare făptură vie şi-a inventat o tehnică proprie de a găsi sau de a-şi crea umbră. Reptilele mici şi răpitoarele se ascund în vizuini, se strecoară pe sub pământ sau se prind de partea umbrită a unei roci. Mişcările sunt lente pentru economisirea energiei, şi rare sunt animalele care pot sau îndrăznesc să înfrunte soarele mult timp. Şarpele cu clopoţei moare dacă stă o oră în plin soare. Unele insecte, inventatoare mai îndrăzneţe, au născocit sisteme personale de răcire. Animalele care trebuie să bea îşi procură apa prin intermediari: iepurele de la o frunză, coiotul din sângele iepurelui.

Zadarnic cauţi în timpul zilei fiinţe vii, dar când soarele se culcă şi noaptea aduce eliberarea, o lume întreagă de creaturi se trezeşte reluându-şi activitatea ei complicată. Atunci iese vânatul şi vânătorul vânătorilor. Noaptea se umple de zumzet de strigăte şi de lătrături.

Foarte târziu în istoria planetei noastre s-a petrecut acel accident de necrezut al vieţii, un echilibru de factori chimici la care se adaugă şi temperatu-

ra, în cantități şi elemente atât de fin dozate, aproape de necrezut. Toate s-au amestecat în retorta timpului şi a ieşit ceva nou, moale, neajutorat şi lipsit de protecție, în acea lume sălbatică, fără de viață. Apoi au început procesele de schimbări şi variații în organisme, astfel că fiecare specie s-a diferențiat. Însă un element comun, poate cel mai important din toate, se păstrează în fiecare formă de viață: instinctul de conservare. Nu există ființă vie fără el, şi nici nu poate exista viață fără această formulă magică. Bineînțeles, fiecare formă şi-a creat o tehnică proprie de supraviețuire; unele au dat greş dispărând, pe când altele au populat pământul. Prima scânteie de viață ar fi putut foarte uşor să fie stinsă şi acel accident să nu se mai repete niciodată — dar o dată ce a apărut, principala însuşire, datorie, preocupare, țintă şi scop, comune tuturor vietăților, este de a continua să trăiască. Aşa este şi aşa va fi până ce un alt accident o va distruge. Iar deşertul, deşertul uscat şi ars de soare, este o bună şcoală pentru a observa abilitatea şi varietatea infinită a tehnicii supraviețuirii în condiții crunte. Viața nu poate schimba soarele nici uda deşertul, aşa că s-a schimbat pe ea însăşi.

Deşertul, fiind o regiune nedorită, ar putea foarte bine să fie ultima linie de rezistență a ființei împotriva neființei. Căci în locurile căutate ale lumii, bogate şi umede, viața s-a clădit peste viață ca o piramidă, în dauna ei însăşi şi în această încurcătură până la sfârşit ea s-a aliat cu duşmana ei — neființa. Şi ceea ce n-au izbutit să facă armele neființei, uscăciunea, fierbințeala, înghețul şi otrava, le-ar putea înfăptui până la sfârşitul distrugerii totale a vieții mijloacele de supraviețuire care au degenerat. Dacă cea mai schimbătoare dintre formele de viață, ființa umană, luptă acum ca întotdeauna pentru supraviețuire, este în stare să se extermine până la urmă, nu numai pe ea însăşi, ci să distrugă tot ce este viață. Dacă asta se va întâmpla, poate că deşerturile, acele locuri nedorite, vor deveni mama aspră a repopulării. Căci locuitorii deşertului sunt bine antrenați şi bine înarmați împotriva vitregiei. Chiar şi rătăcita noastră specie ar putea să renască din deşert. Omul singuratic şi femeia lui arsă de soare, care se agață de puțină umbră într-un loc nefertil şi neinvidiat de nimeni, împreună cu frații lor de luptă — coiotul, iepurele, iguana, şarpele cu clopoței şi o oaste întreagă de insecte în armură — aceste fărâme de viață bine antrenate şi experimentate ar putea foarte bine să fie ultima speranță a vieții împotriva neființei. Pustiul a mai înfăptuit şi alte minuni înainte de asta.

Am vorbit mai la început despre schimbările pe care le constați când treci granița dintr-un stat în altul, schimbări în engleza autostrăzilor, în stilul prozei indicatoarelor de circulație şi în variațiile vitezelor maxime admise. Se pare că statele îşi exercită drepturile garantate de constituție cu pasiune şi entuziasm. În California vehiculele sunt controlate dacă duc zarzavat şi fructe ce ar putea fi purtătoare de insecte dăunătoare şi boli, măsurile acestea fiind aplicate cu o ardoare aproape religioasă.

Acum câțiva ani am cunoscut o familie veselă şi inventivă din Idaho. Plănuind să-şi viziteze rudele din California, au luat cu ei un camion de cartofi ca să-l vândă pe drum şi să-şi scoată astfel o parte din cheltuieli. Vânduseră jumătate din încărcătură când la granița Californiei au fost opriți să intre din cauza cartofilor. Cum nu-şi puteau îngădui să renunțe la cartofi, s-au instalat plini de bună dispoziție chiar la graniță, şi acolo au mâncat cartofi, au vândut cartofi şi au făcut troc cu cartofi. După două săptămâni camionul era gol. Atunci au trecut postul de control fiind în bună rânduială şi şi-au continuat drumul.

Separarea statelor, numită cu amărăciune balcanizare, creează multe

probleme. Rar se întâmplă ca două state să aibă acelaşi preț la benzină şi acest venit serveşte în mare parte la construirea şi întreținerea autostrăzilor. Camioanele enorme care circulă între state se folosesc de aceste drumuri, iar greutatea lor mare şi viteza sporesc cheltuielile de întreținere. Din cauza asta statele au stații de cântărire pentru camioane unde încărcătura este evaluată şi taxată. Şi dacă este o diferența la prețul benzinei, se măsoară rezervorul şi se aplică taxa. Panourile anunță: „Stopare pentru toate camioanele". Fiind camion, am oprit, dar am fost invitat printr-un gest să eliberez platoul balanței. Nu-i interesa categoria mea. Câteodată, când inspectorii nu erau prea ocupați, mă opream şi intram în vorbă cu ei. Şi asta îmi aminteşte de poliția de stat. Ca majoritatea americanilor, nici eu nu iubesc polițiştii, iar anchetele permanente ale poliției din oraşe privind corupția, brutalitățile şi o listă lungă şi pitorească de alte fărădelegi, nu sunt de natură să mă liniştească. Totuşi, nu-s ostil față de poliția călare, care-i menținută acum în cea mai mare parte a țării. Prin metoda simplă a recrutării de oameni inteligenți şi educați, plătiți convenabil şi puşi la adăpost de orice constrângere politică, multe state au izbutit să-şi creeze un corp de elită, sigur, demn şi mândru de misiunea lui. Cândva oraşele noastre poate vor găsi că-i necesar să-şi reorganizeze poliția lor după modelul poliției statului. Dar aceasta nu se va întâmpla cât timp organizațiile politice vor mai păstra cel mai mic drept de răsplată sau de pedeapsă.

Când treci peste râul Colorado, venind de la Needles, sumbrele şi ascuțitele metereze ale Arizonei se profilează înalte pe cer şi îndărătul lor un imens platou se ridică iarăşi către spinarea continentului. Cunosc bine drumul, căci l-am străbătut adesea: Kingman, Ash Fork, Flagstaff cu piscurile munților în spatele lui, apoi Winslow, Holbrook, Sanders, coborând şi ridicând coline, şi iată-mă ieşit din Arizona. Oraşele erau ceva mai mari şi mai bine luminate decât mi le aminteam, iar motelurile mai spațioase şi mai luxoase.

Am trecut în New Mexico, traversând în viteză noaptea prin Gallup şi am campat pe cumpăna apelor continentului, mult mai spectaculoasă aici decât în Nord. Noaptea era foarte rece şi uscată şi stelele păreau bucățele de cleştar. Am intrat într-un mic canion adăpostit de vânt şi m-am instalat lângă o movilă de sticle stricate; mii de sticle de whisky şi gin. Nu ştiu de ce erau acolo.

Stând la volan am privit în față ceea ce îmi ascunsesem mie însumi. Am condus fără răgaz, înghițind kilometri după kilometri din cauză că nu mai vedeam şi nu mai auzeam. Depăşisem limita saturației şi, ca un om care se mai îndoapă cu mâncare după ce s-a ghiftuit, nu mai eram în stare să asimilez ceea ce mi se oferea ochilor. Fiecare deal semăna cu cel dinainte. Aceeaşi impresie am avut-o în Prado la Madrid după ce văzusem sute de tablouri — mă simțeam ghiftuit şi incapabil de a mai privi.

Era timpul să-mi găsesc un loc adăpostit lângă un râu ca să mă odihnesc şi să mă refac. Charley, în umbră, pe bancheta de lângă mine, îmi aminti de-un anumit necaz cu un geamăt uşurel. Uitasem şi de el. I-am dat drumul şi el s-a îndreptat cu paşi nesiguri către movila de sticle sparte, le mirosi şi se duse în altă parte.

Aerul nopții era foarte rece, te înfiora, aşa că am făcut lumină în căsuță şi am aprins gazul ca să încălzesc aerul. Înăuntru nu era ordine. Patul era nefăcut şi vesela de la micul dejun zăcea părăsită în chiuvetă. M-am aşezat pe pat şi am căzut într-o tristă reverie. Cum de-am crezut că aş putea să cunosc ceva despre țara asta? În ultimele sute de kilometri evitasem oamenii. Chiar la opririle obligatorii pentru benzină răspunsesem prin monosilabe şi

nu reținusem nici o imagine. Ochii şi mintea îmi trăseseră chiulul. Mă amăgisem singur că ceea ce fac avea importanță şi era chiar instructiv. Bineînțeles, la asta aveam un leac la îndemână. Fără să mă ridic am întins mâna după sticla de whisky, mi-am turnat o jumătate de pahar, l-am mirosit şi l-am turnat înapoi în sticlă. Nu era un remediu.

Charley nu se întorsese. Am deschis uşa, l-am fluierat şi n-am primit răspuns. Asta m-a dezmeticit brusc. Am înşfăcat lanterna şi-am îndreptat raza luminoasă în susul canionului. Doi ochi străluciră în lumină la vreo cincizeci de metri depărtare. Am fugit în sus pe cărare şi l-am găsit stând şi privind în gol, la fel cum făcusem şi eu.

— Ce s-a întâmplat, Charley, nu ți-e bine?

Răspundea dând încetişor din coadă.

— Ba da, mi-e bine, cred.

— De ce n-ai venit când am fluierat?

— Nu te-am auzit fluierând.

— La ce te boldeşti aici?

— Nu ştiu, la nimic, cred.

— Ei! Nu vrei să iei masa?

— Nu prea mi-i foame, dar am s-o fac şi pe asta.

Întors în căsuță se trânti jos pe podea şi-şi puse botul pe labe.

— Hai, vino sus pe pat. Charley. Să fim necăjiți împreună.

Consimți, dar fără entuziasm. Am trecut cu degetele prin smocul de pe cap şi după urechi, aşa cum îi place.

— Ei, cum te simți acum?

Îşi întoarse puțin capul.

— Puțin mai la stânga. Acolo. Ai nimerit locul.

— Halal exploratori mai suntem! Am umblat şi noi câteva zile şi ne-a şi apucat urâtul. Pe primul alb care a trecut pe aici cred că îl chema Narváez. Am impresia că mica lui excursie a ținut şase ani. Dă-te mai încolo, vreau să mă uit. Ba nu, i-au trebuit opt ani, de la 1528 la 1536. Dar Narváez nici n-a ajuns aşa departe. Patru din oamenii lui însă au izbutit. Mă întreb dacă i-a apucat vreodată şi pe ei urâtul. Suntem nişte blegi, Charley. Poate ar fi bine să ne distrăm şi noi puțin. Când e ziua ta de naştere?

— Nu ştiu. Poate că-i la întâi ianuarie, ca la cai.

— Nu crezi că ar putea să fie astăzi?

— Cine ştie!

— Aş putea să-ți fac un tort. Îl fac cu foi de clătite, că n-am altceva. Pun mult sirop şi o lumânare deasupra.

Charley urmări operația cu oarecare interes. Coada lui caraghioasă întreținea cu delicatețe conversația.

— Oricine te-ar vedea făcând un tort de aniversare pentru un câine care nici măcar nu-şi cunoaşte data de naştere, te-ar socoti un țicnit.

— Dacă coada ta nu se poate exprima mai frumos, atunci poate-i mai bine că nu poți vorbi.

Mi-a reuşit destul de bine: patru foi de clătite cu sirop de arțar între ele şi un capăt de lumânare deasupra. Am băut whisky sec în sănătatea lui Charley, în timp ce el îşi mânca prăjitura şi lingea siropul. Şi amândoi ne-am simțit mai bine. Dar expediția aceea a lui Narváez... opt ani! Ce oameni erau pe vremuri!

Charley îşi linse siropul de pe mustăți.

— De ce eşti aşa de visător?

— Pentru că am încetat de a vedea. Când pățeşti una ca asta ți se pare

că niciodată n-ai să mai vezi iar.

Se sculă şi se întinse, întâi la prova şi apoi la pupa.

— Ce-ar fi să facem o plimbare pe deal, îmi propuse el. Poate că ai început iar să vezi.

Am inspectat mormanul de sticle sparte de whisky, apoi ne-am urmat drumul pe potecă. Aerul rece şi tăios ieşea din noi în pale de aburi. Vreun animal destul de mare o rupse la fugă în salturi spre vârful colinei, ori poate vreun animal mic şi o avalanşă mai mărişoară.

— Ce-ți spune nasul că a fost?

— Nimic cunoscut. Parcă-ar mirosi a mosc. În orice caz, nu-i ceva după care să alerg.

Noaptea era atât de neagră, încât părea presărată cu puncte de foc. Lanterna mea primi o sticlire de răspuns de pe malul abrupt şi stâncos. M-am cățărat alunecând şi poticnindu-mă, am pierdut reflexul de lumină şi l-am găsit din nou: o aşchioară de piatră de curând desfăcută cu o bucățică de mică în ea. Nu era ceva de preț, dar merita s-o păstrez. Am vârât-o în buzunar şi ne-am dus la culcare.

PARTEA A PATRA

Când am început această povestire ştiam că mai devreme ori mai târziu va trebui să trec prin Texas şi simțeam o teamă. Mi-ar fi venit tot aşa de uşor să ocolesc Texas-ul ca şi unui călător prin spații să evite Calea Lactee. Țara îşi întinde până sus în nord bătrânul şi faimosu-i Panhandle[59], o ia apoi la vale, încovoindu-se de-a lungul lui Rio Grande.

Odată intrat în Texas ai impresia că n-ai să mai poți ieşi niciodată de-acolo, ceea ce se şi întâmplă unora.

Mai întâi, dați-mi voie să vă spun că să fi dorit chiar să evit Texas-ul n-aş fi putut, căci sunt înrudit până peste cap acolo; soția, soacra, unchii, verii, toți sunt din Texas. Nu mi-i de nici un folos că geograficeşte locuiesc departe de Texas, căci Texas-ul intră în casa noastră din New York, în vila noastră de pescuit de la Sag Harbor şi când aveam un apartament în Paris apărea chiar şi acolo. Pătrunde pretutindeni în lumea asta într-un mod revoltător. Odată, în Florența, făcând cunoştința unei micuțe prințese italiene, am spus tatălui ei:

— N-are deloc tip de italiancă. Poate pare ciudat, dar seamănă a indiană din America.

— De ce n-ar semăna? mi-a răspuns tatăl. Bunicul ei a fost căsătorit cu o Cherokee din Texas.

În fața problemei Texas-ului scriitorii se împotmolesc în generalități şi eu nu fac excepție. Texas este o stare de spirit, o obsesie. Înainte de toate,

---

[59]Note:
Coadă de tigaie

Texas este o națiune în sensul cel mai complex al cuvântului. Şi iată larg deschisă calea spre tot soiul de generalități. Un texan afară din Texas este un străin. Soția mea se consideră o texană ce şi-a abandonat patria dar asta-i numai în parte adevărat. N-are deloc accent când nu stă de vorbă cu un texan, atunci însă imediat şi-l recapătă. Nu-i nevoie să scurmi adânc pentru a-i descoperi originea. Rosteşte unele cuvinte ca: yes, air, hair, guess, în două silabe: yayus, ayer, hayer, gayus. Şi uneori, în clipe de oboseală, cuvântul ink devine ank. Fiica noastră, după o şedere în Austin întoarsă la New York, s-a dus să-şi vadă o prietenă.

— Ai un pin[60]? a zis ea.

— Desigur dragă, i-a răspuns gazda. Vrei un straight pin[61] sau un safety pin[62]?

— Vreau un fountain pin[63], i-a răspuns ea.

Am studiat problema Texas-ului din diferite puncte de vedere mulți ani de zile. Şi, bineînțeles, fiecare adevăr descoperit este inevitabil nimicit de altul. Afară din țara lor am impresia că texanii sunt cam sperioşi şi susceptibili, trăsături caracteristice care-i fac aroganți, fanfaroni şi ostentativ turbulenți, manifestări binecunoscute la copiii timizi. Acasă la ei nu-s deloc aşa. Cei pe care îi cunosc sunt amabili, prietenoşi, generoşi şi liniştiți. I-am auzit de atâtea ori la New York lăudându-se cu situația lor privilegiată la care țin aşa de mult. Texas este singurul stat ce a intrat în Uniune printr-un tratat. Îşi păstrează dreptul de a se despărți când vrea. I-am auzit de atâtea ori amenințând cu secesiunea, încât am înființat o asociație entuziastă: Americanii partizani ai secesiunii Texasului. Asta i-a liniştit imediat. Ei vor să aibă dreptul de secesiune, dar nu le place ca alții să dorească asta.

Ca mai toate națiunile pătimaşe, Texas are istoria lui proprie întemeiată pe fapte, dar nu limitată la ele. Tradiția luptătorilor de la frontieră, aspri şi destoinici în toate, este adevărată, dar nu-i numai a lor. Sunt puțini acei care cunosc că în epoca eroică a Virginiei existau trei pedepse pentru crime capitale: moartea, exilul în Texas şi închisoarea; în această ordine. Şi unii din cei deportați trebuie să fi lăsat urmaşi.

Încă un fapt: apărarea glorioasă până la moarte a lui Alamo împotriva hoardelor din Santa Ana. Vitezele cete de texani într-adevăr şi-au smuls libertatea de la Mexic, şi independență, liberate sunt cuvinte sfinte. Trebuie să apelezi la cronicarii contemporani europeni ca să ai o părere netexană despre felul tiraniei care a condus la necesitatea revoltei. Observatorii dinafară spun că era o constrângere dublă. Texanii, spun ei, nu voiau să plătească impozite şi, al doilea, Mexic-ul abolise sclavajul în 1829, iar Texas-ul făcând parte din Mexic era obligat să elibereze sclavii. Desigur că au mai fost şi alte pricini de revoltă, dar aceste două sunt impresionante pentru un european şi rar pomenite aici.

Am spus că Texas-ul este o stare de spirit, dar cred că-i mai mult decât atât. Este o mistică foarte apropiată de o religie. Şi asta este adevărat în sensul că oamenii ori iubesc cu pasiune Texas-ul, ori îl urăsc cu pasiune şi, ca şi în alte religii, foarte puțini sunt cei care îndrăznesc să o cerceteze îndeaproape de teamă ca misterul şi paradoxul să nu-şi piardă semnificația. Orice observație de a mea poate fi imediat anulată de o alta părere sau contraobservație. Dar cred că puțini se vor ridica împotriva părerii mele că Texas-ul consti-

---

[60]Pronunță pin — ac, în loc de pen — condei.
[61]Straight pin — bold
[62]Safety pin — ac de siguranță
[63]Fountain pin — fountain pen — stilou

tuie o unitate. Cu toată imensa-i întindere, climă şi aspect fizic şi în ciuda hărţuielilor interne, controverselor şi luptelor, Texas-ul are o forţă de coeziune mai mare poate decât orice altă porţiune a Americii. Bogat, sărac, Panhandle, golf, oraş, provincie, Texas este obsesia, obiectul de studiu şi posesiunea iubită cu ardoare de toţi texanii. Acum câţiva ani Edna Ferber a scris o carte despre un minuscul grup de texani foarte bogaţi. După cât îmi pot da eu seama, descrierea ei era foarte exactă, dar tonul vădea o atitudine dispreţuitoare. Imediat texanii din toate grupurile, clasele, de la sărac la bogat, atacară cartea. Dacă ataci un texan, iau foc toţi texanii. Gluma texană, pe de altă parte, este o instituţie venerată şi iubită şi în multe cazuri originară chiar din Texas.

În Texas tradiţia crescătorului de vite de la frontieră este întreţinută cu aceeaşi dragoste ca şi stropul de sânge normand în Anglia. Deşi este adevărat că multe familii se trag din coloniştii cu contract, puţin diferiţi de braceros[64] de astăzi, toţi îndrăgesc visul boilor cu coarne lungi şi al orizonturilor fără de hotar.

Când un om face avere în petrol sau prin contracte cu statul, în produse chimice sau coloniale en gros, prima lui grijă este să-şi cumpere o fermă, cea mai mare pe care şi-o poate îngădui, şi să crească câteva vite. Candidatul la o demnitate publică care nu posedă o fermă se zice că are puţine şanse de a fi ales. Tradiţia pământului este adânc înrădăcinată în spiritul Texas-ului. Oameni de afaceri poartă cizme cu toc înalt, ce n-a atins niciodată scara unei şei şi oameni foarte bogaţi ce au case la Paris şi vânează regulat potârnichi în Scoţia vorbesc despre ei înşişi ca de nişte bieţi ţărani. Ar fi uşor să te distrezi pe seama atitudinii lor dacă nu s-ar şti că în acest fel ei încearcă să păstreze legătura cu forţa şi simplicitatea pământului. Ei simt instinctiv că acesta este izvorul nu numai al bogăţiei, ci şi al energiei. Şi energia texanilor este nelimitată şi explozivă. Omul care a reuşit în viaţă, cu ferma lui tradiţională, cel puţin pe cât ştiu eu, nu este un proprietar numai cu numele; el lucrează la fermă, supraveghează cireada şi o măreşte. Energia, într-o climă atât de caldă, încât te copleşeşte, este copleşitoare. Şi-i o tradiţie că trebuie să munceşti din greu, indiferent dacă ai avere ori nu.

Este uimitoare puterea unei atitudini. Printre alte înclinări de relevat, Texas este o naţiune militară. Forţele armate ale Statelor Unite sunt pline de texani şi adesea dominate de texani. Chiar şi sporturile spectaculoase atât de îndrăgite se desfăşoară aproape ca nişte operaţiuni militare. Nicăieri nu găseşti fanfare atât de mari sau organizaţii de defilare cu trupe de fete costumate învârtind baghete strălucitoare. Meciurile regionale de fotbal cunosc gloria şi disperarea unui război, şi când o echipă texană luptă în contra unui stat străin, este o armată cu drapele.

Dacă insist atâta asupra energiei Texas-ului este din pricină că o simt aşa de bine. Îmi pare că se aseamănă cu acea izbucnire de dinamism care a provocat şi a făcut posibil ca popoare întregi să emigreze şi să cucerească în vremurile de demult. În Texas cea mai mare parte a ţării este bogată în produse exploatabile. Dacă n-ar fi fost aşa, cred că energia neînduplecată a texanilor i-ar fi mânat în afară la cucerirea unor ţinuturi noi. Convingerea aceasta se confirmă oarecum prin mişcarea neîncetată a capitalului texan. Dar acum cuceririle le obţin mai mult prin cumpărare decât prin acţiune războinică. Deşerturile petrolifere din Orientul apropiat, terenurile de curând valorificate din America de Sud au simţit această presiune. Apoi mai sunt noi insule ale

---

[64]Note: Lucrători mexicani ce vin cu contracte sezoniere

cuceririi capitalului: Uzinele din Middle West, fabrici de conserve alimentare, de scule şi vopsele, cherestea şi pastă de lemn. Chiar şi case de editură s-au adăugat acestei prăzi legitime a Texas-ului secolului douăzeci. Din aceste observații nu rezultă nici o morală, nici o avertizare. Energia are nevoie de expansiune pe care şi-o caută.

În toate epocile națiunile bogate, energice şi înfloritoare, după ce şi-au croit locul lor în lume au simțit necesitatea artei, a culturii, chiar a învățăturii şi a frumosului. Oraşele din Texas țintesc sus şi departe. Şcolile sunt copleşite de daruri şi dotații. Teatrele şi orchestrele simfonice răsar peste noapte. În orice uriaşă izbucnire de energie şi entuziasm trebuie să se strecoare erori şi calcule greşite, chiar lipsă de judecată şi de bun-gust. Şi-i nelipsită acolo tagma neproductivă a criticilor care discreditează şi satirizează, privind totul cu oroare şi dispreț. Interesul meu este trezit tocmai de faptul că aceste lucruri se petrec totuşi acolo. Vor mai fi fără îndoială mii de eşecuri grosolane, dar în istoria lumii artiştii au fost întotdeauna atraşi acolo unde erau primiți cu brațele deschise şi bine tratați.

Prin natura şi mărimea lui, Texas-ul te îndeamnă la generalități şi generalitățile sfârşesc prin a deveni paradoxe: „bietul țăran" ascultând o simfonie, fermierul cu cizme şi pantaloni de doc la Neiman-Marcus cumpărând obiecte de jad chinezeşti.

Şi politiceşte Texas-ul se menține în paradox. Din tradiție şi dintr-un fel de nostalgie este Vechiul Democrat din Sud, dar asta nu-l împiedică să voteze în alegerile naționale ca republican conservator în timp ce alege liberali în posturile de conducere de la oraş şi din țară. Părerea mea de la început se menține: orişice în Texas poate fi anulat de altceva.

Cele mai multe regiuni din lume pot fi situate prin latitudine şi longitudine, descrise chimiceşte prin solul, văzduhul şi apele lor, identificate prin flora înrădăcinată care le îmbracă, prin fauna binecunoscută ce le populează, şi cu asta s-a încheiat. Dar mai sunt altele unde legenda, mitul, ideile preconcepute, dragostea, aspirațiile ori prejudecățile au atâta putere, încât deformează orice apreciere obiectivă, clară şi toate se transformă într-o magie tulbure, violent colorată. Grecia este o asemenea regiune şi acele locuri din Anglia pe unde a păşit regele Arthur. Una din calitățile regiunilor pe care încerc să le definesc este că mai toate au un caracter personal şi subiectiv şi Texas, bineînțeles, este un asemenea loc.

Am umblat aproape peste tot în Texas şi pot spune că de la o graniță la alta am văzut atâtea feluri de ținuturi, aspecte — clime şi formații geologice câte există în lume afară doar de Arctica, deşi un vânt zdravăn din nord poate trimite până acolo suflu-i înghețat. Asprele câmpii din Panhandle ce se întind până la orizont n-au nimic comun cu colinele împădurite şi încântătoarele râuri din Davis Mountains. Livezile îmbelşugate de citrice din valea lui Rio Grande n-au nici o înrudire cu păşunile de salvie din Texas-ul de Sud. Aerul fierbinte şi umed din Gulf Coast nu se poate asemui cu cel rece şi cristalin din partea nord-vestică a regiunii Panhandle. Şi Austin, pe colinele şi printre lacurile lui, este atât de diferit de Dallas, de parcă ar fi la celălalt capăt al lumii.

Încerc să demonstrez că Texas nu are nici o unitate fizică ori geografică. Unitatea lui este spirituală. Şi asta nu numai pentru texani. Cuvântul Texas a ajuns un simbol pentru toți oamenii din lume. Fără îndoială că această fabulă cu spiritul Texas-ului este adesea artificială, uneori inexactă şi adesea romantică, dar asta nu micşorează nici într-un fel valoarea ei de simbol.

Speculațiile de mai sus asupra sensului ideologic al Texasului le-am

scris ca un preludiu la călătoria mea prin Texas cu Charley, în Rozinanta. Îndată s-a arătat că etapa aceasta va fi diferită de restul călătoriei. Mai întâi de toate cunoşteam locurile, pe de altă parte aveam aici prieteni şi rude prin alianță şi în asemenea situație este cu neputință să rămâi obiectiv, căci nu există alt loc pe lume unde ospitalitatea să fie practicată cu mai multă ardoare ca în Texas.

Înainte de a mă dărui acestui prea plăcut, dar cam istovitor obicei omenesc, îmi rezervasem trei zile de anonimat într-un frumos hotel turistic în centrul lui Amarillo. O maşină ce mă depăşise pe o şosea cu pietriş aruncase pietre spărgându-mi parbrizul mare al Rozinantei, care trebuia acum înlocuit. Dar mai important era că lui Charley îi revenise vechea suferință, însă de astă dată îi era foarte rău şi se chinuia tare. Mi-am amintit de bietul veterinar nepriceput din nord-vest, care nu ştia nimic şi nu-l interesa nimic. Şi-mi aduceam acum aminte cum îl privise Charley cu o dureroasă uimire şi cu dispreț.

În Amarillo veterinarul pe care l-am chemat s-a întâmplat să fie un om tânăr. Sosi într-o maşină decapotabilă, de tip mijlociu. S-a aplecat asupra lui Charley.

— Ce necaz are? a întrebat el.

I-am explicat de ce suferea. Atunci mâinile tânărului veterinar se întinseră pipăind coastele şi pântecele umflat — mâini îndemânatice şi experte. Charley scoase un oftat adânc şi bătu încetişor cu coada în podea. Cu o încredere desăvârşită se lăsă în grija acelui om. Mai asistasem la astfel de legătura subită, şi-mi face mare plăcere să văd aşa ceva.

Degetele puternice pipăiră şi cercetară, apoi veterinarul se ridică.

— Asta se poate întâmpla oricărui flăcău mai bătrâior, zise el.

— Este ce-am crezut eu?

— Da. Prostatită.

— Poți să-l tratezi?

— Desigur. Va trebui să-l relaxez întâi şi apoi îi pot face tratamentul cuvenit. Mi l-ai putea lăsa pentru vreo patru zile?

— Pot, ori nu pot, îl las.

Luându-l pe Charley în brațe doctorul îl purtă până la maşina lui, aşezându-l în față; atunci coada ca un pămătuf bătu de câteva ori în pielea scaunului. Era mulțumit şi plin de încredere, şi eu de asemeni. Aşa s-a întâmplat de am stat un timp în Amarillo. Pentru a încheia episodul, m-am dus să-l iau pe Charley peste patru zile, complet vindecat. Doctorul mi-a dat nişte pilule de luat la intervale regulate tot timpul călătoriei, ca să nu-i mai revie boala. Un om cumsecade nu poți să-l înlocuieşti absolut cu nimic.

N-am intenția să insist mult asupra Texas-ului. De când a murit Hollywood-ul, Statul Stelei Solitare i-a luat locul stând în fruntea tuturor în privința interviurilor, cercetărilor şi a discuțiilor. Dar nici o descriere a Texas-ului nu poate fi completă fără o orgie texană, unde marii bogătaşi îşi risipesc milioanele printr-un exhibiționism pătimaş şi de prost-gust. Soția mea venise de la New York să mă întâlnească aici şi eram invitați la o fermă texană pentru Thanksgiving. Proprietatea este a unui prieten care vine câteodată la New York, unde-i oferim câte o orgie. Nu-i vom spune numele, pentru a menține tradiția de a-l lăsa pe cititor să ghicească el singur. Îmi închipui că-i bogat, deşi nu l-am întrebat niciodată. Am sosit la fermă ca musafirii, după-masă, în ajunul orgiei de Thanksgiving. Este o fermă frumoasă, bogată în păşuni, arbori şi apă. Peste tot buldozerele ridicaseră diguri de pământ ca să zăgăzuiască apa, dând naştere la o serie de încântătoare lacuri în mijlocul proprietății. Pe câmpiile cu iarbă grasă păşteau vite de rasă Herefords, ce abia catadicsiră

să ne arunce o privire când am trecut într-un nor de praf. Nu ştiu cât este de mare ferma. N-am întrebat-o pe gazda mea.

Casa, o construcție din cărămidă cu un singur etaj, era situată într-un crâng de plopi pe un dâmb mic dominând un lac format de un izvor îndiguit. Suprafața întunecată a apei era tulburată de păstrăvi aduşi special pentru înmulțire. Casa era confortabilă, avea trei dormitoare, fiecare având o baie cu cadă şi duş. Salonul cu lambriuri de pin vopsit servea şi ca sufragerie, având la un capăt un şemineu şi pe una din laturi un dulap cu uşi de sticlă pentru puşti. Prin uşa deschisă a bucătăriei se zărea personalul casnic: o femeie mare şi neagră şi o fată sprințară. Gazdele ne ieşiră înainte şi ne ajutară să ducem bagajele înăuntru.

Orgia începu imediat. Am făcut o baie şi îndată ni s-a oferit whisky cu sifon, pe care l-am băut cu sete. După aceasta am inspectat grajdul de peste drum, canisa în care se aflau trei copoi, unul cam suferind. Apoi veni la rând ocolul cailor, unde fiica gazdelor se ocupa cu antrenamentul unui cal de curse, animal cu mari calități, botezat Specklebottom[65].

Am mai vizitat două diguri noi, îndărătul cărora apa se ridica cu încetul şi mai multe adăpători instalate pentru o mică cireadă de vite de curând cumpărată. Atâta zbucium ne slei de puteri aşa că ne-am întors în casă să tragem câte un pui de somn.

Ne-am deşteptat tocmai când soseau nişte prieteni din vecinătate care aduceau o oală mare de Chili con carne, făcută după o rețetă a familiei, cea mai gustoasă pe care am mâncat-o vreodată. Mai veniră şi alți oameni bogați, disimulându-şi opulența cu pantaloni de lucru şi cizme de călărie. S-au servit băuturi şi a urmat o conversație veselă despre vânătoare, călărie, creşterea vitelor, presărată cu numeroase izbucniri de râs. M-am retras pe o banchetă lângă fereastră şi-n înserarea ce se lăsa urmăream curcanii sălbatici ce veneau să se culce în plopi. Se ridicau greoi, îşi căutau locurile şi deodată se confundau cu arborii, dispărând. Au venit la culcare cel puțin vreo treizeci.

Când se întunecă afară, geamul se transformă într-o oglindă prin care puteam observa ce făceau musafirii şi gazda, fără ştirea lor. În camera aceea micuță, lambrisată, o parte dintr-înşii se instalaseră în balansoare şi trei doamne stăteau pe un divan. Rafinamentul comportării lor ostentative mi-a atras atenția. Una dintre doamne împletea o flanelă, în vreme ce alta dezlega un joc, ciocnindu-şi dinții cu capătul de gumă al unui creion galben. Bărbații stăteau la taifas, sporovăind despre iarbă şi apă, despre cutare care şi-a cumpărat din Anglia un taur premiat, transportându-l cu avionul acasă. Purtau pantaloni de dril de un albastru spălăcit, mai spălăcit încă pe la cusăturile cam destrămate, lucru ce se obține numai după sute de spălături.

Dar grija lor de amănunt nu se oprea aici: cizmele erau scâlciate, scorojite de sudoarea cailor şi cu călcâile tocite. Cămăşile lor cu gulere desfăcute lăsau să se vadă marginea roş-închis a pieptului ars de soare, iar unul dintre musafiri mersese atât de departe cu rafinamentul, încât îşi dăduse osteneala să-şi rupă un deget pe care şi-l pusese în lopățele, înfăşurându-l cu o bandă de piele tăiată dintr-o mănuşă. Dar gazda puse vârf la toate servindu-şi musafirii la un bar compus dintr-o găleată cu gheață, două sticle de whisky, mai multe sticle mici de sifon şi o lădiță cu limonadă.

Mirosul banilor se simțea peste tot. Fiica gazdei, de pildă, sta jos pe podea şi curăța o puşcă, povestind o întâmplare complicată şi obscenă despre Specklebottom, armăsarul ei, care sărise peste poarta înaltă a ocolului ca să

[65]Note: Fund-pestriț

facă o vizită unei iepe din ținutul megieş. Copila socotea că are drepturi de proprietate asupra mânzului pe care-l purta iapa, având în vedere din ce rasă descindea Specklebottom. Scena confirma întru totul ceea ce auzisem despre fabuloşii milionari texani.

Asta îmi aminteşte de altă scenă la Pacific Grove, când zugrăveam interiorul unei căsuțe construite de tata înainte de naşterea mea. Aveam şi un ajutor angajat ce lucra alături de mine şi, nefiind nici unul experți în asemenea treabă, eram bine tămânjiți amândoi. Deodată am descoperit că se sfârşise vopseaua.

— Neal, am spus, dă fuga până la Holman şi adă doi litri de vopsea şi un sfert de diluant.

— Ar trebui să mă spăl şi să-mi schimb hainele.

— Lasă fleacurile. Du-te aşa!

— Nu pot.

— De ce? Ba eu m-aş duce.

Atunci mi-a spus o vorbă înțeleaptă ce merită s-o ții minte:

— Trebuie să fii grozav de bogat ca să-ți dea mâna să umbli atât de prost îmbrăcat, a zis el.

Şi asta nu-i o glumă. Este adevărul. Orgia aceea dovedea că-i adevărat. Cât de bogați trebuie să fie acei texani ca să ducă o viață atât de simplă.

Am făcut o plimbare cu soția mea înconjurând lacul cu păstrăvi şi luând-o spre colină. Aerul era rece şi-n vântul ce sufla dinspre nord se simțea iarna. Voiam să ascultăm broaştele, dar ele se şi retrăseseră în sălaşurile lor de iarnă. Am auzit însă, adus de vânt, urletul unui coiot şi mugetul unei vaci după copilu-i abia înțărcat. Copoii veniră la gardul de plasă al canisei, zvârcolindu-se ca nişte şerpi fericiți şi strănutând cu entuziasm; chiar şi cel bolnav ieşi din căsuța lui venind să ne miroasă. Ne-am oprit apoi la intrarea largă a hambarului cel mare ca să savurăm mireasma dulce a lucernei şi mirosul de pâine al orzului opărit şi sfărâmat. La ocol caii pufniră pe nări spre noi, frecându-şi capetele de drugii de lemn şi Specklebottom repezi o copită unui prieten castrat, numai aşa ca să se mențină în formă. Bufnițe zburau prin noapte stârnind cu strigătele lor prada şi în depărtare se auzea chemarea dulce şi ritmică unui caprimulg. Mi-ar fi plăcut ca Able Baker Charley Dog[66] să fie cu noi. Ar fi admirat asemenea noapte.

Dar el se odihnea sub efectul sedativelor în Amarillo, îngrijindu-şi prostatita. Asprul vânt de nord biciuia crengile dezgolite ale plopilor. Mi se părea că iarna, care mă urmărise tot timpul călătoriei, mă prinsese până la sfârşit. Cândva, în recentul nostru trecut zoologic, sau cel puțin într-al meu, hibernarea trebuie să fi fost o realitate. Altfel de ce aerul rece al nopții mă face atât de somnoros? Mă face, m-a făcut şi atunci, şi am intrat în casă; gazdele se retrăseseră deja, aşa că ne-am dus la culcare.

M-am trezit devreme. Văzusem două undițe de păstrăvi afară, rezemate de jaluzelele ferestrei noastre. Am coborât colina prin iarbă, alunecând pe brumă, până la malul lacului întunecat. Pe strună era gata legată o muscă, un black gnat[67], puțin cam jerpelită, dar încă destul de păroasă şi când atinse suprafața lacului, o mare vânzoleală şi fierbere începu în apă.

Am scos un păstrăv curcubeu de douăzeci şi cinci de centimetri pe care l-am tras pe iarbă şi l-am lovit la cap. Am lansat de patru ori şi am prins pa-

---

[66]Note:
Cuvinte folosite în codul comunicațiilor din S.U.A., pentru denumirea literelor A.B.C.D. Aici joc de cuvinte.

[67]Musculiță artificială de culoare neagră

tru păstrăvi. I-am curățat, iar măruntaiele le-am aruncat să le mănânce prietenii lor.

În bucătărie, bucătăreasa mi-a servit cafea şi m-am aşezat într-o nişă în timp ce ea tăvălea peştii prin mălai şi-i frigea rumenindu-i în grăsime, servindu-mi-i apoi într-o crustă de prăjeală ce se fărâmița în gură. De multă vreme nu mâncasem păstrăvi în felul acesta: cinci minute de la apă până în tigaie. Îl apuci delicat cu degetele de cap şi de coadă şi muşti din el până nu mai rămâne decât şira spinării, iar la sfârşit mănânci coada crocantă ca un cartof pai. Într-o dimineață de îngheț cafeaua are un gust deosebit, şi a treia ceaşcă este tot aşa de bună ca şi întâia. Aş mai fi zăbovit în bucătărie ca să mai flecăresc cu personalul, dar bucătăreasa m-a dat afară, fiindcă avea de pregătit doi curcani pentru orgia de Thanksgiving.

Pe la mijlocul unei dimineți însorite am pornit la vânătoare de prepelițe cu vechea mea puşcă de calibru 12, cu țeava gravată pe care o aveam în Rozinanta. Nu era mare lucru de ea nici acum cincisprezece ani când o cumpărasem de ocazie, şi de atunci nu devenise mai bună. Socot însă că-i pe măsura mea. Dacă pot nimeri vânatul, puşca îl doboară la pământ. Înainte însă de a porni m-am uitat cu jind prin geamul dulapului la o puşcă Luigi Franchi de calibru 12, cu două țevi şi mecanism Purdy, atât de minunată, că am simțit o poftă grozavă s-o am. Gravajul de pe oțel avea lucirea satinată a unei săbii de Damasc, iar patul armei se închega cu chiulasa şi chiulasa cu țevile de parcă ar fi crescut dintr-o bucată din cine ştie ce sămânță fermecată. Sunt sigur că dacă gazda ar fi văzut privirea mea pofticioasă mi-ar fi împrumutat minunăția aceea, dar n-am cerut-o. Dacă cumva mă împiedic şi cad, o scap jos, ori îi lovesc țevile frumoase de vreo stâncă? Nu, aş avea impresia să duc cu mine giuvaerurile coroanei printr-un câmp minat. Vechea şi încercata mea puşcă n-are valoare, dar măcar ştiu că i s-au întâmplat toate câte-s cu putință şi nu-i port grija.

De o săptămână gazda noastră cerceta unde se adună cârdurile. Ne-am răzlețit şi am prins a străbate tufării şi desişuri, am intrat prin apă şi am ieşit, apoi am urcat, în vreme ce copoii sprinteni cercetau înaintea noastră conduşi de o copoaică bătrână şi grasă, pe nume Ducesa, cu ochi de foc, ce era mai vrednică decât toți ceilalți câini şi decât noi. Am găsit urme de prepeliță pe țărână, pe nisip şi în mâlul din albia pâraielor, smocuri de puf pe vârfuri uscate de salvie. Am mers kilometri, încet, cu puştile pregătite, gata să tragem la primul fâlfâit de aripi. N-am văzut însă nici o prepeliță. Şi nici câinii n-au zărit ori adulmecat vreuna. Am povestit întâmplări şi câteva minciuni despre trecute vânători de prepelițe, dar asta nu ne-a consolat. Prepelițele dispăruseră, plecaseră cu adevărat. Sunt un vânător de prepelițe mijlociu, dar tovarăşii mei erau excelenți, câinii foarte bine dresați, pasionați, rezistenți şi harnici. Nici urmă de prepeliță. Dar vânătoarea are totdeauna ceva plăcut. Chiar fără apăsări, preferi să te duci decât să rămâi acasă.

Gazda îşi închipuia că-s disperat.

— Ştii ce? mi-a spus el. După-amiază îți iei arma cea mică de 0,22 şi împuşti un curcan sălbatic.

— Câți sunt de toți? am întrebat.

— Acum doi ani am adus treizeci. Cred că acum au ajuns la vreo optzeci.

— În cârdul care s-a cuibărit aproape de casă aseară am numărat treizeci.

— Mai sunt încă două cârduri.

Nu-mi trebuia curcan. Ce era să fac cu el în Rozinanta?

— Să aşteptăm până la anul, am spus eu. Când vor ajunge la o sută, vin aici ca să-i vânez cu dumneata.

Ne-am întors acasă, am făcut un duş, ne-am bărbierit şi fiindcă era zi de sărbătoare am pus cămăşi albe, jachete şi cravate. Orgia începu, conform programului, la ora două. Voi trece repede asupra amănuntelor ca nu cumva să scandalizez cititorii, şi nu văd nici un motiv să expun dispreţului pe oamenii aceia. După două pahare generoase de whisky fură aduşi cei doi curcani minunat rumeniţi; gazda îi decupă iar noi ne-am servit singuri. Am spus rugăciunea şi după aceea am băut în cinstea tuturor şi am mâncat de ne-am ghiftuit. Apoi, ca romanii decadenţi la ospăţul lui Petronius, am făcut o plimbare şi ne-am retras pentru siesta inevitabilă şi necesară. Asta a fost orgia mea de Thanksgiving în Texas.

Bineînţeles, nu cred că ei fac asta în fiecare zi. N-ar rezista. Şi cam acelaşi lucru se întâmplă când ne vizitează ei la New York. Desigur că doresc să vadă spectacole şi să meargă în localuri de noapte. Dar după câteva zile de asemenea regim, spun: „Nu pricepem cum puteţi trăi aşa". La care noi răspundem: „Nici nu trăim aşa. După ce plecaţi voi, încetăm".

Şi acum mă simt mai bine că am dat în vileag obiceiurile decadente ale texanilor bogaţi pe care-i cunosc. Dar nu pot crede, Doamne fereşte, că mănâncă Chili con carne sau curcan fript în fiecare zi.

Când am întocmit planul de bază al călătoriei mele existau anumite întrebări precise la care doream răspunsuri la fel de bine definite. Nu mi se păreau întrebări absurde. Cred că se puteau rezuma toate într-o singură întrebare: Cum sunt americanii de azi?

În Europa a ajuns un fel de sport popular să-i descrii pe americani. Se pare că toată lumea îi cunoaşte. Nu-i vorbă că şi noi suntem destul de pricepuţi la acest joc. De câte ori n-am auzit pe vreun compatriot de-al meu descriind cu dezinvoltură, după o excursie de trei săptămâni în Europa, caracterul francezilor, englezilor, italienilor, germanilor şi mai ales pe-al ruşilor? Umblând din loc în loc am înţeles curând deosebirea dintre un american şi americani. Sunt atât de diferiţi, încât parcă ar avea caractere opuse. Mi s-a întâmplat adesea, când un european vorbea cu ostilitate şi dispreţ despre americani, să se întoarcă spre mine adăugând: „Bineînţeles nu-i vorba de dumneata. Mă refer la ceilalţi". Iată la ce se rezumă: Americanii, englezii sunt acea gloată fără chip pe care n-o cunoşti; un francez ori un italian este o cunoştinţă, ţi-e prieten. N-are nici una din trăsăturile caracteristice pe care le urăşti fiindcă nu le înţelegi.

Am considerat întotdeauna faptul acesta ca un fel de capcană semantică, dar cutreierând propria-mi ţară nu mai sunt acum deloc sigur că-i aşa. Americanii, aşa cum i-am văzut şi am vorbit cu ei, erau tipuri de oameni foarte diferiţi unii de alţii, treptat însă am început a simţi că există americani, că au caracteristici generale indiferent de regiune şi de starea lor socială ori financiară, de educaţia, religia şi convingerile lor politice. Dar, dacă într-adevăr există o imagine a americanului bazată mai mult pe adevăr, reflectând sentimente ostile ori părtinitoare, care-i această imagine? Ce fel arată? Cum se comportă? Dacă acelaşi cântec, aceeaşi glumă, aceeaşi modă se răspândesc deodată pretutindeni în ţară asta, trebuie să însemne că toţi americanii sunt la fel într-o anume privinţă. Faptul că aceeaşi glumă, aceeaşi modă nu prind în Franţa, Anglia ori Italia confirmă ipoteza mea. Dar cu cât studiam mai mult această imagine a americanului, cu atât devenea mai vagă pentru mine. Îmi apărea din ce în ce mai paradoxală, şi ştiu din experienţă că atunci când paradoxul apare prea des în explicaţii, înseamnă că lipsesc anumiţi factori

din ecuație.

Până acum am cutreierat o galaxie întreagă de state, fiecare cu caracterul ei şi am trecut prin puzderie de mii şi mii de oameni, şi înaintea mea se afla o regiune, Sudul, pe care mă temeam s-o văd şi totuşi ştiam că trebuie s-o văd şi s-o ascult. Suferința şi brutalitatea nu mă atrag. Niciodată nu mă uit la accidente decât în caz că pot fi de ajutor şi nici nu asist la bătăi în stradă de dragul loviturilor. Aşteptam cu groază să văd Sudul. Ştiam că aici domnea suferința şi dezordinea şi toate urmările descumpănite ale dezordinii şi spaimei. Şi Sudul fiind o parte din trupul națiunii, suferința lui o resimțea întreaga Americă.

Cunoşteam ca toată lumea enunțarea adevărată, dar incompletă, a problemei: că păcatul originar al părinților îl ispăşesc copiii generațiilor următoare. Aveam mulți prieteni în Sud, şi negri şi albi, o seamă dintre ei excepționali ca inteligență şi caracter şi adesea numai la o vagă aluzie, nu la atacarea problemei negri-albi, îi vedeam şi îi simțeam refugiindu-se pe un teren unde eu n-aveam acces.

Poate că eu, mai mult ca majoritatea oamenilor din aşa-numitul Nord, am rămas în afara înțelegerii adevărate şi afective a acestei agonii, nu pentru că eu, un alb, n-am avut de-a face cu negri, ci pentru că relațiile cu ei au fost de o anumită natură.

În Salinas, în California, unde m-am născut, am crescut şi mi-am făcut şcoala acumulând acele impresii ce m-au format, nu exista decât o singură familie de negri. Îi chema Cooper, iar tatăl şi mama se aflau în Salinas înainte de a fi venit eu pe lume. Aveau trei băieți, unul ceva mai mare ca mine, altul de vârsta mea, iar al treilea cu un an mai mic, aşa că în şcoala primară şi în liceu aveam întotdeauna un Cooper cu o clasă înaintea mea, unul într-o clasă cu mine şi altul cu una în urmă. Într-un cuvânt, eram încadrat de Cooperi. Tatăl, căruia toată lumea îi spunea domnul Cooper, avea o mică întreprindere de transport pe care o conducea cu pricepere şi scotea un câştig bunişor. Nevastă-sa era o fire caldă şi prietenoasă de la care căpătam întotdeauna câte o bucată de turtă dulce când ne venea chef să dăm buzna peste ea.

Nu ştiu de vor fi existat prejudecăți de culoare în Salinas, eu n-am auzit şi n-am simțit nici urmă de aşa ceva. Cooperii erau respectați şi demnitatea lor n-a fost niciodată atinsă. Ulysses, cel mai mare, băiat înalt şi liniştit, era unul din cei mai buni săritori cu prăjina pe care i-a avut vreodată oraşul nostru. Îmi amintesc de supleţea grațioasă a mişcărilor lui în haina-i de antrenament şi cum îi invidiam performanțele executate perfect şi cu uşurință. A murit în clasa a treia de liceu şi am fost dintre cei care au purtat sicriul; cred că m-am făcu vinovat de păcatul mândriei că eram printre cei aleşi. Al doilea băiat, Ignatius, cu care eram coleg, nu era preferatul meu şi pricep acum de ce: fiindcă era cu mult superior tuturor celorlalți din clasa lui. La aritmetică şi mai târziu la matematică lua întotdeauna premiul întâi, la latină nu numai că era cel mai bun elev, dar nici nu copia vreodată. Cine poate iubi un asemenea coleg? Cooper cel mic — copilaşul — era numai zâmbete. Curios că nu-mi amintesc pronumele lui. De mic a arătat talent la muzică şi când l-am văzut ultima dată se dedicase cu pasiune compoziției, ce pentru urechea mea mai puțin educată suna îndrăzneț, original şi frumos. Dar în afară de aceste talente, băieții Cooper erau prietenii mei.

Aceştia însă au fost singurii negri pe care i-am cunoscut şi cu care am avut relații în timpul copilăriei mele avidă de orice; vă puteți da seama cât de nepregătit eram pentru lumea cea mare. Când am auzit, de pildă, că negrii sunt o rasă inferioară, am crezut că autoritățile erau prost informate. Când

am auzit că negrii sunt murdari mi-am amintit de bucătăria strălucitoare a doamnei Cooper. Leneşi? Huruitul şi tropotul căruţei cu cai a domnului Cooper afară în stradă ne trezea de obicei în zori. Necinstiţi? Domnul Cooper era unul din rarii concetăţeni care nu lăsa niciodată o datorie să depăşească data de cincisprezece a lunii.

Îmi dau seama acum că era altceva care-i deosebea pe Cooperi de toţi ceilalţi negri pe care i-am întâlnit de-atunci. Nefiind jigniţi ori insultaţi, nu erau nici în defensivă şi nici combativi. Fiindcă nimeni nu se atingea de demnitatea lor, n-aveau de ce fi aroganţi; din cauză că băieţii Cooper n-auziseră niciodată că ar fi inferiori, minţile lor puteau să se dezvolte aşa cum era normal.

Asta-i tot ce am ştiut despre negri până ce am ajuns om matur, poate prea matur pentru ca să pot schimba deprinderile înrădăcinate ale copilăriei. Ah, câte am văzut de atunci şi cât de tare am resimţit nimicitoarele talazuri ale violenţei, disperării şi debandadei. Am văzut copii negri într-adevăr incapabili de a învăţa, mai ales cei cărora din fragedă pruncie li s-a vârât în minte că sunt inferiori. Şi, amintindu-mi de Cooperi şi de felul cum îi consideram cu toţii, cred că ceea ce simt acum este mai ales mâhnire văzând cum s-a lăsat între noi cortina de spaimă şi mânie. Mi-a venit acum în minte o presupunere amuzantă. Dacă ar fi venit în Salinas cineva dintr-o lume mai învăţată şi mai rafinată şi ar fi întrebat: „Ţi-ar face plăcere ca una din surorile dumitale să se căsătorească cu un Cooper?" cred că am fi râs. Căci ne-am fi gândit atunci că poate un Cooper n-ar fi vrut să ia în căsătorie o soră de a noastră, oricât de buni prieteni eram.

Rezultă de aici că prin structura mea fundamentală sunt nepotrivit să iau parte la un conflict rasial. Recunosc, cruzimea şi forţa întrebuinţate împotriva celor slabi mă înfurie până la exasperare, dar asta se întâmplă oricând slabul este asuprit de cel puternic.

În afară de lipsurile mele ca rasist ştiam că nu sunt dorit în Sud. Când oamenii au pornit o acţiune de care n-au a se mândri, nu doresc martori. De fapt, ajung să creadă că martorii sunt cei care au stârnit tulburările.

În toată discuţia aceasta despre Sud am vorbit până acum numai de violenţa dezlănţuită de tulburările segregaţioniste: copiii care se duc la şcoală, tinerii negri care cer problematicul privilegiu de a putea folosi localurile de dejun, autobuzele şi toaletele. Dar mă interesează mai ales problema şcolii, deoarece am impresia că plaga nu va dispare decât atunci când vor exista milioane de Cooperi.

De curând un bun prieten din Sud îmi expunea cu multă pasiune teoria: „Egali, dar separaţi".

— Se întâmplă că în oraşul meu, îmi spunea el, există trei şcoli noi pentru negri, nu egale cu şcolile pentru albi, ci superioare. Nu crezi că ar trebui să se considere mulţumiţi cu asta? În staţiile de autobuze lavabourile lor sunt la fel ca ale albilor. Ei, ce ai să-mi răspunzi la asta?

— Poate pricina-i ignoranţa, am spus eu. Poţi rezolva problema şi să-i pui la locul lor pe negri făcând schimb cu ei de şcoli şi lavabouri. Îndată ce au să observe că şcolile noastre sunt mai puţin bune decât ale lor, îşi vor da seama de greşeala făcută.

Ştiţi ce mi-a răspuns?

— Provocator afurisit ce-mi eşti.

Dar mi-a spus-o zâmbind.

Pe când mă aflam încă în Texas, către sfârşitul lui 1960, evenimentul cel mai comentat şi ilustrat de ziare era înscrierea a vreo doi negri mititei într-o

şcoală din New Orleans. Îndărătul acestor micuțe gâze negre se ridica autoritatea şi puterea legii de a obliga — amândouă şi balanța şi sabia fiind de partea copiilor — iar în fața lor erau trei sute de ani de spaimă, de mânie şi groază de schimbare într-o lume în veşnică prefacere. Zilnic vedeam fotografii prin ziare şi filme la televizor. Ce le plăcea mai mult ziariştilor în toată istoria asta era un grup de femei vârstnice şi zdravene care, datorită nu ştiu cărei curioase definiții a cuvântului „mamă", se adunau în fiecare zi ca să zbiere ocări către copii. Mai mult, un mic grup dintre ele ajunseseră atât de experte, încât fuseseră poreclite Cheerleaders[68], şi zilnic se aduna în jurul lor o gloată de oameni pentru a se distra şi a aplauda performanțele lor.

Aceasta ciudată dramă mi se părea atât de neverosimilă, încât mi-am dat seama că trebuie numaidecât s-o văd. Exercita aceeaşi atracție ca exhibiția unui vițel cu cinci picioare sau a unui foetus cu două capete la vreun bâlci, o deformare a vieții ce ne interesează atât de tare, încât suntem în stare să plătim pentru a o vedea, poate pentru a ne dovedi nouă înşine că avem numărul reglementar de picioare ori capete. În spectacolul din New Orleans am simțit toată plăcerea pe care o poate stârni o anomalie de necrezut, dar şi un fel de oroare că se poate întâmpla aşa ceva.

La acel timp, iarna, care mă urmărise întruna de cum plecasem de acasă, se abătu brusc aducând un vifor mânios din nord cu îngheț şi polei ce acoperi şoselele cu o gheață neagră. L-am luat pe Charley de la doctorul cel priceput. Arăta de două ori mai tânăr şi se simțea minunat; ca să mi-o dovedească începu a sări, a fugi, a se rostogoli şi a râde scoțând schelălăieli ascuțite de bucurie. Eram foarte mulțumit să-l am iar lângă mine, aşezat drept pe scaunul de alături şi privind drumul ce se desfăşura înaintea noastră, ori covrigându-se ca să doarmă cu capul pe genunchii mei şi cu urechile-i caraghioase la îndemâna mângâierilor. Dacă te pricepi, pe câinele ăsta poți să-l mângâi oricât de mult că el doarme înainte.

Gata, am isprăvit cu hoinărelile; ne-am avântat cu roțile pe şosea, şi la drum! Nu puteam merge repede din pricina ghețuşului, dar înaintam fără să ne oprim, abia aruncând câte o privire Texas-ului ce se perinda pe lângă noi. Dar Texas-ul parcă nu se mai sfârşea: Sweetwater, Balinger şi Austin. Am ocolit Houston. Ne-am oprit pentru a lua benzină, cafea şi câteva felii de pateu. Charley mânca şi îşi făcea plimbările în stațiile de benzină. Nici noaptea nu ne putea opri, iar când ochii începeau să mă usture şi să-mi ardă în cap de atâta concentrare şi-mi simțeam umerii zdrobiți de durere, trăgeam într-un refugiu şi mă ghemuiam ca o cârtiță în culcuşul meu ca să văd mai departe desfăşurându-se drumul înaintea pleoapelor mele închise. Nu puteam dormi mai mult de două ore şi în frigul aspru al nopții o porneam iarăşi înainte, mereu înainte. Apa de pe marginile drumului era înghețată bocnă şi oamenii umblau înfofoliți până peste urechi cu fulare şi flanele.

Mai venisem cândva la Beaumont, dar atunci eram lac de transpirație şi visam la gheață şi aer condiționat. Acum Beaumont, cu toată strălucirea reclamelor de neon, era, cum spun ei, înghețat sloi. Am trecut prin el noaptea, ori mai precis cu mult după miezul nopții, pe întuneric. Omul cu degetele învinețite care umplu rezervorul cu benzină se uită la Charley.

— Ei, dar ăsta-i câine! Credeam că ai un negru acolo, zise el râzând încântat.

A fost prima dintr-o serie de repetări. Cel puțin de douăzeci de ori am auzit: „Credeam că-i un negru acolo". Era o glumă neobişnuită, totdeauna mă

[68]Note: Conducătoarele strigătelor

surprindea, şi niciodată negro sau nigra, ci întotdeauna nigger[69] sau mai degrabă niggab. Cuvântul părea teribil de important pentru ei, un fel de cuvânt salvator de care se agăţau ca să nu se dărâme o întreagă alcătuire.

În sfârşit m-am văzut în Louisiana, având într-o latură Lake Charles departe de întuneric; farurile mele se oglindeau în gheaţă făcând să sclipească diamante de promoroacă, iar oamenii aceia care veşnic colindă drumurile noaptea erau încotoşmănaţi ca să poată înfrunta gerul. M-am îndârjit să merg înainte trecând prin La Fayette şi Morgan City şi, în revărsatul zorilor, am ajuns la Houma, ce se pronunţă Homer şi care în amintirile mele rămâne unul din cele mai fermecătoare locuri din lume. Acolo locuieşte vechiul meu prieten, doctorul St. Martin, om simpatic şi cultivat, un cajun[70] care a îngrijit prunci şi a vindecat de colice pe mulţi cajuni din împrejurimi, ce trăiesc în mizerie.

Ştie despre ei, cred, mai multe decât oricare om de pe lumea asta, dar îmi amintesc cu dor de alte calităţi ale doctorului St. Martin. Ştie să facă cel mai bun şi mai fin martini din lume, printr-un procedeu ce ţine aproape de magie. Nu ştiu decât un singur lucru din formula lui: întrebuinţează apă distilată pentru gheaţa necesară şi o distilează singur, ca măsură de precauţie. Am mâncat la masa lui raţă neagră. Întâi două martini St. Martin, apoi o pereche de raţe negre cu o sticlă de vin de burgundia, destupată cu grija cu care scoţi un prunc pe lume; toate acestea într-o casă umbrită, cu jaluzelele trase din zori, în care mai stăruia încă aerul răcoros al nopţii. La masa lui cu argintărie uzată, tocită, cu luciu de cositor, parcă văd cupa ridicată, plină de sângele sfânt al strugurilor şi degetele puternice de artist ale doctorului ce mângâiau piciorul paharului; aud şi acum dulcea şi simpla urare de sănătate şi bun sosit în limba cântată a acadienilor, ce a fost cândva franceză şi acum este o limbă aparte. Imaginea aceea umplea întreg parbrizul meu îngheţat şi dacă ar fi fost trafic, aş fi devenit un pericol public. Am ajuns la Houma într-un palid şi îngheţat revărsat de zori şi ştiam că de m-aş fi oprit să-l vizitez, voinţa şi hotărârea mea s-ar fi spulberat în faţa proviziilor speciale de lotus St. Martin, şi că seara ne-ar fi surprins sfătuind despre lucruri veşnice, apoi altă seară. Aşa că am salutat doar în direcţia locuinţei prietenului meu, gonind înainte spre New Orleans, căci voiam să asist la o reprezentaţie a Cheerleader-elor.

Ştiam bine ce înseamnă să treci cu o maşină pe unde s-au iscat tulburări, mai ales cu Rozinanta ce avea număr de New York. Chiar în ajun un reporter fusese bătut şi aparatul lui fotografic făcut fărâme, căci nici cei mai convinşi alegători nu sunt încântaţi să-şi ştie înregistrate şi puse la păstrare momentele lor istorice.

Aşa că am tras într-un parcaj chiar la marginea oraşului. Paznicul veni la geamul meu.

— Ia te uită, măi frate! exclamă el. Credeam că ai un negru în maşină. Când colo e-un câine, măi frate! Când am zărit mutra aceea bătrână, mare şi neagră mi s-a părut că-i un coşcogea negru bătrân.

— Are faţa gri-albăstruie când este curat, am răspuns eu rece.

— Ei, eu am văzut negri gri-albăstrui şi nu erau deloc curaţi. New York, hai?

Mi se păru că vocea lui căpătase ceva din răceala aerului dimineţii.

— Sunt în trecere, am răspuns. Vreau să parchez maşina pentru vreo

---

[69]Note:
 Denumire duşmănoasă, dispreţuitoare
[70]Louisian ce descinde din imigranţii din Acadia, care vorbeau franceza

două ore. Mi-ai putea face rost de un taxi?

— Să-ți spun eu ce cred? Pariez că te duci să vezi Cheerleader-ele.

— Exact.

— Uite ce, sper că nu eşti vreun provocator sau reporter dintre aceia.

— Vreau numai să privesc.

— Ei, măi frate, o să ai ce vedea. Cu Cheerleader-ele nu te pui! N-ai mai auzit de când eşti aşa ceva, măi frate, când se pornesc.

Am încuiat pe Charley în căsuța Rozinantei, după ce-l poftisem pe paznic să-mi viziteze gospodăria, oferindu-i un pahar de whisky şi un dolar.

— Te rog, bagă de seamă să nu deschizi cumva uşa în lipsa mea, i-am spus. Charley îşi ia rolul foarte în serios. Ai putea să-ți pierzi o mână.

Bineînțeles că era o minciună sfruntată, dar omul îmi răspunse:

— Da, domnule. Nu-mi pierd eu vremea distrându-mă cu câini străini.

Şoferul taxiului, un om galben-vânăt, zbârcit ca o boabă de năut din pricina frigului, mă preveni:

— Nu vă pot duce mai aproape de două blocuri. Nu-mi convine să-mi strice maşina.

— E chiar aşa de serios?

— Nu-i vorba că este, ci că ar putea să fie. Şi atuncea-i rău de tot.

— Şi când încep?

Şoferul îşi consultă ceasul.

— Azi e ger, dar altfel vin de cum se crapă de ziuă. Este fără un sfert. Duceți-vă acolo şi o să vedeți totul; atâta că-i tare frig.

Mă camuflasem cu o jachetă veche albastră şi cu şapca marinărească engleză, chibzuind că într-un port nimeni nu dă atenție unui marinar, aşa cum nu observi pe-un chelner într-un restaurant. În ambianța lui familiară un marinar n-are figură şi bineînțeles nici alte intenții decât să se îmbete şi eventual să se trezească la închisoare pentru bătaie. În orice caz, asta-i părerea generală despre marinari. Am verificat-o. Tot ce i se poate întâmpla este ca vocea blândă a autorității să-l previe: „De ce nu te întorci la vaporul tău, marinare? Nu cumva ți-a venit chef să stai la răcoare şi să scapi ora plecării? Hai, ce zici?". Şi cinci minute mai târziu, cel ce te apostrofase nu te mai recunoaşte. În plus Leul şi Unicornul de pe şapca mea îmi sporeau anonimatul. Dar trebuie să previn pe toți cei care vor să încerce justețea teoriei mele, să n-o aplice niciodată în afara unui port.

— De unde sunteți? mă întrebă şoferul cu o totală indiferență.

— Liverpool.

— Limey[71], hai? Ei, atunci e-n regulă. Blestemații de evrei din New York stârnesc toate tulburările.

M-am surprins vorbind cu accent englezesc, dar nici într-un caz nu era cel din Liverpool.

— Aşa... evreii? Şi cum provoacă tulburările?

— Ei, naiba ştie! Suntem noi în stare să ne descurcăm singuri. Toată lumea-i mulțumită şi ne merge bine. Uite, mie chiar îmi plac negrii. Şi afurisiții aceia de evrei din New York vin aici şi-i asmută. Să stea în New York-ul lor şi n-are să mai fie nici o tulburare. Ar trebui scoşi din circulație.

— Cum adică, linşați?

— Chiar aşa, domnule.

M-a lăsat la locul cuvenit şi am pornit-o înainte pe jos.

— Nu încerca să te bagi prea aproape, domnule, strigă el în urma mea.

---

[71]Note: Marinar englez

Uită-te şi distrează-te, dar nu te amesteca.

— Mulţumesc, am răspuns înghiţind cuvintele „din suflet", care îmi veniseră pe limbă.

Îndreptându-mă spre şcoală am intrat într-un puhoi de oameni, numai albi, toţi mergând în aceeaşi direcţie cu mine. Înaintau cu paşi precipitaţi ca o gloată ce se îndreaptă către locul unui incendiu ce a izbucnit de câtva timp. Se băteau cu mâinile peste şolduri ori şi le vârau sub haină, şi mulţi dintre bărbaţi purtau sub pălărie fulare ce le acopereau urechile.

Peste drum de şcoală poliţia aşezase bariere de lemn ca să stăvilească înaintarea mulţimii, iar agenţii umblau încolo şi încoace, făcându-se că nu bagă în seamă glumele ce li se aruncau. La intrarea şcolii nu se afla nimeni, dar de-a lungul bordurii trotuarului erau aşezaţi din loc în loc agenţi ai poliţiei federale, îmbrăcaţi civil, dar purtând brasarde pentru a putea fi recunoscuţi. Sub vestă o umflătură discretă indica locul armei. Ochii lor aruncau în jur priviri iscoditoare, cercetând chipurile oamenilor. Mi s-a părut că m-au inspectat şi pe mine să vadă dacă-s unul din cei obişnuiţi, apoi judecat neinteresant şi abandonat.

Era uşor de descoperit unde se aflau Cheerleader-ele, căci poporul se înghesuia să ajungă cât mai aproape de ele. Stăteau la locul de onoare în faţa barierelor, chiar peste drum de intrarea şcolii şi în zona aceea un grup de poliţişti tropăiau din picioare şi îşi băteau una de alta mâinile vârâte în nişte mănuşi neobişnuite.

Deodată am fost îmbrâncit cu violenţă şi un strigăt izbucni:

— Uite-o că vine. Lăsaţi-o să treacă... Hai, daţi-vă la o parte. Lăsaţi-o să treacă. Unde ai fost? Ai întârziat la şcoală. Unde-ai fost, Nellie?

N-o chema Nellie. I-am uitat numele. Îşi croi drum prin înghesuială, trecând destul de aproape de mine ca să-i pot vedea mantoul de imitaţie de blană şi cerceii de aur. Nu era înaltă, dar masivă şi cu pieptul mare. Să fi avut vreo cincizeci de ani. Era pudrată din belşug, din care pricină pliul bărbiei duble părea foarte întunecat.

Pe chipul ei era întipărit un zâmbet feroce şi îşi deschidea drum prin mulţimea frământată, ţinând ridicată o mână în care avea un smoc de tăieturi din ziare pe care le ferea să nu se rupă. Fiind mâna stângă m-am uitat cu atenţie să văd dacă are alianţă la deget şi am văzut că n-are. M-am strecurat în spatele ei, lăsându-mă dus de valul pe care-l stârnise, dar înghesuiala era grozavă şi am primit şi un avertisment:

— Bagă de seamă, marinare. Toată lumea vrea să audă.

Nellie fu întâmpinată cu strigăte de bun venit. Nu ştiu câte Cheerleadere erau acolo. Între ele şi mulţimea din spate nu era o linie despărţitoare. N-am putut vedea decât un grup ce-şi împărţea tăieturile din ziare, citindu-le cu glas tare şi scoţând schelălăieli de plăcere.

Mulţimea începea să devină neliniştită, ca publicul când întârzie peste oră ridicarea cortinei. Oamenii din jurul meu îşi consultau ceasurile. Am făcut şi eu la fel. Era nouă fără trei minute.

Spectacolul începu cu exactitate. Sunete de sirene. Motociclete cu poliţişti. Apoi două maşini mari, negre, pline de oameni solizi cu pălării de fetru deschis, se opriră în faţa şcolii. Mulţimea păru că-şi ţine răsuflarea. Câte patru poliţişti federali coborâră din fiecare maşină şi extraseră dintr-una din ele cea mai prizărită fetiţă de negru pe care aţi văzut-o vreodată, îmbrăcată cu o rochiţă strălucitor de albă, scrobită şi cu ghetuţe noi albe aşa de mici, încât păreau aproape rotunde. Faţa şi picioruşele negre contrastau puternic cu albul.

Polițiştii cei mari o depuseră pe trotuar şi o larmă de strigăte batjocoritoare izbucni din dosul barierelor. Fetița nu se uită spre gloata urlătoare, dar din profil albul ochilor îi strălucea ca la un pui de ciută speriat. Oamenii o întoarseră ca pe o păpuşă şi-apoi ciudata procesiune porni pe aleea largă spre şcoală, iar copila părea şi mai gâzuliță între bărbații aceia aşa de înalți. Deodată copila țopăi într-un fel ciudat şi mi-am închipuit ce fusese. Cred că în viața ei nu făcuse mai mult de nouă paşi fără să țopăie, dar acum, în mijlocul primului ei salt, povara grea ce apăsa asupră-i îi opri elanul şi picioruşele ei rotunde îşi reluară mersul cuminte şi sfios între înalții ei paznici. Urcară încet treptele şi intrară în şcoală.

Ziarele scriau că ocările şi batjocurile erau crude şi câteodată obscene, lucru adevărat; dar nu începuse numărul cel mare al spectacolului. Mulțimea aştepta pe omul alb care va îndrăzni să-şi aducă copilul alb la şcoală. Şi iată-l sosind pe trotuarul păzit, un om înalt în haine gri-deschis, ducându-şi copilul speriat de mână. Trupul îi era încordat ca un arc întins, gata să plesnească; cu fața palidă şi gravă se uita în jos drept înainte. Fălcile încleştate scoteau în evidență muşchii obrazului — un om înspăimântat care numai prin voință îşi ține în frâu spaima, asemeni călărețului iscusit ce-şi stăpâneşte calul prins de panică.

O voce ascuțită, stridentă, se ridică. Țipetele nu porneau în cor, ci pe rând şi la sfârşitul fiecăruia gloata izbucnea în urlete, zbierete şi fluierături de aprobare. Asta era ceea ce veniseră să vadă şi să audă.

Nici un ziar nu tipărise vorbele pe care le strigau acele femei. Menționau numai faptul că erau grosolane, unele scriau chiar că sunt obscene. La televiziune sunetul ori era bruiat, ori se introducea larma mulțimii ca să acopere cuvintele. Dar acum auzeam vorbele acelea bestiale, mârşave şi degradante. Într-o viață lungă în care am găsit puțin ajutor am mai avut prilejul să văd şi să aud ființe demonice vomitându-şi veninul. Atunci oare de ce urletele pe care le auzeam îmi făceau atât de rău, întristându-mă de moarte?

Cuvintele mârşave care se scriu, se aleg cu multă grijă din murdărie. Aici însă era ceva mai rău decât ticăloşie; era un fel de înfricoşător sabat al vrăjitoarelor. Zbieretele de mânie, de furie nebunească erau cu totul lipsite de spontaneitate.

Poate asta îmi făcea atât de rău şi-mi stârnea un fel de greață. Nu exista nici un principiu, bun ori rău, şi nici un sens. Acele femei desmățate, cu pălărioarele lor şi tăieturile de ziar, erau avide să atragă atenția. Voiau să fie admirate. Zâmbeau maimuțărindu-se cu un aer fericit şi triumfător, aproape nevinovat, când erau aplaudate. Aveau cruzimea dementă a copiilor egoişti şi asta făcea bestialitatea lor stupidă mai dureroasă. Ființele acelea nu erau mame; nu erau nici măcar femei. Erau nişte actori demenți jucând pentru un public dement.

Hoarda din dosul barierei urla, aclama, ghiontindu-se unii pe alții cu veselie. Nervoşi, polițiştii ce patrulau supravegheau să nu cedeze bariera. Îşi țineau buzele strânse, dar unii dintr-înşii nu-şi puteau stăpâni câte un zâmbet repede oprit. Peste drum agenții federali stăteau neclintiți. Picioarele domnului în gri îşi iuțiră o clipă ritmul; dar el le sili să încetinească şi înaintă pe trotuarul ce ducea spre şcoală.

Mulțimea se linişti şi altă doamnă strigătoare urmă la rând. Vocea ei era ca un muget de taur, un răcnet adânc şi puternic, lipsit de inflexiuni, la fel cu a anunțătorului ce adună publicul în fața circului. Nu-i nevoie să repet cuvintele ei. Erau după acelaşi tipic; numai ritmul şi tonul se deosebeau. Oricine a avut cât de puțin de-a face cu teatrul ar fi înțeles că acele cuvântări nu erau

spontane, ci ticluite, memorizate şi repetate cu grijă. Era pur şi simplu teatru. Am cercetat chipurile atente ale mulțimii ce asculta şi într-adevăr că erau ale unui public spectator. Când se aplauda, era pentru un actor de talent.

Tot trupul îmi era încrâncenat de greață, dar nu voiam să mă las pradă slăbiciunii după ce făcusem atâta drum ca să văd şi să aud. Şi dintr-o dată mi-am dat seama că ceva era greşit, deformat, nepotrivit. Cunosc New Orleans-ul, am avut în curgerea anilor mulți prieteni aici, oameni blânzi şi chibzuiți, păstrând ca pe o tradiție bunătatea şi politețea. Îmi aduc aminte de Lyle Saxon, un uriaş cu râs catifelat. Câte zile n-am petrecut împreună cu Roark Bradford care a prins atât de bine cântecele şi atmosfera Louisianei creând pe Dumnezeu şi Păşunile Verzi către care ne-a mânat El. Am căutat în mulțime să descopăr chipurile unor astfel de oameni, dar nu se aflau acolo. Am văzut în juru-mi numai din soiul celor care urlă însetați de sânge la luptele profesionale, ce-s cuprinşi de o bestială voluptate când omul este străpuns de taur în arenă, ce privesc cu mare plăcere şi interes un accident de pe şosea, aşteptând cu răbdare la rând cu ceilalți privilegiul de a asista la o scenă de suferință ori agonie. Dar unde erau ceilalți — cei care s-ar fi mândrit să fie din acelaşi neam cu omul gri — cei ale căror mâini ar fi fost cuprinse de o dureroasă dorință de a lua în brațe pe gâzulița aceea neagră, speriată?

Nu ştiu unde erau. Poate se simțeau tot atât de dezarmați ca mine, dar lăsau ca lumea întreagă să-şi facă o părere greşită despre New Orleans. Gloata aceea fără îndoială o lua acum la fugă spre casă pentru a se privi la televiziune, şi ceea ce vedeau ei se răspândea peste tot globul, rămânând nedesmințit de alte lucruri pe care eu le ştiu bine că există acolo.

Spectacolul se sfârşise şi tot puhoiul nostru începu a se împrăştia. A doua reprezentație avea să urmeze când va suna clopoțelul de ieşire şi mica făptură neagră va trebui să privească din nou pe acuzatorii ei. Mă aflam în New Orleans-ul marelor restaurante. Le cunoşteam pe toate şi eram cunoscut în cele mai multe. Dar aveam tot atâta poftă să intru în Gallatoir pentru o omletă şi şampanie cât chef aveam în clipa aceea să dansez pe un mormânt. Numai faptul că am aşternut pe hârtie ce-a fost, a stârnit din nou în mine un dezgust crâncen. Dar nu scriu ca să amuz. Nu mă amuză nici pe mine.

Am cumpărat un sandviş ieftin şi am ieşit din oraş. Nu departe am găsit un loc plăcut de popas unde puteam sta în tihnă să mestec, să contemplu, lăsând privirea să-mi alunece pe pânza cafenie a undelor lente şi maiestoase ale Tatălui Apelor[72], aşa cum îmi cerea sufletul. Charley nu plecă să hoinărească, ci se aşeză lângă mine cu umărul rezemat de genunchii mei, cum face numai când sunt bolnav, aşa că probabil mă îmbolnăvisem de un fel de scârbă.

Am pierdut noțiunea timpului, dar nu multă vreme după ce soarele trecuse de amiază se apropie un drumeț şi ne spuserăm bună ziua. Omul era îmbrăcat cu îngrijire, avea un număr respectabil de ani, o figură de El Greco, un păr frumos argintiu fluturând în vânt şi o mustață albă tuşinată. L-am poftit să-mi țină tovărăşie şi cum el primi, am intrat în căsuța mea şi am pus de cafea; dar amintindu-mi cum îi plăcea lui Roark Bradford, am dublat doza, adică două lingurițe cu vârf pentru fiecare ceaşcă şi încă două pentru cafetieră. Am spart un ou şi despărțind gălbenuşul am pus albuşul şi coaja în ibric, căci nu există ceva mai bun pentru a limpezi cafeaua şi a-i da o frumoasă strălucire. Aerul era tot foarte rece şi se apropia o noapte geroasă, aşa că a-

[72]Note:
Mississippi

mestecul din apa rece ajungând în clocot răspândea acea aromă minunată cu care nu se poate asemui nici una din aromele plăcute.

Satisfăcut, musafirul meu îşi încălzea mâinele pe ceaşca de plastic.

— Văd după numărul maşinii că eşti străin prin părțile noastre, rosti el. Cum de te pricepi la făcutul cafelei?

— Am învățat în Bourbon Street de la nişte uriaşi ai pământului, am răspuns. Dar ei ar fi pretins să fie boabele mai prăjite şi le-ar fi plăcut un pic de cicoare pentru gust.

— Văd că ştii, spuse el. Atunci se cheamă că nu eşti un străin. Ştii să faci diablo[73]?

— Da, fac la petreceri. Eşti de aici?

— Am în urmă mai multe generații de cât aş putea dovedi, fără îndoială, afară de cei ce sunt etichetați ci gît[74] în St. Louis.

— Înțeleg. Eşti din rasa aceea. Îmi pare bine că te-ai oprit aici. Şi eu cunosc oraşul St. Louis; am adunat acolo şi o colecție de epitafuri.

— Adevărat? Atunci îți aminteşti de cel mai ciudat dintre ele?

— Am încercat chiar să-l învăț pe de rost, dacă o fi cel despre care vorbeşti. Adică cel care începe aşa: „Vai şi amar că cel a cărui bucurie..."

— Asta-i. Robert John Cresswell, mort în 1845 în vârstă de douăzeci şi şase de ani.

— Aş dori să mi-l reamintesc.

— Ai o foaie de hârtie? Poți să-l scrii.

Şi, după ce m-am aşezat cu blocnotesul pe genunchi, începu:

„Vai şi amar că cel a cărui bucurie pământească a fost să se încreadă în ceruri s-a pomenit astfel năprasnic despărțit de toate nădejdile sale, deşi dragostea ta e cu mult dincolo de moarte, lăsat-ai în urmă haita turbată pentru a dovedi suferințele tale cât timp ai fost aici pe pământ".

— E minunat, am spus. Ar fi putut s-o scrie Lewis Carroll[75]. Aproape i-am dezlegat înțelesul.

— Oricine poate. Călătoreşti de plăcere?

— Până astăzi, da. Însă am văzut Cheerleader-ele.

— Aha, da, înțeleg, zise el şi o sumbră apăsare se lăsă asupră-i.

— Ce se va întâmpla?

— Nu ştiu. Pur şi simplu nu ştiu. Nici nu îndrăznesc să mă gândesc. Şi de ce m-aş gândi? Eu sunt prea bătrân. Să se ocupe ceilalți de asta.

— Poți vedea vreun sfârşit?

— A, un sfârşit, desigur. Dar prin ce mijloace... prin ce mijloace. Dumneata însă eşti din Nord. E o problemă care nu te priveşte.

— Ba eu cred că-i problema tuturor. Nu-i ceva local. Ce zici de încă o ceaşcă de cafea şi să-mi mai vorbeşti despre asta? Eu nu sunt împotriva nimănui. Aş vrea numai să mă lămuresc.

— N-ai ce afla, spuse el. Cred că aspectul lucrurilor se schimbă după personalitatea dumitale, locurile de unde vii şi felul cum simți — nu cum gândeşti, ci cum simți. Nu ți-a plăcut ce-ai văzut?

— Dar dumitale?

— Poate şi mai puțin, căci eu cunosc totul despre trecutul lor dureros şi ceva din viitorul lor împuțit. E un cuvânt urât, domnule, dar nu există altul.

---

[73]Mâncare de carne foarte pipărată

[74]Aici odihneşte

[75]Note:
Pseudonimul literar al matematicianului şi scriitorului de povestiri extravagante pentru copii, C. Dodgson, dintre care cea mai cunoscută este *Alice în Țara Minunilor*.

— Negrii vor să fie oameni. Ai ceva împotrivă?

— Ferească sfântul, nu. Dar ca să poată ajunge oameni trebuie să lupte împotriva celor care nu-s mulțumiți că sunt oameni.

— Vrei să spui că negrii nu vor fi mulțumiți cu nici un fel de avantaj câştigat?

— Dumneata eşti? Şi este careva dintre cei pe care-i cunoşti?

— Ai fi mulțumit să-i laşi să devină ființe umane?

— Destul de mulțumit, dar n-aş putea înțelege asta. Am prea mulți ci gît aici. Cum să-ți explic? Uite, să luăm de pildă pe câinele dumitale; pare foarte deştept.

— Chiar este.

— Bun. Să presupunem că poate vorbi şi umbla în două picioare. Poate că ar izbuti să facă orişice foarte bine. Poate că l-ai putea pofti şi la masă, dar ai ajunge până acolo încât să-l consideri egal, ca pe-un om?

— Cu alte cuvinte, dacă mi-ar conveni s-o ia în căsătorie pe sora mea?

Bătrânul râse.

— Vreau numai să-ți arăt cât de greu este să-ți schimbi sentimentele față de orişice. Şi ai să mă crezi dacă-ți voi spune că şi negrilor le-ar veni tot aşa de greu să-şi schimbe sentimentele față de noi, ca şi nouă față de ei? Şi asta nu-i ceva nou. Durează de foarte multă vreme.

— Oricum, este un subiect care alungă plăcerea unei conversații.

— Aşa-i, domnule. Eu sunt, cred, cum m-ați categorisit dumneavoastră, un sudic instruit care ia o insultă drept un compliment. Ca un hibrid nou-născut ce sunt, ştiu ce se va întâmpla peste veacuri. Acum abia începe în Africa şi Asia.

— Vorbeşti de asimilare — negrii vor dispare?

— Dacă ne întrec în număr, noi vom dispare, ori mai degrabă amândouă părțile vor dispare contopindu-se în ceva nou.

— Şi până atunci?

— Acest până atunci mă înspăimântă, domnule. Anticii lăsaseră dragostea şi războiul în mâinile unor zei cu care erau foarte înrudiți. Asta n-a fost o întâmplare, ci venea dintr-o adâncă cunoaştere a omului.

— Judeci foarte bine.

— Cei pe care i-ai văzut astăzi nu judecă deloc. Sunt cei în stare să neliniştească şi pe zei.

— Atunci nu crezi că s-ar putea petrece totul în linişte?

— Nu ştiu! strigă el. Cred că asta-i grozăvia. Habar nu am. Uneori doresc să capăt mai repede dreptul ce mi se cuvine la titlul ci gât.

— Mi-ar plăcea să călătorim împreună. Ai pornit la drum?

— Nu. Am un locuşor chiar aici, aproape, mai în vale de crângul acela. Petrec mare parte din timp acolo, mai mult citind — lucruri vechi — mai mult privind — lucruri vechi. Este metoda mea prin care încerc sa evadez, căci mi-e frică de rezultat.

— Cred că toți facem cam la fel.

Zâmbi.

— Am o pereche de negri bătrâni, tot aşa de bătrâni ca şi mine, care mă îngrijesc. Şi câteodată seara uităm. Ei uită să mă invidieze şi eu uit că ei m-ar putea invidia, aşa că suntem trei făpturi plăcute... trăind împreună şi mirosind florile.

— Făpturi, am repetat eu. Interesant... nu om şi fiară, nu negru şi alb, ci nişte făpturi plăcute. Soția mea îmi povestea odată despre un om bătrân, bătrân tare care spunea: „Îmi amintesc de vremurile când negrii nu aveau su-

flet. Era cu mult mai bine şi mai uşor atunci. Acum toate-s încurcate".

— Eu nu-mi amintesc, dar aşa trebuie să fi fost. Cred că am putea tăia şi împărți vina noastră moştenită ca pe un tort de aniversare, spuse el, şi dacă i-ar fi lipsit mustața ar fi semănat leit cu San Pablo de El Greco ce ține cartea închisă în mâini. Cu siguranță că străbunii mei au avut sclavi, dar poate că ai dumitale i-au prins şi ni i-au vândut.

— Sunt dintr-o rasă puritană în stare să fi făcut una ca asta.

— Dacă sileşti o ființă să trăiască şi să muncească ca un animal, ajungi s-o consideri un animal, altfel dacă ai fi conştient de realitate ai înnebuni. O dată ce l-ai clasat în minte, eşti liniştit dinspre partea sentimentelor.

Rămase cu ochii ațintiți la apă şi o adiere îi ridică părul ca un abur alb.

— Şi dacă inima ta păstrează rămăşițe omeneşti de curaj şi mânie, care la un om sunt virtuți, atunci ți-e frică de un animal primejdios, şi cum în tine ai deşteptăciune, inventivitate şi abilitate ca să le ascunzi, trăieşti sub teroare. Trebuie deci să zdrobeşti în el tendințele de a se afirma om şi să faci dintr-însul animalul docil de care ai nevoie. Şi dacă poți să-l faci pe copilul tău să priceapă de la început ce este acel animal, nu va mai fi un dezorientat ca tine.

— Mi s-a povestit despre vremurile fericite de demult, când negrii cântau, dansau şi erau mulțumiți.

— Dar şi fugeau. Legile privitoare la fugari arată ce adesea se întâmpla asta.

— Nu eşti Sudicul, aşa cum şi-l închipuie Nordul.

— Poate ca nu. Dar nu sunt singurul.

Se ridică şi îşi curăță pantalonii de praf cu degetele.

— Nu... nu sunt singurul. Acum plec la plăcutele mele ocupații.

— Nu te-am întrebat de numele dumitale, domnule, şi nici eu nu ți l-am spus pe al meu.

— Ci gît, răspunse el. Monsieur Ci gît — o familie mare, un nume obişnuit.

După ce se îndepărtă mă cuprinse o dulce simțire, ca atunci când asculți o muzică, dacă muzica te poate impresiona într-atât încât să-ți înfioare pielea.

Pentru mine ziua aceea a fost cu mult mai vastă decât o zi obişnuită, neputându-se asemui nici pe departe cu vreuna din celelalte zile. Fiindcă nu dormisem decât foarte puțin în noaptea precedentă, simțeam că trebuie să poposesc undeva. Eram foarte obosit, uneori însă oboseala poate fi un stimulent, te mână înainte. Mă sili să-mi umplu rezervorul cu benzină şi mă îndemnă să opresc pentru a oferi un loc în maşină unui bătrân negru ce-şi târa anevoie picioarele pe potecuța de iarbă din marginea şoselei betonate. Primi parcă în silă şi mai mult fiindcă nu era în stare să reziste tentației. Avea pe el haine ponosite ca muncitorii agricoli şi pe deasupra un vechi pardesiu lustruit tare de bătrânețe şi purtare. Chipu-i avea culoarea cafelei şi era încrețit de milioane de zbârcituri mici, iar pleoapele de jos erau tivite cu roşu ca la câinii polițişti. Îşi ținea încleştate pe genunchi mâinile-i noduroase ca nişte crengi de cireş şi întreaga-i ființă părea că se chirceşte pe scaun, ca şi cum se sugea înăuntru ca să pară mai mică.

Nu-şi întoarse nici o clipă privirea spre mine şi nu puteam vedea dacă se uită la ceva. Dar întâi mă întrebă:

— Câine muşcă, dom' căpitan?

— Nu, e blând.

După o lungă tăcere l-am întrebat:

— Cum îți merge dumitale?
— Bine, tare bine, dom' căpitan.
— Ce părere ai de cele ce se întâmplă?
Nu-mi răspunse.
— Vorbesc despre şcoli şi despre ceea ce se cheamă sit-in[76].
— Nu ştiu nimic despre asta, dom' căpitan.
— Lucrezi la o fermă?
— Strâng recolta de bumbac, domnule.
— Şi-ți ajunge ca să trăieşti?
— Îmi merge foarte bine, dom' căpitan.

Am mers în tăcere o vreme în susul râului. Copacii şi iarba tropicală erau arse şi pleoştite de nemilosul îngheț coborât din nord. După un timp am rostit mai mult pentru mine decât către el:

— La urma urmei, de ce ai avea încredere în mine? O întrebare este o capcană şi răspunsul înseamnă să-ți vâri piciorul în ea. Îmi aminteam de o scenă ce se petrecuse la New York şi îmi venea să i-o povestesc, dar mi-am stăpânit îndemnul, renunțând numaidecât când am observat cu coada ochiului că se ghemuise tocmai în celălalt colț al cabinei, cât mai departe de mine. Dar amintirea stăruia, vie.

Locuiam pe atunci într-o căsuță de cărămidă din Manhattan şi, fiind pentru moment în fonduri, îmi luasem în serviciu un negru. Peste drum, la colțul străzii, se afla un bar-restaurant. Într-o înserare de iarnă, când trotuarele erau înghețate, stând la fereastră şi privind afară, văd o femeie beată cum iese din bar, alunecă pe gheață şi se-ntinde cât era de lungă. Cerca să se ridice, dar aluneca şi cădea într-una, şi stătea acolo scoțând văicăreli jalnice. Tocmai atunci negrul care mă servea apăru de după un colț şi văzând femeia traversă imediat strada îndepărtându-se de ea cât putu mai repede.

— Te-am văzut cum ai şters-o, i-am spus eu când intră. De ce nu i-ai dat o mână de ajutor femeii?

— Vedeți, domnule, este beată şi eu sunt un negru. Dacă o ating ar putea foarte bine să strige că o violez; se aduna atunci lume şi cine are să mă creadă pe mine?

— Eşti ager la minte de-ai şters-o aşa de iute.

— A, nu domnule, răspunse el. De multă vreme mă antrenez să fiu un negru.

Şi acum în Rozinanta cercam ca un nerod să stric un antrenament de o viață întreagă.

— N-am să te mai întreb nimic, i-am spus.

Dar el se frământa neliniştit.

— Vă rog, n-ați vrea să mă lăsați să cobor aici dom' căpitan? Locuiesc în apropiere.

L-am lăsat să coboare şi am văzut prin oglindă cum o pornise iar pe marginea drumului târându-şi cu greu picioarele. Desigur că nu locuia prin apropiere, dar se simțea mai în siguranță pe jos decât în maşină, lângă mine.

Până la urmă oboseala mă doborî şi am oprit la un motel simpatic. Paturile erau bune, eu însă nu puteam dormi. Înaintea ochilor îmi apărea mereu mergând omul cenuşiu, apoi chipuri de Cheerladies[77], dar mai cu seamă bătrânul silindu-se să se depărteze cât mai tare de mine, ca şi cum aş fi fost

---

[76]Note:
Acțiunea de a ocupa locuri interzise într-un local unde există segregație rasială, ca un protest în contra discriminării.
[77]Note:

molipsitor, şi poate că aşa era.

Venisem să mă lămuresc. Şi ce aflasem? Nici o clipă nu mă discordasem din tensiune, nu mă eliberasem de spaima aceea sălbatică. Fără îndoială o simţeam mai puternic fiind un nou venit şi era prezentă acolo, n-o adusesem eu. Fiecare trăia cu dânsa şi o respira, alb ori negru, de orice vârstă, de orice meserie, de orice clasă socială. Pentru ei era un factor al existenţei. Şi presiunea creştea ca într-un buboi. Oare numai spargerea lui va aduce uşurarea?

Văzusem atât de puţin din toate. N-am văzut mare lucru din al doilea război mondial — o debarcare dintr-o sută, câteva lupte izolate, câteva mii de morţi din milioane — dar am văzut şi am simţit îndeajuns ca să-mi dau seama că războiul era mereu prezent printre noi. Aşa şi aici — un mic episod, câţiva oameni, dar suflul spaimei era pretutindeni. Voiam să plec de acolo; o atitudine laşă, poate, însă mai laş este s-o negi. Dar oamenii din jur trăiau aici. Acceptau situaţia ca pe o formă permanentă a existenţei, nu cunoscuseră niciodată alta şi nici nu aşteptau să se sfârşească. Puştii cockney[78] din Londra deveniseră foarte neliniştiţi la încetarea bombardamentelor, căci se tulburase o formă de existenţă cu care se obişnuiseră.

M-am tot frământat până când Charley s-a supărat pe mine şi mi-a spus Ftt de mai multe ori. Dar Charley n-are problemele noastre. Nu aparţine unei specii destul de inteligente ca să rupă atomul, dar nu îndeajuns de inteligentă ca să trăiască în pace cu ea însăşi. El habar n-are de problemele rasiale şi nici nu-l interesează căsătoria surorii lui. Ba, dimpotrivă. Odată, Charley s-a amorezat de o domnişoară baset, aventură rasială nepotrivită, ridiculă fiziceşte şi mecaniceşte imposibilă. Dar Charley nu cunoştea toate problemele acestea. Iubea cu ardoare şi încerca cu o încăpăţânare de câine. Ar fi cam greu să explici unui câine intenţiile bune şi morale ale miilor de oameni adunaţi pentru a blestema o minusculă făptură omenească. Am surprins odată în ochii unui câine o privire repede stinsă de uimire dispreţuitoare şi sunt încredinţat că în fond câinii socot că oamenilor le lipseşte o doagă.

A doua zi nu mi-am ales eu primul client. M-a agăţat el. Sta pe un taburet lângă mine muşcând dintr-un hamburger, al cărui frate geamăn se afla în mâna mea. Părea să aibă între treizeci şi treizeci şi cinci de ani, era înalt şi subţiratic, cu înfăţişare plăcută. Părul blond-deschis, aproape albicios, îl purta lung şi se vedea că-l preţuieşte, căci în mod inconştient tot trăgea de el cu un pieptene de buzunar. Purta un costum gri-deschis, boţit de drum şi pătat, iar jacheta şi-o ţinea pe un umăr. Îşi deschisese cămaşa albă la gât trăgând în jos nodul cravatei lui din lână imprimată, de culoare pastel. Avea cel mai pronunţat accent sudic pe care l-am auzit vreodată. Mă întrebă încotro plec şi când i-am răspuns că mă îndrept spre Jackson şi Montgomery mă rugă să-l iau şi pe dânsul. Când l-a văzut pe Charley a crezut şi el în primul moment că aveam în maşină un negru. Ajunsese ca un fel de refren.

Ne-am instalat comod. Îşi pieptănă părul şi mă complimentă pentru Rozinanta.

— Bineînţeles, îmi zise el, pot să-ţi spun cu siguranţă că eşti din Nord.

— Ai ureche fină, i-am spus eu pe un ton ce-l credeam glumeţ.

— Ei, am umblat prin multe părţi, recunoscu el.

Cred că eu port vina celor ce au urmat. Dacă mi-aş fi ţinut gura aş fi putut afla poate ceva preţios. De vină au fost noaptea frământată, călătoria atât de lungă şi nervozitatea. Mai era şi Crăciunul care se apropia, iar gândul îmi

---

Joc de cuvinte, în loc de Cheerleaders (conducătoare de strigăte) le spune Cheerladies (nobile doamne ce strigă).

[78]Londonezi, în special din cartierul sărac East End, ce vorbesc într-un dialect caracteristic.

zbura acasă mai des decât trebuia.

Stabilirăm împreună că eu călătoream de plăcere şi el era în căutarea unei slujbe.

— Vii din josul râului, zise el. Ai văzut ce se petrece în New Orleans?

— Da, am văzut.

— Nu-i aşa ca sunt grozave, mai ales Nellie? Cutremură pământul din temelii, nu alta.

— Da, aşa-i.

— Parcă te unge la inimă când vezi pe cineva făcându-şi datoria.

Cred că aici mi-am dat în petic. Ar fi trebuit să mormăi ceva şi să-l las să interpreteze asta cum o vrea. Dar afurisitul vierme al mâniei începu a se zvârcoli în mine.

— Din datorie o fac?

— Desigur. Dumnezeu să le binecuvânteze. Cineva trebuie să împiedice pe ticăloşii de negri să intre în şcolile noastre.

Era copleşit de sublimul sacrificiu pe care-l făceau Cheerleader-ele prin acțiunea lor.

— Vine momentul când omul se cuvine să stea şi să cugete, şi atunci trebuie să te hotărăşti să-ți dai viața pentru ceva în care crezi.

— Şi te-ai hotărât să faci aşa?

— Sigur că da, şi mai sunt mulți ca mine.

— În ce crezi?

— Nu voi îngădui copiilor mei să învețe la şcoală împreună cu negrii. Da, domnule. Sunt gata să-mi dau viața pentru asta, dar înainte am să ucid o droaie întreagă de negri blestemați.

— Câți copii ai?

Se răsuci brusc spre mine.

— N-am nici unul, dar vreau să am câțiva şi-ți garantez că nu se vor duce la şcoală împreună cu negrii.

— Ai de gând să-ți sacrifici viața înainte sau după ce vei avea copii?

Trebuia să fiu atent la drum aşa că n-am putut decât să-i întrezăresc o clipă expresia; nu era deloc plăcută.

— Am impresia că eşti un iubitor de negri. Trebuia să-mi dau seama. Provocatori — veniți aici să ne învățați cum să trăim. Ei, n-ai să scapi aşa uşor, domnule. Suntem cu ochii pe voi Commie[79] iubitori de negri.

— Tocmai când mi-ai înfățişat o imagine eroică a sacrificiului vieții dumitale.

— Aha, am avut dreptate! Eşti un iubitor de negri.

— Nu, nu sunt. Dar nu-s nici un iubitor de albi, dacă fac parte şi acele nobile Cheerladies.

Chipul lui era acum foarte aproape de al meu.

— Vrei să auzi ce cred despre dumneata?

— Nu. Am auzit-o ieri pe Nellie întrebuințând cuvintele.

Am frânat oprind pe Rozinanta la marginea drumului. Părea foarte uimit.

— De ce ai oprit?

— Dă-te jos, am rostit.

— A, poate vrei să faci o mică plimbare?

— Nu. Vreau să mă descotorosesc de dumneata. Dă-te jos.

— Va să zică mă ameninți?

---

[79]Note: Prescurtare de la comunist

Am vârât mâna în spațiul dintre scaun şi uşă, unde... nu era nimic.

— Bine, bine, zise el şi coborî trântind uşa cu aşa violență, că Charley scheună enervat.

Am plecat imediat, dar l-am auzit strigând şi i-am văzut prin oglindă chipul duşmănos şi gura-i tivită cu spume. „Iubitor de negri, iubitor de negri, iubitor de negri" urla el întruna cât l-am putut vedea şi nu mai ştiu cât după aceea. Adevărat că eu îl stârnisem, dar nu mă putusem stăpâni. Cred că cei ce umblă după împăciuitori ar face mai bine să mă ocolească.

Am mai cules un pasager între Jackson şi Montgomery, un tânăr student negru, cu figură aspră şi o expresie de înverşunare nestăpânită. Purta trei stilouri în buzunarul de la piept şi cel dinăuntrul hainei era umflat de hârtii. Ştiam că-i student fiindcă îl întrebasem. Era foarte circumspect. Numărul maşinii şi felul meu de a vorbi l-au liniştit pe cât era cu putință să-l liniştească.

Am discutat despre tulburările rasiale. Luase parte şi la ele, şi la boicotul autobuzelor. I-am spus ce văzusem la New Orleans. Fusese şi el acolo. Nu se mira că sunt revoltat de ce se petrecea.

Către sfârşit am vorbit de Martin Luther King şi despre doctrina lui ce îndeamnă la o rezistență pasivă, însă neînduplecată.

— Merge prea încet, zise el. Cere prea mult timp.

— Dar situația se ameliorează. Mereu se fac îmbunătățiri. Ghandi a dovedit că-i singura armă ce poate învinge violența.

— Le ştiu pe toate. Le-am studiat. Victoriile sunt ca nişte picături de apă şi timpul trece. Vreau să meargă mai repede, vreau acțiune... acțiune imediată.

— Asta poate strica totul.

— S-ar putea să îmbătrânesc înainte de a ajunge şi eu un om. Poate că până atunci sunt şi mort.

— Ai dreptate. Şi Ghandi a murit. Mai sunt mulți ca dumneata care doresc să treacă la acțiune?

— Da. Adică, câțiva... cred, nu ştiu bine câți.

Am mai vorbit apoi despre o mulțime de lucruri. Era un tânăr vorbăreț, cu o fire aprigă, având în el o nelinişte şi o îndârjire abia stăpânită. După ce a coborât la Montgomery a vârât capul pe fereastra cabinei mele şi a râs:

— Mi-e ruşine, rosti el. E un egoism din partea mea. Dar doresc să văd asta... eu... în viață. Aici! Eu! Vreau să văd asta... curând.

Se răsuci în loc ştergându-şi ochii cu mâna şi se îndepărtă repede.

Deoarece cu atâtea afişe electorale şi politice, cu ziare mai mult tendențioase decât informative, am ajuns să nu ne mai cunoaştem unii pe alții, țin să lămuresc foarte bine un anumit lucru. N-am avut intenția să prezint şi nici nu cred că am prezentat o disecție perfectă, astfel ca cititorul să poată spune: „Îşi închipuie că a înfățişat Sudul într-adevăr aşa cum este". Nu. Am povestit doar ce mi-au spus câțiva oameni şi ce am văzut cu ochii mei. Nu ştiu dacă acele persoane erau tipice, ori dacă se poate trage vreo concluzie oarecare. Dar ştiu că-i un ținut frământat şi un popor se află în mare încurcătură. Şi mai ştiu că soluția, când va sosi, nu va fi nici uşoară şi nici simplă. Simt ca şi monsieur Ci gât că sfârşitul încă nu se întrezăreşte. Dar prin ce mijloace se va ajunge... este înfricoşător să nu ştii.

La începutul acestei povestiri am încercat să definesc natura călătoriilor, cum sunt de sine stătătoare, fiecare cu personalitatea ei, neasemuindu-se două între ele. Am făcut deducţii uimitoare asupra puternicei lor individualităţi şi am ajuns la concluzia că nu omul conduce călătoria, ci că ea îl conduce pe om. Dar expunerea mea nu se referă şi la durata vieţii călătoriilor. Pare să fie variabilă şi imprevizibilă. Cine n-a cunoscut o călătorie care să se sfârşească, să moară înainte de întoarcerea călătorului? Dar şi inversul este la fel de adevărat: multe voiajuri continuă lungă vreme după ce mişcarea în timp şi spaţiu a încetat. Îmi amintesc de un om din Salinas care în anii maturităţii făcuse o călătorie până în Honolulu şi înapoi, şi acea călătorie continuase tot restul vieţii lui. Îl puteam privi instalat în şezlong în faţa porţii, cu ochii pe jumătate închişi, cu privirea pierdută, călătorind la nesfârşit spre Honolulu.

Chiar călătoria mea a început cu mult înainte de a pleca şi s-a sfârşit înaintea întoarcerii. Ştiu precis când şi de ce s-a sfârşit. Aproape de Abingdon, în sud-vestul Virginiei, ce are forma unei labe de câine, la orele patru într-o după-amiază vântoasă, fără de veste şi fără să-mi spună rămas bun ori lasă-mă în pace, călătoria mea plecă lăsându-mă părăsit, departe de casă. Am încercat s-o chem înapoi, s-o prind — încercare ridicolă şi fără de speranţă căci era cu desăvârşire şi definitiv plecată, terminată. Drumul părea o nesfârşită panglică de piatră, colinele obstacole, arborii nişte pete verzi, oamenii numai siluete mişcătoare cu capete, dar fără figuri. Tot ce mâncam avea gust de supă, chiar şi supa. Nu-mi mai strângeam patul. Mă strecuram în el doar pentru un scurt somn la intervale lungi şi neregulate. Soba rămânea neaprinsă şi pe o pâine din dulap crescuse mucegai. Kilometrii se perindau în neştire. Ştiam că-i frig, dar nu-l simţeam; că ţinutul trebuie să fi fost foarte frumos, dar nu l-am văzut. M-am avântat orbeşte în Virginia de Vest, am plonjat în Pennsylvania şi am introdus-o pe Rozinanta în înghesuiala de pe marea şi larga autorută. Acolo nu exista nici zi, nici noapte, nici distanţă. Trebuie să mă fi oprit ca să-mi umplu rezervorul cu benzină, să-l plimb şi să-l hrănesc pe Charley, să mănânc, să telefonez, dar nu-mi amintesc de nimic.

Foarte ciudat. Până la Abingdon în Virginia, pot revedea călătoria mea desfăşurându-se ca un film. Îmi amintesc aproape perfect totul, fiecare chip este viu în mintea mea, fiecare colină, copac, colorit, glasuri ce vorbesc şi scurte scene sunt gata să se repete iarăşi în mintea mea. După Abingdon — nimic. Drumul era un tunel cenuşiu, fără timp, fără evenimente, dar la capătul lui era o realitate luminoasă: soţia mea, căminul meu din strada mea, patul meu. Toate erau acolo şi eu mă târam anevoie către ele. Rozinanta poate fi rapidă, dar eu n-am condus-o cu viteză mare. Acum însă se avântă sub presiunea piciorului meu nerăbdător şi vântul şuiera pe la colţurile căsuţei. Dacă vă închipuiţi că mă las dus de fantezie în privinţa călătoriei, cum puteţi explica faptul că şi Charley ştia că se sfârşise? El cel puţin nu-i un visător sau fabricant de stări sufleteşti. Se puse pe dormit cu capul pe genunchii mei, nu se mai uită deloc pe fereastră, nu-mi mai spuse Ftt şi nu mă mai sâcâi să merg cu el la plimbare. Îşi văzu de treburile lui ca un somnambul şi nici nu luă în seamă şiruri întregi de cutii de gunoi. Dacă nici asta nu arată adevărul constatării mele, atunci nimic n-o poate dovedi.

New Jersey — altă autorută betonată. Trupul meu parcă plutea într-un vid în care nu mai existau nici nervi, nici oboseală. M-am lăsat dus de puhoiul mereu crescând al circulaţiei spre New York şi deodată mi-a apărut gura primitoare a tunelului Holland, la capătul căruia mă aştepta casa mea.

Un agent mă extrase printr-un gest din şarpele-trafic, făcându-mi semn

să opresc.

— Nu puteți trece prin tunel cu gaz butan, îmi spuse el.

— Dar este închis.

— N-are importanță. Aşa-i regulamentul. Nu este voie să treceți cu gaze lichefiate prin tunel.

Şi deodată m-am simțit moale ca o cârpa, zdrobit, sfârşit de oboseală.

— Dar vreau să ajung acasă, m-am văitat. Cum să ajung atunci acasă?

S-a arătat foarte înțelegător şi răbdător față de mine. Poate avea şi el undeva un cămin.

— Puteți urca şi trece podul George Washington, ori puteți lua un feribot.

Era o oră de vârf a traficului, dar agentul acela milos cred că descoperise în mine un lunatic în stare latentă. Opri în loc şuvoiul sălbatic străbătându-l împreună cu mine şi-mi lămuri drumul cu mare grijă. Cred că era foarte tentat să mă ducă până acasă.

Ca prin farmec m-am trezit pe ferry-ul din Hoboken şi apoi pe țărm, tocmai departe, în regiunea de jos a oraşului, în năvala nebunească de fiecare zi a funcționarilor cu abonamente, ce sar, aleargă, se strecoară fără să ia în seamă semnalizările. În fiecare seară oraşul de jos al New York-ului se transformă într-un Pamplona[80]. Am cotit o dată şi încă o dată, am intrat apoi pe o stradă cu sens unic prin partea interzisă şi a trebuit să dau înapoi, şi m-am trezit prins la mijlocul unei încrucişări, în şuvoaie învolburate de oameni alergând în toate sensurile.

Brusc, am tras la trotuar într-o zonă interzisă de parcare, am oprit motorul şi lăsându-mă pe speteaza scaunului m-am pornit pe un râs de nu mă mai puteam opri. Mâinile, brațele, umerii mi se zgâlțâiau într-o criză de oboseală nervoasă.

Un polițist de modă veche, cu un obraz frumos, roşu, şi ochi albaştri tăioşi se aplecă pe fereastră spre mine.

— Ce ți s-a întâmplat, nene, eşti turtă?

— Am condus maşina asta prin toată țara — i-am răspuns — prin munți, câmpii, pustiuri. Şi acum am ajuns înapoi în oraşul meu, unde locuiesc — şi m-am rătăcit.

Rânji înveselit.

— Nu-ți face sânge rău, nene, îmi zise. Şi eu m-am rătăcit chiar sâmbăta trecută în Brooklyn. Spune-mi încotro vrei să mergi?

Şi astfel s-a întors călătorul acasă.

SFÂRŞIT

---

[80]Note:
Oraş din Spania, unde în cadrul unor serbări tradiționale se dă drumul la tauri pe străzi, în mijlocul mulțimii.